

Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol – ERDF

Ewrop a Chymru: Buddsoddi yn eich dyfodol

Dwyrain Cymru
Cystadleurwydd a
Chyflogaeth Rhanbarthol

Rhaglen Weithredol
Cronfa Datblygu
Rhanbarthol Ewrop

2007-2013

UNDEB
EWROPEAIDD
EUROPEAN
UNION

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

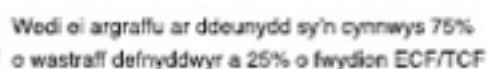
Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru

**Cystadleurwydd a
Chyflogaeth Rhanbarthol**

Full-text article published online on 14 April 2010 at 11:00 AM

Published by: <http://www.cambridge.org/core>. Downloaded from: <http://www.cambridge.org/core>. On: 02 Jun 2019 at 10:00:00, subject to the Cambridge Core terms of use, available at <http://www.cambridge.org/core/terms>. <https://doi.org/10.1017/9781315336438.008>

Tachwedd
CMK-22-03-105

Cysodwyd mewn telp 12pt
© Hawlfraint y Goron 2007

Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru

**Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth
Rhanbarthol Dwyrain Cymru**

**Rhaglen Weithredol Ar Gyfer
Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF)**

2007-2013

Rhif CCI: 2007UK162PO012

1 Mehefin 2009

Cynnwys y Rhaglen Weithredol

Pennod

	Tudalen
Cyflwyniad	1
1 Crynodeb Gweithredol	3
2 Dadansoddiad Cryno	7
3 Strategaeth	27
4 Blaenoriaethau	69
5 Themâu Trawsbynciol	99
6 Darpariaethau Gweithredu	109
7 Darpariaethau Ariannol	139
Atodiadau¹	
Dadansoddiad Llawn	A
Dangosyddion Craidd	B
Dangosyddion Sylfaenol	C
Gwersi a Ddysgwyd	CH
Rhag-werthusiad	D
Crynodeb annhechnegol o'r Asesiad Amgylcheddol Strategol	DD
Asesiad Amgylcheddol Strategol Llawn	E
Matrics Cydraddoldeb	F
Matrics Amgylcheddol	FF
Organogram Llywodraeth Cynulliad Cymru	G
Manylion yr ymgynghoriad yn cynnwys rhestr lawn o ymgynghoreion	NG
Rhestr Ddangosol o Fframweithiau Strategol	H
Cyfrifoldebau Cydgysylltwyr y Fframwaith Strategol	I
Llifau a Rheolaethau Ariannol	L
Crynodeb o'r Cynllun Monitro a Gwerthuso	LL
Gwersi a ddysgwyd o'r Themâu Trawsbynciol	M
Cydgysylltiad rhwng ERDF/ESF/EAFRD a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop	N

¹ Mae'r atodiadau ar gael mewn fformat electronig ar safle we WEFO: www.wefo.cymru.gov.uk

Rhestr o Ffigurau a Thablau'r Rhaglen Weithredol

Ffigur 1.	Map o Ardal Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Dwyrain Cymru.....	7
Ffigur 2.	CMC y pen (Cydraddoldebau Pŵer Prynu (a)) UE25=100 (b)	8
Ffigur 3.	Dadgyfansoddiad o wahaniaethau GYC y pen ledled Cymru o gymharu â chyfartaledd y DU, cyfartaledd 2001-2003	9
Ffigur 4.	Perfformiad yn erbyn targedau Lisboa 2010	12
Ffigur 5.	Cyfraddau anweithgarwch economaidd yn ôl y cymhwyster uchaf, 2004 (canran o'r boblogaeth o oedran gweithio)	13
Ffigur 6.	Set cymwysterau/sgiliau, Dwyrain Cymru (DU=1).....	14
Ffigur 7.	Dadgyfansoddiad o wahaniaethau enillion (gwahaniaeth canrannol o'i gymharu â chyfartaledd Prydain Fawr)(a).....	15
Ffigur 8.	Swyddi'r Gweithlu Sifil yn ôl Diwydiant, Siartiau Swigod	17
Ffigur 9.	Cofrestriadau TAW i bob 1,000 o'r boblogaeth o oedran gweithio	19
Ffigur 10.	Mynegai Cyffredinol Amddifadedd Lluosog	22
Ffigur 11.	Amddifadedd yr Amgylchedd Ffisegol.....	24
Ffigur 12.	Cysylltiadau rhwng y Rhaglen Weithredol, Canllawiau Strategol y Gymuned a'r Canllawiau Integredig	31
Ffigur 13.	Cyswllt rhwng amcanion Canllawiau Strategol y Gymuned a Blaenoriaethau Cystadleurwydd ERDF ac ESF	32
Ffigur 14.	Ardaloedd Cynllun Gofodol Cymru.....	37
Ffigur 15.	Map o Bolisiau Cymru.....	39
Ffigur 16.	Strwythurau Cydweithredu a Gweithredu Cynllun Gofodol Cymru	116
Ffigur 17.	Strwythur arfaethedig ar gyfer y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'r is bwyllgorau sefydlog.....	118
Ffigur 18.	Pennu meini prawf dethol a blaenoriaethu	122
Ffigur 19.	Cymhwyso meini prawf dethol a blaenoriaethu	123
Ffigur 20.	Llwybr ar gyfer sicrhau grant Cronfeydd Strwythurol.....	125

Tabl 1.	Crynodeb o'r farchnad lafur, cymhariaeth (canran) UE(25)	11
Tabl 2.	Crynodeb o Ddadansoddiad SWOT Dwyrain Cymru	25
Tabl 3.	Heriau Dwyrain Cymru y mae'r Rhaglenni yn mynd i'r afael â hwy	30
Tabl 4.	Canllawiau Strategol y Gymuned y mae'r Rhaglenni yn mynd i'r afael â hwy.....	33
Tabl 5.	Dangosyddion olrhain ar lefel rhaglenni.....	53
Tabl 6.	Dangosyddion a thargedau lefel Rhaglen	55
Tabl 7.	Ymatebion i'r ymgynghoriad cyhoeddus yn ôl sector	61
Tabl 8.	Crynodeb o'r ymatebion a gafwyd i'r ymgynghoriad ar yr Adroddiad Amgylcheddol a'r camau a gymerwyd	65
Tabl 9.	Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 1.....	73
Tabl 10.	Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 1	76
Tabl 11.	Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 2.....	80
Tabl 12.	Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 2.....	82
Tabl 13.	Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 3.....	86
Tabl 14.	Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 3.....	88
Tabl 15.	Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 4.....	93
Tabl 16.	Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 4.....	95
Tabl 17.	Aelodaeth y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn ôl Sefydliad Sector.....	118
Tabl 18.	Echelau blaenoriaeth yn ôl ffynhonnell ariannu (mewn ewros).....	143
Tabl 19.	Ffynhonnell y rhaglen yn ôl blwyddyn (mewn ewros).....	144
Tabl 20.	Dyraniadau arfaethedig yn ôl categori o ymyriad	144

Cyflwyniad

Ein gweledigaeth ar gyfer Dwyrain Cymru yw rhanbarth ffyniannus, bywiog ac entrepreneuriaidd sydd ar y blaen o ran datblygu cynaliadwy. Bydd ei ddinasyddion yn byw mewn amgylchedd deniadol a diogel, sy'n gyfoethog o ran ei ddiwylliant a'i dreftadaeth naturiol.

Ein huchelgais yw y bydd Dwyrain Cymru yn parhau i dyfu fel rhanbarth ffyniannus a chystadleuol sydd â gweithlu arloesol â sgiliau uchel. Mae'n rhanbarth a fydd yn parhau i chwarae rhan flaenllaw yn ymgyrch yr Undeb Ewropeaidd (UE) i fod yn esiampl ddisglair o gynnydd economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol i weddill y byd. Bydd Dwyrain Cymru yn enghraifft o ranbarth sy'n cystadlu'n effeithiol mewn marchnad fyd-eang ac yn darparu amgylchedd atyniadol o'r radd flaenaf y bydd pobl o bob ardal am fyw, gweithio a chwarae ynddo. Ar gyfer y dyfodol agos bydd yn parhau i fod yn sbardun economaidd ar gyfer ffyniant pobl sy'n byw ym mhob ardal o Gymru.

Dyma Raglen Weithredol Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) ar gyfer Dwyrain Cymru. Ynghyd â Rhaglen Weithredol Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF), mae'n nodi strategaeth a blaenoriaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer adfywio Dwyrain Cymru yn economaidd, yn gymdeithasol ac yn amgylcheddol yn ystod y cyfnod 2007-2013. Dyrannwyd €72.452m o grant ERDF i'r Rhaglen ac mae'n debyg y bydd cyfanswm gwerth y Rhaglen, yn cynnwys yr elfen Arian Cyfatebol, yn fwy na €180m.

Mae'r strategaeth a nodir yn y ddogfen hon yn seiliedig ar ddadansoddiad o anghenion a dyheadau'r rhanbarth, ynghyd ag asesiad o raglenni'r Cronfeydd Strwythurol ar gyfer 2000-2006. Fe'i datblygwyd yng nghyd-destun amcanion agendâu diwygio economaidd Lisboa a Göteborg yr Undeb Ewropeaidd, a pholisïau cenedlaethol allweddol Llywodraeth Cynulliad Cymru, yn cynnwys *Cymru: Gwlad Well*, *Cymru: Economi yn Ffynnu*, *Cynllun Gofodol Cymru*, *Cynllun Datblygu Cynaliadwy Cymru - Dechrau Byw'n Wahanol*, y *Cynllun Gweithredu Sgiliau a Chyflogaeth*, *Y Wlad sy'n Dysgu 2*, a'r *Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru*.

Mae'r ddogfen yn cynnwys chwe phrif bennod sef:

Pennod 2: y **Dadansoddiad Cryno**, sy'n rhoi crynodeb o gryfderau, gwendidau ac anghenion presennol y rhanbarth, yn ogystal â'r cyfleoedd, y blaenoriaethau a'r heriau sydd o'i flaen. Ceir dadansoddiad manylach yn Atodiad A.

Pennod 3: y **Strategaeth**, sy'n nodi'r amcanion strategol o ran goresgyn y gwendidau a manteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd a nodwyd yn y Dadansoddiad;

Pennod 4: sy'n manylu ar y **Blaenoriaethau** gan gynnwys y gweithgareddau a'r targedau dangosol.

Pennod 5: **Themâu Trawsbynciol**, sy'n nodi'r amcanion a'r dull gweithredu ar gyfer sicrhau bod yr ymrwymiad i'r ddwy thema, Cyfle Cyfartal a Chynaliadwyedd Amgylcheddol, yn cael ei brif ffrydio ar draws pob agwedd ar y Rhaglen.

Pennod 6: **Trefniadau Gweithredu**, sy'n nodi'r egwyddorion cyffredinol ar gyfer cyflwyno'r Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd yn strategol, yn cynnwys manylion ynghylch trefniadau gweithredu, trefniadau partneriaeth, a'r darpariaethau rheolaeth ariannol.

Pennod 7: **Darpariaethau Ariannol**, sy'n nodi'r dyraniadau ariannol yn ôl Blaenoriaeth a Blwyddyn, yn ogystal â darparu dulliau categorieddio dangosol o ran y gwariant hwn.

Yn ychwanegol, mae'r Atodiadau yn cynnwys gwybodaeth fanwl bellach i ategu'r prif benodau.

Pennod 1: Crynodeb Gweithredol

Cyflwyniad

1.1 Mae cytundeb y Cyngor Ewropeaidd a Senedd Ewrop ar gyllideb yr UE ar gyfer 2007–2013 yn golygu bod Dwyrain Cymru yn gymwys i gael cymorth ariannol o dan yr Amcan Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol.

1.2 Y ddogfen hon yw Rhaglen Weithredol Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) ar gyfer Dwyrain Cymru. Ynghyd â Rhaglen Weithredol ategol Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF), mae'n nodi strategaeth a blaenoriaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer adfywio Dwyrain Cymru yn economaidd, yn gymdeithasol ac yn amgylcheddol yn ystod y cyfnod 2007-2013. Mae'n rhoi'r cyfle i Dwyrain Cymru adeiladu ar y cynnydd sylweddol a wnaed o dan raglenni Amcan 2 a 3 2000 - 2006.

1.3 Bydd y rhanbarth yn cael cyfanswm o €136m o arian gan y Gymuned i gefnogi'r ddwy Raglen. Bydd y rhaglen ERDF yn cael €72.452m gan y Gymuned, ac ynghyd ag arian cyhoeddus a phreifat cenedlaethol, bydd cyfanswm o dros €180m ar gael i hybu twf a swyddi dros y cyfnod 2007-2013.

Dadansoddiad Cryno

1.4 Mae'r Dadansoddiad Cryno yn manylu ar gryfderau, gwendidau ac anghenion presennol y rhanbarth, ynghyd â'r cyfleoedd, y blaenoriaethau a'r heriau sydd o'i flaen.

1.5 Mae'n amlygu llwyddiant ardal Dwyrain Cymru lle y mae CMC y pen yn unol iawn â chyfartaledd y DU ac yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer y 25 o wledydd yn yr Undeb Ewropeaidd. Mae marchnad lafur Dwyrain Cymru yn perfformio'n dda iawn o gymharu â chyfartaledd Cymru, y DU a'r UE, a cheir lefel uchel o gyflogaeth a lefel isel o ddiweithdra. Fodd bynnag, mae'r cyfartaleddau hyn yn cuddio'r amrywiaethau a geir yn y rhanbarth ac mae rhai o'r ardaloedd daearyddol tlotaf yng Nghymru, fel y diffinnir gan Fynegai Amddifadedd Lluosog Cymru, yn Nwyrain Cymru. Mae gan ardal NUTS 3 Caerdydd a Bro Morgannwg GYC sylweddol uwch y pen na chyfartaledd y DU ac mae gan rannau eraill o Dwyrain Cymru GYC is y pen na chyfartaledd y DU.

Strategaeth

1.6 Mae'r Strategaeth yn nodi'r amcanion allweddol a fydd yn galluogi'r Rhaglen i gefnogi twf parhaus yn y rhanbarth ac i fynd i'r afael â gwendidau parhaus sy'n bodoli, yn ogystal â manteisio ar y cyfleoedd a nodwyd yn y Dadansoddiad. Datblygwyd y Strategaeth yng nghyd-destun Canllawiau Integredig y Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer Twf a Swyddi a Chanllawiau Strategol y Gymuned ar gyfer Cydlyniant 2007–2013. Mae'n esbonio sut y caiff cronfeydd yr UE eu defnyddio i sicrhau'r potensial mwyaf posibl o ran twf a swyddi ac i ychwanegu gwerth at strategaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer cefnogi datblygu economaidd cynaliadwy.

1.7 Nod yr ymateb polisi yw: helpu busnesau i symud yn barhaus i fyny'r gadwyn werth a chynyddu'r gwerth ychwanegol i bob swydd, gan godi cynhyrchiant, enillion a chyflogaeth. Mae hyn yn ategu'r dull gweithredu yn y Rhaglen Weithredol ESF sy'n anelu at godi sgiliau a chynyddu cyflogaeth.

1.8 Bydd gan raglenni newydd y Gronfa Strwythurol ar gyfer 2007-2013 ffocws cryfach ar strategaethau Lisboa a Göteborg ar gyfer twf, swyddi a datblygu cynaliadwy fel y nodir yng *Nghanllawiau Strategol y Gymuned ar gyfer Cydlyniant* a gymeradwywyd gan Aelod-wladwriaethau. Mae amcanion a blaenoriaethau rhaglenni Dwyrain Cymru yn gyson â strategaethau Lisboa a Göteborg ac maent wedi cael eu datblygu yng nghyd-destun Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU sy'n esbonio sut y bydd y Cronfeydd Strwythurol yn cyfrannu at Raglen Ddiwygio Genedlaethol y DU ar gyfer twf a swyddi.

1.9 Er mwyn sicrhau bod y Cronfeydd Strwythurol yn cael yr effaith fwyaf posibl, caiff y rhaglenni Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol eu halinio â pholisïau perthnasol Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer cyflawni twf cynaliadwy a swyddi. Ymhlith y rhain mae'r canlynol:

- *Cymru: Gwlad Well* – agenda polisi strategol ehangach Llywodraeth Cynulliad Cymru;
- *Cynllun Datblygu Cynaliadwy Cymru - Dechrau Byw'n Wahanol*;
- *Cymru: Economi yn Ffynnu* – y strategaeth datblygu economaidd ar gyfer Cymru;
- *Cynllun Gofodol Cymru*;
- *Y Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru*;
- *Y Wlad sy'n Dysgu 2: Gweledigaeth ar Waith* – y strategaeth dysgu gydol oes ar gyfer Cymru;
- *Cynllun Gweithredu Sgiliau a Chyflogaeth 2005 Cymru*.

1.10 Nod cyffredinol y rhaglenni Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol yw:

Sicrhau bod Dwyrain Cymru yn rhanbarth bywiog, entrepreneuriaidd sydd ar y blaen o ran datblygu cynaliadwy

1.11 Y prif sbardunau o ran cyflawni hyn drwy'r rhaglen ERDF yw:

(a) Helpu busnesau i symud yn barhaus i fyny'r gadwyn werth a chynyddu'r gwerth ychwanegol fesul swydd, gan godi cynhyrchiant ac enillion;

(b) Creu amgylchedd deniadol y gall pobl fyw a gweithio ynddo, yn cynnwys drwy adfywio cymunedau tlotaf y rhanbarth.

1.12 Nodir llwyddiant y Rhaglen drwy olrhain cynnydd yn erbyn ystod o ddangosyddion economaidd, yn arbennig cyflogaeth, enillion a GYC, mewn termau absoliwt ac o'u cymharu â rhannau eraill o'r DU a'r UE. Caiff dangosyddion a thargedau ar gyfer blaenoriaethau unigol eu monitro'n agos hefyd a chânt eu cyfuno i roi dangosyddion a thargedau lefel rhaglenni. Bydd y rhaglen hefyd yn destun gwerthusiad.

Blaenoriaethau

1.13 Caiff y rhaglen ei rhoi ar waith drwy strwythur wedi'i symleiddio a fydd yn cynnwys pedair prif flaenoriaeth ynghyd â blaenoriaeth Cymorth Technegol.

Blaenoriaeth 1: Gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf: bydd yn hyrwyddo economi gwerth ychwanegol uchel drwy feithrin ymchwil a datblygu, a defnyddio TGCh yn arloesol er mwyn sicrhau twf.

Blaenoriaeth 2: Natur gystadleuol a thwf busnesau: bydd yn helpu mentrau busnes newydd a phresennol i dyfu ac ehangu, yn enwedig mentrau â'r gallu i dyfu ar raddfa fawr.

Blaenoriaeth 3: Mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd: bydd yn ategu'r broses o ddatblygu ynni glân ac adnewyddadwy, yn hyrwyddo defnydd effeithlon o adnoddau ac yn rheoli risgiau amgylcheddol.

Blaenoriaeth 4: Adfywio ar gyfer twf: bydd yn darparu cymorth wedi'i dargedu'n ofalus ar gyfer adfywio'r cymunedau mwyaf difreintiedig yn ffisegol.

Bydd blaenoriaeth Cymorth Technegol ar wahân (Blaenoriaeth 5) yn sicrhau bod y Rhaglen yn cael ei rheoli'n effeithlon ac yn effeithiol.

1.14 Caiff y themâu trawsbynciol cyfle cyfartal a chynaliadwyedd amgylcheddol eu hintegreiddio'n llawn yn y blaenoriaethau hyn. Bydd y rhaglen hefyd yn ategu Camau Arloesol a Chydweithrediad Trawsgenedlaethol a Rhyngranbarthol.

Dyraniad Ariannol

1.15 Caiff 75% o adnoddau Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF (ac 86% o'r adnoddau ERDF ac ESF cyfunedig) eu targedu at y categorïau buddsoddi hynny a fydd yn cyfrannu fwyaf at gyflawni amcanion Lisboa ar gyfer twf a swyddi fel y'u diffinnir yn Erthygl 8 o Reoliad (CE) 1083/2006. Bydd hyn yn golygu mwy o fuddsoddiad mewn meysydd fel ymchwil a datblygu, arloesi, entrepreneuriaeth, y gymdeithas wybodaeth, cynnyrch a phrosesau ecogyfeillgar ac ynni adnewyddadwy. Ar yr un pryd, cydnabyddir bod buddsoddiadau sy'n gysylltiedig ag adfywio trefol a gwledig, datblygu economaidd cymunedol, yr amgylchedd ac atal risg yn parhau i fod yn sbardunau pwysig o ran twf a swyddi, er na fyddant yn cyfrannu'n uniongyrchol at dargedau clustnodi Lisboa.

Gweithredu

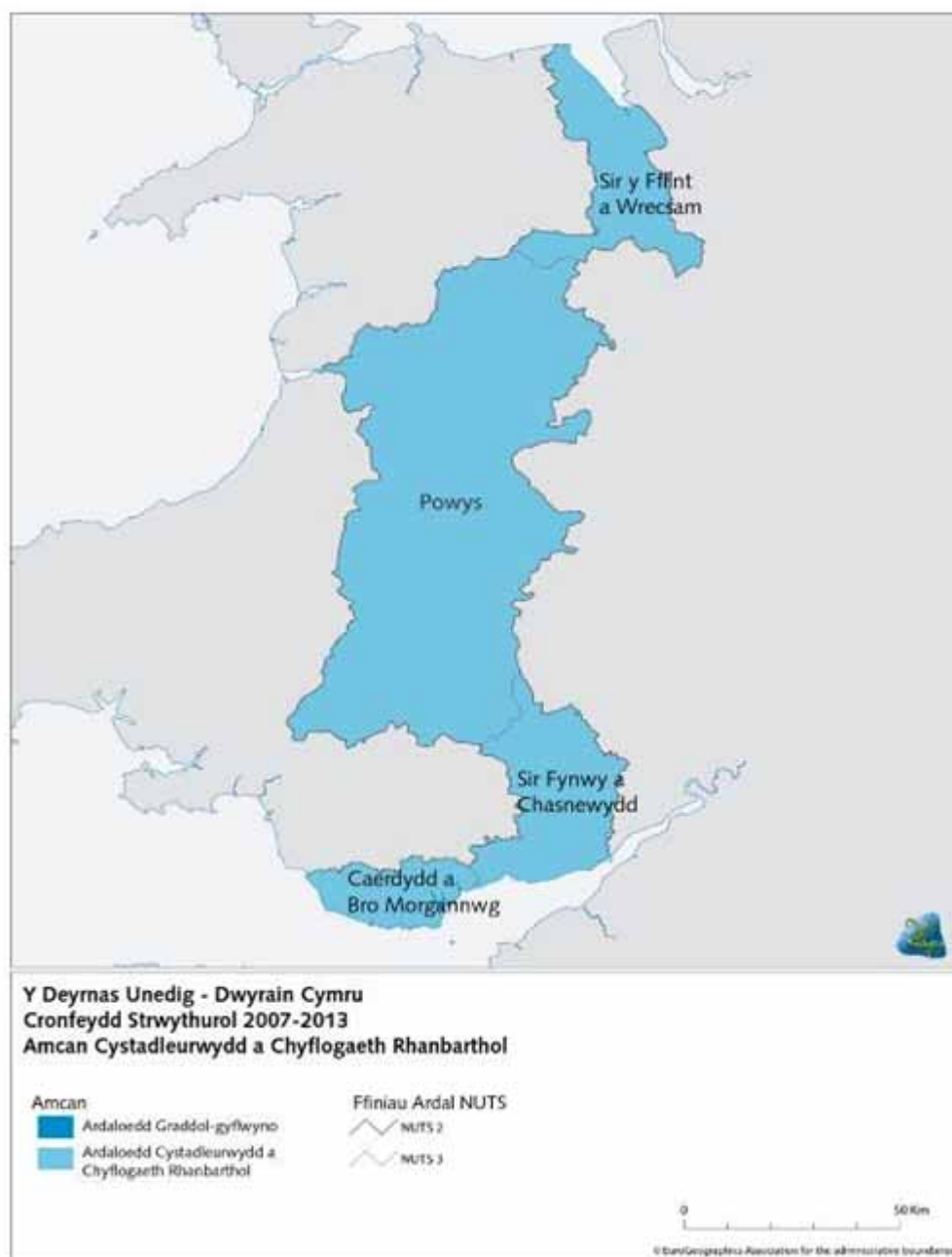
1.16 Datblygwyd y rhaglen mewn partneriaeth a chaiff ei gweithredu mewn partneriaeth hefyd. Bydd un Pwyllgor Monitro Rhaglenni Cymru gyfan yn goruchwyllo'r gwaith o roi'r rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol a'r rhaglen Gydgyfeirio ar waith yng Nghymru. Bydd Fframweithiau Strategol yn atgyfnerthu'r gwaith o gyflwyno'r rhaglenni ac yn sicrhau bod prosiectau yn canolbwyntio ar y prif amcanion a thargedau. Rhoddir pwyslais cryfach hefyd ar gydweithredu rhanbarthol wrth ddatblygu strategaethau a phrosiectau yng nghydestun Cynllun Gofodol Cymru.

Pennod 2: Dadansoddiad Cryno

Trosolwg o'r Ardal

2.1 Mae Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Dwyrain Cymru yn cwmpasu Awdurdodau Unedol Caerdydd; Sir y Fflint; Sir Fynwy; Casnewydd; Powys; Bro Morgannwg a Wrecsam. Mae'r Rhanbarth yn cwmpasu ardal 7,650km² sydd ag ychydig dros 1 filiwn o boblogaeth (36% o gyfanswm poblogaeth Cymru). Mae'r map canlynol yn dangos yr ardal yng Nghymru sy'n gymwys ar gyfer y Rhaglen.

Ffigur 1. Map o Ardal Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Dwyrain Cymru

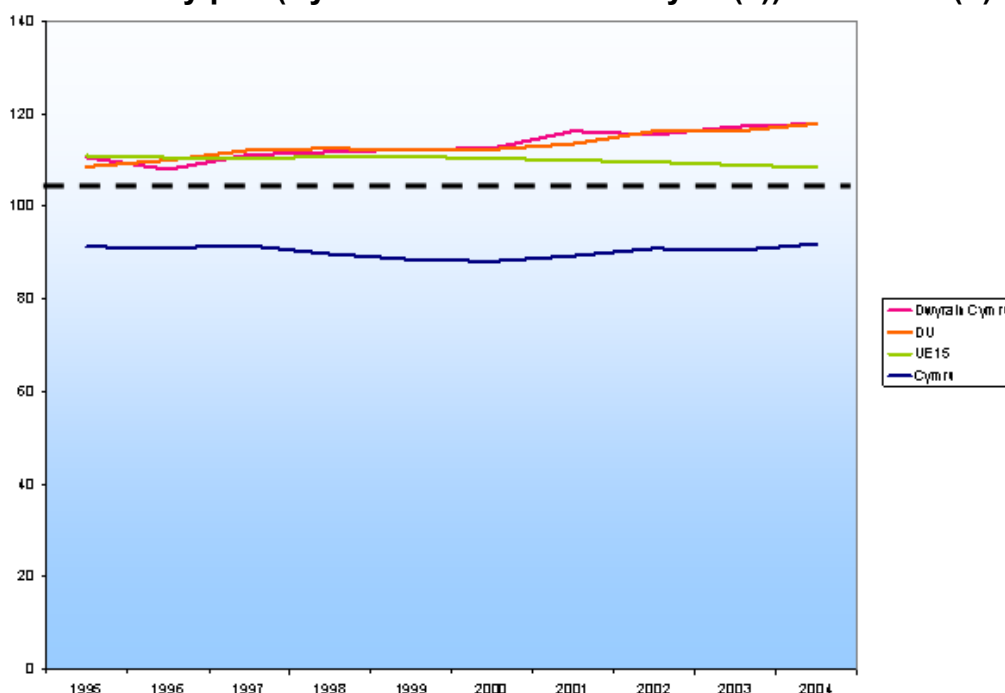

2.2 Mae gweddill y Bennod hon yn rhoi darlun o'r amgylchiadau cymdeithasol, demograffig, economaidd ac amgylcheddol ledled Dwyrain Cymru ac yn archwilio'r prif wahaniaethau rhwng Dwyrain Cymru, y DU a'r Undeb Ewropeaidd yn gyfan. Mae'r dadansoddiad hwn yn paratoi'r ffordd ar gyfer yr ymyriadau wedi'u targedu o dan y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF a ddisgrifir yn nes ymlaen yn y ddogfen.

2.3 Mae economi Dwyrain Cymru yn amrywiol ac, ar y mwyaf, yn gymharol ffyniannus, ac mae GYC y pen yn cyfateb i gyfartaledd y DU. Serch hynny, mae'n bwysig cydnabod bod gwahaniaethau rhanbarthol yn Dwyrain Cymru. Gyda'r cronfeydd cyfyngedig sydd ar gael iddo bydd yn hanfodol i'r cronfeydd gael eu targedu tuag at y gweithgareddau hynny sy'n gallu cael yr effaith fwyaf i adeiladu ar y gwaith a wnaed eisoes o dan Raglen Amcan 2 ar gyfer atgyfnerthu datblygu economaidd, cynaliadwy.

2.4 Dengys Ffigur 2 fod CMC y pen ledled Dwyrain Cymru yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru gyfan a'i fod yn unol â chyfartaledd y DU, y mae'r ddau yn sylweddol uwch na'r cyfartaledd ar gyfer 25 o wledydd yr Undeb Ewropeaidd.

Ffigur 2. CMC y pen (Cydraddoldebau Pŵer Prynu (a) UE25=100 (b)

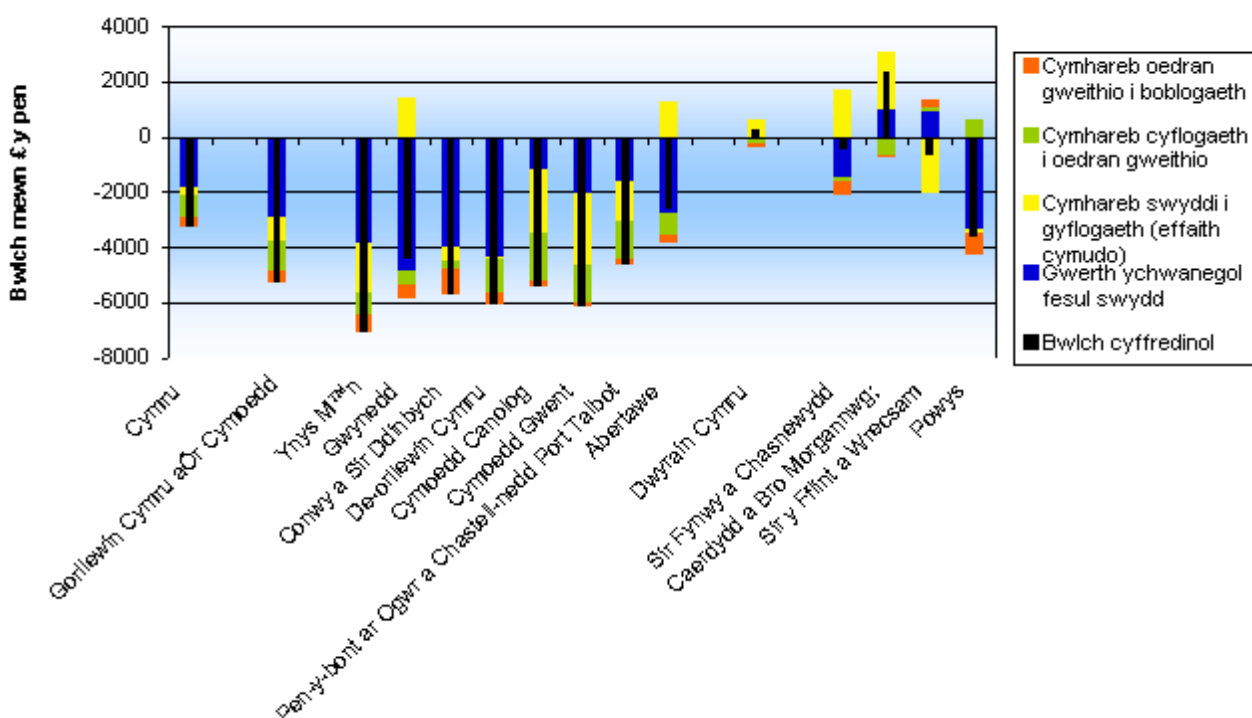
(a) Cyfraddau trosi arian yw Cydraddoldebau Pŵer Prynu sy'n trosi i arian cyffredin ac yn cydraddoli pŵer prynu arian gwahanol wledydd. Mewn geiriau eraill, maent yn cael gwared â'r gwahaniaethau yn lefelau prisiau rhwng gwledydd yn y broses trosi

(b) Nodir ffigurau ar ffurf Mynegai. Mae rhifau'r mynegai yn cymharu arsylwadau unigol yn erbyn meincnod, lle rhoddir mynegai o 100 i'r meincnod. Yn yr achos hwn, y CMC cyfartalog y pen ar draws yr UE25 yw'r meincnod a rhoddir hwn fel mynegai o 100. Mae gwerthoedd mynegai o lai na 100 yn dangos ble mae'r CMC y pen yn is na'r cyfartaledd ar gyfer yr UE25 ac i'r gwrthwyneb ar gyfer gwerthoedd mynegai dros 100.

Ffynhonnell: Eurostat

2.5 Mae Ffigur 3 yn cymharu'r gwahaniaeth mewn GYC y pen yng Nghymru a rhanbarthau 2 a 3 NUTS² o Gymru o gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan. Mae GYC y pen yn Nwyrain Cymru tua £250 yn uwch nag ydyw ledled y DU gyfan. Dengys y dadgyfansoddiad o hyn mai'r gymhareb swyddi/cyflogaeth uwch sy'n bennaf cyfrifol am hyn. Mae'r gymhareb cyflogaeth/oedran gweithio is (cyfradd gyflogaeth is) yn gwrthbwysu'r gymhareb swyddi/cyflogaeth uwch. Fodd bynnag, mae gan Ddwyrain Cymru werth ychwanegol is fesul swydd o gymharu â'r DU gyfan, ac mae hyn yn amlwg yn rhai o ardaloedd mwy gwledig Dwyrain Cymru (Powys a Sir Fynwy). Trafodir y gwerth ychwanegol is fesul swydd yn fanylach yn yr adrannau canlynol.

Ffigur 3. Dadgyfansoddiad o wahaniaethau GYC y pen ledled Cymru o gymharu â chyfartaledd y DU, cyfartaledd 2001-2003

Ffynhonnell: Llywodraeth Cynulliad Cymru yn seiliedig ar ddata ONS

2.6 Mae Ffigur 3 yn amlygu pwysigrwydd Dwyrain Cymru fel sbardun ar gyfer twf economaidd ledled Cymru gyfan. Abertawe yw'r unig isranbarth y tu allan i Ddwyrain Cymru sydd â GYC y pen uwch na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru gyfan. Ffocws y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth yw sicrhau bod Dwyrain Cymru yn parhau i dyfu'n gadarn drwy adeiladu ar lwyddiannau'r rhanbarth a mynd i'r afael â diffygion sy'n cyfyngu ar dwf economaidd (anweithgarwch economaidd er enghraifft). Mae'r gymhareb cyflogaeth/swyddi uchel yn adlewyrchu cymudo mewnol, sy'n dangos y rôl sydd gan Ddwyrain Cymru (Caerdydd a Chasnewydd yn benodol) i sicrhau cyflogaeth i unigolion mewn ardaloedd mwy difreintiedig.

² Nomenclature of Territorial Units for Statistics. Mae rhagor o fanylion ar gael yn: http://europa.eu.int/comm/eurostat/ramon/nuts/introduction_regions_en.html

2.7 Mae'r prif ddadansoddiad hwn uchod yn dangos bod y blaenoriaethau a nodwyd yng Nghanllawiau Strategol y Gymuned y Comisiwn³ yn berthnasol iawn i'r heriau sy'n wynebu Dwyrain Cymru. Mae'r adrannau canlynol yn darparu dadansoddiad mwy manwl sy'n canolbwyntio ar:

- creu mwy o swyddi a gwell swyddi;
- gwella gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf;
- gwneud Cymru'n lle mwy deniadol i fuddsoddi ynddo ac i weithio ynddo.

Creu Mwy O Swyddi A Gwell Swyddi

2.8 Mae'r farchnad lafur yn Dwyrain Cymru wedi tyfu'n gadarn yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Dengys Tabl 1, o ran dangosyddion arweiniol y farchnad lafur, fod Dwyrain Cymru wedi perfformio'n dda a chafwyd cynnydd mewn cyflogaeth, a gostyngiad mewn diweithdra ac anweithgarwch economaidd. Er gwaethaf hyn, mae gan Dwyrain Cymru gyfradd gyflogaeth is a chyfraddau anweithgarwch economaidd uwch o gymharu â chyfartaledd y DU. Fodd bynnag, mae Dwyrain Cymru yn perfformio'n well na chyfartaledd Cymru a gwledydd yr Undeb Ewropeaidd yn gyfan o ran prif ddangosyddion y farchnad lafur.

2.9 Nodwyd diweithdra hirdymor yn y Strategaeth Gyflogaeth Ewropeaidd fel pryder arbennig. Mae'r gostyngiad mewn diweithdra hirdymor a welwyd ar draws Dwyrain Cymru yn newyddion calonogol. Er gwaethaf y gostyngiad hwn, mae diweithdra yn parhau i fod yn uwch na chyfartaledd Cymru a'r DU gyfan.

³ Y COMISIWN EWROPEAIDD, 2005, Polisi Cydlyniant i gefnogi Twf a Swyddi: Canllawiau Strategol y Gymuned, 2007-13., COM(2005) 0229. ar gael o:
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/index_en.htm

Tabl 1. Crynodeb o'r farchnad lafur, cymhariaeth (canran) UE(25)

	2001	2005	Newid ers 2001
Cyfradd gyflogaeth (a)			
Dwyrain Cymru	69.5	71.4	1.9
Cymru	65.4	68.3	2.9
DU	71.4	71.7	0.3
UE (15)	63.9	65.1	1.2
UE(25)	62.7	63.7	1.0
Cyfradd anweithgarwch economaidd (b)			
Dwyrain Cymru	73.7	74.0	0.3
Cymru	69.5	71.5	2.0
DU	75.2	75.3	0.1
UE(15)	69.1	70.1	1.0
UE(25)	68.7	71.0	1.3
Cyfradd ddiweithdra (c)			
Dwyrain Cymru	5.0	3.5	-1.5
Cymru	5.8	4.5	-1.3
DU	5.0	4.7	-0.3
UE(15)	7.5	8.2	0.7
UE(25)	8.6	9.0	0.4
Cyfradd ddiweddaraf hirdymor (ch)			
Dwyrain Cymru	30.7	22.4	-8.0
Cymru	28.4	22.0	-6.4
DU	25.3	21.1	-4.2
UE(15)	..	..	..
UE(25)	..	45.5	..

(a) Pobl gyflogedig yw pob person rhwng 15 a 64 oed a weithiodd o leiaf awr am dâl neu elw, neu a oedd yn absennol dros dro o waith o'r fath, yn ystod yr wythnos gyfeirio (yr wythnos y casglwyd y data). Cynhwysir gweithwyr teuluol. Y gyfradd i'r rhai rhwng 15 a 64 oed

(b) Mae'r boblogaeth sy'n weithgar yn economaidd yn cynnwys pobl gyflogedig a di-waith. Y gyfradd i'r rhai rhwng 15 a 64 oed

(c) Mae'r gyfradd ddiweithdra'n cynrychioli pobl ddi-waith fel canran o'r boblogaeth sy'n weithgar yn economaidd. Y gyfradd i'r rhai sy'n 15 oed a throsodd

(ch) Y rhai sy'n ddi-waith am o leiaf 12 mis

.. Dim data ar gael

Ffynhonnell: Eurostat

2.10 Yn groes i'r cynnydd cyffredinol mewn cyfraddau cyflogaeth ledled Dwyrain Cymru, cafwyd gostyngiad yng nghyfradd cyflogaeth dynion yn y grŵp oedran 16-24. Dengys data diweddar⁴(2003/04) fod nifer y bobl nad ydynt mewn cyflogaeth, addysg neu hyfforddiant (NEET) ledled Cymru gyfan wedi codi 13% o 11% yn 2002/03. Cydnabyddir yn gyffredinol mewn llenyddiaeth economaidd⁵ fod addysg, sgiliau a phrofiadau oedolion ifanc o'r farchnad lafur yn hanfodol ar gyfer eu cyfleoedd bywyd yn y dyfodol, felly gall peidio â chymryd rhan weithredol yn y

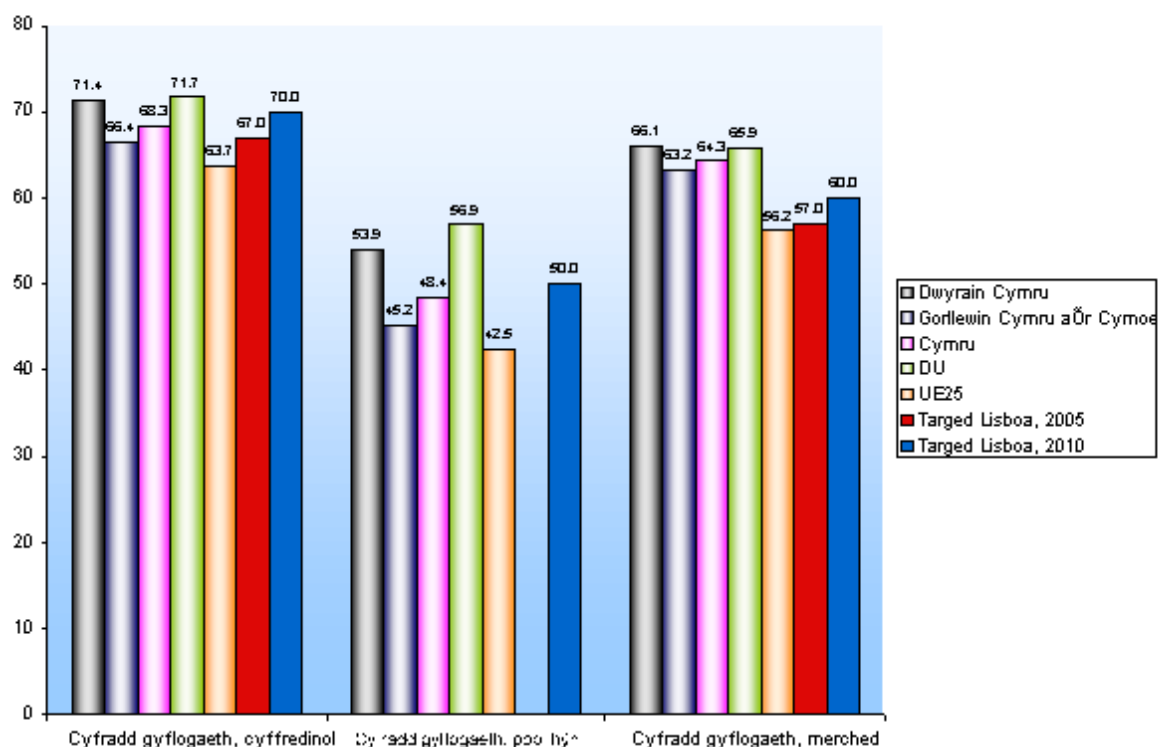
⁴ SWYDDFA YSTADEGAU GWLADOL, 2005 SB/80/2005. Participation of Young People in Education and the Labour Market 2003/04. Ar gael yn: <http://www.wales.gov.uk/keypubstatisticsforwales/content/publication/post16education/2005/sb80-2005/sb80-2005.pdf>

⁵ Er enghraifft, gweler GREGG . P A TOMINEY. E, 2001 [The Impact of Youth Unemployment on Adult Unemployment in the NCDS](#) *Economic Journal* cyfrol 111, rhifyn 475, F626-653

farchnad lafur gyflwyno problemau yn ddiweddarach mewn bywyd i'r unigolion hyn.

2.11 Dengys Ffigur 4 fod Dwyrain Cymru yn rhagori ar brif dargedau cyflogaeth Lisboa ar gyfer 2005 a 2010. Mae'r data yn defnyddio diffiniadau Ewrop o gyflogaeth ar gyfer yr ystod oedran 15-64⁶. Mae trafodaeth fanylach o faterion y farchnad lafur ar gael mewn dadansoddiadau o'r farchnad lafur ar gyfer y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth ESF.

Ffigur 4. Perfformiad yn erbyn targedau Lisboa 2010

Ffynhonnell: Eurostat

2.12 Ceir consensws cyffredinol yn y llenyddiaeth bod newid yng nghyfansoddiad y galw am lafur wrth wraidd y dadansoddiad o dueddiadau yn y farchnad lafur dros yr ychydig ddegawdau diwethaf. Yn sylfaenol, mae safle cymharol pobl â sgiliau isel yn y farchnad lafur wedi gwaethygu yn y byd datblygedig, ac mae hynny'n amlygu ei hun ar ffurf cyflogau cymharol is a/neu gyfraddau cyflogaeth is⁷.

⁶ Y prif wahaniaeth gyda'r diffiniad hwn a'r data a gyflwynir yng ngweddill y dadansoddiad hwn yw bod diffiniad y DU o gyflogaeth ar gyfer dynion rhwng 16-64 a merched rhwng 16-59. Dylid bod yn ofalus wrth gymharu data o Eurostat a data o ffynonellau'r DU. Mae'r trosolwg o'r fethodoleg ar gyfer yr Arolwg o'r Llafur Ewropeaidd ar gael yn:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=0,1136184,0_45572592&_dad=portal&_sc_hema=PORTAL

Mae trosolwg o ffynonellau data marchnad lafur y DU ar gael yn:

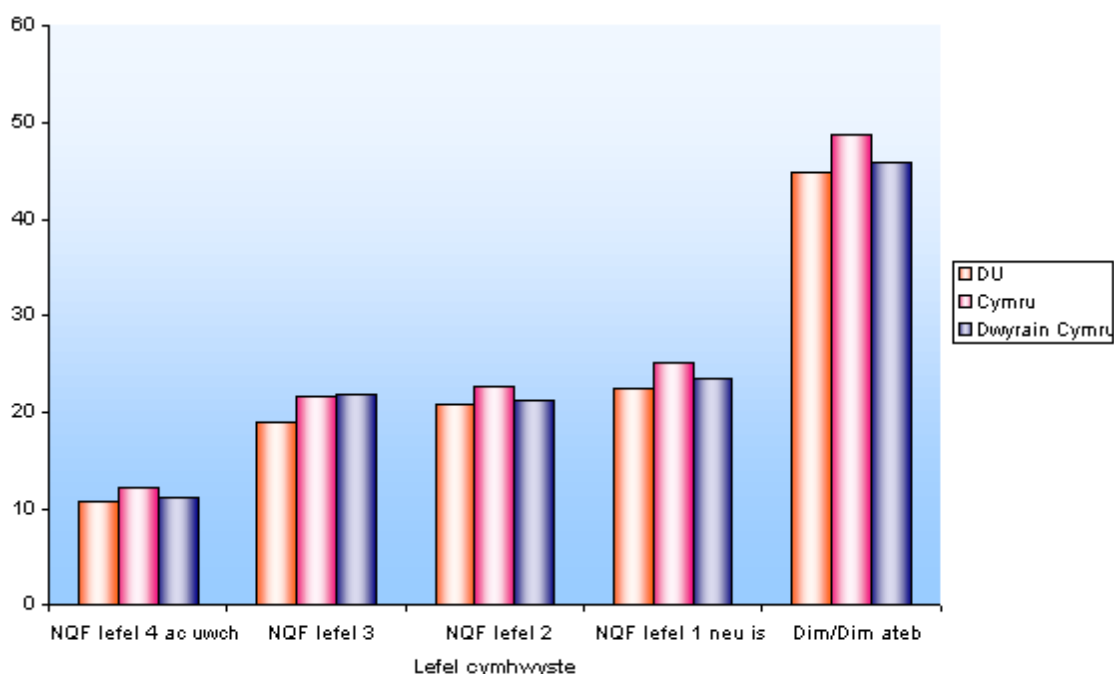
<http://www.statistics.gov.uk/about/data/guides/LabourMarket/default.asp>

⁷ FAGGIO, G A NICKELL, S, 2005. Inactivity Among Prime Age Men in the UK. *Papur Trafod CEP 673* ar gael o: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp0673.pdf>

2.13 Dangosir pwysigrwydd sgiliau/cymwysterau wrth benderfynu ar ganlyniadau'r farchnad lafur yn Ffigur 5. Mae Ffigur 5 yn dangos cyfraddau anweithgarwch economaidd yn Nwyrain Cymru, Cymru a'r DU yn ôl lefel cymwysterau uchaf yr unigolyn.

2.14 Y prif wahaniaeth sy'n amlwg yn Ffigur 5 yw'r anweithgarwch economaidd sylweddol uwch a welir ymhlith grwpiau nad oes ganddynt unrhyw gymwysterau ffurfiol. Wrth i ni symud i lefelau cymwysterau/sgiliau uwch (gan symud o'r dde i'r chwith ar Ffigur 5), mae'r gyfradd anweithgarwch economaidd ar gyfer unigolion o fewn pob carfan yn gostwng. Mae hyn yn fwyaf sylweddol, fodd bynnag, rhwng dim cymwysterau a lefel 1.

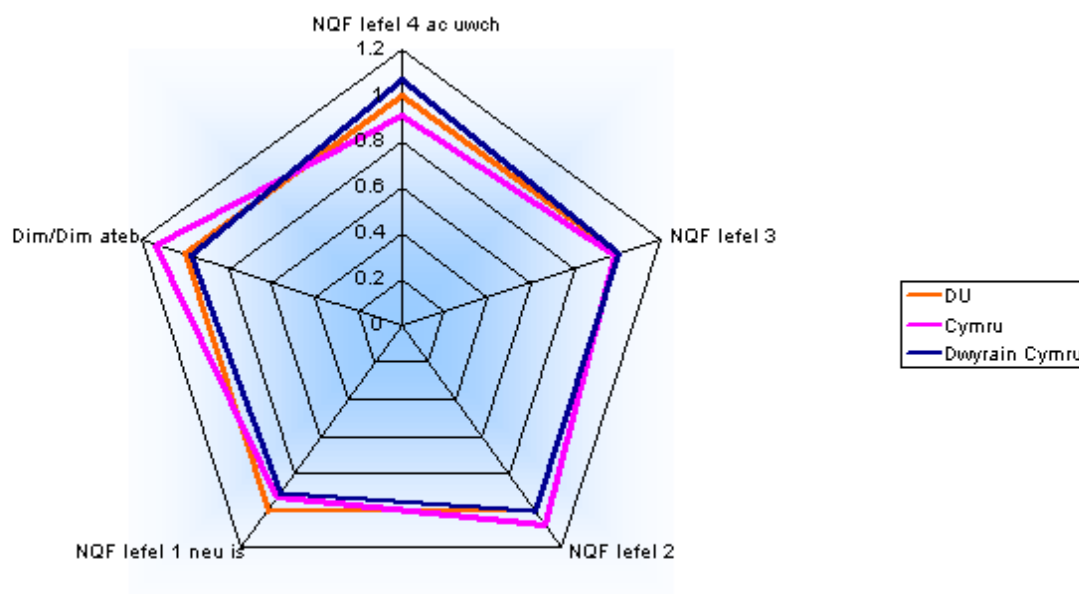
Ffigur 5. Cyfraddau anweithgarwch economaidd yn ôl y cymhwyster uchaf, 2004 (canran o'r boblogaeth o oedran gweithio)

Ffynhonnell: Arolwg o'r Llafurlu

2.15 Mae gan Ddwyrain Cymru, yn galonogol, gyfran uwch o unigolion o oedran gweithio sy'n meddu ar gymhwyster Lefel 4 ac uwch o gymharu â chyfartaledd Cymru a'r DU gyfan (Ffigur 6). Mae hyn nid yn unig yn galonogol o ran canlyniadau cyffredinol y farchnad lafur ar gyfer unigolion ond mae gweithlu â sgiliau uchel yn ffactor pwysig o ran natur gystadleuol busnesau a datblygu'r economi wybodaeth. Yr unig faes arall lle y mae gan Ddwyrain Cymru ddosbarthiad cymharol gwahanol o unigolion o gymharu â chyfartaledd y DU yw mewn perthynas â chyfran yr unigolion o oedran gweithio sydd â chymwysterau Lefel 1. Er bod gan Ddwyrain Cymru gyfran is o unigolion o oedran gweithio nad oes ganddynt unrhyw gymwysterau ffurfiol o gymharu â chyfartaledd Cymru a'r DU gyfan, mae tua 95,000 o unigolion o oedran gweithio o hyd nad oes ganddynt unrhyw gymwysterau ffurfiol.

Ffigur 6. Set cymwysterau/sgiliau, Dwyrain Cymru (DU=1)

Ffynhonnell: Arolwg o'r Llafurlu

Gwella Gwybodaeth Ac Arloesi Ar Gyfer Twf

Dadansoddiad O'r Bwlch Gwerth Ychwanegol Yng Nghymru

2.16 Mae twf economaidd hirdymor a chynnydd mewn enillion yn dibynnu'n hanfodol ar gynyddu gwerth ychwanegol fesul swydd yn yr economi. Fel yr amlygwyd uchod, mae gan Ddwyrain Cymru werth ychwanegol is fesul swydd o gymharu â'r DU gyfan (gweler Ffigur 3). Mae gwaith dadansoddi diweddar⁸ o'r amrywiad mewn enillion y pen ledled Prydain Fawr yn awgrymu mai'r tri ffactor canlynol sy'n gyfrifol am y rhan fwyaf o'r gwahaniaeth rhwng Cymru a Phrydain Fawr:

- cymysgedd alwedigaethol a diwydiannol anffafriol gydag ychydig iawn o swyddi gwerth ychwanegol uchel, pa un a ydynt mewn pencadlysoedd cwmnïau ac adrannau ymchwil a datblygu neu mewn sectorau â gwobrau uchel fel gwasanaethau ariannol neu broffesiynol;
- proffiliau cymwysterau anffafriol yn y gweithlu cyfan, sy'n gysylltiedig â hyn;

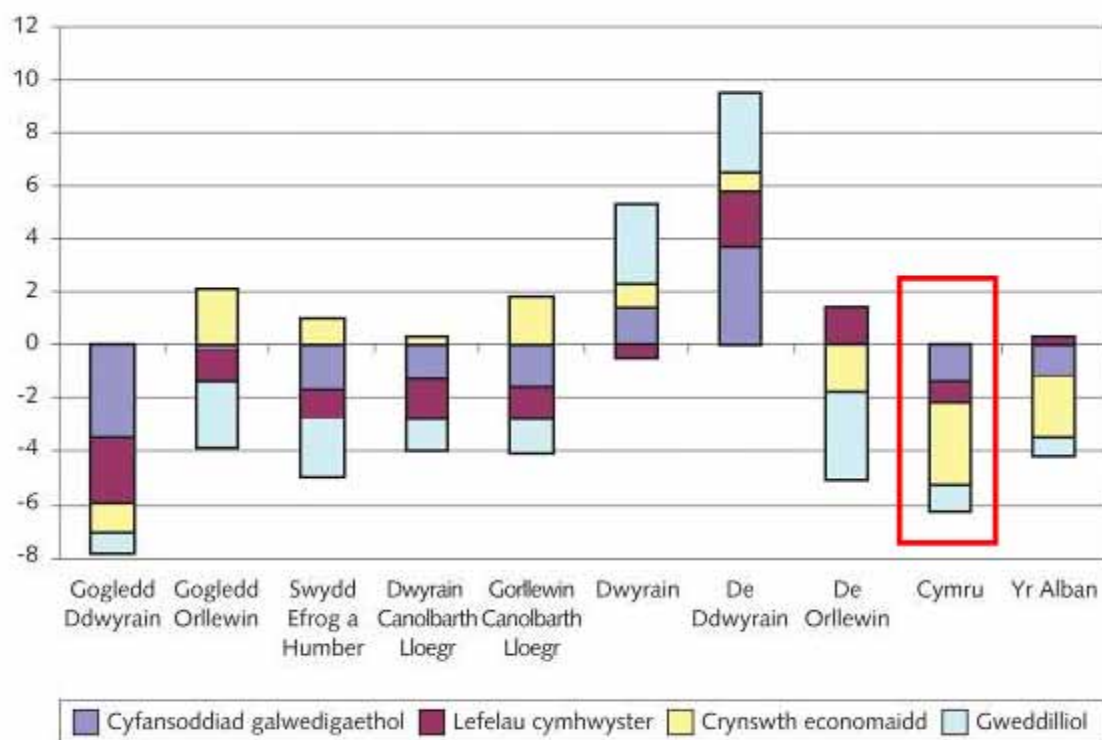
⁸ RICE. P A VENABLES. A, 2004, 'Spatial determinants of productivity analysis for the regions of Great Britain, *Papur trafod CEP* Rhif.642,
BODDY. M A HUDSON. J, 2005, Meeting the Productivity Challenge Adroddiad ar gyfer Asiantaeth Datblygu Rhanbarthol De-orllewin Lloegr. Ar gael yn:
http://download.southwestrda.org.uk/file.asp?File=/res/general/meeting_the_productivity_challenge.pdf

GRAHAM. D, 2005, Wider Economic Benefits of Transport Improvements: Link Between Agglomeration and Productivity. Yr Adran Drafnidiaeth.

- buddiannau crynhoad cryf, yn sgîl y ffaith bod trefi a dinasoedd Cymru yn gymharol fach a bod llawer o Gymru'n brin ei phoblogaeth ac yn bell o ganolfannau mawr

2.17 Mae Ffigur 7 yn nodi canfyddiadau'r gwaith ymchwil hwn. Dengys fod effeithiau crynhoad yn esbonio cyfran uwch o'r bwlch enillion yng Nghymru nag ar gyfer unrhyw wlad neu ranbarth arall o Brydain Fawr. Yn ogystal â chrynhoad, cafwyd bod sgiliau a strwythur diwydiannol hefyd yn ffactorau pwysig i egluro cynhyrchiant is Cymru. Er i sgiliau gael eu cwmpasu yn yr adran flaenorol mae'r problemau â strwythur diwydiannol Cymru yn deillio o gynrychiolaeth annigonol mewn busnesau sector gwasanaeth â gwerth ychwanegol uwch, a llai o gyfalaf mewn busnesau⁹. Mae'r materion hyn yn ganolog i'r ymateb polisi a ddatblygwyd o fewn y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth ac fe'u trafodir ymhellach isod.

Ffigur 7. Dadgyfansoddiad o wahaniaethau enillion (gwahaniaeth canrannol o'i gymharu â chyfartaledd Prydain Fawr)(a)

(a) Mae'r prif fesur ar gyfer cynhyrchiant a ddefnyddir yn yr ymchwil wedi'i seilio ar fynegai enillion sy'n mesur y gwahaniaethau gofodol mewn enillion gan reoli ar gyfer y strwythur galwedigaethol. Felly, mae'n adlewyrchu gwahaniaethau gofodol mewn cynhyrchiant.
Ffynhonnell: RICE A VENABLES, A, 2004, Spatial determinants of productivity analysis for the regions of Great Britain, *Papur Trafod CEP* Rhif.642

⁹ BODDY. M A HUDSON J, 2006. Productivity in Wales: analysis of the productivity differentials and determinants in Wales and the implications for intervention. Adroddiad ar gyfer Panel Cynghori ar Ymchwil Economaidd Llywodraeth Cynulliad Cymru.

Strwythur diwydiannol

2.18 Mae dadansoddi strwythur diwydiannol Cymru yn dangos bod gan Gymru gynrychiolaeth ormodol mewn diwydiannau sydd wedi dangos cyfraddau twf cymharol is, fel diwydiannau cynhyrchu ac nad oes ganddi gynrychiolaeth ddigonol mewn diwydiannau megis gwasanaethau busnes, sydd wedi profi twf diweddar cymharol uwch yn y DU¹⁰.

2.19 Dengys Ffigur 8 swyddi'r gweithlu sifil yn Nwyrain Cymru ar ffurf siart swigod. Mae maint y swigen yn dangos cyfran gyflogaeth gymharol y sector o'i chymharu â chyfanswm cyflogaeth Dwyrain Cymru (po fwyaf yw'r swigen yr uchaf yw cyfran cyfanswm y gyflogaeth yn y sector). Mae safle'r swigen ar hyd yr echel lorweddol yn dangos crynodiad cymharol y sector yn Nwyrain Cymru o gymharu â'r cyfartaledd yn y DU. Mae safle'r swigen ar yr echel fertigol yn dibynnu ar y newid mewn cyflogaeth ers 2000. Os yw sector wedi gweld cynnydd mewn cyflogaeth, bydd y swigen yn rhan uchaf Ffigur 8 ac os yw cyflogaeth yn y sector wedi gostwng, bydd y swigen yn yr hanner gwaelod.

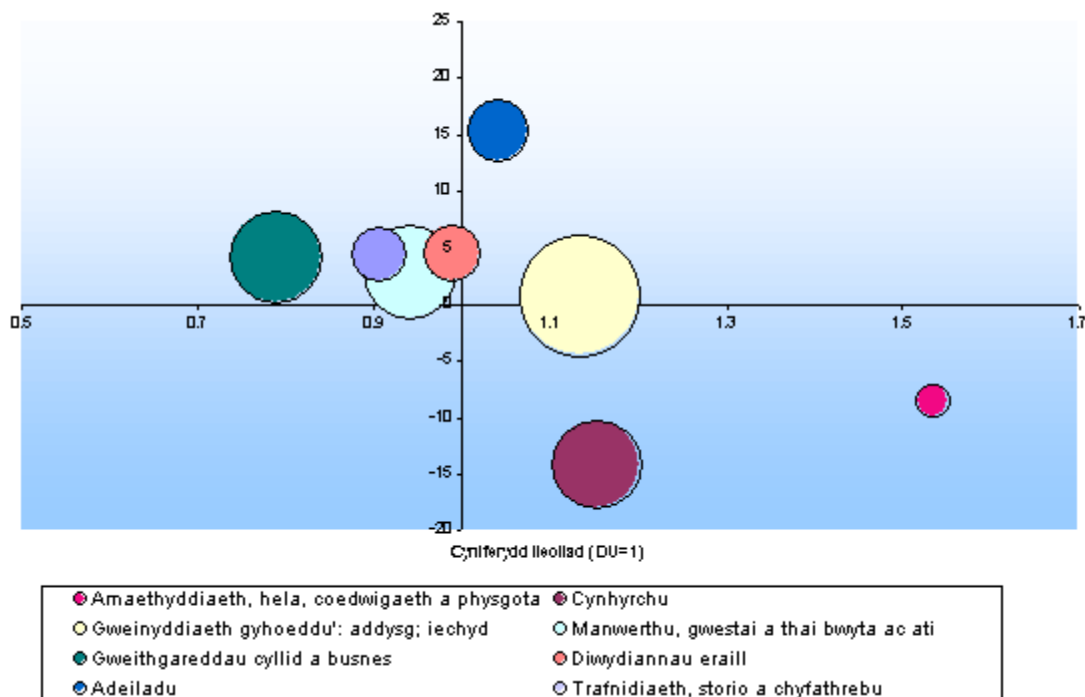
2.20 Dengys Ffigur 8, mewn termau absoliwt, mai gweinyddiaeth gyhoeddus, addysg ac iechyd yw'r sector mwyaf o ran cyflogaeth yn Nwyrain Cymru, sy'n cynrychioli tua 26.6% o holl swyddi'r gweithlu sifil. Mae gweinyddiaeth gyhoeddus, addysg ac iechyd hefyd yn sector sy'n tyfu ac mae iddo gynrychiolaeth ormodol yn Nwyrain Cymru o gymharu â chyfartaledd y DU (fel y mae'r safle yn adran dde uchaf Ffigur 8 yn dangos).

2.21 Fodd bynnag, nid yw hyn o ganlyniad i faint cyflogaeth y sector cyhoeddus lle y mae strwythur diwydiannol Dwyrain Cymru yn effeithio ar gynhyrchiant, yn hytrach mae'n ymwneud â sectorau megis amaethyddiaeth, rhan o'r adran cynhyrchu a chynrychiolaeth gymharol isel sectorau gwasanaeth gwerth ychwanegol uchel. Er bod y sectorau yn Nwyrain Cymru nad oes ganddynt gynrychiolaeth ddigonol (gwasanaethau cyllid a busnes, diwydiannau eraill a thrafnidiaeth ac ati) wedi gweld cynnydd mewn cyflogaeth, mae gan y sectorau hyn ganran gymharol fach o gyfanswm swyddi'r gweithlu sifil yn Nwyrain Cymru (fel y dangosir gan faint cymharol fach y swigen).

2.22 Er bod newid diwydiannol yn digwydd ledled Dwyrain Cymru, fel y dangosir gan gyflogaeth gynyddol mewn gweithgareddau'r sector gwasanaeth, nid oes cynrychiolaeth ddigonol gan y sectorau hyn yn Nwyrain Cymru o hyd ac maent yn cyfrif am gyfran gymharol fach o gyfanswm y gyflogaeth.

¹⁰ Ymchwiliad Busnes Blynyddol. Mae crynodeb ar gael yn:
http://www.statistics.gov.uk/abi/regional_data.asp

Ffigur 8. Swyddi'r Gweithlu Sifil yn ôl Diwydiant, Siartiau Swigod

Ffynhonnell: Ymchwiliad Busnes Blynnyddol, Arolwg o Gyflogaeth Fyrdymor ac Arolwg o'r Llafurlu

2.23 Fel y dengys Ffigur 3 mae gwahaniaethau sylweddol mewn GYC y pen ar draws isranbarthau Dwyrain Cymru. Mae strwythur diwydiannol isranbarthau Dwyrain Cymru yn egluro rhai o'r gwahaniaethau hyn. Mae cyfran gymharol uchel o swyddi'r gweithlu sifil yn Sir y Fflint a Wrecsam yn y maes cynhyrchu ac adeiladu o gymharu â Dwyrain Cymru a Chymru gyfan ac mae cyfran is o swyddi'r gweithlu sifil yn y maes amaethyddiaeth. I'r gwrthwyneb, yn ardal Powys, sy'n wledig ar y mwyaf, mae dros 12% o swyddi'r gweithlu sifil ym maes amaethyddiaeth ac mae ganddi'r ganran isaf ond un o swyddi gweithlu sifil yn y sector gwasanaethau o blith yr holl Awdurdodau Lleol yng Nghymru¹¹. Yn gysylltiedig â strwythur diwydiannol Powys, y prif ffactor sy'n egluro GYC is y pen yw cynnyrch is y pen (gweler Ffigur 3). Fodd bynnag, mae cyfran uchel o swyddi'r gweithlu sifil yng Nghaerdydd a Bro Morgannwg yn y maes gwasanaethau, ac mae hyn yn helpu i egluro GYC uwch y pen yr isranbarth o gymharu â Chymru gyfan (gweler Ffigur 3).

Arloesi, Ymchwil a Datblygu ac Entrepreneuriaeth

2.24 I fusnesau unigol, gall datblygu cynnyrch, prosesau a gwasanaethau newydd fod yn sbardun pwysig i sefydlu mantais gystadleuol. Mae Arloesi, Ymchwil a Datblygu ac entrepreneuriaeth lwyddiannus wrth wraidd datblygu economaidd hirdymor, ac maent yn hanfodol i lwyddiant Dwyrain Cymru ac Ewrop yn ehangach yn y dyfodol. Y tu hwnt i'r buddiannau uniongyrchol hyn, gall

¹¹ I gael rhagor o fanylion, gweler SWYDDFA YSTADEGAU GWLADOL 2005 Swyddi'r Gweithlu Sifil yn ôl Diwydiant, 2003. Ar gael yn: http://new.wales.gov.uk/legacy_en/keypublicstatisticsforwales/content/publication/economy/2005/sb14-2005/sb14-2005r.pdf

arferion arloesol arwain at sgîl-fanteision i gymdeithas yn gyffredinol wrth i unigolion weithio mewn ffyrdd mwy effeithlon ac wrth i gynhyrchion newydd gael eu creu. Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn cefnogi cyswllt o'r fath rhwng dangosyddion gweithgarwch arloesol a mesurau cynnyrch economaidd¹².

2.25 Ar y cyfan, mae'r gwariant ar ymchwil a datblygu fel canran o GYC ledled Cymru (nid oes data ar ardaloedd ar wahân ar gael) yn is na'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan, sef 1.3% o gyfanswm GYC, sy'n bennaf yn adlewyrchu llai o wariant ar ymchwil a datblygu o fewn y sector busnes. Yn 2003, roedd 55% o'r gwariant ar ymchwil a datblygu yn y sector busnes, sy'n is na'r targed o 67% a bennwyd yn Strategaeth Lisboa. Unwaith eto, mae hyn yn adlewyrchu strwythur diwydiannol economi Cymru yn bennaf (gydag, er enghraifft, cynrychiolaeth gymharol isel o gwmnïau fferyllol â gwariant uchel ar ymchwil a datblygu).

2.26 Gan ddefnyddio data o Arolwg Poblogaeth Blynnyddol y DU roedd gan Ddwyrain Cymru gyfran uwch o gyflogaeth gyffredinol mewn gweithgareddau a oedd yn ymwneud ag ymchwil a datblygu o gymharu â Chymru a'r DU gyfan. Ar y cyfan, roedd 2.8% o'r holl gyflogaeth mewn gweithgareddau a oedd yn ymwneud ag ymchwil a datblygu ledled Dwyrain Cymru o gymharu â 2.3% ar gyfer Cymru a'r DU yn y drefn honno.

2.27 Mae'r Arolwg Arloesi Cymunedol yn arolwg a gynhelir bob pedair blynedd gan Aelod- wladwriaethau'r UE sy'n monitro cynnydd Ewrop ym maes arloesi. Mae'r arolwg yn seiliedig ar fusnesau mewn Aelod- wladwriaethau o ran y mesurau arloesi a gofnodir ganddynt¹³. Rhwng 1998 a 2000, nodwyd bod 37% o fusnesau yng Nghymru yn gwmnïau sy'n gweithredu arloesedd¹⁴, o gymharu â 36% ar draws y DU a 40% ar gyfer yr UE gyfan.

2.28 Mae tystiolaeth¹⁵ yn awgrymu y gall defnydd priodol o TGCh gael effaith gadarnhaol ar gynhyrchiant busnes. Caiff gwybodaeth am y defnydd o TGCh gan fusnesau bach a chanolig yng Nghymru ei chasglu drwy'r Arolwg Busnesau Bach Blynnyddol. Dengys prif ganlyniadau o'r arolwg fod busnesau bach a chanolig yn Nwyrain Cymru yn defnyddio llai o TGCh o gymharu â'r DU gyfan. Ar y cyfan, mae 74% o fusnesau bach a chanolig yn Nwyrain Cymru (74% yng Nghymru ac 81% yn y DU) yn defnyddio TGCh 'mewn rhyw ffordd' a nodwyd mai at ddibenion cyfrifyddu, cyfathrebu a chadw cofnodion y defnyddiwyd TGCh yn bennaf mewn busnesau.

2.29 Mae tystiolaeth¹⁶ yn amlygu'r rhan y mae sefydliadau addysg uwch yn gallu ei chwarae yn y broses o gyfnewid technoleg drwy gynnal ymchwil gydweithredol gyda'r sector preifat, busnesau newydd uniongyrchol a busnesau

¹² OECD, 2002 Competition, Innovation and Productivity Growth: A Review of Theory and Evidence

¹³ Dylid bod yn ofalus o ran achosion posibl o gam-gofnodi arloesedd ac amrywiadau rhwng ymatebwyr o ran y diffiniad o arloesedd.

¹⁴ Mae "gweithredu arloesedd" yma yn golygu bod y cwmni wedi nodi ei fod wedi cyflwyno cynnyrch neu broses newydd a bod ganddo/neu roedd ganddo weithgareddau a oedd yn anghyflawn neu y rhoddwyd y gorau iddynt yn y cyfnod 1998-2000.

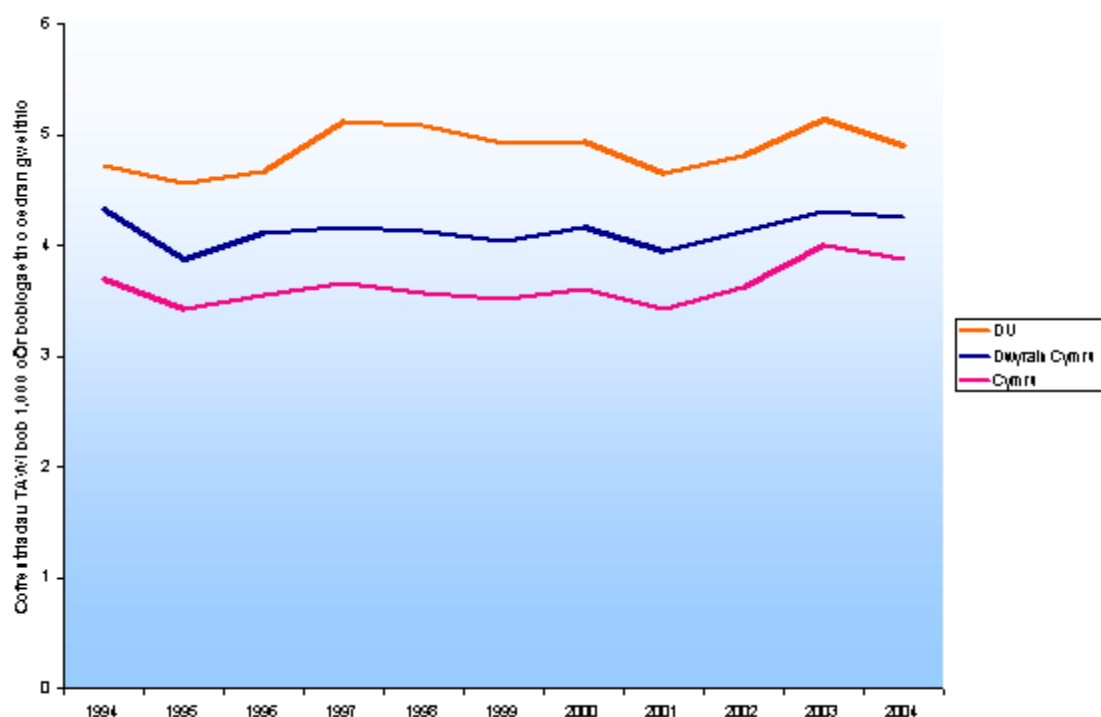
¹⁵ RINCON. A et al, 2005, The Productivity Impact of E-commerce in the UK, 2001: Evidence from Microdata Ar gael yn: <http://www.niesr.ac.uk/pubs/searchdetail.php?PublicationID=548>

¹⁶ Rodgers, E.M et al (2000) Assessing the Effectiveness of Technology Transfer Offices at U.S. Research Universities.

deilliedig. Mae'r Higher Education Business and Community Interaction Survey¹⁷ yn rhoi darlun o'r cydweithredu a'r broses o drosglwyddo technoleg rhwng y sector addysg uwch a'r sectorau busnes a chymunedol. Er i'r incwm a grëwyd drwy ymchwil gydweithredol gyda'r sector preifat gynyddu rhwng 2002/03 a 2003/04 cafwyd gostyngiad yn nifer y busnesau prifysgol deilliedig i 14, o gymharu â 22 yn y flwyddyn flaenorol.

2.30 Yn ogystal ag annog arloesedd, gall diwylliant entrepreneuriaidd cryf fod yn ffactor pwysig wrth greu busnesau newydd ac ehangu busnesau sy'n bodoli eisoes¹⁸. Er nad oes un mesur unigol o entrepreneuriaeth, gellir defnyddio'r brif lefel o gofrestriadau TAW i bob mil o unigolion o oedran gweithio fel dirprwy ar gyfer gweithgarwch entrepreneuriaidd mewn lleoliad penodol. Fel y dangosir yn Ffigur 9, mae gan ranbarth Dwyrain Cymru lefel uwch o gofrestriadau TAW i bob mil o'r boblogaeth o oedran gweithio o'i gymharu â Chymru. Fodd bynnag, mae'r gyfradd cofrestru TAW (ar gyfer Dwyrain Cymru a Chymru gyfan) yn is o gymharu â'r DU gyfan. Bu hon yn duedd gyson drwy'r 1990au ac ar ddechrau'r 21^{ain} ganrif.

Ffigur 9. Cofrestriadau TAW i bob 1,000 o'r boblogaeth o oedran gweithio

Ffynhonnell: Gwasanaeth Busnesau Bach

2.31 Mae dadansoddiad manwl o gofrestriadau TAW yn ôl grŵp diwydiant yn helpu i egluro'r gyfradd cofrestru TAW gymharol isel ar draws Dwyrain Cymru ac ar draws Cymru gyfan. Gwelir y cyfraddau cofrestru TAW uchaf yn niwydiannau'r

¹⁷ HIGHER EDUCATION FUNDING COUNCIL FOR ENGLAND, 2005, Higher Education Business and Community Interaction Survey. Ar gael yn: http://www.hefce.ac.uk/Pubs/HEFCE/2005/05_07/#exec

¹⁸ OECD, 2002 Competition, Innovation and Productivity Growth: A Review of Theory and Evidence

sector gwasanaeth, fel gwestai, bwytai, gwasanaethau ariannol a busnes, gyda'r cyfraddau isaf yn cael eu gweld yn y diwydiannau cynhyrchu ac amaethyddiaeth. Mae Dwyrain Cymru yn dueddol o weld crynhoad uwch yn y sectorau diwydiant hynny lle mae cyfraddau cofrestru TAW yn is. Felly, mae strwythur diwydiannol yn cyfrif, i ryw raddau, am y lefel gymharol isel o gofrestrïadau TAW.

2.32 Mae'r Monitor Entrepreneuriaeth Byd-eang¹⁹ yn ceisio mesur gweithgarwch entrepreneuriaidd ledled y byd. Mae'r mynegai Cyfanswm y Gweithgarwch Entrepreneuriaidd Cam Cynnar (TEA) yn nodi cyfran y boblogaeth o oedran gweithio sydd naill ai'n dechrau busnes neu wedi bod yn rhedeg busnes am lai na 42 mis. Yn 2005 roedd gan Ddwyrain Cymru fynegai TEA o 5.4% a oedd yn is na'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan (6%).

Cyllid busnes

2.33 Nodir cymhellion ar ffurf cyllid busnes fel ffactor pwysig ar gyfer rhai penderfyniadau ar leoliad busnesau²⁰ yn arbennig ar gyfer sectorau gwasanaeth symudol o'r economi sydd â gwerth ychwanegol uchel. Mae tystiolaeth ddiweddar yn amlygu meysydd lle gallai methiannau yn y farchnad o ran darparu cyllid busnes fod yn amlwg. Cafwyd dadleuon, er enghraifft, yn awgrymu o leiaf rai cyfnodau anodd wrth gael gafael ar gyfalaf risg ar gyfer busnesau sy'n cael eu sefydlu, busnesau newydd a busnesau sydd yn eu camau cynnar²¹, yn enwedig ar gyfer mentrau ar sail technoleg²². Mae'r DTI²³ hefyd yn cyfeirio at fethiannau yn y farchnad er mwyn cefnogi cyfalaf menter â chymhorthdal ar gyfer busnesau newydd a busnesau yn eu camau cynnar. Yn ogystal, efallai bod rhai materion daearyddol penodol yn ymwneud â natur a dosbarthiad gweithgarwch cyfalaf menter sy'n cael effaith ar Gymru. Mae'r OECD²⁴ er enghraifft yn nodi bod crynswth y cyfalaf menter yn Llundain a'r De-ddwyrain sy'n golygu efallai nad oes gan ardaloedd ymylol gyfle cristal i fanteisio ar y cyllid busnes hwn.

¹⁹ Y Monitor Entrepreneuriaeth Byd-eang yw un o'r prosiectau ymchwil gwyddor gymdeithasol rhyngwladol mwyaf yn y byd sy'n mesur ymagweddau a gweithgareddau entrepreneuriaidd unigolion mewn 35 o wahanol wledydd. Mae mesur allweddol gweithgarwch entrepreneuriaidd y Monitor, y mynegai TEA, yn mesur cyfanswm y gweithgarwch entrepreneuriaidd cam cynnar a ddiffinnir fel cyfran yr unigolion o oedran gweithio sy'n dechrau busnes neu'n rhedeg busnes am lai na 42 mis, naill ai ar eu cyfer hwy eu hunain neu ar gyfer eu cyflogwr. Mae rhagor o fanylion ar gael yn: <http://www.gemconsortium.org/>

²⁰ DTZ PIEDA CONSULTING. 2006. Factors Influencing the Location of Mobile Traded Services.

²¹ Trysorlys EM/Gwasanaeth Busnesau Bach (2003), Bridging the finance gap: a consultation on improving access to growth capital for small businesses, Y Llyfrfa.

²² Fodd bynnag, gallai hyn adlewyrchu dewisiadau ar y farchnad a chanfyddiadau ynghylch yr elw disgwyledig ar gyfer risg ganfyddedig y prosiect yn hytrach na thystiolaeth o fethiant sylweddol ar y farchnad (Banc Lloegr, 2001).

²³ DTI (2004a), *Competing in the Global Economy – The Innovation Challenge*, Papur Economeg y DTI Rhif. 7, Adran Masnach a Diwydiant, Llundain.

²⁴ Baygan, G. (2003), "Venture Capital Policy Review: United Kingdom", Papur gwaith Gwyddoniaeth, Technoleg a Diwydiant 2003/1, Sefydliad Cydweithredu Economaidd a Datblygu, Paris.

Gwneud Cymru'n Lle Mwy Deniadol I Fuddsoddi Ynddo Ac I Weithio Ynddo

Amddifadedd ac adfywio trefol

2.34 Mae'r dystiolaeth²⁵ yn awgrymu mai un o'r ffactorau pwysicaf wrth wneud penderfyniadau ar leoliad busnesau yw nifer y gweithwyr medrus sydd ar gael. Mae'r dystiolaeth hon yn awgrymu y dylai polisïau trefol a rhanbarthol geisio denu pobl i'r un graddau o leiaf ag y maent yn denu cwmnïau. Mae hyn yn golygu darparu ysgolion da ar gyfer plant ac amwynderau sy'n ddeniadol i weithwyr medrus, sy'n aml yn iau. Mae'n debyg bod strydoedd diogel hefyd yn bwysig.

2.35 Mae tystiolaeth am arwyddocâd 'lle' yn dangos bod apêl gyffredinol tref neu ranbarth yn gallu cael effaith sylweddol ar ganlyniadau economaidd y trigolion²⁶. Yn ogystal, gall cefnogi datblygiad trefi a rhanbarthau deniadol gyfrannu at gynhyrchu effeithiau crynhoed, wrth i ardaloedd deniadol ddod yn lleoliadau poblogaidd i unigolion fyw, gweithio a buddsoddi ynddynt, gan gynhyrchu mäs economaidd felly. Ceir tystiolaeth y gall apêl ffisegol trefi a'u bröydd fod yn hanfodol wrth ddenu pobl fedrus a chefnog ac wrth hybu eu swyddogaethau fel canolfannau gwasanaethau lleol a chyrchfannau i dwristiaid. Gall amddifadedd cyffredinol felly fod yn bwysig.

2.36 Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2005 (MALIC)²⁷ yw'r mesur swyddogol o amddifadedd ar gyfer ardaloedd bach yng Nghymru. Mae amddifadedd yn gysyniad ehangach na thlodi. Mae tlodi yn golygu peidio â chael digon o arian (neu hanfodion eraill) i fyw. Mae amddifadedd yn cyfeirio at broblemau a achosir gan brinder adnoddau a chyfleoedd cyffredinol (nid dim ond arian). Mae MALIC 2005 yn cynnwys saith math gwahanol o amddifadedd²⁸. Mae Ffigur 10 yn crynhoi sgorau cyffredinol amddifadedd ledled Cymru.

2.37 Fel y nodwyd yn Ffigur 10, yn ardaloedd y cymoedd uchaf y ceir y crynodiad cymharol uchaf o amddifadedd ledled Cymru gyfan²⁹. Fodd bynnag, mae rhai ardaloedd difreintiedig yn Nwyrain Cymru. Mae'r ardaloedd hyn yng Nghaerdydd a Chasnewydd yn bennaf. Yn wir, mae'r ardal fwyaf difreintiedig yng Nghymru yng Nghaerdydd.

2.38 Er bod amddifadedd gwledig yn broblem yng Nghymru, yn enwedig o ran mynediad, ar y cyfan, yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yn Nwyrain Cymru yw'r ardaloedd trefol. Ym Mhowys (sy'n wledig yn bennaf o ran ei natur) mae amddifadedd cyffredinol yn isel fel y nodir gan y lliwiau golau ar Ffigur 10. Mewn gwirionedd, mae'r ardaloedd mwyaf difreintiedig ym Mhowys yn drefol o ran eu natur, sef De Y Drenewydd a Chastell y Trallwng. Gall adfywio ardaloedd trefol

²⁵ Gweler er enghraifft, GLAESER. E, 2004 Four Challenges for Scotland's Cities, ar gael yn: <http://www.fraser.strath.ac.uk/Allander/AllanderPapers.htm>

²⁶ Dynamic Small Towns: Identification of Critical Success Factors. Adroddiad ar gyfer y Panel Cyngori ar Ymchwil Economaidd 2002.

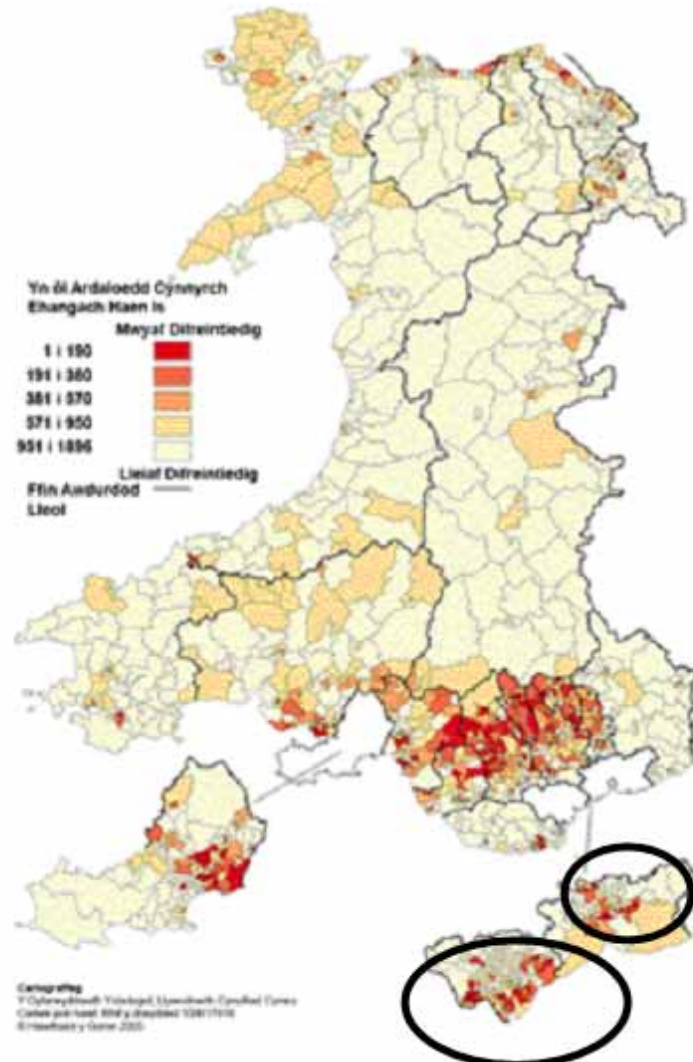
²⁷ I gael rhagor o fanylion gweler: <http://new.wales.gov.uk/topics/statistics/theme/wimd2005/?lang=cy>

²⁸ Incwm, cyflogaeth, iechyd, addysg, tai, mynediad i wasanaethau a'r amgylchedd.

²⁹ Er bod lefel gymharol uchel o amddifadedd yn wardiau dinas Caerdydd, Casnewydd ac Abertawe hefyd.

yn Nwyrain Cymru nid yn unig helpu i liniaru amddifadedd presennol ond gall hefyd fod ym symbylydd i ddenu unigolion a buddsoddwyr.

Ffigur 10. Mynegai Cyffredinol Amddifadedd Lluosog

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2005

Hygyrchedd

2.39 Mae'r dadansoddiad o gymudo yn darparu tystiolaeth ddiddorol i gefnogi'r dadansoddiad a gyflwynwyd yn Ffigur 3 sy'n amlygu cyfraniad rhannau o Ddwyrain Cymru at ddarparu cyfleoedd cyflogaeth mewn ardaloedd mwy difreintiedig yng Nghymru. Yng Nghaerdydd a Chasnewydd mae'r llifau net o ardaloedd difreintiedig i Gaerdydd a Chasnewydd a cheir llifau net o tua 6,000 o bobl o Gaerffili, dros 4,000 o Ronda Cynon Taf, dros 2,000 o Ben-y-bont ar Ogwr a thros 1,000 o Ferthyr Tudful. Mae'r llifau sylweddol hyn yn cefnogi'r syniad bod rhannau o Ddwyrain Cymru yn ganolfan economaidd ar gyfer cyfleoedd cyflogaeth o'r tu allan i'r rhanbarth ac yn enwedig i rai o'r ardaloedd mwy difreintiedig yng Nghymru a gwmpesir gan y Rhaglen Gydgyfeirio.

2.40 Amlygodd astudiaeth ddiweddar y bydd mynediad i drafnidiaeth, ac argaeledd trafndiaeth yn aml yn chwarae rhan bwysig wrth benderfynu ar ffiniau marchnad lafur lle y gall unigolyn chwilio am waith. Er enghraifft, mae maint y fachnad lafur lle y gall unigolyn chwilio am waith yn debygol o fod yn fwy po hawsaf a pho rataf ydyw i deithio. Mae problemau sy'n ymwneud â thrafnidiaeth sy'n lleihau maint y farchnad lafur y mae unigolyn yn gweithredu o'i mewn, felly, yn debygol o gyfyngu'n ddifrifol ar eu cyfleoedd swyddi posibl. Mae hyn oherwydd y gall costau teithio rhwng y cartref a'r gwaith fod yn afresymol o uchel i lawer o bobl sy'n economaidd anweithgar (Blackerby et al 2003). Mae hyn yn wir mewn ardaloedd trefol fel Caerdydd a Chasnewydd. Mewn arolwg diweddar³⁰ o'r bobl sy'n economaidd anweithgar yn yr ardaloedd trefol lle ceir y lefel uchaf o anweithgarwch economaidd yng Nghymru³¹ cytunodd 43% o ymatebwyr fod problemau trafndiaeth yn ei gwneud yn anodd iddynt ddod o hyd i swydd.

2.41 Mae'r dadansoddiad hwn yn awgrymu y bydd gwella hygyrchedd trafndiaeth yn helpu'r rhai â sgiliau is i gael gafael ar swyddi, y caiff mwy a mwy o gyfleoedd eu creu iddynt mewn gwasanaethau personol a manwerthu a leolir yn y canolfannau mwy o faint fel Caerdydd a Chasnewydd. Yn Nwyrain Cymru, felly, mae gwella seilwaith trafndiaeth yn cyfrannu'n amlwg at greu effeithiau crynhoi (fel y trafodwyd yn gwella gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf) ond hefyd o ran hyrwyddo cydlyniant cymdeithasol ac adfywio ardaloedd difreintiedig drwy wella hygyrchedd ac felly dileu'r rhwystr i gyflogaeth.

Yr Amgylchedd

2.42 Gall nifer o ffactorau llai diriaethol fod yn bwysig hefyd i wneud Dwyrain Cymru yn lle deniadol i fuddsoddi a gweithio ynddo, sef ansawdd bywyd yn arbennig, yn enwedig apêl ffisegol. Gall agweddau cymunedol a diwylliannol chwarae eu rhan hefyd. Gall yr amgylchedd fod yn ffactor pwysig felly i sbarduno lles economaidd a chymdeithasol, yn ogystal â bod o les i'r cyhoedd ynddo'i hyn. Gall amgylchedd o ansawdd uchel symbylu'r broses o gyflawni'r agendâu twf a chystadleurwydd, ynghyd â bod o les i'r cyhoedd. Bydd cynnal a gwella ansawdd yr amgylchedd yn dod yn gynyddol bwysig i'n heconomi ac i ansawdd bywyd, yn oes yr economi wybodaeth.

2.43 Bwriedir i'r maes amgylchedd o WIMD 2005 fodelu'r ffactorau sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd ffisegol a allai effeithio ar ansawdd bywyd. Mae'r maes yn cynnwys dangosyddion fel ansawdd yr aer, gollyngiadau i'r aer, mynediad i safleoedd gwaredu sbwriel, agosrwydd cymharol i ffynonellau diwydiannol rheoledig Asiantaeth yr Amgylchedd a'r perygl o lifogydd.

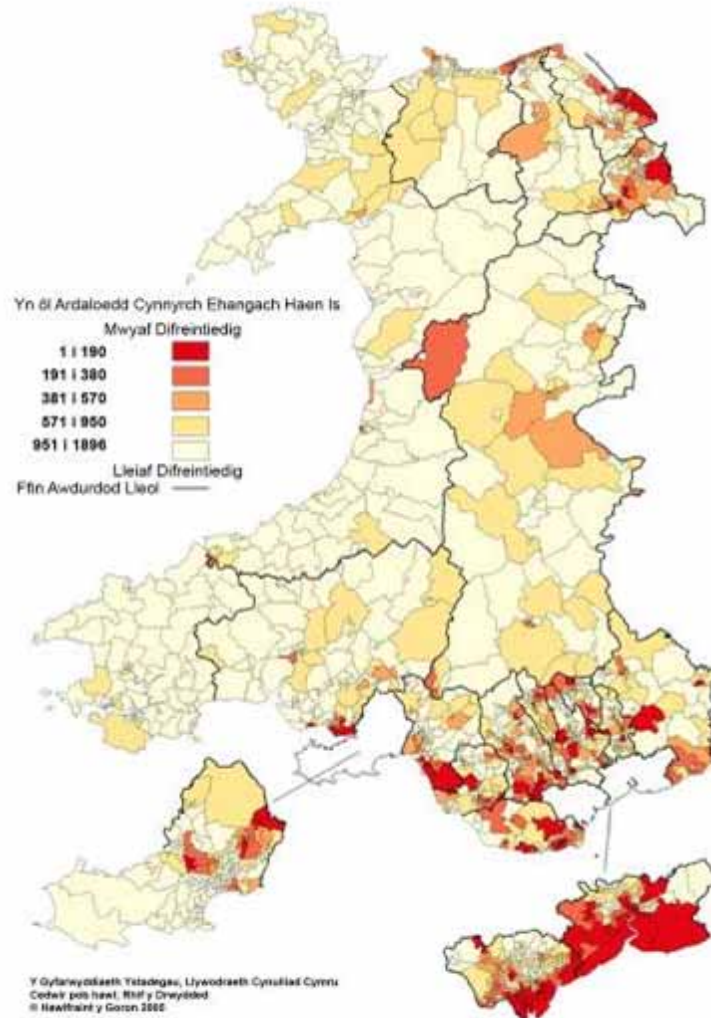
2.44 Fel y nodir yn Ffigur 11, mae ansawdd cyffredinol yr amgylchedd fel y'i mesurir drwy'r WIMD ledled Dwyrain Cymru yn amrywio'n sylweddol. Ar draws Powys a Sir Fynwy, mae ansawdd yr amgylchedd yn gymharol dda. Yng Nghaerdydd a Chasnewydd fodd bynnag, mae ansawdd cymharol yr amgylchedd

³⁰ BLACKERBY, D et al. 2003 Identifying Barriers to Economic Inactivity in Wales Rhan 2. Adroddiad ar gyfer Uned Ymchwil Economaidd Llywodraeth Cynulliad Cymru, Ar gael yn: <http://new.wales.gov.uk/docrepos/40382/40382313/293077/40382322021/403829/barriers-part2-e.pdf?lang=en>

³¹ Diffinir fel Ringland (Casnewydd), Trelái (Caerdydd), Townhill (Abertawe);

yn is. Yn gyffredinol, mae hyn yn fwyaf amlwg yn yr ardaloedd sy'n amgylchynu dociau Caerdydd a Chasnewydd a'r ardaloedd diwydiannol trwm.

Ffigur 11. Amddifadedd yr Amgylchedd Ffisegol

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2005

Dadansoddiad SWOT

2.45 Isod ceir crynodeb o'r dystiolaeth economaidd-gymdeithasol ar ffurf dadansoddiad SWOT (Cryfderau, Gwendidau, Cyfleoedd a Bygythiadau). Mae'r dadansoddiad SWOT yn amlygu'r meysydd arbennig lle mae Dwyrain Cymru yn sefyll allan am ei bod yn wahanol i weddill Cymru a'r DU gyfan, ynogystal â darparu meysydd allweddol lle gall ymyrraeth a dargedir gael yr effaith fwyaf. Cyflwynir dadansoddiad SWOT llawn yn dilyn y fersiwn lawn o'r dadansoddiad economaidd-gymdeithasol ar gyfer ardal y Rhaglen.

Tabl 2. Crynodeb o Ddadansoddiad SWOT Dwyrain Cymru

Cryfderau	Gwendidau
-GYC uwch y pen o gymharu â Chymru gyfan, a eglurir gan amodau ffafriol ar y farchnad lafur a gwerth ychwanegol uwch fesul gweithiwr. -Cyfradd cyflogaeth uwch a chyfradd diweithdra lai o gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer Cymru gyfan. -Cyfran uwch o unigolion o oedran gweithio â chymwysterau/sgiliau Lefel 4 ac uwch o gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer Cymru a'r DU gyfan. -Lefel uwch o arloesi o ran cynnyrch/gwasanaethau a phrosesau wedi'i chofnodi gan unigolion o gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer Cymru a'r DU gyfan. -Cynnydd yn yr incwm a grëir yn sgîl ymchwil gydweithredol rhwng sefydliadau addysg uwch a sefydliadau cyhoeddus a sefydliadau eraill yn uwch yng Nghymru o'i gymharu â'r DU gyfan. -Amgylchedd naturiol a threftadaeth o ansawdd da mewn sawl ardal o Dwyrain Cymru sy'n gwneud yr ardal yn ddeniadol i unigolion a buddsoddwyr gyda chyfle i gynyddu nifer y twristiaid.	-Gwerth ychwanegol is fesul swydd o gymharu â chyfartaledd y DU, a eglurir yn rhannol gan gynrychiolaeth is o gyflogaeth mewn sectorau gwasanaeth â gwerth ychwanegol uwch a chynrychiolaeth uwch o gyflogaeth mewn sectorau cynhyrchu ac amaethyddol â gwerth ychwanegol is. -GYC is y pen ar draws Powys o gymharu â Chymru gyfan. -Cyfraddau anweithgarwch economaidd uwch o gymharu â'r DU gyfan gyda dros 1 o bob 5 unigolyn o'r boblogaeth oedran gweithio yn anweithgar yn economaidd. -Cyfradd diweithdra hirdymor uwch o gymharu â Chymru a'r DU gyfan. -Ardaloedd o amddifadedd mewn ardaloedd trefol yng Nghaerdydd a Chasnewydd fel y nodir yn y Mynegai Amddifadedd Lluosog. -Cynrychiolaeth gymharol ormodol o gyflogaeth mewn diwydiannau sy'n dirywio (cynhyrchu ac amaethyddiaeth ac eraill) a chynrychiolaeth gymharol annigonol mewn diwydiannau sector gwasanaeth â gwerth ychwanegol uwch o gymharu â chyfartaledd y DU. -Gwariant isel ar ymchwil a datblygu, yn enwedig yn y sector busnes. -Cyfraddau is o gofrestriadau TAW o gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan. -Anawsterau o ran nifer y bobl sy'n manteisio ar ddatblygiadau TGCh a'u hygyrchedd. -Cyfraddau is o weithgarwch entrepreneuraidd fel y mesurwyd gan y Monitor Entrepreneuriaeth Byd-eang o gymharu â chyfartaledd y DU.

Cryfderau	Gwendidau
	-Lefelau isel o sgiliau sylfaenol ledled Cymru gyfan (dim data ar gael ar gyfer ardaloedd penodol o Gymru) o gymharu â Lloegr.
-Potensial i Ddwyrain Cymru gael budd o effeithiau crynhoi yn Ne Ddwyrain Cymru ac agosrwydd i gytrefiadau mawr yn Lloegr. -Parhad o ran mewnfudiad unigolion o oedran gweithio sy'n ychwanegu at y gweithlu posibl. -Cyfle i adeiladu ar gryfderau'r cylch blaenorol o Gronfeydd Strwythurol a chynyddu'r gallu adfywio yn y sectorau cymunedol, cyhoeddus a phreifat. -Potensial i adeiladu ar y rhwydweithiau sydd wedi'u sefydlu gyda sefydliadau addysg uwch. -Cyfleoedd i fanteisio ar gyfleoedd penodol yn y sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol sy'n tyfu, yn cynnwys y sectorau rheoli ynni, ynni adnewyddadwy a rheoli gwastraff. -Cyfleoedd i ddatblygu eco-arloesedd a thechnolegau arloesol wrth gynhyrchu a defnyddio nwyddau mewn ffordd gynaliadwy.	-Parhad o ran y dirwyiad mewn sectorau traddodiadol lle y mae cyfran fawr o gyflogaeth Dwyrain Cymru. -Llai o alw am unigolion â sgiliau lefel isel yn cael ei nodi fel achos pennaf anweithgarwch economaidd uwch yn Nwyrain Cymru. Wrth i'r galw barhau i ostwng, mae problemau cymdeithasol yn magu gwreiddiau dyfnach. -Heriau yn sgîl newid yn yr hinsawdd.

Pennod 3: Y Strategaeth

Cyflwyniad

3.1 Mae'r bennod hon yn nodi'r strategaeth gyffredinol ar gyfer Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF Dwyrain Cymru. Mae'n ystyried yr heriau allweddol sy'n wynebu'r rhanbarth ac yn adolygu'r cynnydd sydd wedi'i wneud wrth fynd i'r afael â'r rhain, gan gynnwys gyda chymorth y Rhaglen Amcan 2 bresennol. Mae'r strategaeth yn nodi'r Blaenoriaethau, gan egluro sut y bydd y rhain yn cyfrannu at gynnal ac atgyfnerthu twf economaidd drwy gynyddu cystadleurwydd a pherfformiad economaidd y rhanbarth. Fe'i datblygwyd yng nghyd-destun Canllawiau Integredig y Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer Twf a Swyddi³² a Chanllawiau Strategol y Gymuned ar gyfer Cydlyniant 2007-2013³³. Mae'r strategaeth yn esbonio sut y bydd y Rhaglen yn cyfrannu at ymateb cyffredinol y DU at agenda Lisboa ar gyfer swyddi a thwf, fel y'i nodir yn y Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol³⁴ a'r Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol (NSRF)³⁵ ac yn unol â'r egwyddorion y cytunwyd arnynt yng Nghyngor Göteborg. Mae hefyd yn esbonio sut y caiff €72.452m o gronfeydd yr UE ei ddefnyddio i sicrhau'r potensial mwyaf posibl o ran twf a swyddi ac i ychwanegu gwerth at strategaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer cefnogi datblygu economaidd cynaliadwy.

3.2 Mae'r bennod hon yn cyfiawnhau cynnwys thematig, daearyddol ac ariannol y Rhaglen yn unol ag Erthygl 37(3) o'r Rheoliad Cyffredinol.

3.3 Yn olaf, mae'r strategaeth yn nodi'r prif egwyddorion a fydd yn llywio'r gwaith o weithredu'r Rhaglen newydd, gan gynnwys y rôl allweddol a chwarae'r gan bartneriaid ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Eir ati i ddatblygu'r Rhaglen gan adlewyrchu prif egwyddorion polisi cydlyniant yr UE, yn cynnwys partneriaeth, tryloywder, cyd-ariannu, gwerthuso, cymesuredd, datblygu rhanbarthol cynaliadwy, cyfle cyfartal a gwerth ychwanegol.

Cronfeydd Strwythurol Presennol yr UE 2000-2006

3.4 Mae Dwyarin Cymru yn cael cymorth o dros £86m o Raglen Amcan 2 y Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd ar gyfer 2000–2006. Ynghyd ag arian cyfatebol gan y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r sector gwirfoddol, mae dros 300 o brosiectau yn cael buddsoddiad sy'n cyfateb i tua £280m, sy'n gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i ddyfodol busnesau, cymunedau ac unigolion ar draws y rhanbarth. Gwnaeth y Diweddariad o'r Gwerthusiad Canol Tymor (MTEU) o Raglen Amcan 2 2000–2006³⁶ amcangyfrif y bydd hyd at 5,500 o

³² Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi (2005–2008)
http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2005_141_en.pdf

³³ Polisi Cydlyniant i Gefnogi Twf a Swyddi: Canllawiau Strategol y Gymuned, 2007-2013
http://ec.europa.eu/comm/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/050706osc_en.pdf

³⁴ Strategaeth Lisboa ar gyfer Swyddi a Thwf: Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU, Hydref 2005
http://www.hm-treasury.gov.uk/media/E60/3D/lisbon_jobs131005.pdf

³⁵ Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU: dogfen ymgynghori 2007–2013
<http://www.berr.gov.uk/files/file34769.doc>

³⁶ Diweddariad o'r Gwerthusiad Canol Tymor ar gyfer Rhaglen Amcan 2 2000-2006, Adroddiad Terfynol, Rhagfyr 2005 gan EKOS. Diweddariad o'r Gwerthusiad Canol Tymor ar gyfer Rhaglen

swyddi net newydd a 500 o fusnesau bach a chanolig net newydd wedi cael eu creu erbyn diwedd y cyfnod rhaglennu yn 2009. Mae Cronfeydd Strwythurol wedi gwneud gwahaniaeth sylweddol i wella ffyniant economaidd y rhanbarth yn unol ag agendâu diwygio Lisboa a Göteborg.

3.5 Bydd y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF newydd yn adeiladu ar y llwyddiant hwn ac yn dysgu o brofiad Rhaglenni Cronfeydd Strwythurol yn y gorffennol. O fewn y fframwaith o flaenoriaethau a nodwyd ar gyfer 2007-2013, bydd y Rhaglen newydd yn bwrw ymlaen ag ymyriadau presennol llwyddiannus, tra'n hybu ffyrdd newydd ac arloesol o weithredu. Nid rhagor o'r un peth fydd hi ond rhagor o'r gorau, gyda ffocws cryf ar wella natur gystadleuol busnesau a chyflogaeth. Caiff yr arian sydd ar gael ei neilltuo i adeiladu economïau a chymunedau parhaus a fydd yn ffynnu ac yn ysgogi twf economaidd cryf a chynaliadwy. Gwneir buddsoddiadau ar sail eu potensial ar gyfer y dyfodol a'r thema hon o feithrin gallu economaidd hirdymor – sy'n hanfodol ar gyfer swyddi a thwf – fydd y conglfaen o ran dyrannu adnoddau.

3.6 Fel rhan o'r Rhag-werthusiad cynhaliwyd adolygiad o werthusiadau blaenorol o Raglenni Cronfeydd Strwythurol 2000-2006 er mwyn nodi casgliadau allweddol a gwersi a ddysgwyd. Nododd yr adolygiad:

- er mwyn sicrhau'r effeithiolrwydd mwyaf posibl, rhaid bod y rhaglenni wedi'u halinio'n agos â strategaethau datblygu economaidd cenedlaethol a rhanbarthol ac â nodau allweddol sefydliadau sy'n cyflawni'r strategaethau hyn;
- mae angen sicrhau bod digon o hyblygrwydd yn y rhaglenni er mwyn addasu i gyd-destunau cenedlaethol a rhanbarthol ac amodau economaidd-gymdeithasol sy'n newid yn gyson ynghyd ag ystyried unrhyw orgyffwrdd a dyblygu â rhaglenni ariannu eraill sy'n dod i'r golwg yn ystod y cyfnod rhaglennu. Dylid mabwysiadu ymagwedd ragweithiol tuag at adolygu'r rhaglenni er mwyn sicrhau y rhagwelir y newidiadau gofynnol.

3.7 Nodir y canfyddiadau a'r argymhellion allweddol yn Atodiad Ch a cheir yr adroddiad llawn yn yr Adroddiad ar y Rhag-werthusiad yn Atodiad D.

Heriau strategol allweddol i Ddwyrain Cymru

3.8 Mae Pennod 2, y Dadansoddiad Cryno, yn dangos bod Dwyrain Cymru yn perfformio'n dda o gymharu â gweddill Cymru mewn perthynas â bron pob un o'r prif ddangosyddion economaidd. Mae Prif Werth Ychwanegol Crynswth y pen ledled Dwyrain Cymru yn uwch na chyfartaledd Cymru a'r DU, a lywir gan lwyddiant economi Caerdydd a De-ddwyrain Cymru yn fwy cyffredinol. Ledled Dwyrain Cymru (a Chymru gyfan) mae'r farchnad lafur wedi gwella'n sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf gyda chyfraddau cyflogaeth sy'n codi a gostyngiad mewn anweithgarwch economaidd.

Amcan 3 2000-2006, Adroddiad Terfynol, Rhagfyr 2005 gan Old Bell 3 ar gyfer Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://www.wefo.wales.gov.uk/default.asp?action=page&ID=1583>

3.9 Mae dadansoddiad manylach o'r elfennau sy'n cyfrannu at lefel y GYC y pen ledled Dwyrain Cymru yn amlygu dau ffactor. Yn gyntaf, y gymhareb swyddi/cyflogaeth uchel, sy'n cael effaith gadarnhaol, ac yn ail, gwerth ychwanegol is fesul swydd sy'n cael effaith negyddol.

3.10 Mae'r gymhareb swyddi/cyflogaeth yn ei hanfod yn cyfeirio at effeithiau cymudo lle y mae unigolion o'r tu allan i Ddwyrain Cymru yn cymudo i'r Rhanbarth ar gyfer cyflogaeth. Mae De-ddwyrain Cymru (ac yn enwedig Caerdydd a Chasnewydd) yn ganolfan gweithgarwch economaidd sy'n cefnogi cyfleoedd cyflogaeth ar gyfer unigolion y tu allan i'r rhanbarth yn cynnwys y rhai o'r ardaloedd llai breintiedig yng Nghymoedd De Cymru. Caiff yr effaith gadarnhaol hon ei gwanhau gan bellter, felly nid yw Powys yn gallu manteisio cymaint ar effaith economaidd y De-ddwyrain. Yn yr un modd, mae Powys yn rhy bell o ganolfan cyflogaeth y Gogledd-ddwyrain i fanteisio ar economïau mwy ffyniannus y canolfannau trefol. Ar y cyfan, mae trefi a dinasoedd Cymru yn gymharol fach, ac mae'r rhan fwyaf o Gymru yn wasgaredig ei phoblogaeth ac yn bell o ganolfannau mawr, sy'n golygu na all fanteisio'n llawn ar yr effeithiau crynhoi sy'n gysylltiedig â niwclei economaidd.

3.11 Dylid nodi, er gwaethaf GYC uwch y pen, mae'r gwerth ychwanegol fesul swydd (cyfeirir ato fel cynrychiant fel arfer) yn is yn Dwyrain Cymru o gymharu â'r DU gyfan. Eglurir y nodwedd hon yn rhannol gan gyfansoddiad diwydiannol y rhanbarth ac nid yw'n golygu bod gweithwyr yng Nghymru yn llai cynhyrchiol na'u cydweithwyr yn y DU a'r UE. Er gwaethaf y ffaith bod gan Ddwyrain Cymru strwythur diwydiannol mwy ffafriol yn gyffredinol na Chymru gyfan (o ran cynrychiolaeth uwch o sectorau gwerth ychwanegol uwch nodweddiadol) nid oes cynrychiolaeth ddigonol gan y rhanbarth o hyd mewn diwydiannau sector gwasanaeth gwerth ychwanegol uwch o gymharu â chyfartaledd y DU ac mae'r "cyfartaledd" yn rhwystro graddau'r amrywiaeth i'w chanfod ar draws y Rhanbarth.

3.12 Er bod Dwyrain Cymru wedi gweld cynnydd sylweddol mewn cyflogaeth gyffredinol mae'n bwysig o ran y twf hirdymor parhaus bod economi Dwyrain Cymru yn parhau i greu swyddi gwerth ychwanegol uchel ynghyd â gwella cyfleoedd i'r rhai nad oes ganddynt waith ar hyn o bryd. Mae gan yr is-ranbarth broffil sgiliau ffafriol ac mae cyfran uwch o'i boblogaeth o oedran gweithio ar ben uchaf y sbectwm sgiliau. Fodd bynnag, mae dros un rhan o bump o boblogaeth o oedran gweithio'r is-ranbarthau yn economaidd anweithgar a bydd yn bwysig gwella cyfleoedd cyflogaeth ar gyfer yr unigolion hyn. Trafodir hyn ymhellach yn y Rhaglen Weithredol ESF cydategol.

Tabl 3. Heriau Dwyrain Cymru y mae'r Rhaglenni yn mynd i'r afael â hwy

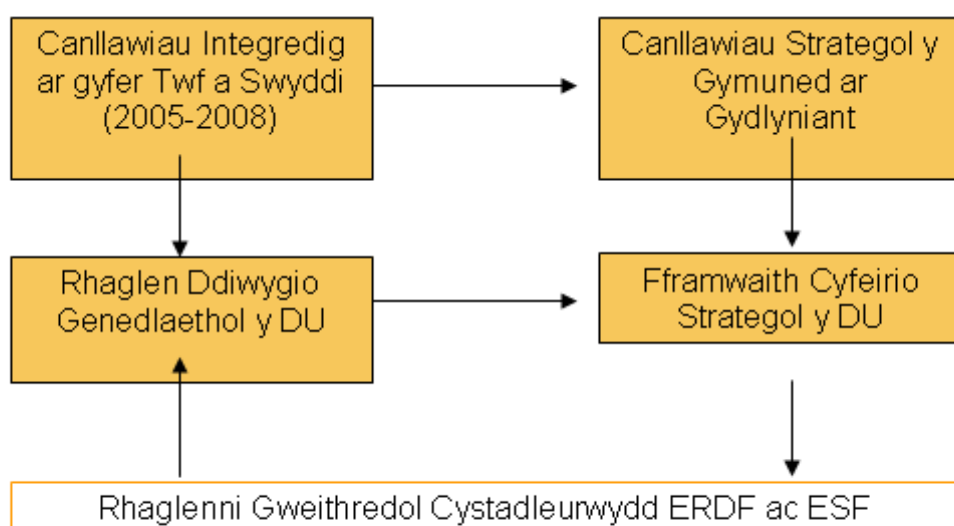
Heriau i Ddwyrain Cymru	Ymyriad gan y Rhaglenni
Gwerth ychwanegol fesul swydd Gwerth ychwanegol is fesul swydd o ganlyniad i: - cymysgedd galwedigaethol neu ddiwydiannol andwyol; - ardaloedd â phoblogaeth wasgaredig o fewn y rhanbarth nad ydynt yn cael budd o effeithiau crynhoi.	Bydd ERDF Blaenoriaeth 1 yn helpu busnesau i symud i fyny'r gadwyn werth a bydd yn ategu buddsoddiad mewn arloesi ac ymchwil a datblygu.
Gwybodaeth ac Arloesi - Gwariant isel ar ymchwil a datblygu yn enwedig yn y sector busnes	Bydd ERDF Blaenoriaeth 1 yn ategu ymchwil a datblygu mewn busnesau ac yn cynyddu gallu ac adnoddau yn y sector Addysg Uwch er mwyn masnacheiddio arloesedd
Menter - Cyfraddau is o ran y cofrestriadau TAW gan fusnesau o'u cymharu â'r DU gyfan	Bydd ERDF Blaenoriaeth 2 yn gwella cyfleoedd i fanteisio ar gyllid, gwybodaeth a gwasanaethau cymorth er mwyn annog pobl i ddechrau busnesau newydd, twf busnesau a datblygu clystyrau.
Trafnidiaeth Mae nifer o broblemau o ran - mynediad i wasanaethau allweddol, yn enwedig yn rhannau mwy gwledig ardal y Rhaglen, a - phryderon cynyddol am effaith amgylcheddol gynyddol trafndiaeth a thagfeydd.	Prin yw'r cyfle am seilwaith yn Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF ac eir i'r afael â hyn dwy raglenni a pholisïau domestig. Fodd bynnag, ceir cyfle i gymryd camau gweithredu er mwyn cefnogi'r nifer fach o fentrau adfywio drwy ERDF Blaenoriaeth 4.
Yr Amgylchedd - Amgylchedd naturiol o ansawdd da mewn llawer o ardaloedd sy'n ddeniadol i unigolion a buddsoddwyr - Mae angen i lawer o ardaloedd wella eu dull o reoli gwastraff mewn ymateb i ddeddfwriaeth llymch y UE	Bydd ERDF Blaenoriaeth 3 yn ategu diogelwch amgylcheddol a defnydd effeithlon o ynni adnewyddadwy ac adnoddau eraill. Bydd cyfle i hyrwyddo'r Sector Nwyddau a Gwasanaethau Amgylcheddol yn ERDF Blaenoriaeth 1 a 2.
Newid yn yr Hinsawdd - Mae angen lleihau gollyngiadau CO ₂ Cymru er mwyn cadw at ymrwymadau'r DU o dan brotocol Kyoto.	Bydd ERDF Blaenoriaeth 3 yn cefnogi camau gweithredu i wella effeithlonrwydd ynni a gellir cefnogi'r broses o ddatblygu technolegau adnewyddau ac amgen o dan ERDF Blaenoriaeth 1.
Amddifadedd Cymdeithasol - Ardaloedd o amddifadedd mewn ardaloedd trefol yng Nghaerdydd a	Mae ERDF Blaenoriaeth 4 yn ceisio mynd i'r afael ag amddifadedd drwy nifer fach o raglenni adfywio

Chasnewydd, y mae llawer yn cynnwys crynodiad uchel o drigolion o gymunedau du a lleiafrifoedd ethnig	integredig i wella amgylcheddol trefol sydd wedi dirywio.
Seilwaith Safleoedd ac adeiladau: mae cyfleoedd i fuddsoddi mewn sectorau ansawdd uchel fel gwasanaethau meddalwedd ac ariannol yn cael eu colli yng Nghymru ac un o'r prif rhesymau dros hyn yw absenoldeb adeiladau o ansawdd ar safleoedd o ansawdd uchel.	Ni fydd Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF yn darparu buddsoddiad seilwaith sylweddol - eir i'r afael â hyn drwy'r ymyriadau marchnad a domestig, fodd bynnag, gall ERDF Blaenoriaeth 4 ddarparu ar gyfer nifer fach o brosiectau safleoedd ac adeiladau graddfa fach fel rhan o raglenni adfywio integredig.

Ymateb Polisi

3.13 Mae Rheoliadau'r Cronfeydd Strwythurol yn rhagweld y gweithredir dull mwy strategol o raglennu yn ystod y cyfnod 2007-2013, gyda pholisi Cydlyniant yr UE yn rhoi ffocws cryfach ar agendâu Lisboa a Göteborg ar gyfer twf, swyddi a datblygu cynaliadwy³⁷. Mae Aelod-wladwriaethau wedi cymeradwyo "Canllawiau Strategol y Gymuned ar gyfer Cydlyniant"³⁸, sy'n rhoi fframwaith ar gyfer helpu i gyflawni amcanion Lisboa fel y'u diffinnir yn y Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi. Nid yw pob elfen o'r fframwaith hwn yn berthnasol i bob rhanbarth o'r UE ac mae'n rhaid i bob rhanbarth ddewis y cyfuniad mwyaf priodol o fuddsoddiadau er mwyn cyflawni'r agenda twf a swyddi, gan ystyried ei gryfderau a'i wendidau penodol.

Ffigur 12. Cysylltiadau rhwng y Rhaglen Weithredol, Canllawiau Strategol y Gymuned a'r Canllawiau Integredig

³⁷ Common Actions for Growth and Employment: The Community Lisbon Programme, 20 Gorffennaf 2005 (www.europa.eu.int).

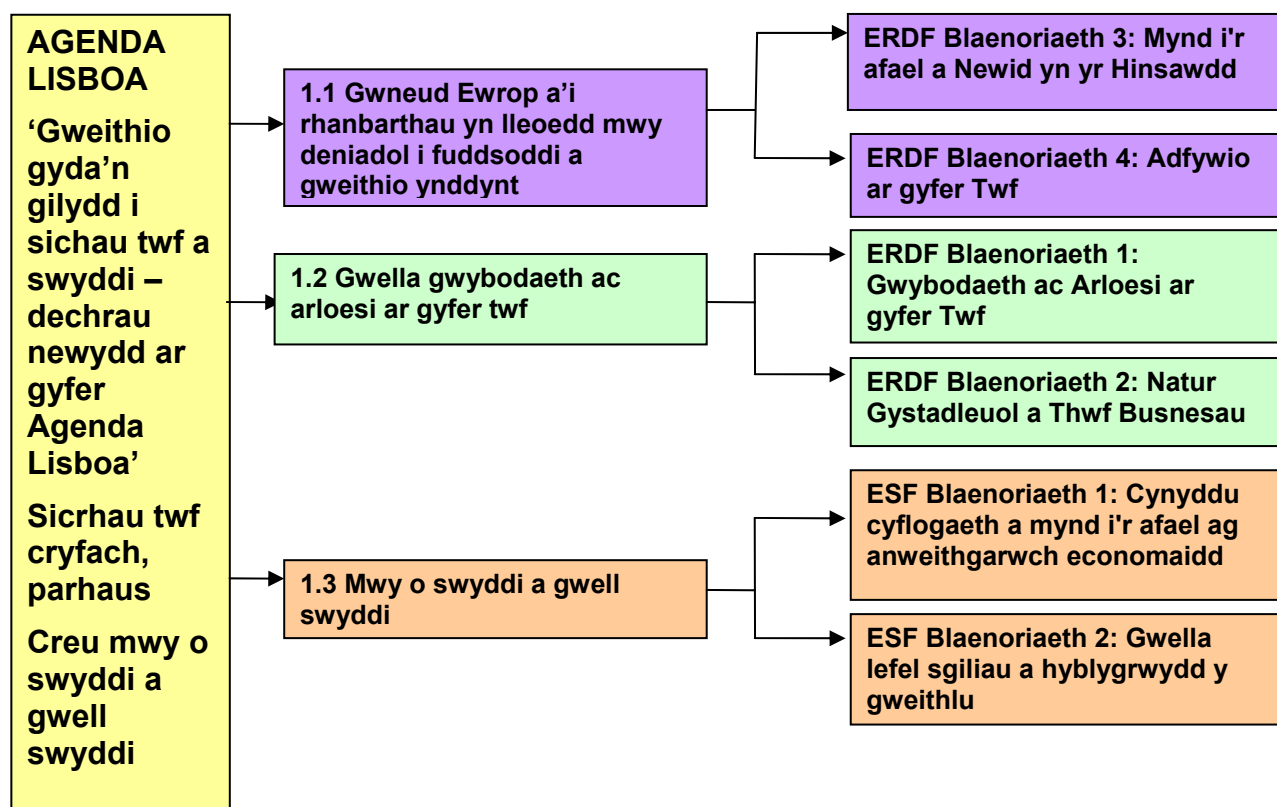
³⁸ Community Strategic Guidelines on Economic, Social and Territorial Cohesion 2007-2013, Cyngor yr Undeb Ewropeaidd, 18 Awst 2006
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/1180706_en.pdf

3.14 Yn ôl Canllawiau Strategol y Gymuned, dylai rhaglenni Cronfeydd Strwythurol yn y dyfodol fynd i'r afael â thair prif flaenoriaeth:

- Gwella apêl Aelod-wladwriaethau, rhanbarthau a dinasoedd drwy wella hygyrchedd, sicrhau lefel ddigonol o wasanaethau a'u bod o ansawdd digonol, a chynnal eu potensial amgylcheddol;
- Annog arloesedd, entrepreneuriaeth a thwf yr economi wybodaeth drwy'r gallu i ymchwilio ac arloesi, yn cynnwys defnyddio technolegau gwybodaeth a chyfathrebu newydd;
- Creu mwy o swyddi a gwell swyddi drwy ddenu mwy o bobl i mewn i gyflogaeth, gwella hyblygrwydd gweithwyr a mentrau a chynyddu buddsoddiad mewn cyfalaf dynol.

3.15 Mae pob un o dri amcan Canllawiau Strategol y Gymuned yn berthnasol i'r strategaeth Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ar gyfer Dwyrain Cymru, lle y mae angen i fuddsoddiadau ganolbwyntio ar gamau gweithredu sy'n ofynnol i hyrwyddo natur gystadleuol hirdymor, creu swyddi a datblygu cynaliadwy.

Figure 13. Cyswllt rhwng amcanion Canllawiau Strategol y Gymuned a Blaenoriaethau Cystadleurwydd ERDF ac ESF

Tabl 4. Canllawiau Strategol y Gymuned y mae'r Rhaglenni yn mynd i'r afael â hwy

Canllawiau	Camau gweithredu gan y Rhaglenni
1.1 Gwneud Ewrop a'i rhanbarthau yn lleoedd mwy deniadol i fuddsoddi ynddynt ac i weithio ynddynt	
1.1.2. Cryfhau'r synergeddau rhwng diogelwch amgylcheddol a thwf	Nod ERDF Blaenoriaeth 3 yw targedu nifer fach o fesurau i liniaru ac i addasu i newid yn yr hinsawdd a bydd cymorth ar gael o dan ERDF Blaenoriaeth 1 ar gyfer arloesi yn y sector Nwyddau a Gwasanaethau Amgylcheddol
1.1.3. Mynd i'r afael â'r defnydd dwys a wneir o ffynonellau ynni traddodiadol gan wledydd Ewrop	Mae Cynaliadwyedd Amgylcheddol yn fater trawsbynciol yr eir i'r afael ag ef drwy'r rhaglenni. Bydd ERDF Blaenoriaeth 3 yn annog busnesau i leihau eu defnydd o adnoddau ac ystyried dulliau cynhyrchu amgen.
1.2. Canllaw: Gwella gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf	
1.2.1. Cynyddu buddsoddiad mewn ymchwil a datblygu a'i dargedu'n well	Mae ERDF Blaenoriaeth 1 yn hyrwyddo economi gwerth ychwanegol uchel drwy feithrin ymchwil a datblygu
1.2.2. Hwyluso arloesi a hybu entrepreneuriaeth	Caiff gallu'r rhanbarth i Arloesi ei gefnogi drwy ERDF Blaenoriaeth 1. Mae Blaenoriaeth 2 yn hyrwyddo twf ac ehangiad busnesau bach a chanolig newydd a phresennol.
1.2.3. Hybu'r gymdeithas wybodaeth i bawb	Bydd y Rhaglen ERDF yn helpu busnesau bach a chanolig y rhanbarth i ddefnyddio TGCh fel rhan o gymorth integredig ar gyfer cynyddu arloesedd.
1.2.4. Gwella mynediad i gyllid	Mae ERDF Blaenoriaeth 2 yn ceisio mynd i'r afael â meysydd lle ceir methiant ar y farchnad o ran dulliau cymorth ariannol.

3.16 Eir i'r afael â Chanllaw 1.3 Mwy o Swyddi a Gwell Swyddi drwy'r Rhaglen Weithredol ESF.

Y Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol gyffredinol y DU ac y Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol

3.17 Mae amcanion a blaenoriaethau rhaglenni Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Dwyrain Cymru yn gyson â Strategaeth Lisboa a byddant yn cyfrannu'n uniongyrchol at Raglen Ddiwygio Genedlaethol gyffredinol y DU sydd, yn ei thro, yn ymateb i'r Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi. Mae'r ymateb hwn yn cynnwys polisiâu a chamau gweithredu i fynd i'r afael â'r heriau sy'n gysylltiedig ag adeiladu sector busnes mentrus a hyblyg, hyrwyddo arloesedd ac ymchwil a datblygu, ehangu cyfleoedd i gaffael sgiliau, gwella rhagolygon cyflogaeth ar gyfer y rhai mwyaf difreintiedig a chynyddu arloesedd a hyblygrwydd o ran defnyddio ynni ac adnoddau.

3.18 Nodir cyfraniad y Cronfeydd Strwythurol at y rhaglen ddiwygio hon yn Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU. Mae'r Fframwaith hwnnw yn rhoi fframwaith polisi i lywio'r gwaith o baratoi Rhaglenni Gweithredol yn genedlaethol ac yn rhanbarthol. Mae'n cynnwys dadansoddiad o gryfderau a gwendidau economaidd y DU ac mae'n nodi'r strategaeth a ddewiswyd ar gyfer y rhaglenni Cydgyfeirio a Chystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ym mhob rhan o'r DU. Mae Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU yn cynnwys pennod ar wahân sy'n nodi'r strategaeth ar gyfer twf economaidd rhanbarthol yng Nghymru a blaenoriaethau'r Cronfeydd Strwythurol ar gyfer y rhaglen Gydgyfeirio a'r rhaglen Cystadleurwydd Rhanbarthol.

3.19 Mae gan y Rhaglen Weithredol Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF bedair blaenoriaeth i'w gymharu efo'r ddwy flaenoriaethau a ddisgrifiwyd yn yr NSRF. Roedd y rhaniad yn angenrheidiol er mwyn i'r Rhaglen Weithredol gael ei rhannu ar lefel blaenoriaeth heb i'r themâu lefelau gael eu hollti fwy. Er hynny, mae yna gysondeb rhwng strategaethau'r dau ddogfen. Mae dwy flaenoriaeth gyntaf y ddogfen weithredol yn alinio gyda'r Blaenoriaeth 'Adeiladu'r gwybodaeth-seiliedig yr economi' yr NSRF. Blaenoriaeth 1 sy'n cael y mwyafrif o adnoddau i helpu ymchwil' cyfnewidiad a throsglwyddo gwybodaeth, ac mae Blaenoriaeth 2 yn canolbwyntio ar gymorth busnes a chyllid busnes. Mae'r Blaenoriaeth NSRF - 'Tyfiant yr Amgylchedd' wedi ei hollti i Flaenoriaeth 3 y ddogfen weithredol, sydd yn cefnogi elfennau egni, a Blaenoriaeth 4 sydd yn agosáu at adfywiad.

Polisi Fframwaith Cymru

3.20 Datblygwyd y fframwaith polisi rhanbarthol ar gyfer cefnogi datblygu economaidd yng Nghymru yng nghyd-destun *Cymru: Gwlad Well*³⁹, agenda polisi strategol ehangach Llywodraeth Cynulliad Cymru. Yn arbennig, rhaid i gamau gweithredu i hybu datblygu economaidd ddigwydd ochr yn ochr ag elfennau eraill o'r agenda strategol hon – sef gwella ansawdd bywyd i bawb drwy wella cyfiawnder cymdeithasol, yr amgylchedd, iechyd ac addysg, yn unol â *Chynllun Datblygu Cynaliadwy Cymru – Dechrau Byw'n Wahanol*⁴⁰.

³⁹ *Cymru: Gwlad Well* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/publications/publicationsbytopic/sustaindeveloppubs/1559445/?lang=cy>

⁴⁰ *Dechrau Byw'n wahanol*: Cynllun Datblygu Cynaliadwy Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/about/strategy/strategypublications/strategypubs/startlivedifferently/?lang=cy>

3.21 Nodir y strategaeth datblygu economaidd yn *Cymru: Economi yn Ffynnu*⁴¹, a adolygwyd yn 2005 i osod y fframwaith strategol ar gyfer rhaglen Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd 2007–2013. Y weledigaeth sydd ynddi yw economi ffyniannus a bywiog sy'n gallu cyflawni twf cryf a chynaliadwy drwy ddarparu cyfleoedd i bawb. Nodau *Cymru: Economi yn Ffynnu* sy'n bwrw ymlaen ag Agenda Lisboa yw:

- Cynyddu cyflogaeth drwy gefnogi'r broses o greu swyddi;
- Buddsoddi yn y gwaith o adfywio cymunedau difreintiedig;
- Helpu busnesau i dyfu a chynyddu gwerth ychwanegol i bob swydd, cynnyrch ac enillion drwy:
 - o fuddsoddi mewn trafnidiaeth, rhwydweithiau TGCh a seilweithiau economaidd eraill;
 - o denu mwy o swyddogaethau gwerth ychwanegol uchel i Gymru a chefnogi busnesau a sectorau sydd â photensial cryf o ran twf;
 - o gwella'r sylfaen sgiliau a chyflwyno mwy o hyfforddiant yn ôl y galw sydd wedi'i deilwra i anghenion busnesau;
 - o helpu busnesau i ddod yn fwy cystadleuol drwy gefnogi sbardunau twf busnes; entrepreneuriaeth, arloesi, buddsoddi a masnach;
- Sicrhau bod pob rhaglen a pholisi economaidd yn cefnogi datblygu cynaliadwy, yn arbennig drwy hybu cynhyrchu ynni glân a defnyddio adnoddau yn effeithlon.

3.22 Fe gynlluniwyd Blaenoriaethau'r Rhaglen ERDF i hyrwyddo amcanion cyffredin Agenda Lisboa a *Cymru: Economi yn Ffynnu*, yn gweithio o fewn fframwaith Rheoliadau'r Cyngor, yr adnoddau sydd ar gael, ac yn adlewyrchu blaenoriaethau ardal Dwyrain Cymru. Yn unol a chryfder gymharol yr economi yn Nwyrain Cymru, mae gan y Rhaglen ffocws gryf ar gefnogi'r symudiad tuag at economi o werth ychwanegol. Fe fydd y Rhaglen yn canolbwyntio gan fwyaf ar ymchwil a datblygu ac arloesedd, ar entrepreneuriaeth, twf busnes a chreu gwaith, ac i raddau llai, ar gefnogaeth i ddatblygiad cynaliadwy ag adfywio cymunedau difreintiedig. Yn unol a'r lefelau cyfyngedig o gyllid sydd ar gael, ni ragwelir buddsoddiad mewn trafnidiaeth ag isadeiledd technoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ac fe fydd gweithgaredd i wella lefelau sgiliau yn cael ei gefnogi drwy'r Rhaglen ESF.

3.23 Cydategir a chefnogir Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF gan Raglen Gystadleurwydd yr ESF a bydd y rhaglen honno'n cymryd arweiniad strategol oddi wrth bolisiâu strategol fel *Y Wlad sy'n Dysgu 2*⁴² a *Chynllun Gweithredu Sgiliau a Chyflogaeth 2005*⁴³ sy'n bwrw ymlaen ag agenda dysgu gydol oes Cymru ac sy'n dangos ymrwymiad Cymru i gyflawni amcanion y *Strategaeth*

⁴¹ Dogfen Llywodraeth Cynulliad Cymru, *Cymru: Economi yn ffynnu*:

<http://new.wales.gov.uk/about/departments/dein/publications/wave?lang=cy>

⁴² Dogfen ymgynghori Llywodraeth Cynulliad Cymru: *Y Wlad sy'n Dysgu 2*, Ebrill 2006:

http://new.wales.gov.uk/topics/educationandskills/education_and_skills_consult/468573-wag/learning_country2?lang=cy

⁴³ *Cynllun Gweithredu Sgiliau a Chyflogaeth Cymru 2005* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/topics/educationandskills/publications/circulars/401051?lang=cy>

*Gyflogaeth Ewropeaidd*⁴⁴. Ochr yn ochr â hyn, mae strategaethau Llywodraeth Cynulliad Cymru sef *Ymestyn Hawliau a Llwybrau Dysgu 14-19*⁴⁵ yn mynd i'r afael yn benodol â'r gyfran uchel o ddisgyblion 16-18 oed sydd heb unrhyw gymwysterau ac nad ydynt mewn cyflogaeth, addysg neu hyfforddiant, ac *Ymgeisio yn Uwch*⁴⁶, strategaeth Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer ymestyn mynediad i addysg uwch.

3.24 Mae *Cynllun Gofodol Cymru*⁴⁷ yn darparu'r fframwaith cyffredinol ar gyfer camau cydweithredol yn y dyfodol rhwng Llywodraeth Cynulliad Cymru a'i phartneriaid er mwyn sicrhau twf a datblygiad economaidd cynaliadwy ym mhob rhan o Gymru. Mae'n gosod gorwel o 20 mlynedd ar gyfer y datblygiad a'r buddsoddiad sydd eu hangen ar gyfer datblygu cynaliadwy mewn cymunedau ledled Cymru. Bydd polisïau datblygu economaidd yn ystyried gwahaniaethau o ran lleoliad a blaenoriaethau ac mae hyn yn gofyn am gydweithredu ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Mae hefyd yn cydnabod pwysigrwydd cydweithredu trawsffiniol a rhynggranbarthol, er enghraifft, rhwng Gogledd-ddwyrain Cymru ac ardaloedd o Lannau Mersi a Gorllewin Cheshire.

3.25 Cynllunio gofodol yw ystyried yr hyn a all ddigwydd a'r hyn a ddylai ddigwydd ac ymhle. Mae'n ymchwilio i'r ffordd y mae gwahanol bolisïau ac arferion yn rhyngweithio ar draws gofod rhanbarthol, gan bennu rôl lleoedd mewn cyd-destun ehangach. Mae'n mynd ymhell y tu hwnt i gynllunio defnydd tir 'traddodiadol' ac yn nodi fframwaith strategol i lywio datblygiad ac ymyriadau mewn polisïau yn y dyfodol, p'un a yw'r rhain yn ymwneud â rheoli cynllunio ffurfiol ar ddefnydd tir ai peidio. Y weledigaeth ar gyfer y *Cynllun Gofodol* yw:

- *Byddwn yn cynnal ein cymunedau drwy fynd i'r afael â'r sialensiau sy'n codi yn sgîl newid yn y boblogaeth a newid economaidd; byddwn yn tyfu mewn ffyrdd fydd yn cynyddu ein gallu cystadleuol ac ar yr un pryd yn lledaenu ffyniant i ardaloedd llai breintiedig a lleihau effeithiau amgylcheddol negyddol; byddwn yn gwella ein hamgylchedd naturiol ac adeiledig er ei fwyn ei hun ac am yr hyn a gyfranna at ein lles ni, a byddwn yn cynnal ein hunaniaeth unigryw.*

3.26 Cydnabyddir nad yw'r un atebion yn gweddu i bob rhan o Gymru a bydd angen dulliau gweithredu gwahanol ar faterion lleol penodol. Mae Dwyrain Cymru yn cynnwys ardaloedd canlynol y *Cynllun Gofodol*:

Gogledd-ddwyrain Cymru: Ardal sy'n manteisio ar y sbardunau economaidd o bob ochr i'r ffin, lle y mae'r heriau yn cynnwys lleihau anghydraddoldebau a gwella ansawdd ei hasedau naturiol a ffisegol;

⁴⁴ Y Strategaeth Gyflogaeth Ewropeaidd:

http://ec.europa.eu/comm/employment_social/employment_strategy/index_en.htm

⁴⁵ *Ymestyn Hawliau a Llwybrau Dysgu 14-19* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/docrepos/40382/4038232/4038211/40382121/extending-entitlement-makin1.pdf?lang=en> a

http://new.wales.gov.uk/topics/educationandskills/policy_strategy_and_planning/learning_pathways/?lang=en

⁴⁶ <http://new.wales.gov.uk/docrepos/40382/4038232/4038211/40382121/reachinghigher-e.pdf?lang=en>

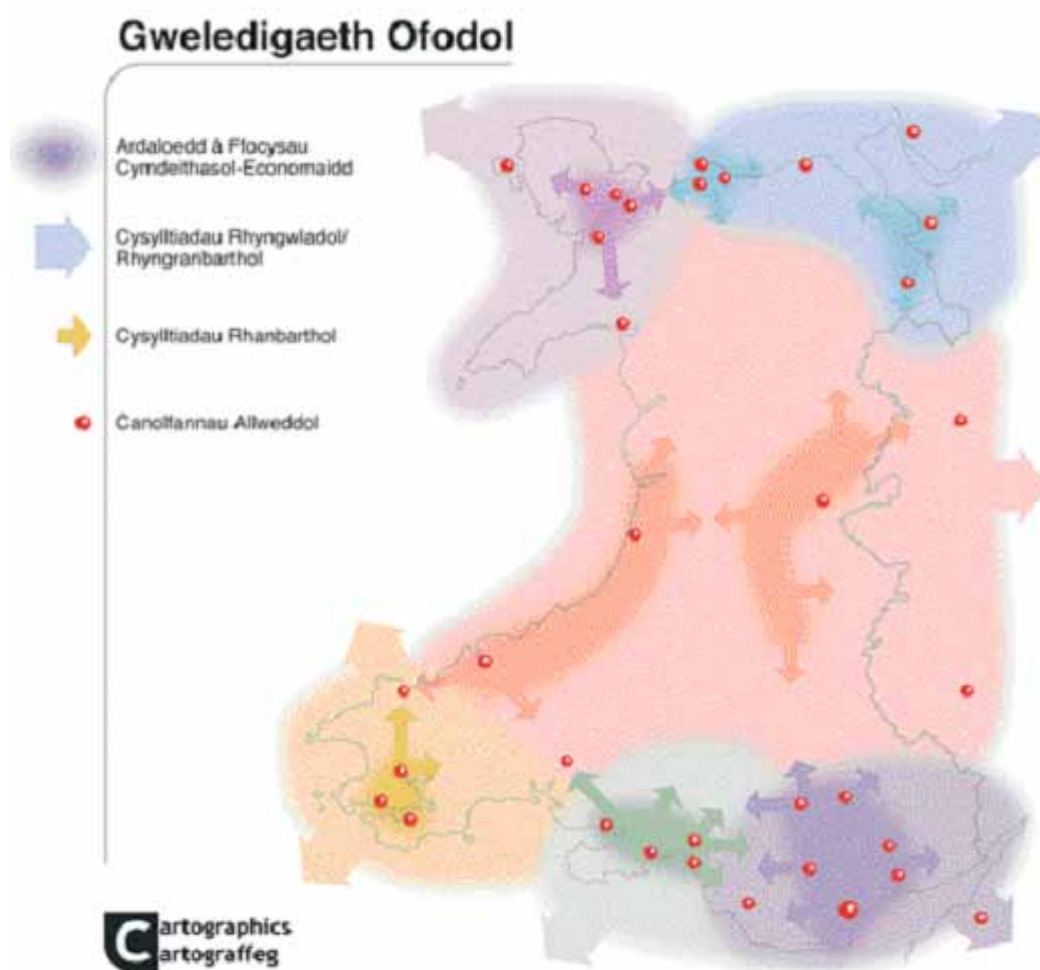
⁴⁷ *Cynllun Gofodol Cymru* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/about/strategy/spatial/?lang=cy>

Canolbarth Cymru: Byw a gweithio o ansawdd uchel mewn aneddiadau llai o faint o fewn amgylchedd gwyh, gan ddarparu modelau deinamig o ddatblygu cynaliadwy gwledig, gan roi blaenoriaeth i symud pob sector i weithgareddau sy'n ychwanegu gwerth uwch

De-ddwyrain Cymru: Ardal arloesol a medrus sy'n cynnig ansawdd bywyd uchel – yn rhyngwladol ac eto yn neilltuol Gymreig. Mae ei llwyddiant yn seiliedig ar gystadlu yn rhyngwladol drwy gynyddu ei gwelededd byd-eang drwy gysylltiadau cryfach rhwng y Cymoedd a'r arfordir ac â'r DU ac Ewrop, gan helpu i ledaenu ffyniant o fewn yr ardal a chynnig buddiannau i rannau eraill o Gymru.

Ffigur 14. Ardaloedd Cynllun Gofodol Cymru

3.27 Lansiodd Llywodraeth Cynulliad Cymru "*Polisi Gwyddoniaeth ar gyfer Cymru 2006*" i ymgynghori yn ei gylch ym mis Tachwedd 2006. Mae'r polisi hwn yn rhoi fframwaith ar gyfer hybu ymchwil wyddonol a thechnegol a chymhwyso ymchwil o'r fath i broblemau busnes, cynnyrch a gwasanaethau. Mae'r polisi'n canolbwyntio ar dri maes - agweddau ar Wyddorau Iechyd a Bywyd, technolegau ar gyfer economi carbon isel a gweithgareddau sy'n ategu adnewyddu economaidd a chymdeithasol parhaus. Bydd y *Polisi Gwyddoniaeth* yn llywio

buddsoddiadau sy'n hybu ymchwil a datblygu gwyddonol a'r gwaith o'i fasnacheiddio fel rhan o'r strategaeth Cystadleurwydd ar gyfer Gwybodaeth ac Arloesi ar gyfer Twf. Ategir y datblygiadau a'r masnacheiddio hyn ymhellach gan "*Cynllun Gweithredu Arloesi Cymru*" sydd wedi'i ddiweddarau⁴⁸.

3.28 Mae'r *Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru* ar ei newydd wedd⁴⁹ yn cynnig cyfleoedd ar gyfer datblygu'r amgylchedd ymhellach fel sector economaidd cyflym ei dwf yn ei rinwedd ei hun, ac fe'i defnyddir i sicrhau bod ymyriadau Cronfeydd Strwythurol yn cael eu targedu er mwyn sicrhau cynnydd economaidd ac amgylcheddol ochr yn ochr â'r egwyddorion y cytunwyd arnynt yng Nghyngor Göteborg ac yn unol â hwy.

3.29 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn datblygu *Strategaeth Drafnidiaeth Cymru*⁵⁰ i ategu ei strategaeth datblygu economaidd a Chynllun Gofodol Cymru. Bydd y Strategaeth derfynol, i'w chyhoeddi yn hwyrach yn 2007, yn darparu fframwaith lefel uchel ar gyfer cynlluniau a rhaglenni trafnidiaeth yn y dyfodol, gan lywio buddsoddiad i hwylsuo'r gwaith o ddatblygu system drafnidiaeth gynaliadwy. Bydd y Strategaeth yn seiliedig ar dair prif thema, sef gwneud defnydd effeithiol ac effeithlon o'r system drafnidiaeth, sicrhau mwy o ddefnydd o'r dulliau mwy cynaliadwy ac iach o deithio a lleihau'r angen i deithio.

3.30 Yn ogystal â'r polisiâu allweddol a amlinellir uchod, caiff y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth ei llywio gan ystod o bolisiâu a strategaethau thematig eraill. Nodir y rhain ym Mhennod 4 mewn perthynas â phrif Flaenoriaethau'r Rhaglen.

Ffigur 15. Map o Bolisiâu Cymru

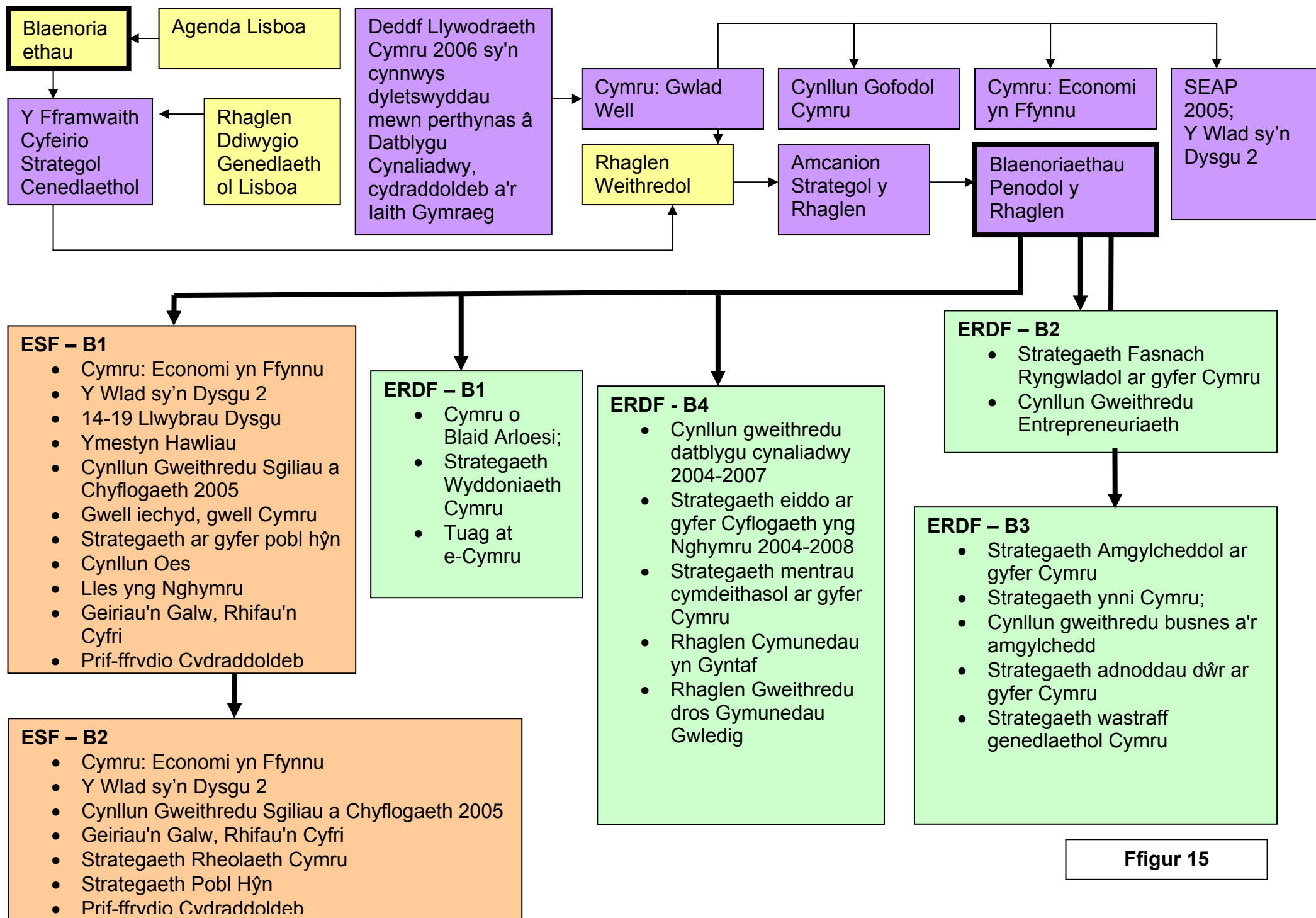
(Drosodd)

⁴⁸ Cynllun Gweithredu Arloesi Llywodraeth Cynulliad Cymru:

⁴⁹ Llywodraeth Cynulliad Cymru: Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru

http://new.wales.gov.uk/about/strategy/strategypublications/environment_strategy/?lang=cy

⁵⁰ Dogfen ddrafft Llywodraeth Cynulliad Cymru *Strategaeth Drafnidiaeth Cymru - Cysylltu Cymru*: <http://new.wales.gov.uk/consultations/closed/busandeconclocons/con-bus-transstrategy/?lang=en>

Ffigur 15

Amcanion ar gyfer Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth yr ERDF

3.31 Datblygwyd y blaenoriaethau i gyflawni'r weledigaeth o greu rhanbarth ffyniannus, bywiog a chystadleuol sydd â gweithlu crefftus ac arloesol sy'n gallu cystadlu'n rhyngwladol. Fe'u cynlluniwyd er mwyn:

- (a) hyrwyddo economi gwerth ychwanegol uchel drwy wella gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf;
- (b) hyrwyddo natur gystadleuol a thwf busnesau;
- (c) mynd i'r afael â heriau newid yn yr hinsawdd;
- (d) annog adfywio ar gyfer twf.

3.32 Bydd y blaenoriaethau hyn yn cyflawni amcanion Lisboa sef gwella twf economaidd a darparu swyddi ychwanegol i bobl Dwyrain Cymru gyda chydberthnasau cydategol rhwng polisïau economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol.

Canolbwyntio Adnoddau

3.33 Eglurir y rhesymeg dros ganolbwyntio ar feysydd thematig, daearyddol neu ariannol yn y Rhaglen yn unol ag Erthygl 37(3) o'r Rheoliad Cyffredinol yn y paragraffau canlynol.

Canolbwyntio ar feysydd Thematig ac Ariannol

3.34 Y nod yw canolbwyntio ar y buddsoddiadau y mae eu hangen er mwyn gwella natur gystadleuol hirdymor, creu swyddi a datblygu cynaliadwy. Mae hyn yn arbennig o bwysig oherwydd bod y Rhaglen newydd yn rhaglen gymharol fach, gyda €72.452 o ddyraniad Ewropeaidd. Bydd y rhaglen yn canolbwyntio ar yr ymyriadau hynny sy'n cyfrannu at agenda twf a swyddi Lisboa drwy fynd i'r afael â'r prif wendidau a heriau a nodwyd ar gyfer Dwyrain Cymru. Mae hyn yn golygu mwy o fuddsoddiad mewn ymchwil a datblygu, arlosedd ynghyd ag entrepreneuriaeth ac agweddau ar yr amgylchedd, o gymharu â'r Rhaglen Amcan 2 bresennol. Cyflawnir hyn drwy:

- Dargedu 86% o'r adnoddau Cystadleurwydd cyffredinol ar gategoriâu o fuddsoddiad a nodir yn Erthygl 9 o Reoliad (CE) 1083/2006 dyddiedig 11 Gorffennaf 2006 fel rhai sy'n cefnogi amcanion y Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi, o'i gymharu â'r targed lleiaf o 75%. Ar gyfer y rhaglen ERDF, 75% fydd y targed penodol.
- Sicrhau bod Blaenoriaethau'r Rhaglen yn canolbwyntio ar y polisïau a geir yng Nghanllawiau Strategol y Gymuned, Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU a Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU. Sicrhau bod y Rhaglen Gystadleurwydd yn cyfrannu at flaenoriaethau perthnasol a nodwyd yn Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU.
- Adlewyrchu polisïau a strategaethau allweddol Llywodraeth Cynulliad Cymru, yn cynnwys *Cymru: Economi'n Ffynnu*, sydd, yn ei dro, wedi'i alinio'n agos â strategaethau Lisboa a Göteborg.
- Defnyddio fframwaith *Cynllun Gofodol Cymru* i dargedu adnoddau ar feysydd lle bo angen a chyfle.

- Gweithredu rhannau allweddol o'r Rhaglen mewn ffordd sy'n sicrhau'r effaith fwyaf posibl.
- Meithrin synergeddau â pholisïau eraill yr UE a pholisïau cenedlaethol ar lawr gwlad.

Canolbwyntio ar feysydd daearyddol

3.35 Heb gynnwys ERDF Blaenoriaeth 4, ni fwriedir targedu'r Rhaglen yn ofodol. Ychwanegir at effaith rhaglenni Dwyrain Cymru gan y gallu i weithredu ar y cyd â strwythur y Fframwaith Strategol sydd hefyd yn cwmpasu Rhaglenni Cydgyfeirio Gorllewin Cymru a'r Cymoedd. Cefnogwyd yr ymagwedd hon yn gadarn hefyd gan y sawl a ymatebodd i'r ymgynghoriad cyhoeddus ar y Rhaglenni.

3.36 Bydd yr adnoddau sydd ar gael drwy ERDF Blaenoriaeth 4 yn canolbwyntio ar nifer fach o brosiectau adfywio a fydd o fudd i'r cymunedau mwyaf difreintiedig yn Nwyrain Cymru. Caiff yr ardaloedd daearyddol penodol eu blaenoriaethu gan Grwpiau Ardal perthnasol y Cynllun Gofodol ac maent mewn sefyllfa dda i ystyried anghenion lleol a blaenoriaethu adnoddau.

Fframwaith o Flaenoriaethau

3.37 Yn unol ag agenda'r Comisiwn Ewropeaidd ar gyfer symleiddio rhaglennu a gweithredu Cronfeydd Strwythurol, caiff y Rhaglen Gystadleurwydd newydd ei rhoi ar waith drwy strwythur symlach, a fydd yn cynnwys Rhaglenni Gweithredol ERDF ac ESF ar wahân. Ni fydd dull unrhyw raglennu 'ar lefel mesurau'. Yn hytrach na'r Blaenoriaethau a'r saith Mesur o dan Raglen (gradd) Amcan 2 2000-2006, bydd pedair Blaenoriaeth fel y nodir isod (yn ogystal â'r Flaenoriaeth Cymorth Technegol). Y pedair blaenoriaeth yw:

Blaenoriaeth 1: Gwybodaeth ac arloesi ar gyfer twf

3.38 Bydd y Flaenoriaeth hon yn canolbwyntio ar hyrwyddo twf economaidd drwy ddatblygu ac annog pobl i ymgymryd â chynnyrch a phrosesau gwerth ychwanegol uwch, gan ganiatáu i fusnesau dyfu a gwella eu natur gystadleuol a'u cynhyrchiant drwy ddatblygiadau technolegol a phrosesau arloesol.

3.39 Mae dadansoddiad o'r ffactorau sy'n cyfrannu at GYC y pen uwch ledled Dwyrain Cymru yn dangos bod y rhanbarth yn gallu manteisio ar nifer fwy o swyddi o gymharu â'r boblogaeth o oedran gweithio. Mae hyn yn adlewyrchu patrymau cymudo ac yn dangos bod Dwyrain Cymru yn cefnogi swyddi o weddill Cymru ac mae gan berfformiad economaidd yr is-ranbarthau oblygiadau amlwg i Gymru gyfan. Fodd bynnag, mae'r ffaith bod gan Gymru gynrychiolaeth ormodol mewn diwydiannau gwerth ychwanegol is, ynghyd â'i hanallu i gael budd o effeithiau crynhoi cadarn yn egluro'r cynhyrchiant is ledled Cymru gyfan (sy'n cyfrif am 50% o'r bwlch mewn GYC y pen o gymharu â chyfartaledd y DU). Mae gan Ddwyrain Cymru gynrychiolaeth ormodol mewn diwydiannau sy'n dirywio (amaethyddiaeth a chynhyrchu) ac nid oes ganddo gynrychiolaeth ddigonol mewn diwydiannau yn y sector gwasanaeth â gwerth ychwanegol uwch. Fodd bynnag, gan mae y Rhanbarth gyfran uwch na chyfartaledd y DU o unigolion â

sgiliau lefel uwch sy'n nodi bod posibilrwydd i symud yr economi i fyny'r gadwyn werth.

3.40 Felly, bydd yn hanfodol hybu twf economaidd a gwerth ychwanegol yn yr economi drwy ddatblygu, defnyddio a gwella cynnyrch, prosesau a gwasanaethau, o ran gweithgynhyrchu a gwasanaethau. Bydd manteisio'n llwyddiannus ar ymchwil, technoleg ac arloesi yn hanfodol i gyflawni uchelgais economi gystadleuol ffyniannus. Gyda lefel isel o wariant ar ymchwil a datblygu gan fusnesau o'i gymharu â rhannau eraill o'r DU, mae angen eu hannog i gydweithio er mwyn creu 'effaith grynhoi rithwir'. Caiff addysg uwch, addysg bellach a busnesau eu hannog i gydweithio er mwyn hybu datblygu, trosglwyddo a masnacheiddio technoleg. Yn unol â'r strategaeth a nodir yn *Cymru: Economi yn Ffynnu*, targedir sectorau sydd â photensial ar gyfer twf uchel. Un o'r meysydd lle mae Cymru ar y blaen yn y farchnad yw'r sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol, a bydd y gwaith o ddatblygu'r sector hwn yn helpu Cymru i wynebu heriau newid yn yr hinsawdd, gan ddatblygu marchnadoedd ar gyfer technolegau amgen ac ynni adnewyddadwy. Gall cymorth wedi'i dargedu ar gyfer TGCh helpu yn hyn o beth hefyd.

3.41 Bydd y Flaenoriaeth hon yn cynnwys hybu ymchwil a datblygiadau technolegol a'r gallu i fasnacheiddio, hyrwyddo'r defnydd o TGCh i gefnogi arloesi a datblygu gallu busnesau i ymgymryd â chynnyrch a phrosesau gwell.

3.42 Mae'r tabl canlynol yn dangos sut y bydd y Flaenoriaeth hon yn cyfrannu at flaenoriaethau polisi'r UE a'r DU.

	Cyfraniad y Flaenoriaeth at Flaenoriaethau Polisi'r UE a'r DU
Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi	C7: Cynyddu a gwella buddsoddiad mewn ymchwil a datblygu C9: Hwyluso arloesi a manteisio ar TGCh C10: Cryfhau mantais gystadleuol y sylfaen ddiwydiannol Ewropeaidd
Canllawiau Strategol y Gymuned	C 1.2.1: Cynyddu a gwella buddsoddiad mewn ymchwil a datblygu C 1.2.2: Hwyluso arloesi a hybu entrepreneuriaeth
Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU	Cynyddu buddsoddiad busnes mewn ymchwil a datblygu ac arloesi (3.45–3.53)
Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU	Hybu economi yng Nghymru sy'n ychwanegu gwerth uchel (183)

Blaenoriaeth 2: Natur Gystadleuol a Thwf Busnesau

3.43 Er bod gan Ddwyrain Cymru GYC uwch y pen na Chymru gyfan, mae cynrychiolaeth ormodol o ddiwydiannau gwerth ychwanegol is, cyfran is o unigolion â sgiliau lefel uchel ac anallu i gael budd o effeithiau crynhoi cadarn yn egluro gwerth ychwanegol is y rhanbarth o gymharu â'r DU. Mae gan Ddwyrain Cymru gynrychiolaeth ormodol mewn diwydiannau sy'n dirywio (amaethyddiaeth a chynhyrchu) ac nid oes ganddo gynrychiolaeth ddigonol mewn diwydiannau yn y sector gwasanaeth â gwerth ychwanegol uwch. Mae nifer y cofrestriadau TAW

y pen o'r boblogaeth o oedran gweithio ledled Dwyrain Cymru (a Chymru gyfan) yn is na'r cyfartaledd ar gyfer y DU, sy'n egluro'n rhannol y bwlch mewn GYC gyda'r DU, er bod hyn y deillio o'r strwythur diwydiannol.

3.44 Caiff y broses o ddechrau busnesau newydd a thwf busnesau ei hannog drwy gymorth busnes penodol a chyfle digonol i gael gafael ar gyllid busnes. Rhoddir ffocws penodol ar alluogi busnesau sydd â photensial twf uchel i fanteisio i'r eithaf ar eu cyfleoedd posibl ac i fod yn fwy ymatebol i gyfleoedd yn y farchnad, gan gydnabod rôl allweddol busnesau bach a chanolig. Mae *Cymru: Economi yn Ffynnu*⁵¹ yn nodi deg sector sy'n cael eu cydnabod yn eang fel rhai pwysig ar gyfer twf economaidd yn y dyfodol sef: moduro; awyrofod; bwyd-amaeth (ddim yn berthnasol at ddibenion ERDF); technoleg uchel; cynnyrch fferyllol / biogemegau; gwasanaethau ariannol; diwydiannau creadigol; adeiladu; lletygarwch; hamdden a thwristiaeth; a gofal cymdeithasol. Fodd bynnag, mae amrywiaeth o sectorau a chlystyrau eraill sy'n bwysig i ddatblygu economi gynaliadwy, yn cynnwys y sector ynni a sectorau sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd. Gallai fod yn bosibl nodi sectorau pellach yn dilyn dadansoddiad manylach o newidiadau yn economi Cymru, fel y sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol y cyfeirir ato uchod.

3.45 Bydd y Flaenoriaeth hon yn cefnogi entrepreneuriaeth ac yn cynorthwyo twf ac ehangiad busnesau ac yn cefnogi gwelliannau penodol o ran cyfleoedd i fanteisio ar gyllid busnes.

3.46 Mae'r tabl canlynol yn dangos sut y bydd y Flaenoriaeth hon yn cyfrannu at flaenoriaethau polisi'r UE a'r DU.

	Cyfraniad y Flaenoriaeth at Flaenoriaethau Polisi'r UE a'r DU
Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi	C15: Hybu diwylliant mwy entrepreneuriaidd a chreu amgylchedd cefnogol ar gyfer busnesau bach a chanolig C10: Cyfrannu at sylfaen ddiwydiannol Ewropeaidd gref
Canllawiau Strategol y Gymuned	C 1.2.2: Hwyluso arloesi a hybu Entrepreneuriaeth C 1.2.4: Gwella mynediad i gyllid
Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU	3.19–3.24 Hybu Entrepreneuriaeth 3.25 Gwella mynediad i gyllid
Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU	Creu amgylchedd busnes ffafriol (184)

Blaenoriaeth 3: Mynd i'r Afael â Newid yn yr Hinsawdd

3.47 Mae natur ddeniadol yr amgylchedd yn aml yn dylanwadu ar unigolion a mentrau wrth iddynt ddewis lleoliad. Gwelwyd cynnydd parhaus ym mhoblogaeth Dwyrain Cymru o ganlyniad i fewnfudo net - yn seiliedig ar ansawdd yr amgylchedd naturiol a ffisegol mewn llawer o rannau o Ddwyrain Cymru. Fodd bynnag, ceir lefelau cymharol uchel o ansawdd amgylcheddol gwael yn Nwyrain Cymru, yn cynnwys ansawdd yr aer a'r dŵr, a gellir gwneud mwy i annog defnydd cynaliadwy o ynni a dull effeithiol o reoli gwastraff a'r amgylchedd. Mae cadw a

⁵¹ <http://new.wales.gov.uk/about/departments/dein/publications/wave?lang=en>

gwella'r ased allweddol hwn yn sbardun pwysig ar gyfer twf economaidd ac economi gynaliadwy yn ogystal ag ansawdd bywyd. Ceir cryn botensial i wella a hybu rheolaeth gynaliadwy ar yr adnoddau hyn mewn ffordd a fydd yn creu cyfleoedd swyddi ac yn gwella amodau economaidd-gymdeithasol cymunedau lleol.

3.48 Bydd y Flaenoriaeth hon yn helpu i fynd i'r afael â heriau newid yn yr hinsawdd drwy fesurau lliniaru ac addasu. Bydd yn hyrwyddo diogelwch amgylcheddol ac yn helpu i ymateb i risgiau amgylcheddol. Bydd hyn yn cynnwys hyrwyddo'r defnydd o ynni glân ac adnewyddadwy ac annog effeithlonrwydd ynni ac adnoddau.

	Cyfraniad y Flaenoriaeth at Flaenoriaethau Polisi'r UE a'r DU
Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi	C11: Hybu'r defnydd cynaliadwy o adnoddau a chryfhau'r synergeddau rhwng diogelwch amgylcheddol a thwf
Canllawiau Strategol y Gymuned	C 1.1.2: Cryfhau'r synergeddau rhwng diogelwch yr amgylchedd a thwf C 1.1.3. Mynd i'r afael â'r defnydd a wneir o ffynonellau ynni traddodiadol gan wledydd Ewrop
Rhaglen Ddiwygio Genedlaethol y DU	3.82–3.91 Diogelu'r amgylchedd drwy ddefnyddio adnoddau mewn ffordd gynaliadwy ac arloesol
Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU	Hybu economi yng Nghymru sy'n ychwanegu gwerth uchel (183)

Blaenoriaeth 4: Adfywio ar gyfer twf

3.49 Er gwaethaf y darlun cadarn a geir gan brif ddangosyddion economaidd ceir ardaloedd o amddifadedd o hyd ledled Dwyrain Cymru. Mewn gwirionedd, mae'r amrywiaeth rhwng rhannau amrywiol o'r rhanbarth yn fwy nag ydyw rhwng y rhanbarth a rhannau eraill o'r DU a'r UE. Mae'r ardaloedd hyn o amddifadedd difrifol yn fwyaf amlwg yn ardaloedd trefol Caerdydd a Chasnewydd.

3.50 Er mwyn mynd i'r afael â'r materion hyn, bydd y Flaenoriaeth hon yn canolbwyntio ar ymagweddau wedi'u targedu tuag at fynd i'r afael ag amddifadedd a gwella economïau lleol mewn ffordd integredig ar draws y cymunedau mwyaf difreintiedig yn Nwyrain Cymru. Bydd yn galluogi pobl sy'n byw yn ein cymunedau mwyaf difreintiedig i gyfrannu at gyflawni amcanion Lisboa ar gyfer twf a swyddi a chael budd o hynny.

	Cyfraniad y Flaenoriaeth at Flaenoriaethau Polisi'r UE a'r DU
Canllawiau Strategol y Gymuned	C 2.1: Cyfraniad dinasoedd i dwf a swyddi C 2.2: Cefnogi arallgyfeirio economaidd mewn ardaloedd gwledig
Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol y DU	Adeiladu cymunedau cynaliadwy (185) Cymru

Blaenoriaeth Cymorth Technegol

3.51 Bydd Blaenoriaeth Cymorth Technegol ar wahân yn cynnig cymorth ar gyfer rheoli a gweithredu rhaglenni, gan gynnwys cymorth technegol, cyfathrebu a chyhoeddusrwydd, ymchwil a gwerthuso a chamau wedi'u targedu o ran meithrin galluedd. Ceir amlinelliad cryno o'r strategaeth ar gyfer defnyddio cymorth technegol ym Mhennod 6, Trefniadau Gweithredu.

Ymagwedd at werth ychwanegol

3.52 Bydd y Rhaglen yn adeiladu ar fuddsoddiadau a gefnogir o dan raglenni cyfredol a rhaglenni blaenorol, gan ddefnyddio'r gwerthusiad a wnaethpwyd o'u heffaith a'r gwersi a ddysgwyd wrth eu gweithredu. Mae'n amlwg hefyd bod y Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd yn ychwanegu gwerth at y broses o weithredu polisiau a rhaglenni cenedlaethol yng Nghymru o ran sylwedd a phroses. Caiff y pwyslais hwn ar werth ychwanegol ei drosglwyddo i gyfnod y rhaglen newydd.

3.53 O ran nod ac amcanion cyffredinol y Rhaglen, bydd y Cronfeydd Strwythurol yn ategu polisiau cenedlaethol ac yn cynorthwyo aliniad agosach â pholisiau'r UE ar gyfer cefnogi datblygu economaidd. Bydd manteisio i'r eithaf ar y synergeddau hyn yn helpu i sicrhau bod y gwerth mwyaf posibl yn cael ei weld o'r Rhaglenni newydd. Mae rhaglennu aml-flynyddol hefyd yn rhoi sail gadarn ar gyfer camau gweithredu tymor hwy sydd wedi'u hanelu at fynd i'r afael â materion mwy sylfaenol neu anhydrin a sicrhau newid trawsffurfiadol.

3.54 O ran buddsoddiadau gwirioneddol, bydd y Cronfeydd Strwythurol yn ychwanegu gwerth at y ddarpariaeth gyfredol mewn sawl ffordd hefyd. Mae hyn yn cynnwys cyflwyno gwasanaethau newydd neu ehangu'r gwasanaethau presennol a ddarperir drwy, er enghraifft, fuddsoddi ymhellach yn y seilwaith economaidd na fyddai wedi'i weld fel arall neu ddarparu gallu ymchwil a datblygu newydd. Gellir ychwanegu gwerth hefyd drwy wella ansawdd y gwasanaethau neu'r seilwaith drwy, er enghraifft, ddarparu gwasanaethau cymorth arloesi mwy soffistigedig er mwyn sbarduno'r economi wybodaeth. Ymhellach, mae cyfle i ddod â buddsoddiadau y gallent fod wedi'u cynllunio ar gyfer rhywbryd yn y dyfodol ymlaen drwy, er enghraifft, roi gweithgareddau adfywio a nodwyd gan Grwpiau Cynllun Gofodol Cymru ar waith, neu ddwyn buddsoddiadau yn y seilwaith trafniadaeth neu wastraff ymlaen. Bydd y Cronfeydd Strwythurol yn ychwanegu gwerth hefyd drwy gynyddu'r ffocws ar gyfle cyfartal i bawb a chynaliadwyedd amgylcheddol drwy weithredu themâu trawsbynciol.

3.55 Gwelir gwerth o'r Cronfeydd Strwythurol drwy broses hefyd. Un o'r prif fuddiannau a welir yw'r rhyngweithio a gaiff ei annog rhwng partneriaid yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol o ran yr ymgais gyffredin i hybu twf economaidd. Bu gwaith partneriaeth o'r fath yn nodwedd allweddol o gam paratoadol y Rhaglen newydd hon a chaiff ei ehangu i gynnwys partneriaeth ar lefel Ardal y Cynllun Gofodol a'r trefniadau ar gyfer Fframweithiau Strategol. Mae'r Cronfeydd hefyd yn hybu egwyddorion tryloywder, tegwch a chyfle cyfartal a bydd yr egwyddorion hyn yn parhau i gael eu hadlewyrchu yn y trefniadau ar gyfer dyrannu cronfeydd. Yn olaf, mae rhaglenni'r Cronfeydd Strwythurol yn annog arloesi ac yn rhoi llwyfan i weithio gyda rhanbarthau eraill ac ystod eang o sefydliadau er mwyn rhannu arfer gorau.

Methiant yn y farchnad

3.56 Dim ond er mwyn ymdrin â methiannau yn y farchnad y cynllunnir yr ymyriadau o dan y rhaglen. Yn hyn o beth, gellir cael methiant yn y farchnad ar yr ochr gyflenwi a'r ochr alw. O ran cyflenwi, ceir tystiolaeth o fylchau yn y ddarpariaeth, er enghraifft, o gyllid busnes lle y gall mentrau newydd neu fentrau â mwy o risg ei chael yn anodd sicrhau cronfeydd masnachol; efallai na fydd banciau a sefydliadau benthyca eraill am ymgymryd â busnesau nad ydynt wedi'u profi, neu gallai'r gost o ddarparu gwasanaethau fod yn uwch mewn rhanbarth ymylol fel Dwyrain Cymru nag ydyw mewn rhanbarthau eraill. O ran yr ochr alw, efallai na fydd gan fusnesau y wybodaeth i ddeall beth yw eu hanghenion busnes a lle y dylent geisio cymorth. Mae gan y sector cyhoeddus ran i'w chwarae i hwyluso gallu busnesau i fanteisio ar wasanaethau yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat.

Themâu Trawsbynciol

3.57 Yn ogystal â'r blaenoriaethau a amlinellwyd uchod, caiff dwy thema Drawsbynciol (neu lorweddol) eu hintegreiddio i mewn i bob agwedd ar Raglen Gystadleurwydd yr ERDF yn unol â gofynion Rheoliad UE 1083/2006, Erthyglau 16 a 17. Eir i'r afael â'r strategaeth ar gyfer rhoi'r ddwy Thema Drawsbynciol, sef cyfle cyfartal a chynaliadwyedd amgylcheddol, ar waith yn fanylach ym Mhennod 5.

Cynaliadwyedd Amgylcheddol

3.58 Mae'r dystiolaeth gynyddol o newid yn yr hinsawdd a'i ganlyniadau ehangach yn tanlinellu pwysigrwydd sicrhau nad yw twf economaidd yn arwain at gynyddu'r galwadau ar yr amgylchedd. Bydd y Rhaglen Gystadleurwydd yn ychwanegu gwerth drwy ategu camau sy'n cynyddu effeithlonrwydd adnoddau, gwella perfformiad amgylcheddol busnesau a hyrwyddo arloesi mewn technoleg lân ac effeithlon o ran ynni.

3.59 Caiff potensial sylweddol y sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol ei hyrwyddo gan y Rhaglen Gystadleurwydd a bydd diogelu'r amgylchedd naturiol yn helpu i gynnal natur ddeniadol y rhanbarth.

Cydraddoldeb rhwng y rhywiau a chyfle cyfartal i bawb

3.60 Bydd y Rhaglen Gystadleurwydd yn ychwanegu gwerth drwy annog a hyrwyddo camau cadarnhaol o ran cyfle cyfartal ac felly ni fydd yn gwahaniaethu, yn weithredol nac yn oddefol, yn erbyn unigolion a mentrau. Dylai rhaglenni fynd i'r afael â materion sy'n gysylltiedig ag allgáu, rhagfarn, gwahaniaethu ac anghydraddoldeb, i'r graddau eu bod yn rhyngweithio â chyflogaeth.

3.61 Darperir cymorth, er enghraifft, ar gyfer camau sy'n galluogi mynediad i fesurau cymorth busnes, gan gynnwys ymyriadau wedi'u targedu ar gyfer grwpiau a oedd wedi'u hallgáu'n gynt, yn arbennig pobl Dduon a Lleiafrifoedd Ethnig a phobl anabl. Anogir gweithgareddau sy'n herio stereoteipio o ran rhyw, sy'n cefnogi merched a dynion i fynd i mewn i feysydd gwaith nad ydynt yn

draddodiadol ac sy'n annog cydbwysedd bywyd a gwaith, ynghyd â dulliau sy'n gweithredu ar y camau yn y rhaglen ESF.

Cydategu rhwng Rhaglenni ERDF ac ESF a pholisïau ac offerynnau ariannu eraill yr UE

3.62 Caiff y testun canlynol sy'n amlinellu cydategu ac sy'n nodi ffiniau rhwng y Rhaglen ERDF, y Rhaglen ESF a Rhaglenni eraill yr UE ei ategu gan fatrics yn Atodiad N.

3.63 Mae'r Strategaeth Datblygu Cynaliadwy a fabwysiadwyd gan y Comisiwn ar 15-16 Mehefin 2006⁵² yn nodi'r strategaeth o ran sut y bydd yr UE yn ymateb i heriau datblygu cynaliadwy. Mae'n datgan "In order to ensure that EU funding is channelled and used in an optimum way to promote sustainable development, Member States and the Commission should co-ordinate to enhance complementarities and synergies between various strands of Community and other co-financing mechanisms, such as cohesion policy, rural development, LIFE+, research and development (RTD), the Competitiveness and Innovation Program (CIP), and the European Fisheries Fund (EFF)".

ERDF ac ESF

3.64 Mae'r Rhaglenni Cystadleurwydd ERDF ac ESF ar gyfer Dwyrain Cymru wedi'u datblygu ar y cyd, gan sicrhau y bydd y blaenoriaethau a nodwyd ar gyfer y ddwy raglen yn cydategu'i gilydd ac yn ychwanegu gwerth at ei gilydd. Ceir cysylltiadau agos yn enwedig o ran hyrwyddo natur gystadleuol a chodi sgiliau'r gweithlu a hyrwyddo hyblygrwydd, ac hefyd ym maes adeiladu cymunedau cynaliadwy, lle y cydnabyddir bod sicrhau bod pobl mewn cyflogaeth barhaus yn allweddol i les hirdymor unigolion, teuluoedd a chymunedau ffyniannus. Cyflogaeth gynyddol yw un o sbardunau allweddol twf economaidd ac mae'n un o'r ffactorau a fydd yn parhau i gynyddu cynhyrchiant yn Nwyrain Cymru. Bydd y rhaglenni hyn yn cydweithio i gefnogi'r weledigaeth o economi ffyniannus yng Nghymru.

Bydd y rhaglenni Cystadleurwydd yn annog dulliau cydgysylltiedig o weithredu a datblygu prosiectau drwy geisio sicrhau'r synergeddau mwyaf posibl rhwng ymyriadau ERDF ac ESF. Yn arbennig, gwneir defnydd o'r darpariaethau yn Erthygl 34(2) o Reoliad (CE) 1083/2006 dyddiedig 11 Gorffennaf 2006 sy'n caniatáu i hyd at 10% o'r arian sydd ar gael o fewn pob echel Blaenoriaeth fynd tuag at gyllid, mewn modd cydategol, a chmau sydd o fewn cwrdd cymorth y gronfa ERDF neu ESF. Caiff y dull o ddefnyddio'r hyblygrwydd hwn ei amlinellu mewn perthynas â phob un o'r Blaenoriaethau perthnasol ym Mhennod 4.

EAFRD a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop

3.65 Yn unol ag Erthygl 37(1) o reoliad CE 1083/2006, nodir meini prawf llym ar gyfer gosod ffiniau a dulliau ar gyfer cydgysylltu rhwng y rhaglenni ERDF ac ESF ar yr un llaw a Chronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu Gwledig (EAFRD) a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop ar y llaw arall isod. Mae hyn yn esbonio sut y

⁵² <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st10/st10117.en06.pdf>

bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn sicrhau'r synergedd a'r gwerth am arian mwyaf posibl, tra'n osgoi achosion o ddyblygu neu ariannu dwbl.

3.66 Fel egwyddor gyffredinol, bydd gweithgareddau a ariennir gan ERDF yn mynd i'r afael yn sylfaenol â materion gwledig fel rhan o weithgarwch rhanbarthol, is-ranbarthol neu genedlaethol ehangach gan gyfrannu at berfformiad economaidd gwell neu fel rhan o raglenni cyflogaeth a sgiliau integredig. Bydd hyn yn cynnwys ymyriadau sy'n helpu i ddatblygu'r economi wybodaeth ar lefel strategol, galluogi mentrau bach a chanolig i ddod yn fwy cystadleuol ac yn fwy effeithlon o ran eu defnydd o adnoddau naturiol, adeiladu cymunedau cynaliadwy, a chynyddu cyflogaeth drwy gefnogi buddsoddiadau priodol mewn seilwaith economaidd.

3.67 Bydd arian y Cynllun Datblygu Gwledig yn canolbwyntio ar gefnogi dulliau arallgyfeirio economïau gwledig yn lleol. Mae hyn yn cynnwys ymyriadau ym maes amaethyddiaeth, yn cynnwys cefnogi arallgyfeirio arloesol ar ffermydd, prosesu bwyd a mentrau coedwigaeth. Yn fwy cyffredinol, byddai hefyd yn ymwneud â galluogi micro-fusnesau presennol i dyfu ac annog pobl i ddechrau busnesau, a chynnig ymyriadau wedi'u targedu i wella ansawdd bywyd mewn ardaloedd gwledig ac annog arallgyfeirio gweithgarwch economaidd.

3.68 Bydd rhaglen Cronfa Pysgodfeydd Ewrop yn rhoi'r cymorth i ddatblygu a rheoli pysgodfeydd morol a mewndirol hyfyw a chynaliadwy, gan gynnwys dyframaeth, fel rhan annatod o bolisïau cydlynol ar gyfer diogelu'r amgylchedd. Mae'r nodau cyffredinol yn cynnwys defnyddio adnoddau pysgodfeydd yn gynaliadwy a gwella datblygiad cynaliadwy a natur gystadleuol dyframaeth a'r amgylchedd dyfrol. Bydd Rhaglen Cronfa Pysgodfeydd Ewrop yn cefnogi prosesu a marchnata cynnyrch pysgodfeydd a physgota mewndirol yn ogystal â chyflawni amcanion y Polisi Pysgodfeydd Cyffredin a datblygu mentrau yn y sector pysgodfeydd. Bydd hefyd yn hyrwyddo datblygu cynaliadwy ac yn gwella ansawdd bywyd ardaloedd pysgodfeydd.

Nodi Ffiniau a Chydategu

Blaenoriaethau 1 a 2

3.69 Yn ôl y gweithgareddau dangosol o dan y Rhaglen ERDF nid oes angen nodi ffiniau ar gyfer blaenoriaethau 1 a 2. Ni fydd arian ERDF ar gael ar gyfer amaethyddiaeth, coedwigaeth na physgodfeydd, na phrosesu sylfaenol ym maes cynnyrch amaethyddol, coedwigaeth neu bysgodfeydd. Ni ddefnyddir ERDF i gefnogi mentrau presennol fel Cyswllt Ffermio, y Gwasanaeth Cyngori Ffermwyr neu'r cynlluniau i newydd ddyfodiaid oherwydd dim ond i fentrau ffermio / coedwigaeth y bydd y cymorth ariannol hwn ar gael. Ni fydd yr ERDF yn cefnogi cynlluniau bwyd-amaeth na phrosesu sylfaenol ym maes cynnyrch amaethyddol a/neu goedwigaeth. Yn yr un modd, bydd yr egwyddor hon yn berthnasol i raglen Cronfa Pysgodfeydd Ewrop mewn perthynas â chynnyrch pysgod a chregynbysgod.

3.70 Y posibilrwydd mwyaf ar gyfer cydategu o dan y ddwy flaenoriaeth hyn yw yr abl mae cymorth busnes penodol ac offerynnau ariannu ar gyfer datblygu gwledig, ac er mwyn ategu arloesedd. Ceir potensial i gydweithio, yn arbennig, â

mesurau cymorth busnes fel Llygad Busnes Llywodraeth y Cynulliad. O dan y Cynllun Datblygu Gwledig, mae'r cymorth sydd ar gael o dan Echel 1 wedi'i dargedu'n ofalus at amaethyddiaeth, coedwigaeth a phrosesu bwyd, felly datblygu cynnyrch pysgod a chregynbysgod drwy Gronfa Pysgodfeydd Ewrop, er y gallai datblygiadau arloesol hwyluso cydweithredu rhwng cronfeydd.

Blaenoriaeth 3

3.71 Bydd ERDF yn targedu cynlluniau â manteision economaidd posibl lle yr ymgwymerir â gwelliannau i'r amgylchedd, yn cynnwys y defnydd o dechnoleg arloesol i fynd i'r afael â heriau newid yn yr hinsawdd. Mae darpariaethau 1698/2005 yn ei gwneud yn ofynnol i holl fuddiolwyr Echel 2 y Cynllun Datblygu Gwledig fod naill ai'n fusnesau amaethyddol cofrestredig a/neu'n fusnesau coedwigaeth cofrestredig a chaiff y cymorth a roddir o dan y Cynllun Datblygu Gwledig ei gyfyngu i'r grŵp targed hwn. Bydd Cronfa Pysgodfeydd Ewrop yn canolbwyntio ar faterion yn ymwneud â diogelwch morol.

3.72 Mae cyfleoedd ar gael i gydweithio er mwyn cyflawni targedau amgylcheddol ehangach yn cynnwys newid yn yr hinsawdd, ansawdd/swm dŵr, llygredd aer, rheoli gwastraff ac ati. Yn ogystal, mae synergedd posibl rhwng gweithgareddau gwahanol dirfeddianwyr ar dir cyfagos a chysylltiadau â gwelliannau amgylcheddol a bioamrywiaeth sy'n canolbwyntio ar y gymuned. Mae synergedd â Chronfa Pysgodfeydd Ewrop yn fwyaf tebygol o gael ei weld mewn ardaloedd arfordirol lle y gallai gweithgareddau a gefnogir o dan ERDF Blaenoriaeth 3 wella gweithgareddau morol.

Blaenoriaeth 4

3.73 Mae cyfle i nodi ffiniau a chydategu clir rhwng y Cynllun Datblygu Gwledig a blaenoriaeth rhaglen Gystadleruwydd yr ERDF: Adfywio ar gyfer Twf. Bydd Grŵp Ardal y Cynllun Gofodol yn cytuno ar y prosiectau a'r blaenoriaethau ar gyfer ariannu o dan yr ERDF a chaiff y manylion eu nodi yn y Fframwaith Strategol Adfywio Integredig ar gyfer yr ardal honno. Bydd y gweithgareddau a ariennir drwy Gynllun Datblygu Gwledig 2007-2013 yn digwydd o fewn un ardal awdurdod lleol neu drwy brosiectau tebyg a gynhelir mewn awdurdodau lleol cyfagos sy'n cydweithio. Bydd y Cynllun Datblygu Gwledig yn nodi'r egwyddorion a'r meysydd allweddol i weithredu arnynt a phenderfynir ar yr union weithgareddau i'w cynnal drwy'r strategaethau datblygu lleol. Cytunir ar gynlluniau datblygu lleol y Cynllun Datblygu Gwledig mewn cydweithrediad â grŵp ardal y Cynllun Gofodol, ac i'r gwrthwyneb.

3.74 O ran Cronfa Pysgodfeydd Ewrop, ariennir camau gweithredu sy'n ymwneud yn benodol â'r sector hwnnw neu ddiddordebau buddiolwyr a'u teuluoedd yn y sector hwnnw drwy Gronfa Pysgodfeydd Ewrop. Bydd y rhain y tu allan i gwmpas yr ERDF.

3.75 O gofio y bydd arian ERDF yn debygol o fod yn gyfyngedig, bydd Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol yn canolbwyntio ar lle y gellir cyfeirio'r ERDF orau er mwyn ategu gweithgarwch y Cynllun Datblygu Gwledig a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop. Bydd y gweithgareddau hyn yn ffurfio rhan o raglenni adfywio ehangach.

Canllawiau pellach a dulliau arfarnu

3.76 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn cydnabod yr angen i ystyried y gwaith o osod ffiniau a'r cydategu a nodir uchod wrth weithredu'r rhaglen ERDF. Caiff hyn ei wneud mewn tair ffordd:

- Manylion y priod gamau ERDF, Cynllun Datblygu Gwledig a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop yn y 'fframweithiau strategol' perthnasol yn y meysydd lle y ceir posibilrwydd o orgyffwrdd, yn bennaf y fframweithiau adfywio integredig a roddir ar waith gan Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol, sy'n cwrmpasu agweddau adfywio ffisegol Blaenoriaeth 4.
- O ran bod yn gymwys i fanteisio ar y Cronfeydd Strwythurol, mae datganiad penodol yn nodi nad yw ffermwyr a'r rheini sy'n gysylltiedig â phrosesu sylfaenol mewn perthynas â chynnyrch amaethyddol, pysgodfeydd neu goedwigaeth yn gymwys i gael cymorth gan yr ERDF ar gyfer y gweithgareddau hyn.
- Canllawiau mewnol i staff WEFO, a ddatblygwyd ar y cyd â staff sy'n gweithio ar y rhaglenni Cynllun Datblygu Gwledig a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop ar gyfer Cymru.

3.77 Mae'r ymagwedd raddedig a fabwysiadwyd er mwyn gweithredu'r ERDF a'r Cynllun Datblygu Gwledig yn seiliedig ar dystiolaeth gadarn. Ymhellach, yr ymagwedd raddedig hon yw un o sylfeini allweddol y rhaglenni Leader ac mae ei chryfder yn seiliedig ar y ffaith y gall fanteisio ar ystod o fesurau cymorth a'u cyflawni mewn un pecyn yn hytrach na bod yn gyfyngedig i gyfres o grwpiau targed a / neu weithgareddau penodedig.

3.78 Er mwyn dileu achosion posibl o ariannu dwbl ac er mwyn sicrhau'r cydategu mwyaf posibl ar lefel prosiect, bydd angen sicrhau bod cyfathrebu pellach yn digwydd rhwng y timau priodol ar adeg gwneud cais. Fel rhan o broses WEFO, bydd angen i ymgeiswyr ddangos sut mae eu prosiect yn cyd-fynd â'r strategaethau a'r rhaglenni perthnasol. Bydd y Cynllun Datblygu Gwledig a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop yn rhan o hyn a bydd swyddogion arfarnu WEFO yn sicrhau yr ymgynghorir â'r swyddogion perthnasol ac y cynhelir arfarniad trwyadl pan fyddant o'r farn bod gan unrhyw brosiect y potensial i gael ei gynnwys yn y meysydd a nodir uchod o ran gosod ffiniau neu gydategu.

3.79 Ar ôl iddynt gael eu cymeradwyo, bydd y prosiectau yn destun proses fonitro lem er mwyn sicrhau eu bod yn glynu wrth delerau'r gymeradwyaeth a rhoddir yr un ystyriaeth ofalus i geisiadau dilynol i ddiwygio prosiect.

3.80 Cyflwynir telerau cytbwys ar gyfer prosiectau a gyflwynir o dan y Cynllun Datblygu Gwledig a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop.

Cysylltiadau â Chynllun Gofodol Cymru

3.81 Mae Cynllun Gofodol Cymru yn ymwneud ag edrych yn onest ac yn glir ar y ffordd y cynhelir ystod eang o weithgareddau a buddsoddiadau ledled Cymru.

Ei nod yw sicrhau y daw polisïau a rhaglenni Llywodraeth Cynulliad Cymru at ei gilydd yn effeithiol drwy gydweithio â llywodraeth leol, busnes a phartneriaid eraill ledled Cymru er mwyn sicrhau dyfodol gwirioneddol gynaliadwy. Bydd yr egwyddor hon hefyd yn ymestyn at weithredu'r Rhaglen ERDF ac mae'n arbennig o bwysig mewn perthynas â'r rhannau o'r rhaglen a gaiff eu cynnwys yn y Fframwaith Gofodol ac sy'n gysylltiedig â Chynllun Datblygu Gwledig 2007-2013, a rhaglen Cronfa Pysgodfeydd Ewrop, lle y gwneir cryn dipyn o benderfyniadau yn lleol.

3.82 I sicrhau bod y cynigion a gyflwynir o dan y fframwaith yn cydfynd â'r cynigion ar gyfer pob un o'r Strategaethau Datblygu Lleol, cytunwyd y caiff y rhain eu rhannu â'r Grwpiau Gweithredu Lleol perthnasol cyn cytuno arnynt gyda WEFO. Yn ogystal, bydd y Grwpiau Ardal Lleol hefyd yn gyfrifol am gydgyssylltu â'r Fframwaith Strategol gofodol, ac felly byddant yn llywio'r broses o ddewis prosiectau o dan rhaglen y Cynllun Datblygu Gwledig.

3.83 Sicrheir cydweithrediad rhwng yr offerynnau ariannu yn ystod y broses weithredu drwy gydweithio agos rhwng yr Adrannau yn Llywodraeth Cynulliad Cymru sy'n gyfrifol am ddarparu'r cronfeydd gwahanol.

Mentrau Ewropeaidd eraill

3.84 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn croesawu mentrau JESSICA a JEREMIE y Comisiwn Ewropeaidd. Gweithredir y ddwy fenter hyn ar y cyd rhwng y Comisiwn Ewropeaidd (DG Regio), Banc Buddsoddi Ewrop (EIB) a Chronfa Fuddsoddi Ewrop (EIF), ac maent yn agor dewisiadau ar gyfer cyfleusterau benthyca er mwyn ategu gweithgareddau'r ERDF. Cyfleuster micro-ariannu o fewn yr EIB yw **JEREMIE** (Adnoddau Ewropeaidd ar y Cyd ar gyfer Micro Busnesau i Fusnesau Canolig) sy'n defnyddio adnoddau o'r Cronfeydd Strwythurol a'r EIB. Yr amcan fyddai creu ffynhonnell gyfalaf newydd ar gyfer y math o fusnesau (e.e. busnesau newydd) sydd yn aml yn wynebu anawsterau o ran cael gafael ar gyllid. Cyfleuster dewisol yw **JESSICA** (Cymorth Ewropeaidd ar y Cyd ar gyfer Buddsoddiad Cynaliadwy mewn Ardaloedd Dinesig) sy'n cynnig y posibilrwydd i Aelod-wladwriaethau ac Awdurdodau Rheoli ddyrannu arian o Raglenni Gweithredol i Gronfeydd Datblygu Trefol neu Gronfeydd Dal.

3.85 Cymerodd y DU ran mewn ymarfer cwrpasu fel rhan o gam 1 JEREMIE. Cynhaliwyd yr ymarfer gan yr EIF a SBS, ar ffurf dadansoddiad o fylchau a gwerthusiad o offerynnau cyfalaf menter o fewn y DU. Mae adroddiad JEREMIE yn cael ei gynhyrchu ar gyfer Cymru mewn partneriaeth rhwng yr EIF a Llywodraeth Cynulliad Cymru drwy Cyllid Cymru, ac ystyrir argymhellion yr adroddiad hwnnw wrth bennu unrhyw ymrwymiad pellach gan Gymru yn y rhaglen. Yn yr un modd, ystyrir cyfleoedd i ddefnyddio JESSICA pan fyddant yn codi.

3.86 Ymdrinnir â pholisïau ac offerynnau Ewropeaidd eraill megis rhaglen Fframwaith Ymchwil 7⁵³ o dan ERDF Blaenoriaeth 1, a thrafodir y Strategaethau Cyflogaeth a Sgiliau a Dysgu Gydol Oes yn y Rhaglen ESF.

⁵³ Rhaglen Fframwaith Ymchwil 7 y Comisiwn Ewropeaidd (FP7) ar gyfer 2007–2013 'Building the Europe of Knowledge': http://ec.europa.eu/research/future/index_en.cfm

Monitro a Gwerthuso Cynnydd

3.87 Ym marn Llywodraeth Cynulliad Cymru, mae gwaith monitro a gwerthuso o ansawdd uchel yn hanfodol er mwyn rheoli rhaglenni yn effeithiol a gwneud penderfyniadau ar bolisiau yn seiliedig ar dystiolaeth. Chwaraeodd gwaith monitro a gwerthuso ran bwysig yn y broses o reoli Rhaglen Cronfeydd Strwythurol 2000-2006 yng Nghymru ac mae'r gwersi a ddysgwyd o'r gwaith monitro a gwerthuso wedi'u hystyried wrth gynllunio Rhaglenni Cronfeydd Strwythurol 2007-2013. Bydd gwaith monitro a gwerthuso yn parhau i chwarae rhan allweddol o ran sicrhau bod Rhaglenni 2007-2013 o'r ansawdd gorau a'u bod yn cael eu gweithredu mor effeithiol â phosibl.

3.88 Mae ymagwedd Llywodraeth Cynulliad Cymru tuag at asesu llwyddiant y Rhaglenni Cronfeydd Strwythurol yn seiliedig ar:

- olrhain cynnydd ystod o ddangosyddion economaidd, yn fwyaf arbennig cyflogaeth, enillion a GYC, mewn termau absoliwt ac o'i gymharu â rhannau eraill o'r DU a'r UE;
- monitro yn erbyn y dangosyddion a bennwyd ar gyfer blaenoriaethau unigol, wedi'u grosio i lefel rhaglenni;
- gwerthusiad ar lefel rhaglenni;
- gwerthusiad ar lefel fframwaith strategol;
- gwerthusiad ar lefel prosiect.

Dangosyddion olrhain

3.89 Mae'r dangosyddion olrhain lefel uchel a nodir yn *Cymru: Economi yn Ffynnu* wedi'u datblygu i ddarparu darlun eang a chadarn o hanfodion twf economaidd cynaliadwy. Caiff y dangosyddion hyn eu defnyddio i fonitro cynnydd dros amser yn erbyn y llinellau sylfaen ac i gymharu Cymru â gwledydd a rhanbarthau eraill. Mae llawer o'r dangosyddion olrhain hyn ar gael hefyd ar lefel NUTS II a chânt eu defnyddio felly, ynghyd â dangosyddion priodol eraill, i ddarparu asesiad cytbwys o gynnydd o ran economi Dwyrain Cymru. Lle nad oes data ar gael ar lefel NUTS II, nodwyd dangosyddion amgen priodol. Caiff cynnydd ei olrhain hefyd yn erbyn dangosyddion Lisboa penodol, y mae llawer ohonynt yn gorgyffwrdd yn agos â'r dangosyddion a nodir yn *Cymru: Economi yn Ffynnu*, ond y mae rhai ohonynt wedi'u diffinio ychydig yn wahanol.

3.90 Dylid nodi bod perfformiad yn erbyn y dangosyddion hyn yn dibynnu ar ffactorau eraill fel tueddiadau macroeconomaidd a digwyddiadau byd-eang. Er hynny, mae'r dangosyddion olrhain datblygu economaidd lefel uchel canlynol yn rhoi'r cyd-destun cyffredinol ar gyfer asesu cynnydd Dwyrain Cymru. Bydd defnyddio'r dangosyddion olrhain hyn yn sicrhau bod tueddiadau ehangach yn yr economi, yn cynnwys newidiadau strwythurol, yn cael eu hystyried wrth werthuso effeithiolrwydd y Rhaglen Gystadleurwydd yng Nghymru.

Tabl 5. Dangosyddion olrhain ar lefel rhaglenni⁵⁴

Categori	Dangosydd		Cymru	Dwyrain Cymru - Cyfanswm	Dyddiad
Economaidd d lefel uchel	1	GYC (£ y pen) ⁱ	13,316	17,133	2004
	2	Incwm aelwydydd i'w wario (£ y pen) ⁱ	11,851	12,234	2005
	3	Cyfradd gyflogaeth (o fewn y boblogaeth o oedran gweithio) ⁱ	71.2	74.2	2005
	4	Enillion ar gyfartaledd (£, wythnosol, llawn amser, yn cynnwys goramser) ⁱ	470	487	2006
Marchnad lafur	5	Cyfradd anweithgarwch economaidd (o fewn y boblogaeth o oedran gweithio)	24.8	22.1	2005
	5a	Cyfradd anweithgarwch economaidd heb gynnwys myfyrwyr (o fewn y boblogaeth o oedran gweithio)	21.8	18.6	2005
	6	Cyfradd ddiweithdra (o fewn y boblogaeth sy'n economaidd weithgar) ⁱ	5.1	4.8	2005
	7	Llifoedd mudo (mudo net i mewn i ardal)	12,400	3,200	Cyfartaledd canol 02 i ganol 05
Gwerth ychwanegol fesul swydd	8a	GYC (£ fesul gweithiwr) ⁱ	30,555	34,731	2004
	8b	GYC (£ fesul awr a weithir) ⁱ	18.5	20.5	2004
Buddsoddi	9	Buddsoddiad busnes fel canran o GYC ^{i, ii}	13.8	..	Cyfartaledd 2002 i 2004
Arloesi	10	Gwariant domestig crynswth ar ymchwil a datblygu fel canran o GYC ⁱⁱⁱ	1.2	..	Cyfartaledd 2002 i 2004
	11	Gwariant Ymchwil a Datblygu Menter Busnes (canran o GYC)	0.6	..	2005
	12	Cyfran y gwerthiannau y cyfrifir amdanynt gan gynnyrch newydd neu well ^{iv}	17.5	..	Cyfartaledd 2002 i 2004

⁵⁴ Mesurir dangosyddion ar lefel NUTS 2, ac eithrio lle nodir yn wahanol.

Sgiliau	13	Cymwysterau'r boblogaeth o oedran gweithio (canran a addysgwyd hyd at o leiaf NQF lefel 3)	45.0	49.0	2005
	14a	Cymwysterau pobl ifanc 16 - 18 oed (canran a addysgwyd hyd at o leiaf NQF lefel 2)	66.8	70.7	2005
	14b	Cymwysterau pobl ifanc 19 - 21 oed (canran a addysgwyd hyd at o leiaf NQF lefel 3)	51.1	57.7	2005
	15	Cyfran y cyflogaeth mewn cyflogaeth broffesiynol, technegol, rheoli a gwyddonol	35.9	40.2	2005
Menter	16	Cyfanswm gweithgarwch entrepreneuraidd, fel y mesurwyd gan y Monitor Entrepreneuriaeth Byd-eang (a)	5.5	5.5	2006
	17a	Cofrestriadau TAW newydd y pen o'r boblogaeth sy'n gweithio	36	40	2005
	17b	Cyflenwad o fusnesau sydd wedi'u cofrestru am TAW y pen o'r boblogaeth sy'n gweithio	457	487	1 Ion 2006
	18	Cyfraddau dechrau busnes gan raddedigion	..	..	..
Cystadleuaeth	19	Allforion fel canran o GYC	21.1	..	2005
Cydlyniant cymdeithasol	20	Canran yr oedolion o oedran gweithio sydd â theuluoedd nad ydynt yn gweithio ^v	14.2	..	Gwanwyn 2006
	21	Canran y plant sydd â theuluoedd nad ydynt yn gweithio ^v	15.5	..	Gwanwyn 2006
Cyfle cyfartal	22	Enillion merched fel canran o enillion dynion (fesul awr, amser llawn, heb gynnwys goramser)	89.2	89.1	2006
Datblygu cynaliadwy	23	Cyfrifon Lloeren Amgylcheddol	..	..	..
	24	Swm y gwastraff diwydiannol a masnachol a gynhyrchir y flwyddyn	..	..	..
	25	Gollyngiadau carbon fel canran o'r Gwerth Ychwanegol Crynswth	..	..	..
	26	Faint o ynni adnewyddadwy ac ynni o wastraff a	..	..	..

		ddefnyddir fel canran o gyfanswm yr ynni a ddefnyddir			
--	--	---	--	--	--

.. ddim ar gael

i Dangosydd yn debyg i Ddangosydd Strwythurol Lisboa ar y rhestr fer.

ii Dangosydd ddim ar gael ar hyn o bryd ar lefel NUTS I neu NUTS II, gallai ddod ar gael.

iii Dangosydd ddim ar gael ar hyn o bryd ar lefel NUTS II, gallai ddod ar gael.

iv Dangosydd ddim ar gael ar lefel NUTS II, ddim yn debygol o ddod ar gael.

v Dangosydd ddim yn W:AVE, cynigiwyd dewis amgen. Data ddim ar gael ar hyn o bryd ond disgwylir y bydd ar gael erbyn diwedd 2007.

vi Dangosydd ddim yn W:AVE, cynigiwyd dewis amgen

(a) Diffinir cyfanswm y gweithgarwch entrepreneuriaid cam cynnar fel canran y boblogaeth o oedolion o oedran gweithio sy'n cyfrannu at y broses o ddechrau busnes newydd, neu sy'n rhedeg busnes ar hyn o bryd ers llai na 42 mis.

Dangosyddion a thargedau lefel Rhaglen

3.90 Dewiswyd prif ddangosyddion a thargedau lefel Rhaglen hefyd drwy gydgrynhoi dangosyddion lefel Blaenoriaeth allweddol a'u targedau cysylltiedig. Cyflwynir gwybodaeth sylfaen hefyd yn y tabl isod. Disgwylir cyflawni'r holl dargedau erbyn 2015.

Tabl 6. Dangosyddion a thargedau lefel Rhaglen

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targed
Nifer y swyddi gros a grëwyd ⁵⁵	540,000 o swyddi yn y gweithlu yn Nwyrain Cymru yn 2005 (Swyddi yn y gweithle yn ôl diwydiant yng Nghymru - cyh Gorffennaf 06, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	2,340 Cyfwerth ag amser llawn
Mentrau a grëwyd ⁵⁶	2,640 o gofrestradau TAW yn Nwyrain Cymru 2005 (Gwasanaeth Busnesau Bychain y DTI)	510
Mentrau a gynorthwywyd ⁵⁷	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (Dadansoddiad o Fusnesau yng Nghymru o ran Maint 2003, cyh. 2003 Medi 2004, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	2,180
Budd o elw ⁵⁸	-	£30,000,000

⁵⁵ Nifer gros y swyddi cyfwerth ag amser llawn a grëwyd yn uniongyrchol drwy ymyriad Cronfa Strwythurol.

⁵⁶ Nifer gros y mentrau a ddechreuwyd o ganlyniad i gymorth Cronfa Strwythurol neu gymorth ariannol.

⁵⁷ Nifer y mentrau a gynorthwywyd (cyngor, canllawiau neu wybodaeth ymgynghorol) drwy ymyriad Cronfa Strwythurol.

⁵⁸ Swm yr elw cynyddol a wna mentrau yn sgîl arbedion neu fuddiannau cynhyrchiant, sydd wedi deillio o gymorth Cronfa Strwythurol neu gymorth ariannol.

Buddsoddiad a gafwyd ⁵⁹	£231 miliwn Gwariant gan fusnesau ar ymchwil a datblygu ledled Cymru yn 2005 - Ymchwil a Datblygu Mentrau Busnes yn y DU, 2005, Tach 2006, Swyddfa Ystadegau Gwladol	£46,000,000
Cynnyrch, prosesau neu wasanaethau newydd neu well a lansiwyd ⁶⁰	-	830
Ymchwil a datblygu cydweithredol ⁶¹	-	10

3.91 Mae'r Awdurdod Rheoli yn ymrwymedig i gyflwyno adroddiadau yn erbyn dangosyddion craidd y Comisiwn. Drwy ddangosyddion monitro, gwybodaeth rheoli a gwerthusiadau, bydd yr Awdurdod Rheoli, fel y diffiniwyd ym Mhennod 6, yn gallu cyflwyno adroddiadau yn erbyn 19 o 41 o'r rhain, fel y nodir yn Atodiad B. Bydd pa mor aml y gellir cyflwyno adroddiadau yn erbyn y rhain yn amodol, mewn rhai achosion, ar gynnal gwerthusiad parhaus yn ystod y Rhaglen. Bydd yr Awdurdod Rheoli hefyd yn cyflwyno adroddiadau yn erbyn dangosyddion ychwanegol a ddewiswyd mewn partneriaeth; ceir manylion am y rhain o dan bob Blaenoriaeth.

Gweithredu Strategol

3.92 Yn ogystal, mae profiad a'r gwersi a ddysgwyd yn awgrymu y bydd ymagwedd fwy strategol at weithredu yn helpu i sicrhau bod y rhaglenni yn gwneud cyfraniad cryfach fyth at ddatblygu economaidd cynaliadwy. Mae gwerthusiadau o raglenni 2000–2006 wedi awgrymu bod gormod o brosiectau a'i bod yn anodd meintoli cyfraniad rhai o'r rhain at gyflawni nodau ac amcanion strategol y rhaglenni. Bydd cyfuno prosiectau cydategol o fewn cyd-destun fframweithiau strategol yn ysgogi'r broses o gyflawni rhannau allweddol o'r rhaglenni.

3.93 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi cytuno ar set o egwyddorion i arwain y gwaith o ddatblygu a gweithredu Rhaglenni'r Cronfeydd Strwythurol yn y dyfodol. Mae'r rhain yn cynnwys sicrhau bod rhaglenni yn cael eu halinio â pholisïau a strategaethau perthnasol y Llywodraeth sy'n cyfrannu at strategaethau Lisboa a Göteborg ac yn cael eu cyflawni trwy brosiectau y mae angen strategol amlwg amdanynt, ar sail tystiolaeth galed. Mae'r Llywodraeth wedi cytuno hefyd y dylid cael llai o brosiectau, ond gydag ymyriadau 'dyfnach'. Bydd mwy o bwyslais ar gydweithredu rhanbarthol wrth ddatblygu strategaethau a phrosiectau, gan ystyried *Cynllun Gofodol Cymru* a ffrydiau ariannu symlach, drwy alinio'r broses gyflawni â dulliau ariannu presennol a phwyslais ar ragariannu cyfatebol a chyd-ariannu.

⁵⁹ Swm y buddsoddiad yn y sector preifat, mewn asedau diriaethol neu anniriaethol, a ysgogwyd o ganlyniad i ymyriad Cronfa Strwythurol.

⁶⁰ Nifer y cynnyrch, prosesau neu wasanaethau newydd neu well a ddatblygwyd i'w masnacheiddio neu a weithredwyd yn fewnol.

⁶¹ Nifer yr achosion o gydweithredu rhwng menter a sefydliad ymchwil; mae'r cydweithrediad yn gydberthynas barhaus sy'n para ar hyd y prosiect ymchwil a datblygu.

3.94 Bydd *Cynllun Gofodol Cymru* yn gosod y fframwaith ar gyfer dewisiadau ar flaenoriaethau polisi ac ar gyfer cyflawni. Mae'n darparu'r sylfaen ar gyfer y modd y bydd Llywodraeth Cynulliad Cymru yn gweithio gyda'i phartneriaid a bydd yn darparu fframwaith ar gyfer gweithredu'r Cronfeydd Strwythurol a threfniadau partneriaeth. Mae hefyd yn sylfaen ar gyfer meithrin cysylltiadau rhwng ardaloedd trefol a gwledig i gefnogi dyfodol cynaliadwy i gymunedau a busnesau. Bydd *Cynllun Gofodol Cymru* yn helpu i sicrhau bod adnoddau yn cael eu targedu at feysydd lle ceir angen a chyfle. Bydd Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol yn cynghori ar y blaenoriaethau ar gyfer buddsoddi o dan Flaenoriaeth 4, Adfywio ar gyfer Twf. Bydd Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol hefyd yn chwarae rôl wrth helpu i sicrhau bod blaenoriaethau rhaglenni eraill yn cael eu gweithredu mewn ffyrdd sy'n ystyried anghenion eu hardaloedd ac yn ymateb iddynt. Wrth fwrw ymlaen a'r gwaith hwn bydd angen i'r grwpiau ardal weithio gyda grwpiau perthnasol o randdeiliaid.

3.95 Er mwyn manteisio i'r eithaf ar effaith rhaglen y Gronfa Strwythurol yn y dyfodol ac er mwyn sicrhau y caiff targedau strategol eu bodloni, nodir cynigion i gyflawni'r rhaglen trwy 'Fframweithiau Strategol'. Rhagwelir y caiff y mwyafrif o'r rhaglen ei gyflawni drwy'r 'Fframweithiau Strategol' hyn. Bydd y fframweithiau yn darparu cyd-destun cyffredinol ar gyfer datblygu a gweithredu prosiectau er mwyn ategi rhan benodol o'r rhaglen newydd. Ceir gwybodaeth bellach am y dull cyflawni mwy strategol hwn a'r egwyddorion a fydd yn arwain y gwaith o ddatblygu'r fframweithiau newydd ym Mhennod 6, Trefniadau Gweithredu

3.96 Fe fydd llwyddiant gweithredu'r rhaglen drwy fframweithiau strategol yn cael ei fonitro'n ofalus drwy arolygu perfformiad y prosiectau a gymeradwywyd ym maes y fframwaith a thrwy werthuso parhaol ar lefel prosiect a fframwaith. Fe fydd y fframweithiau yn cael eu adolygu o bryd i'w gilydd gyda'r partneriaid priodol ac fe fydd unrhyw newidiadau i'r strategaethau gweithredol yn cael eu gwneud yn adlewyrchu data a gasglwyd a chanlyniadau gwerthusiadau i sicrhau fod y rhaglen yn cael ei weithredu'n effeithiol. Yn ogystal, fe fydd perfformiad cyffredinol y Rhaglen yn cael ei fonitro gan y Pwyllgor Monitro

Yr Iaith Gymraeg

3.97 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn dymuno i Gymru fod yn wlad wirioneddol ddwyieithog lle y gall pobl ddewis byw eu bywyd trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg neu'r ddwy a lle mae presenoldeb y ddwy iaith yn ffynhonnell weladwy ac amlwg o falchder a chryfder i bawb. Er mwyn cyflawni'r weledigaeth honno, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi gwneud ymrwymiad - yn *Iaith Pawb*⁶², y Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Cymru Ddwyieithog a'i Chynllun Iaith Gymraeg - i brif ffrydio'r Gymraeg ar draws meysydd polisi. Bydd gweithredu'r rhaglenni Cystadleurwydd yn adlewyrchu'r ymrwymiad hwn, ac yn rhoi ffocws ar yr iaith Gymraeg fel symbylydd economaidd.

⁶² *Iaith Pawb* Llywodraeth Cynulliad Cymru:
http://new.wales.gov.uk/topics/welsh_language/iaith_pawb/?lang=cy

Prif ffrydio Mentrau Cymunedol

3.98 Mae ERDF Blaenoriaeth 4 yn canolbwyntio'n benodol ar ymagweddau integredig tuag at adfywio. Roedd gan raglenni 2000–2006 record cryf o arallgyfeirio gwledig a gwella trefol, yn ogystal â'r rhaglen URBAN II lwyddiannus iawn sydd ar waith yn Wrecsam, ac Abertawe gynt. Mae gwersi'r rhaglenni hyn yn dangos ei bod yn hanfodol cynnwys y gymuned wrth adfywio a chynigir un flaenoriaeth er mwyn sicrhau y cyflawnir yr ymagwedd integredig hon.

3.99 Targedodd rhaglen URBAN II yng Ngorllewin Wrecsam nifer o gymunedau cyfagos gydag amodau economaidd-gymdeithasol tebyg, gan hybu cydweithredu ar draws ffiniau gweinyddol er mwyn mynd i'r afael â phroblemau cyffredin. Mae'r gwersi allweddol a ddysgwyd o raglen URBAN II Gorllewin Wrecsam yn cael eu hystyried yn y rhaglen ôl-2006. Maent yn cynnwys: diffinio cynnyrch a chanlyniadau yn glir a'u cymhwyso'n gyson; bod yn ymwybodol o ofynion cynnwys y gymuned o ran amser a chost; osgoi anhyblygrwydd gweithio o fewn mesurau. Bydd rhoi trefniadau'r Fframwaith Strategol ar waith yn caniatáu i ymyriadau yn y dyfodol fod yn rhan o gysyniadau datblygu trefol integredig, gan gynnwys dadansoddiad o'r sefyllfa economaidd-gymdeithasol, amcanion strategol, camau diriaethol, dyrannu cyllid a strwythurau ar gyfer gweithredu.

3.100 Dangosodd rhaglen Gorllewin Wrecsam y potensial i raglenni arddel ymagwedd gyfannol at adfywio, sy'n gallu cynnwys ystod o ymyriadau gan gynnwys hybu busnesau bach a chanolig, hyfforddiant, cynhwysiant cymdeithasol ac adfywio ffisegol. Datblygir ymagwedd o'r fath, yn arbennig, trwy ERDF Blaenoriaeth 4 o'r Rhaglen Gystadleurwydd.

Camau Arloesol

3.100 Mae'r strategaeth Lisboa ddiwygiedig yn gosod pwyslais cryf ar ysgogi gwybodaeth a hybu arloesi. Adlewyrchir hyn yng Nghlanllawiau Strategol y Gymuned sy'n hybu datblygu strategaethau sydd â darpariaeth benodol ar gyfer arbrofi i ysgogi sbardunau rhanbarthol a lleol i arloesi, ynghyd â'r gofynion rheoleiddiol newydd ynghylch prif ffrydio camau arloesol. Mae arloesi yn y cyddestun hwn yn ehangach nag 'arloesi technegol' traddodiadol. Fe'i diffinnir gan y genhedlaeth o wybodaeth newydd a'i gweddnewid yn gynnyrch, prosesau neu wasanaethau newydd sy'n ymateb i alw gan ddinasyddion. Mae'n cynnwys arloesiadau cymdeithasol sy'n cefnogi moderneiddio'r economi, yn ogystal â diwygio polisïau achamau cyflogaeth a chynhwysiant cymdeithasol.

3.101 Bydd y Rhaglen Gystadleurwydd yn annog arloesi drwy Fframweithiau Strategol y cytunwyd arnynt a bydd yn ategu'r gwaith o ledaenu canlyniadau a rhannu arfer gorau. Bydd gwerthuso trylwyr yn nodwedd graidd o bob prosiect sy'n hyrwyddo arloesi a defnyddir canlyniadau'r gwaith arbrofol hwn i lywio polisïau a phrosesau cyflawni, a bydd y gwersi a ddysgwyd yn bwydo i'r gwaith o weithredu'r rhaglen brif ffrwd a datblygu prosiectau. Datblygir strategaeth i hyrwyddo'r prif ffrydio hwn ar y cyd â'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni fel rhan o'r trefniadau i weithredu'r holl raglenni ERDF ac ESF. Nodir y cwmpas am gamau arloesol mewn ymgynghoriad â phartneriaid fel rhan o'r gwaith ar Fframweithiau Strategol a chytunir arno wedi hynny gyda'r Awdurdod Rheoli (gweler Pennod 6 - Gweithredu). Bydd hyn yn cwmpasu'r potensial i brif ffrydio camau gweithredu.

Bydd prosiectau gweithredu arloesol yn destun prosesau monitro a gwerthuso penodol a byddant yn gweithredu o dan reolau cymhwyster safonol. Bydd pob prosiect gweithredu arloesol yn destun gwerthusiad allanol.

Cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhyngranbarthol

3.102 Mae'r fframwaith rheoleiddiol newydd hefyd yn darparu ar gyfer prif ffrydio cydweithredu trawsgenedlaethol a rhyngranbarthol. Mae hyn yn cynnig cyfle cyffrous i ychwanegu gwerth at y broses o weithredu'r rhaglenni Cystadleurwydd trwy hwyluso cydweithredu mewn meysydd lle ceir diddordeb cyffredin â rhanbarthau Ewropeaidd eraill.

3.103 Mae'r fenter **Rhanbarthau dros Newid Economaidd** sydd ar y gweill yn cynnig cyfleoedd sylweddol i Ddwyrain Cymru ym maes prif ffrydio camau trawsgenedlaethol a rhyngranbarthol, ynghyd â chymau penodol o dan agwedd gydweithredu rhyngranbarthol yr Amcan Cydweithredu Tiriogaethol. Nod **Rhanbarthau dros Newid Economaidd** yw cyfnewid arfer gorau rhwng rhanbarthau Ewrop.

3.104 Mae'r fenter yn rhoi cyfleoedd i sefydliadau yng Nghymru ymgysylltu â rhanbarthau yn ardaloedd eraill o Ewrop mewn perthynas â themâu sy'n cysylltu polisiâu'r Undeb Ewropeaidd ag agenda Lisboa. Mae'n cyflwyno offeryn newydd i ranbarthau rannu a phrofi arfer gorau ar gyfer moderneiddio economaidd a gwell natur gystadleuol ac i ledaenu canlyniadau i'r rhaglenni prif ffrwd.

3.105 Er y caiff prosiectau sy'n cynnwys partneriaid ar draws yr Undeb Ewropeaidd eu hystyried, rhoddir pwyslais arbennig ar weithgareddau ag Aelod-wladwriaethau a rhanbarthau y mae gan Lywodraeth Cynulliad Cymru gytundebau gweithredu ffurfiol â hwy. Mae'r rhain yn cynnwys Latfia, Llydaw, Catalonia, Silesia Uchaf a Baden-Württemberg. Bydd hefyd yn bosibl adeiladu ar drefniadau cydweithredu trawsgenedlaethol llwyddiannus a sefydlwyd o dan y fenter URBAN a chyda rhanbarthau eraill

3.106 Yn fframwaith y fenter Rhanbarthau dros Newid Economaidd mae'r Awdurdod Rheoli yn ymrwymo i wneud y canlynol:

- gwneud y trefniadau angenrheidiol i groesawu i'r broses raglennu brif ffrwd y gweithrediadau arloesol sy'n gysylltiedig â chanlyniadau'r rhwydweithiau y mae'r rhanbarth yn ymwneud â hwy;
- caniatáu i gynrychiolydd y rhwydwaith/rhwydweithiau y mae'r Rhanbarth yn ymwneud â hwy fod yn bresennol yn y Pwyllgor Monitro Rhaglenni (fel arsylwr), er mwyn cyflwyno adroddiad ar gynnydd gweithgareddau'r rhwydwaith;
- trefnu adeg benodol yn agenda'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni o leiaf unwaith y flwyddyn er mwyn ystyried gweithgareddau'r rhwydwaith a thrafod awgrymiadau perthnasol ar gyfer y rhaglen brif ffrwd dan sylw;

- hysbysu yn yr Adroddiad Blynyddol ynghylch y broses o weithredu'r camau rhanbarthol a gynhwyswyd yn y fenter Regions for Economic Change.

Partneriaeth

3.107 Fel y nodir yn *Cymru: Gwlad Well*, ni all Llywodraeth y Cynulliad gyflawni popeth ar ei phen ei hun. Rydym yn gwerthfawrogi'r cysylltiadau rydym wedi'u meithrin â llywodraeth leol, busnesau, undebau llafur, y sector gwirfoddol, addysg a hyfforddiant, sefydliadau'r amgylchedd a chyfle cyfartal, a byddwn yn parhau i weithio mewn partneriaeth er mwyn datblygu a gweithredu ein Rhaglen.

3.108 Mae hanes cadarn gan y rhaglenni cyfredol o weithio'n agos â'r sector preifat ar raglenni a phrosiectau. Mae hyn yn parhau drwy aelodaeth o'r ffrydiau gwaith arbenigol a'r Grŵp Rhanddeiliaid Allweddol. Mae'r sector preifat wedi llwyddo i sicrhau symiau sylweddol o arian cyfatebol ar gyfer prosiectau, a disgwyliwn i hyn fod yn rhan bwysig o raglenni 2007-2013. Caiff busnesau gymorth drwy'r cyfryngwyr yn bennaf, fel rhan o'r fframweithiau strategol.

3.109 Mae'r pum grŵp ffrwd gwaith a sefydlwyd yn 2005 wedi gwneud cyfraniadau sylweddol at ddatblygu'r rhaglen. Defnyddiwyd papurau a baratowyd gan aelodau o Ffrwd Gwaith y Rhaglenni Gweithredol fel sylfaen ar gyfer drafftiau cynnar y rhaglenni. Er i raglenni gael eu diwygio yn dilyn yr ymarfer ymgynghori, mae llawer o'r ymyriadau sylfaenol yn rhai y cytunwyd arnynt â phartneriaid drwy'r broses ffrwd gwaith. Mae Ffrwd Gwaith Rheoli'r Rhaglen yn ymwneud â datblygu'r agweddau gweithredu ar y rhaglen a sefydlwyd is-grwpiau i edrych ar brosesau a chanllawiau manwl. Mae'r Ffrwd Gwaith Monitro a Gwerthuso wedi cyfrannu'n adeiladol at ddatblygu'r dangosyddion a'r rhag-werthusiad.

3.110 Yn unol ag Erthygl 11, bydd trefniadau partneriaeth yn parhau ar waith wrth i weithgarwch y rhaglen gael ei ddatblygu, ei baratoi, ei weithredu, ei fonitro a'i werthuso. Bydd y trefniadau hyn yn cynnwys gweithrediad y Pwyllgor Monitro Rhaglenni, y gwaith o ddatblygu a gweithredu'r Fframweithiau Strategol a chyfraniad Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol. Ceir mwy o fanylion am y trefniadau partneriaeth hyn yn y Bennod ar Weithredu (Pennod 6).

Ymgynghoriad

3.111 Mae pennod Cymru o'r NSRF a'r rhaglenni Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol wedi cael eu datblygu drwy broses ymgysylltu helaeth â phartneriaid. Mae hyn wedi cynnwys Grŵp Rhanddeiliaid Allanol, sy'n uno cynrychiolwyr o'r prif sefydliadau partner, a phum ffrwd gwaith arbenigol sy'n cynnwys arbenigwyr o'r sector preifat, y sector cyhoeddus a'r sector gwirfoddol. Mae'r ffrydiau gwaith hyn wedi ategu'r gwaith o ddatblygu'r Rhaglenni Gweithredol newydd ac wedi rhoi cyngor ar reoli'r rhaglenni yn y dyfodol, gwerthuso a monitro a threfniadau archwilio a chydymffurfiaeth.

3.112 Lansiodd yr ymgynghoriad ar y rhaglenni Cystadleurwydd gan y Prif Weinidog ar 1 Rhagfyr 2006 am gyfnod o 8 wythnos, a daeth yr ymgynghoriad i ben ar 26 Ionawr 2007. Cynhaliwyd tri digwyddiad i ategu'r ymgynghoriad yn y rhanbarth yn ystod mis Ionawr 2007 a chymerodd 124 o gynrychiolwyr ran yn y

digwyddiadau. Cafwyd cyfanswm o 40 o ymatebion ffurfiol fel rhan o'r ymgynghoriad cyhoeddus.

Tabl 7. Ymatebion i'r ymgynghoriad cyhoeddus yn ôl sector

Sector	Nifer yr ymatebion
Sector Gwirfoddol a Chymunedol	5
Partneriaethau Datblygu Economaidd / Hyfforddi	3
Sector Preifat	3
Sefydliadau AU / AB	3
Sefydliadau Masnach / Proffesiynol	2
Awdurdodau Lleol	10
Asiantaethau'r Llywodraeth	5
Cynulliad Cenedlaethol Cymru	3
Yr Amgylchedd, Diwylliant a Threftadaeth	6
Arall	0

Crynodeb o'r Sylwadau

3.113 Cododd yr ymgynghoriad nifer o themâu allweddol:

- cefnogaeth eang i gwmpas a chynnwys y strategaeth, y blaenoriaethau a'r themâu
- gofynnwyd am fwy o fanylion am yr amrywiaeth rhwng yr is-ranbarthau yn ardal Dwyrain Cymru yn y Dadansoddiad;
- safbwyntiau cymysg ynghylch lefel y ffocws ar agenda Lisboa, cefnogaeth gref gan rai a phryder ynghylch ffocws llai ar rai meysydd o weithgarwch o gymharu ag eraill;
- cefnogaeth i rôl addysg uwch o ran datblygu economaidd;
- gofynnwyd am fwy o wybodaeth ynghylch rôl Cynllun Gofodol Cymru a'i rhyngweithiad â'r Fframweithiau Strategol arfaethedig;
- pwyslais ar bwysigrwydd trafndiaeth;
- tybiwyd nad oedd pwyslais digonol ar y sector twristiaeth;
- cefnogaeth i'r dull o weithredu'r fframweithiau strategol yn Nwyrain Cymru - sicrhau cydlynid â'r Rhaglenni Cydgyfeirio;
- cefnogaeth i'r defnydd o Grwpiau Cynllun Gofodol Cymru i ddarparu ffocws ar gyfer blaenoriaethu adnoddau o dan ERDF blaenoriaeth 4;
- cefnogaeth i un Pwyllgor Monitro Rhaglenni, a chydabyddiaeth y dylid rhoi sylw teg i anghenion Dwyrain Cymru.

3.114 Ceir manylion am yr ystod lawn o sylwadau a gafwyd yn Atodiad Ng.

Crynodeb o'r Rhag-werthusiad

3.115 Yn unol ag Erthygl 45, cynhaliwyd Rhag-werthusiadau ar gyfer y Rhaglenni Cystadleurwydd (ERDF ac ESF) i sicrhau bod adnoddau yn cael eu dyrannu yn y ffordd orau posibl ac i sicrhau ansawdd cynlluniau ar gyfer gweithredu'r rhaglen. Ym mis Ebrill 2006, yn dilyn proses dendro gystadleuol, rhoddodd WEFO contract i DTZ Consulting and Research i gynnal y Rhag-werthusiadau hyn.

3.116 Daeth Rhag-werthusiad Cystadleurwydd yr ERDF i'r casgliad bod y Dadansoddiad yn gwneud defnydd da o ffynonellau data credadwy, bod y dystiolaeth a gyflwynir yn cyfeirio at y casgliadau a luniwyd a bod y cysylltiadau rhwng tystiolaeth a chasgliadau wedi'u hegluro'n dda. Mae'r mwyafrif helaeth o'r argymhellion a wnaed gan DTZ yn ystod y broses werthuso wedi'u gweithredu. Y rheswm na chafodd rhai argymhellion eu gweithredu yw oherwydd bod WEFO yn pryderu ynghylch dibynadwyedd data (yn enwedig o ran gwybodaeth rhagolwg) neu gyfatebiaeth data ehangach y DU a'r UE(25) â ffynonellau Cymru. Fodd bynnag, y casgliad cyffredinol yw bod y Dadansoddiad yn sylfaen gadarn ar gyfer strategaeth y Rhaglen.

3.117 Cafodd priodoldeb y strategaeth o ran canfyddiadau'r Dadansoddiad ei asesu gan DTZ. Gwnaed nifer o argymhellion er mwyn sicrhau bod tystiolaeth gadarn yn sail i'r angen am ymyriad, a bod y cyswllt rhwng y Dadansoddiad a'r strategaeth yn glir. Cafodd llawer o'r argymhellion eu gweithredu a daeth DTZ i'r casgliad bod y broses wedi gwneud y cynllun gweithredol yn ddogfen mwy cydlynol a dilys.

3.118 Yn ôl DTZ, cafwyd lefel uchel foddhaol o gysondeb mewnol a phrin oedd y gorgyffwrdd neu'r gwrthdaro rhwng Blaenoriaethau. Fodd bynnag, mae un maes gwrthdaro posibl o ran yr effaith y gallai gweithgareddau o dan Flaenoriaethau 1, 2, a 4 ei chael ar yr amgylchedd, a allai fynd yn groes i amcanion Blaenoriaeth 3. Yn dilyn argymhelliad DTZ y dylid edrych ar y gwrthdaro hwn yn y Rhaglen, mae WEFO wedi llunio matrices 'Cynaliadwyedd Amgylcheddol' sydd yn yr atodiad i'r Rhaglen Weithredol.

3.119 Yn ôl DTZ, mae amcanion a nodau'r Rhaglen yn cyd-fynd yn gyffredinol â pholisïau a rhaglenni perthynol yn yr UE, y DU a Chymru ac maent yn cyfateb yn briodol i flaenoriaethau Canllawiau Strategol y Gymuned ac agenda Lisboa. Yr unig argymhelliad o ran cysondeb â pholisïau Ewropeaidd nad aethpwyd i'r afael ag ef yw y gellid gwneud cefnogaeth i Begynnau Arloesi yn rhan benodol o'r Rhaglen er mwyn ei gwneud yn fwy cyson ag agenda Lisboa.

3.120 O ran trefniadau gweithredu daethpwyd i'r casgliad yr aethpwyd i'r afael â bron bob un o'r argymhellion er bod rhai argymhellion (er enghraifft, datblygu cofrestr risg lefel uwch, a darparu meini prawf manylach o ran dewis prosiectau) yn cael eu gweithredu gyda'r Rhaglen Weithredol.

3.121 Yn gryno, nodweddwyd y Rhag-werthusiad gan lefel uchel o ryngweithio cadarnhaol a chynhyrchiol rhwng gwerthuswyr a'r WEFO. O ganlyniad, mae'r mwyafrif helaeth o argymhellion ac awgrymiadau a wnaed gan DTZ wedi'u derbyn gan WEFO ac wedi'u hymgorffori yn fersiwn drafft y Rhaglen Weithredol.

Crynodeb o'r Asesiad Amgylcheddol Strategol

3.122 Fel sy'n ofynnol o dan Gyfarwydddeb 2001/42/CE, cynhaliwyd Asesiad Amgylcheddol Strategol ochr yn ochr â'r gwaith o ddatblygu'r Rhaglen Gydgyfeirio ERDF a'r Rhag-werthusiad. Diben yr Asesiad Amgylcheddol Strategol yw sicrhau bod y Rhaglen yn bodloni'r lefel uchel o ddiogelwch amgylcheddol a ddisgwylir gan raglen Cronfa Strwythurol yr UE. Cafodd Royal Haskoning eu his-gontractio gan DTZ Research and Consulting (contractwyr y

Rhag-werthusiadau) i gynnal yr Asesiad Amgylcheddol Strategol yn ystod 2006. Mae pedair rhan i'r Asesiad Amgylcheddol Strategol: sgrinio, cwrmpasu ac ymgynghori ar yr Adroddiad Amgylcheddol drafft, ac, yn olaf, llunio Adroddiad Amgylcheddol terfynol.

3.123 Mae'n debyg bod y prif effeithiau amgylcheddol andwyol a nodir yn yr Asesiad Amgylcheddol Strategol yn deillio o'r sbardun economaidd allweddol o ran cynnydd mewn gwaith dabtlygu a'r defnydd cysylltiedig o ddeunyddiau sylfaenol, tanwydd ac ynni sylfaenol, a gollyngiadau dilynol i'r tir, yr aer a'r dŵr. Fodd bynnag, nodwyd y câi effeithiau amgylcheddol twf economaidd o ganlyniad i'r Rhaglen eu gwrthbwysu'n sylweddol gan y camau i hyrwyddo defnydd effeithlon o adnoddau a chadwaeth yn y Rhaglen. Felly disgwylir llawer o effeithiau buddiol yn ymwneud â lleihau adnoddau (dŵr, tanwydd, ynni, a deunyddiau) ynghyd ag adnewyddu ac aildddefnyddio asedau presennol. Disgwylir i hyn arwain at reoli a lleihau cyfanswm y nwyon tŷ gwydr a ollyngir i'r amgylchedd.

3.124 Cyflwynir crynodeb llawnach o ganfyddiadau'r Asesiad Amgylcheddol Strategol yn y Crynodeb Annhechnegol o'r Asesiad Amgylcheddol Strategol yn Atodiad Dd, ac yn yr Adroddiad Amgylcheddol yn Atodiad E.

3.125 Mae WEFO wedi cymryd nifer o gamau i leihau effeithiau amgylcheddol andwyol posibl y Rhaglen, ac i sicrhau'r effeithiau amgylcheddol cadarnhaol mwyaf posibl. Amlinellir y camau hyn isod, ynghyd â chrynodeb o'r modd yr ystyriwyd y materion penodol a godwyd drwy broses yr Asesiad Amgylcheddol Strategol.

3.126 Mae gan gangen rheoli'r perygl o lifogydd a'r arfordir yn Llywodraeth Cynulliad Cymru gynllun brys ar waith yng Nghymru. Caiff cynlluniau rheoli llifogydd llai o faint eu rheoli gan Asiantaeth yr Amgylchedd.

Crynodeb o'r modd y cafodd ystyriaethau amgylcheddol eu cynnwys yn y Rhaglen

3.127 Cynlluniwyd y Rhaglen i sicrhau bod y gydberthynas gydategol gadarn a ragwelwyd o dan strategaethau Lisboa a Göteborg yn bodoli rhwng materion economaidd, strategol ac amgylcheddol. Mae hefyd yn adlewyrchu ffocws Canllawiau Strategol y Gymuned i gynnal potensial amgylcheddol y rhanbarthol.

3.128 Yn ystod cyfnod rhaglennu 2000 - 2006, daeth ymchwil annibynnol i'r casgliad bod cynaliadwyedd amgylcheddol wedi'i gynnwys yn dda yn y Rhaglen Amcan 1. Mabwysiadur dull gweithredu tebyg ar gyfer cyfnod rhaglennu 2007-2013: gweithgareddau llorweddol a fertigol sy'n mynd i'r afael ag amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol, gan ddefnyddio dangosyddion i annog proseictau i fynd i'r afael â'r amcanion hynny ac i fesur cynnydd.

3.129 O ran camau fertigol, bydd Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF yn ychwanegu gwerth drwy gefnogi busnesau bach a chanolig yn y sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol a chamau ariannu sy'n cynyddu effeithlonrwydd adnoddau drwy wella perfformiad amgylcheddol busnesau a hyrwyddo arloesi mewn technoleg lân ac effeithlon o ran ynni.

3.130 Ceir tystiolaeth gynyddol hefyd o fuddiannau posibl yr amgylchedd fel sbardun economaidd, y mae gan Ddwyrain Cymru y potensial i adeiladu arno. Caiff y defnydd cynaliadwy o'r amgylchedd naturiol ac ymyriadau eraill a fydd yn helpu gwaith adfywio gwledig eu cefnogi o dan y Rhaglen. Bydd cefnogaeth hefyd i gamau sy'n lleihau nwyon tŷ gwydr drwy ddefnyddio ynni yn fwy effeithlon a micro-gynhyrchu ynni adnewyddadwy. Bydd pwyslais hefyd ar ddull gwell o reoli risgiau ac adnoddau amgylcheddol.

3.131 Yn ogystal â darpariaethau fertigol ar gyfer cynaliadwyedd amgylcheddol, mae cynaliadwyedd amgylcheddol yn thema lorweddol allweddol. Ar lefel prosiectau, disgwylir i bob prosiect fynd i'r afael â materion amgylcheddol perthnasol ar y cam cynllunio, a bydd cynaliadwyedd amgylcheddol yn thema allweddol o bob gwerthusiad ar lefel prosiectau a lefel Rhaglenni.

3.132 Mae gwaith ymchwil wedi dangos bod canllawiau ar lefel prosiectau ar gynaliadwyedd amgylcheddol wedi bod yn llwyddiannus yn y cyfnod rhaglennu cyfredol; mae'r canllawiau hyn yn cael eu diwygio a'u hehangu ar gyfer y cyfnod rhaglennu nesaf, a chynhwysir enghreifftiau 'arfer da' o integreiddio. Caiff cyngor arbenigol ei roi i brosiectau naill ai gan WEFO neu drwy'r partneriaethau sy'n ymwneud â datblygu a gweithredu prosiectau. Gwneir cyfraniad arbenigol ar gam cynnar yn y broses er mwyn manteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd i hyrwyddo cynaliadwyedd amgylcheddol. Bydd cynnwys sefydliadau amgylcheddol allweddol yn y rhanbarth gan gynnwys Asiantaeth yr Amgylchedd a Chyngor Cefn Gwlad Cymru yn bwysig er mwyn sefydlu rhwydwaith effeithiol o gymorth arbenigol.

3.133 Bydd cynaliadwyedd amgylcheddol yn thema allweddol o'r holl werthusiadau ar lefel prosiectau a lefel Rhaglenni. Cynhaliwyd Asesiad Amgylcheddol Strategol llawn o'r Rhaglen, er mwyn sicrhau bod y Rhaglen yn bodloni safonau uchel o ran diogelwch amgylcheddol a bod y Rhaglen yn manteisio ar gyfleoedd amgylcheddol cadarnhaol.

3.134 Ceir manylion pellach ar weithredu cynaliadwyedd amgylcheddol ym Mhennod 5 o'r Rhaglen Weithredol, Themâu Trawsbynciol.

Ymateb i argymhellion yr Adroddiad Amgylcheddol

3.135 Rhoddodd yr Adroddiad Amgylcheddol adolygiad manwl o'r sefyllfa amgylcheddol yn y rhanbarth a ategodd y materion a nodwyd yn y Rhaglen Weithredol. Yn ôl yr Adroddiad Amgylcheddol dangosodd amcanion yr Asesiad Amgylcheddol Strategol a'r amcanion Cynaliadwyedd Amgylcheddol a nodwyd yn y Rhaglen Weithredol gyfatebiaeth dda ar wahân i amcan a oedd yn ymwneud â'r amgylchedd hanesyddol. Eir i'r afael â hyn drwy atgyfnerthu cwmpas y mater hwn o fewn y canllawiau cynaliadwyedd amgylcheddol sy'n cael eu paratoi gan WEFO.

3.136 Roedd yr adroddiad hefyd yn dadansoddi'r camau y gellid eu cymryd i liniaru effeithiau posibl ar yr amgylchedd. Mae'r dadansoddiad hwn yn gyfeiriad defnyddiol ar gyfer y canllawiau sy'n cael eu paratoi. Awgrymir nifer o feini prawf ar gyfer dewis prosiectau yn yr Adroddiad Amgylcheddol, a chaiff y rhain eu cynnwys fel y bo'n briodol yn y broses derfynol o ddewis prosiectau. Mae'r

Adroddiad yn argymhell y dylai prosiectau ddefnyddio offeryn addasu newid yn yr hinsawdd er mwyn llywio'r gwaith o gynllunio prosiectau, ac o ganlyniad caiff offeryn priodol ei nodi a'i ddefnyddio gan brosiectau.

3.137 Cynigir amrywiaeth o ddangosyddion monitro yn yr Adroddiad Amgylcheddol. Bydd amrywiaeth o'r rhain, ynghyd â rhai a gynigiwyd eisoes yn y Rhaglen Weithredol, yn ffurfio'r sylfaen ar gyfer monitro effeithiau amgylcheddol (gweler Pennod 6 isod).

Ymateb i ymgynghoriad ynghylch yr Adroddiad Amgylcheddol

3.138 Roedd y cyrff statudol perthnasol (Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru, Cyngor Cefn Gwlad Cymru, a Cadw) yn ymwneud â'r gwaith o gwmpasu'r Asesiad Amgylcheddol Strategol yn ystod y cyfnod cwmpasu pum wythnos. Cynhyrchwyd adroddiad cwmpasu er mwyn hwyluso trafodaethau, cyfarfod a gynhaliwyd gyda'r cyrff statudol, a sylwadau a wnaed gan y cyrff statudol. Yn seiliedig ar yr adroddiadau hyn, cynhyrchwyd yr Adroddiad Amgylcheddol i danategu ymgynghoriad cyhoeddus ar yr Asesiad Amgylcheddol Strategol.

3.139 Ar ddechrau cyfnod yr ymgynghoriad cyhoeddus, hysbyswyd amrywiaeth eang o sefydliadau â diddordeb o'r ymgynghoriad. Yn ogystal, rhoddwyd yr adroddiad ar wefan Llywodraeth Cynulliad Cymru ac ar wefan WEFO. Dechreuodd yr ymgynghoriad cyhoeddus hwn yn fuan ar ôl i'r ymgynghoriad ar Raglen Gystadleurwydd ddrafft yr ERDF ddechrau. Cafwyd ymgynghoriad cyhoeddus ar yr Adroddiad Amgylcheddol drafft am wyth wythnos. Cafwyd ymatebion gan gyfanswm o chwe sefydliad.

3.140 Codwyd nifer o faterion gan y sawl yr ymgynghorwyd â hwy. Crynhoir y prif feysydd yn Nhabl 1, gydag arwydd o'r camau a gymerwyd o ganlyniad. Ac eithrio lle y nodir, mae'r materion a'r camau hyn yn ymwneud â'r Adroddiad Amgylcheddol. Ceir mwy o fanylion yn yr Adroddiad Amgylcheddol.

Tabl 8. Crynodeb o'r ymatebion a gafwyd i'r ymgynghoriad ar yr Adroddiad Amgylcheddol a'r camau a gymerwyd

Crynodeb o'r sylwadau	Ymateb
Pryder o ran p'un a ddewiswyd yr opsiynau amgen priodol i asesu asesiad arfaethedig y Rhaglen yn eu herbyn.	Wrth ddewis yr opsiynau amgen i'w hasesu, aethpwyd ati'n ofalus i nodi dewisiadau amgen a oedd yn gynigion realistig a oedd yn gweddu'n dda ag anghenion a chryfderau'r rhanbarth fel y nodwyd yn y Dadansoddiad. Cytunwyd ar yr opsiynau amgen i'w hasesu gyda'r unigolion statudol yr ymgynghorwyd â hwy yn ystod y cyfnod cwmpasu. Mae testun ychwanegol sy'n egluro'r rhesymau sy'n sail i'r broses o ddewis opsiynau wedi'i ychwanegu at yr Adroddiad Amgylcheddol.

Crynodeb o'r sylwadau	Ymateb
Pryder na fydd y dangosyddion monitro a gynigiwyd yn yr Adroddiad Amgylcheddol yn adlewyrchu effeithiau amgylcheddol y Rhaglen yn llawn.	Mae'r dangosyddion a awgrymwyd wedi'u dewis i ddarparu mesur anuniongyrchol o effeithiau amgylcheddol y Rhaglen. O ganlyniad i'r tebygolrwydd isel o effeithiau uniongyrchol neu anuniongyrchol ar yr amgylchedd o ganlyniad i'r Rhaglen, ynghyd â dylanwad yr holl weithgareddau economaidd a chymdeithasol eraill sy'n digwydd yn yr ardal, dim ond drwy archwilio pob prosiect yn unigol y gellid mesur union effeithiau amgylcheddol y Rhaglen. Byddai hyn yn rhy feichus, a byddai'r canlyniadau yn anhebygol o ddangos effeithiau sylweddol neu amlwg ar y lefel ranbarthol.
Nid oedd yr Asesiad Amgylcheddol Strategol yn ddigon 'cynnar ac effeithiol' i ddylanwadu ar y gwaith o ddatblygu'r cynllun.	Lluniwyd y Rhaglen ar y cyd â phroses yr Asesiad Amgylcheddol Strategol, ac mae argymhellion yr Asesiad wedi cael eu bwydo i'r gwaith o ddatblygu'r Rhaglen o'r dechrau i'r diwedd.
Pryder na roddir ystyriaeth i'r amgylchedd ar lefel y prosiect ac nad oes manylion ar sut y bydd y broses o ddewis prosiectau yn osgoi effeithiau amgylcheddol andwyol.	Mae trefniadau gweithredu'r Rhaglen yn nodi cynlluniau i'w gwerthuso yn erbyn amcanion cynaliadwyedd y Rhaglen. Caiff meini prawf cadarnhau fel y rhai a nodir yn Adran 8 o'r Adroddiad Amgylcheddol eu defnyddio ar gyfer y broses o ddewis prosiectau er mwyn sicrhau nad yw'r Rhaglen yn cael effaith sylweddol ar yr amgylchedd.

Rhesymau dros ddewis y Rhaglen dros yr opsiynau amgen a nodwyd

3.141 Ystyriwyd pedwar opsiwn yn asesiad opsiynau amgen yr Asesiad Amgylcheddol Strategol: opsiwn y Rhaglen Arfaethedig, opsiwn Gwneud Dim Byd, a dau senario ariannu amgen: Opsiwn 1 ac Opsiwn 2. Lluniwyd Opsiwn 1 ac Opsiwn 2 drwy amrywio'r arian i'r rhan o'r Rhaglen a oedd yn arbennig o berthnasol i weithgareddau gwella'r amgylchedd (Blaenoriaeth 3). Yn Opsiwn 1 pennwyd dyraniad arian y Flaenoriaeth ar 12%, gyda gostyngiad cyfatebol ar draws gweddill y Rhaglen a oedd yn gymesur i werth pob Blaenoriaeth o dan yr Opsiwn Arfaethedig. Yn Opsiwn 2, pennwyd dyraniad arian y Flaenoriaeth ar 18%, gyda chynnydd cyfatebol ar draws gweddill y Rhaglen.

3.142 Ni ellid cymharu'r senario Gwneud Dim Byd yn feintiol yn erbyn Opsiwn 1 ac Opsiwn 2, o ganlyniad i natur wahanol iawn yr opsiwn Gwneud Dim Byd a'r opsiynau ariannu hynny. Fodd bynnag, fe'i cymharwyd yn feintiol â'r Opsiwn

Arfaethedig. Mae'r asesiad o'r senario Gwneud Dim Byd yn nodi, gyda thwf economaidd amhenodol a dim mentrau ategol, ei bod yn debygol y bydd effeithiau andwyol ar bob agwedd ar yr amgylchedd (cymdeithasol, adeiledig a naturiol). Heb arian y Rhaglen, byddai nodau fel lleihau'r defnydd o adnoddau ac ynni, cynyddu'r defnydd o drafnidiaeth gynaliadwy, a llawer o nodau cyfredol eraill yn anoddoch eu cyflawni a byddent yn cymryd mwy o amser i'w cyflawni.

Aseswyd yr Opsiwn Arfaethedig hefyd yn erbyn Opsiwn 1 ac Opsiwn 2. Ar y cyfan, mae'r canlyniadau'n dangos bod yr Opsiwn Arfaethedig yn darparu lefel ariannu ar gyfer Blaenoriaethau penodol sy'n ymddangos ei bod yn darparu buddiannau cyffredinol a cheir effeithiau llai o gymharu â'r ddau opsiwn arall. Trafodir y rhesymau dros y casgliad hwn yn fanwl yn yr Adroddiad Amgylcheddol.

Pennod 4: Blaenoriaethau

Blaenoriaeth 1: Gwybodaeth Ac Arloesi Ar Gyfer Twf

Amcan

4.1 Nod y Flaenoriaeth hon yw hybu economi gwerth ychwanegol uchel drwy wella'r defnydd o wybodaeth ac arloesi ar gyfer twf, meithrin y broses o fasnacheiddio ymchwil, datblygu a thechnoleg a sicrhau cynnydd yn nifer y cwmnïau sy'n manteisio arni.

Rhesymeg

4.2 Er bod gan Ddwyrain Cymru werth ychwanegol crynswth uwch fesul swydd na chyfartaledd Cymru, mae'n parhau i fod yn is na'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan. Er gwaethaf gwelliannau yn y gorffennol, yr her strategol fydd parhau i gynyddu cynhyrchiant ymhellach, hybu agenda twf economaidd hirdymor a chynyddu enillion. Un o'r prif ffactorau sy'n sbarduno mantais gystadleuol yn economi fyd-eang yr 21^{ain} Ganrif yw bod pob sector, yn enwedig busnesau newydd a busnesau sy'n bodoli eisoes, yn defnyddio canlyniadau ymchwil ac arloesi i wneud gwelliannau o ran cynnyrch a phrosesau⁶³. Mae tystiolaeth dda sy'n dangos bod cysylltiadau rhwng arloesi ac ymchwil a datblygu a thwf busnesau. Bydd annog y broses o ddatblygu cynnyrch, prosesau a gwasanaethau arloesol, gwerth ychwanegol uchel, y gellir eu masnachu'n rhyngwladol, yn arwain at welliannau mewn cynhyrchiant a thwf yn y tymor hwy.

4.3 Y lefelau is hyn o fuddsoddiad mewn ymchwil a datblygu⁶⁴ yw un o wendidau allweddol y rhanbarth. Mae hyn yn rhannol o ganlyniad i gymysgedd diwydiannol cymharol anffafriol economi'r rhanbarth, a nodweddir gan orddibyniaeth ar sectorau diwydiant traddodiadol sy'n dirywio. Yn gysylltiedig â hyn, ceir cyfraddau cymharol isel o arloesi ym meysydd gweinyddu cyhoeddus, addysg ac iechyd.

4.4 Ochr yn ochr â'r angen i atgyfnerthu'r sylfaen ymchwil busnes mae'r angen i barhau i gynyddu gwerth ychwanegol ar lefel y cwmni, drwy fasnacheiddio cynnyrch gwaith ymchwil a chynyddu gallu cwmnïau i ddefnyddio cynnyrch a phrosesau gwell. Er mwyn ategu hyn, bydd yn hanfodol sicrhau cysondeb ag ymrwymiad Llywodraeth Cynulliad Cymru i gefnogi'r sectorau gwerth ychwanegol uchel sy'n bwysig ar gyfer twf economaidd yng Nghymru yn y dyfodol.⁶⁵

⁶³ Er enghraifft, edrychwch ar waith yr Athro Michael Porter ar 'clusters and the new economics of competition': <http://www.oregoneconomy.org/Porter%20Clusters%20New%20Economics%20Of%20Competition.pdf>

⁶⁴ Er enghraifft, yn 2003 dim ond 55% o wariant ymchwil a datblygu a oedd o fewn y sector menter busnes yng Nghymru, sy'n is na'r targed o 67% a bennwyd yn Strategaeth Lisboa ac yn is na'r cyfartaledd ar gyfer y DU gyfan, sef 68%. Gwybodaeth gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol 2003: http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_economy/ET621.pdf

⁶⁵ Mae dogfen Llywodraeth Cynulliad Cymru, *Cymru: Economi yn Ffynnu* yn nodi deg sector sy'n cael eucydnabod yn eang fel rhai pwysig ar gyfer twf economaidd yn y dyfodol. Mae'r rhain fel a ganlyn: moduro; awyrfod; bwyd-amaeth; uwch-dechnoleg; cynnyrch fferyllo/biogemegau; gwasanaethau ariannol; diwydiannau creadigol; adeiladu; lletygarwch, hamdden a thwristiaeth; a

4.5 Ymhellach, er bod prif swyddfeydd ac unedau ymchwil a datblygu rhai cwmnïau wedi'u lleoli yn Nwyrain Cymru, mae'r rhan fwyaf o'r gwariant a'r buddsoddiad mewn ymchwil ac arloesi yn parhau i ddigwydd y tu allan i Gymru, hyd yn oed pan fo cwmnïau yn gweithredu o Gymru. Mae trefi a dinasoedd llai o faint yn cynhyrchu llai o effeithiau crynhoi ac hefyd yn arwain at lai o bwysau cystadleuol ac effeithiau technolegol anuniongyrchol, sydd unwaith eto yn effeithio ar lefelau ymchwil ac arloesi is⁶⁶. Yn benodol, mae ardaloedd gwledig fel Powys wledig a Chymoedd y De-ddwyrain gerllaw wedi cael llai o fudd o'r manteision sy'n gysylltiedig â buddsoddi mewn ymchwil a datblygu ac arloesi na'r ardaloedd trefol mwy o faint yn y De-ddwyrain a'r Gogledd-ddwyrain.

4.6 Dengys tystiolaeth mai un o'r manau cychwyn pwysig ar gyfer cynyddu arloesi ar lefel cwmnïau fydd datblygu gallu rheoli cryf ar lefel cwmnïau ynghyd â diwylliant arloesi cryf sy'n arwain at alw gan fusnesau, cymunedau, a sefydliadau addysgol am arloesi, technoleg ac ymchwil a datblygu gwell.

4.7 Bydd y cyfoeth a gaiff ei greu yn y dyfodol yn dibynnu hefyd ar wneud y mwyaf o sylfaen ymchwil wyddonol y rhanbarth a datblygu a chadw talent academiaidd o'r radd flaenaf o fewn ein sefydliadau addysg uwch (AU)⁶⁷. Yr hyn sy'n ganologol yw bod gan Ddwyrain Cymru nifer uwch o fyfyrwyr mewn sefydliadau AU am bob pen o'r boblogaeth na chyfartaledd y DU. Mae nifer yr ymchwilwyr mewn sefydliadau AU hefyd yn uwch na chyfartaledd y DU. Mae angen datblygu'r gallu hwn ym maes ymchwil ac arloesi ymhellach yn Nwyrain Cymru a sicrhau bod mwy o gydweithio rhwng sefydliadau academiaidd. Yn ogystal, mae Dwyrain Cymru yn agos, yn ddaearyddol, at sawl rhanbarth yn Lloegr sy'n cynnig sefydliadau addysg uwch ardderchog ac mae'r cyfleoedd i gydweithio yn sylweddol.

4.8 Drwy ei chyfraniad at Raglen Camau Arloesol y Comisiwn Ewropeaidd 2000-2006, mae Cymru wedi nodi rhai technolegau ar gyfer y dyfodol, yn enwedig y gwaith o gydgyfeirio technolegau yn y dyfodol sy'n fwyaf tebygol o fod o fudd i'r economi dros y ddau ddegawd nesaf a thu hwnt i hynny. Bydd yn bwysig sicrhau bod busnesau yn ymwybodol o dechnolegau sy'n dod i'r golwg ac yn eu mabwysiadu, ac yn manteisio ar y cyfleoedd sydd i'w cael. Er enghraifft, gall cymorth i fusnesau bach a chanolig yn y sector nwyddau a gwasanaethau

gofal cymdeithasol. Fodd bynnag, mae amrywiaeth o sectorau a chlystyrau eraill sy'n bwysig i ddatblygu economi gynaliadwy, yn cynnwys y sector ynni a sectorau sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd. Mae *Strategaeth Wyddoniaeth* Llywodraeth Cynulliad Cymru sydd ar ddod yn nodi sawl sector pwysig yn cynnwys gofal iechyd ac ynni carbon isel.

⁶⁶ Rice. P a Venables. A, 2004, 'Spatial determinants of productivity analysis for the regions of Great Britain', Papur Trafod CEP Rhif 642; Boddy. M a Hudson. J, 2005, 'Meeting the Productivity Challenge - A report for the South West of England Regional Development Agency': http://download.southwestrda.org.uk/file.asp?File=/res/general/meeting_the_productivity_challenge.pdf;

Graham. D, 2005, 'Wider Economic Benefits of Transport Improvements: Link Between Agglomeration and Productivity', yr Adran Drafndiaeth.

⁶⁷ Adroddiad *Plethwaith yr Economi Wybodaeth: Rôl Addysg Uwch yng Nghymru*, 2004 Llywodraeth Cynulliad Cymru: http://new.wales.gov.uk/docrepos/40382/4038231141/4038211256/Nexus_Report_-_Role_of_HE_i1.pdf?lang=en

amgylcheddol fod yn ffynhonnell entrepreneuriaeth ac arloesi, yn ogystal â darparu sgiliau a gwasanaethau newydd a all gynorthwyo twf a natur gystadleuol.

4.9 Mae TGCh yn gyfrwng hanfodol i fusnesau modern. Gellir ei defnyddio i wella gallu busnesau bach a chanolig a Mentrau Cymdeithasol ym maes arloesi drwy fuddiannau e-Fusnes. Mae'r buddiannau gwirioneddol yn cronni pan gaiff y technolegau eu mabwysiadu a'u defnyddio'n llwyddiannus i drawsnewid prosesau, cynnyrch a gwasanaethau busnesau. Mae TGCh eisoes wedi chwyldroi'r ffordd y mae nifer fawr o fusnesau a sectorau yn gweithio, a bydd yn parhau i wneud hynny drwy gynyddu mynediad i farchnadoedd, cwsmeriaid, cyflenwyr, gwasanaethau a chyfleoedd hyfforddi a chyflogi newydd. Ar y lefel uwch, gellir defnyddio mynediad i TGCh a'r defnydd ohoni i roi canlyniadau ymchwil a datblygu ac arloesi yr ystyrir eu bod yn sbardunau ar gyfer datblygu economi'r rhanbarth yn y dyfodol ar waith.

Cyd-Destun Polisi

Ewropeaidd

4.10 Mae'r Flaenoriaeth hon yn gysylltiedig â'r amcanion allweddol a nodir yng Nghanllawiau Strategol y Gymuned sef sicrhau bod y rhanbarth yn lle mwy cystadleuol i fuddsoddi a gweithio ynddo a'i fod felly yn cyfrannu'n effeithiol at economi gref a deinamig yn Ewrop. Mae'r polisiâu a'r rhaglenni thematig Ewropeaidd sy'n berthnasol i'r Flaenoriaeth hon yn cynnwys, er enghraifft:

- Rhaglen Fframwaith Ymchwil 7 yr UE (FP7) ar gyfer 2007–13 'Building the Europe of Knowledge'.
- Adroddiad rhagweld 'grwpiau technolegau allweddol' y Comisiwn Ewropeaidd, Medi 2005.
- Rhaglen Cystadleurwydd ac Arloesedd yr UE 2007–2013⁶⁸.
- i2010: A European Information Society for Growth and Employment y Comisiwn Ewropeaidd.

4.11 Yn benodol, bydd y Rhaglen Gystadleurwydd yn ategu Rhaglen Fframwaith Ymchwil 7 ddiweddaraf yr UE. Cynlluniwyd y rhaglen hon i helpu sylfaen ymchwil Cymru, cwmnïau â'r gallu i ymchwilio'n fewnol, a'r rhai gyda phrofiad blaenorol o ymgymryd â gwaith ymchwil i ymgysylltu â phedair rhan Rhaglen Fframwaith 7: Cydweithredu, Syniadau, Pobl a Galluoedd. Gyda chysylltiad cryf hefyd rhwng y pedair rhan allweddol hon a sectorau blaenoriaeth Cymru, mae cyfle da i ddatblygu'r rhain er mwyn helpu Dwyrain Cymru i symud ymlaen tuag at economi fwy arloesol a chynaliadwy.

Cenedlaethol

4.12 *Mae Cymru: Gwlad Well*, agenda strategol Llywodraeth Cynulliad Cymru, yn cydnabod na all Cymru gystadlu ar gostau llafur rhatach, ac na ddylai geisio gwneud hynny; mae sgiliau ac arloesi yn hanfodol os yw Cymru am gystadlu drwy ychwanegu gwerth a gwella ar ffigurau CMC cymharol mewn economi fyd-

⁶⁸ Cynnig y Comisiwn Ewropeaidd:

http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm

eang, fodern. Mae gweledigaeth *Cymru: Economi yn Ffynnu* yn canolbwyntio ar sicrhau twf economaidd cryf a chynaliadwy drwy helpu mwy o bobl i mewn i waith a helpu i gynyddu enillion y rhai sydd mewn gwaith. Er mwyn cyflawni hyn a helpu i gefnogi cynhyrchiant busnesau a chreu gwerth ar draws ystod o sectorau, mae *Cymru: Economi yn Ffynnu* yn nodi nifer o gamau gweithredu allweddol, y mae gan sawl un ohonynt gysylltiad amlwg â'r Flaenoriaeth hon. Yn benodol, mae'r rhain yn cynnwys cefnogi arloesedd, gwneud y mwyaf o ymchwil a gwybodaeth dechnolegol mewn prifysgolion ac annog y broses o fabwysiadu TGCh a'i defnyddio'n llwyddiannus.

4.13 Mae'r Flaenoriaeth hon hefyd yn ategu'r dyheadau yn *Cymru o Blaid Arloesi*⁶⁹. Mae'r Cynllun yn pwysleisio pwysigrwydd cyfleu buddiannau arloesedd i fusnesau, yn ogystal â sicrhau bod pobl mewn sefyllfa well i arloesi. Mae hefyd yn canolbwyntio ar wneud y mwyaf posibl o alluoedd sefydliadau AU ac AB yng Nghymru, yn arbennig drwy annog datblygu, trosglwyddo a masnacheiddio technoleg, a thrwy gysylltiadau agosach rhwng y byd academiaidd a busnesau.

4.14 Mae *Strategaeth Wyddoniaeth Cymru* yn allweddol i'r broses o gyflawni amcanion *Cymru o Blaid Arloesi*. Mae'n cyfeirio at feysydd yr ystyrir eu bod yn bwysig i ddatblygu economaidd yng Nghymru; sef, systemau ynni carbon isel, gofal iechyd a'r gwyddorau ffisegol a chymdeithasol / gwybyddol sy'n ategu adnewyddu economaidd a chymdeithasol parhaus.

4.15 Bydd *Cynllun Gofodol Cymru* yn llywio gwaith Llywodraeth Cynulliad Cymru gyda phartneriaid mewn perthynas â chamau sy'n cefnogi cwmnïau sy'n adleoli i Gymru neu'n buddsoddi yng Nghymru; buddsoddi mewn mentrau trosglwyddo gwybodaeth; sicrhau mäs critigol o fusnesau mewn ardaloedd economaidd allweddol; a datblygu manteision a photensial economaidd arbennig Cymru, o dwristiaeth i ddiwydiannau uwch-dechnoleg arbenigol.

4.16 Mae nifer o strategaethau a rhaglenni thematig, cenedlaethol eraill Llywodraeth Cynulliad Cymru yn berthnasol i'r Flaenoriaeth hon hefyd, yn cynnwys:

- *Cymru o Blaid Arloesi*
- *Strategaeth a Chynllun Gweithredu e-Gymru*
- *Banc Gwybodaeth ar gyfer Busnesau*⁷⁰

Disgrifiad

4.17 Bydd y Flaenoriaeth hon yn ceisio meithrin gallu busnesau i ddatblygu a defnyddio cynnyrch, prosesau a gwasanaethau newydd a gwell. Gwneir hyn drwy ddatblygu'r gallu ym meysydd ymchwil, technoleg ac arloesi domestig a'r gallu i fanteisio ar ymchwil a'i masnacheiddio. Croesewir cyfranogiad busnesau bach a chanolig a chwmnïau mwy o faint yn y rhaglen, gan fod y buddiannau i fusnesau

⁶⁹ *Cymru o Blaid Arloesi* Llywodraeth Cynulliad Cymru, Mawrth 2003:

<http://new.wales.gov.uk/about/departments/dein/consultation/944087/?lang=cy>

⁷⁰ *Banc Gwybodaeth ar gyfer Busnesau* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/topics/businessandconomy/help/businessadvice/KB4B/?jsessionid=E510C4213122F8746A4AA66E3CA2ABBA.www2?lang=en>

bach a chanolig yn deillio'n uniongyrchol a thrwy gadwyn gyflenwi a rhwydweithiau eraill. Cyflawnir y nod hwn drwy:

- meithrin diwylliant o arloesi a gwella mewn cwmnïau a dangos manteision arloesi a gwyddoniaeth;
- helpu busnesau i fuddsoddi mewn ymchwil a datblygu a datblygu prosesau newydd a arweinir gan y farchnad, cynnyrch, technolegau a gwasanaethau, yn enwedig y rhai sydd â'r potensial ar gyfer twf uchel;
- datblygu gallu rheolwyr i sicrhau bod cwmnïau mewn sefyllfa well i wella cynnyrch a phrosesau;
- cryfhau ac ymestyn gallu sefydliadau addysg uwch (AU) a, lle y bo'n briodol, sefydliadau addysg bellach (AB) i gefnogi busnesau drwy drosglwyddo gwybodaeth a masnacheiddio ymchwil, ac annog y broses o ddatblygu technolegau arloesol;
- annog busnesau i ddefnyddio TGCh yn llawn er mwyn manteisio ar arloesedd i wella cynnyrch, prosesau a gwasanaethau.

Gweithgareddau Dangosol

4.18 Gall gweithgareddau posibl y gellir eu cefnogi gynnwys:

- Gwasanaethau cymorth penodol i gynorthwyo cwmnïau i ddefnyddio canlyniadau ymchwil a datblygu, a datblygu cynnyrch, prosesau a gwasanaethau newydd neu well;
- hyfforddiant i reolwyr i'w galluogi i ddeall sut i ddefnyddio dulliau arloesol o wella cynnyrch a phrosesau;
- cymorth i annog masnacheiddio ymchwil a mentrau ymchwil cydweithredol rhwng sefydliadau AU a chwmnïau, yn cynnwys helpu busnesau i ddod o hyd i'r partneriaid cywir;
- hybu gallu'r rhanbarth ym maes ymchwil drwy gynorthwyo sefydliadau i wneud y mwyaf o gyfleoedd ariannu sydd ar gael o dan Fframwaith Rhaglen 7 lle y mae gan y rhanbarth fudd strategol;
- ysgogi'r broses o ddefnyddio atebion TGCh datblygedig ac integredig mewn ffordd arloesol.

Dangosyddion

Tabl 9. Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 1

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targed
Cynnyrch		
Mentrau a gynorthwywyd (90% o fusnesau bach a chanolig)	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (Dadansoddiad o Fusnesau yng Nghymru o ran Maint 2003, 2003, cyh Medi 04, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	830
O'r rhain: i ddefnyddio TGCh i hybu'r gallu i arloesi	-	20%

Mentrau a gafodd gymorth ariannol	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (Dadansoddiad o Fusnesau yng Nghymru o ran Maint 2003, 2003, cyh Medi 04, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	50
Ymchwil a datblygu cydweithredol	-	10
Canlyniadau		
Nifer y swyddi gros a grëwyd	540,000 o swyddi yn y gweithle yn Nwyrain Cymru 2005 (Swyddi yn y gweithle yn ôl diwydiant yng Nghymru - cyh Gorffennaf 06, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	1,200 cyfwerth ag amser llawn
Mentrau a grëwyd	2,640 o gofrestradau TAW yn Nwyrain Cymru 2005 (Gwasanaeth Busnesau Bychain y DTI)	10
Budd o elw	-	£18m
Mentrau sy'n mabwysiadu neu'n gwella strategaethau cydraddoldeb a systemau monitro	-	50% o gwmnïau yn cael eu cynorthwyo ac yn cael cymorth ariannol
Mentrau sydd wedi mabwysiadu neu wella Systemau Rheoli Amgylcheddol	-	20% o gwmnïau yn cael eu cynorthwyo ac yn cael cymorth ariannol
Cynnyrch, prosesau neu wasanaethau a gofrestrwyd	116 o geisiadau am batent wedi'u caniatáu ledled Cymru, Swyddfa Batentau, 2004 Ffeithiau a Ffigurau'r Swyddfa Batentau 2004-05	21
Cynnyrch, prosesau neu wasanaethau newydd neu well a lansiwyd	-	830
Buddsoddiad a gafwyd	£231 miliwn wedi'i wario gan fusnesau ar ymchwil a datblygu ledled Cymru 2005 - UK Business Enterprise Research and Development, 2005, Tach 2006, Y Swyddfa Ystadegau Gwladol	£16m
Effeithiau		
Nifer y swyddi net a grëwyd	-	-
Cynnydd mewn trosiant	-	-

Gwerthiant cynnyrch, prosesau neu wasanaethau	-	-
Mentrau net a grëwyd	-	-
Cynnydd mewn GYC ar lefel cwmni	-	-

Gwerth Ychwanegol

4.19 Mae gweithgarwch ymchwil a datblygu ac arloesedd yn aml wedi dod yn ail o ran blaenoriaethau busnesau bach a chanolig, gyda materion mwy uniongyrchol yn dueddol o lywio busnes o ddydd i ddydd. Gall yr ymdrech a'r adnoddau sydd eu hangen i fod yn fwy eangfrydig ac i feithrin cydberthnasau â sefydliadau ymchwil lleol ymddangos yn frawychus a gellir ystyried y gallai beri risg. O'u sefydliadau ymchwilio lleol, gall gallu a chapasiti'r hynny i ymgysylltu â'u cymunedau busnes lleol gael eu rhwystro gan brinder arian.

4.20 Drwy sicrhau mai buddsoddi mewn ymchwil a datblygu, ac arloesi yn benodol, yw prif bwyslais y Rhaglen ac ategu hyn drwy ddyrannu cyfran sylweddol o arian y Rhaglen, mae'r Flaenoriaeth yn rhoi'r ysgogiad i gynorthwyo i fynd i'r afael â'r diffygion hyn. Mae cydategu arbennig o uchel o fewn y Flaenoriaeth hon rhwng amcanion polisi Ewropeaidd ac amcanion polisi datganedig Llywodraeth Cynulliad Cymru er enghraifft rhwng Fframwaith Ymchwil 7 a'r Polisi Gwyddoniaeth ar gyfer Cymru. Felly, bydd yr arian o dan y Flaenoriaeth hon yn cynyddu swm y gweithgarwch ymchwil a datblygu ac arloesi ond hefyd yn ychwanegu gwerth ychwanegol drwy ysgogi buddsoddiad newydd a pherthynol. Yn benodol, mae gan y mathau o weithgareddau y rhagwelir y byddant yn cael cymorth o dan y Flaenoriaeth hon y potensial i annog gweithgareddau allgynhyrchu a dod â gwerth ychwanegol gwirioneddol i'r rhanbarth drwy effaith luosogi.

Buddiolwyr

4.21 Gallai'r rhain gynnwys y sector preifat, cyrff y sector cyhoeddus, Awdurdodau Lleol, Cyrff y sector gwirfoddol, Sefydliadau cymunedol, Sefydliadau Hyfforddi, Sefydliadau Addysg Uwch a Sefydliadau Addysg Bellach, Sefydliadau anllywodraethol, mentrau cymdeithasol a phartneriaid cymdeithasol.

Cyfleuster hyblygrwydd

4.22 Mae Erthygl 34 (2) o Reoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 yn darparu i'r ERDF ariannu ymyriadau sydd o fewn cwmpas yr ESF (ac i'r gwrthwyneb), cyhyd â bod y cyfryw ymyriadau yn angenrheidiol er mwyn sicrhau gweithrediad llwyddiannus a bod iddynt gyswllt uniongyrchol â'r gweithrediad hwnnw. Er mwyn hyrwyddo dull cydlynol o weithredu camau o dan y Flaenoriaeth hon, gellir defnyddio uchafswm o 10% o gyfraniad yr UE i'r Flaenoriaeth i ariannu buddsoddiadau cydategol o'r fath. Caiff y cyfiawnhad dros ddefnyddio'r hyblygrwydd hwn ei roi ar lefel gweithrediad/prosiect a chaiff yr adnoddau a ddefnyddir yn y modd hwn eu nodi ar wahân mewn ceisiadau prosiect a chaiff y gwariant ei ddatgan.

4.23 Ymhlith yr enghreifftiau lle y gall traws-ariannu o dan y Flaenoriaeth hon hyrwyddo dull gweithredu cydlynol mae:

- hyfforddiant i hyrwyddo'r broses o arloesi a defnyddio dulliau arloesol mewn perthynas â chynnyrch a phrosesau sy'n gysylltiedig â gweithredu gweithgareddau a ariennir gan yr ERDF yn llwyddiannus neu sy'n ei gydategu, er enghraifft busnesau bach a chanolig yn manteisio ar ymchwil a datblygu;
- hyfforddi personél ymchwil mewn busnesau a sefydliadau AU/AB sy'n ymwneud â gweithredoedd trosglwyddo technoleg a ariennir gan yr ERDF.

4.24 Defnyddir dangosyddion ESF perthnasol, er enghraifft:

Tabl 10. Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 1

Cynnyrch	⇒ Canlyniad	⇒ Effaith
Cyfranogwyr	Cyfranogwyr yn ennill cymwysterau	
	Cyfranogwyr yn cwblhau cyrsiau	

Cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol

4.25 Un o brif ganlyniadau'r ymyriadau a gynigir o dan y Flaenoriaeth hon yw annog busnesau yn y rhanbarth i wneud llawer mwy o ddefnydd o ymchwil a datblygu er mwyn symud i fyny'r gadwyn gwerth a chynnal twf economaidd cynaliadwy. Fodd bynnag, o ystyried maint cyfredol yr adnodd ymchwil a datblygu sy'n bodoli eisoes, bydd gallu busnesau a'r cyfle sydd ar gael i ymchwilwyr ddefnyddio arbenigedd ymchwil ac arloesi rhanbarthau eraill yn hanfodol o ran helpu i ddatblygu gallu ac arbenigedd. Bydd y cyfle i gymryd rhan mewn prosiectau cydweithredol o dan y rhaglenni Trawsgenedlaethol a Rhynggranbarthol yn arbennig o werthfawr o ran cyflawni amcanion y Flaenoriaeth hon a chaiff ei annog felly gan ddefnyddio ERDF lle y bo'n briodol.

Grantiau byd-eang

4.26 Nid ydym yn rhagweld defnyddio Grantiau Byd-eang fel y'u diffinnir gan Erthygl 42 o Reoliad (CE) 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006.

Blaenoriaeth 2: Natur Gystadleuol A Thwf Busnesau

Amcan

4.27 Cynorthwyo mentrau busnes newydd a mentrau busnes sy'n bodoli eisoes i dyfu ac ehangu, yn enwedig mentrau sydd â'r potensial ar gyfer twf uchel.

Rhesymeg

4.28 Un o'r newidynnau pwysig sy'n effeithio ar gyfanswm y cynnyrch economaidd yw lefel y gweithgarwch entrepreneuriaidd⁷¹. Gwelir lefel uwch o entrepreneuriaeth yn Nwyrain Cymru o'i chymharu â Chymru gyfan er ei bod yn is nag ar gyfer rhannau eraill o'r DU. Mae cyfraddau cofrestru TAW (cofrestriadau TAW fesul 1,000 o'r boblogaeth o oedran gweithio) 9% yn uwch na chyfartaledd Cymru ond 15% yn is nag ar gyfer gweddill y DU. Gellir priodoli llawer o'r gwahaniaeth hwn i faterion strwythurol yn Nwyrain Cymru, er enghraifft ceir cynrychiolaeth uwch mewn sectorau fel cynhyrchu ac amaethyddiaeth lle mae'r cyfraddau cofrestru TAW yn dueddol o fod yn is. Mae arolygon hefyd yn awgrymu bod ymagweddau tuag at entrepreneuriaeth ar draws Cymru yr un mor gryf ag y maent mewn rhannau eraill o'r DU, gyda Chymru yn cyfrif am 15% o'r holl fusnesau newydd a gychwynnir gan raddedigion yn y DU ac a sefydlir drwy sefydliadau AU ar draws y DU gyfan⁷². Fodd bynnag, mae amrywiadau mewn cyfraddau hunangyflogaeth rhwng ardaloedd o fewn y rhanbarth. Mae ardaloedd gwledig o Bowys a Sir Fynwy yn manteisio ar yr hyn sy'n ymddangos fel cyfraddau uchel o hunangyflogaeth a busnesau newydd yn bennaf o ganlyniad i'r nifer fawr o fusnesau amaethyddol a busnesau cysylltiedig sydd â nifer fawr o unigolion hunangyflogedig. I'r gwrthwyneb, mae gan ardaloedd trefol De a Gogledd-ddwyrain Cymru gyfraddau is o hunangyflogaeth a busnesau newydd, ond cyfraddau cyflogaeth uwch.

4.29 Roedd *Cynllun Gweithredu Entrepreneuriaeth Cymru* a ariannwyd o dan Raglen Amcan 1 2000-2006 yn cynnwys nifer o brosiectau i fynd i'r afael â'r anghydbwysedd hwn. Bydd yn hollbwysig datblygu'r mentrau hyn a sicrhau eu bod yn gyson hefyd â dyhead Llywodraeth Cynulliad Cymru i gefnogi sectorau neu weithgareddau a fydd yn ychwanegu'r gwerth mwyaf ac sy'n dangos potensial cryf o ran twf. Mae hyn yn cynnwys, er enghraifft, busnesau a all gynnal a gwneud y mwyaf o botensial adnoddau naturiol a diwylliannol y rhanbarth, gan fod yr amgylchedd naturiol yn cael ei gydnabod fel un o adnoddau mwyaf gwerthfawr y rhanbarth.

4.30 Mae lefelau uwch o fuddsoddiad mewn busnesau yn cael eu cysylltu'n gryf â chynhyrchiant llafur uwch gan fod buddsoddiad sy'n cynyddu'r cyfalaf ffisegol sydd ar gael i weithwyr yn debygol o'u galluogi i fod yn fwy cynhyrchiol. Pan fo methiant yn y farchnad o ran y cymorth ariannol sydd ar gael, er enghraifft, pan na all busnesau gael cyfalaf risg gan fanciau confensiynol

⁷¹ OECD, 2002 Competition, Innovation and Productivity Growth: A Review of Theory and Evidence. http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1_1,00.html

⁷² Higher Education Funding Council for England, 2005, Higher Education Business and Community Interaction Survey: http://www.hefce.ac.uk/Pubs/HEFCE/2005/05_07/#exec

oherwydd lleoliad, natur y busnes neu risg ganfyddedig y fenter⁷³, bydd angen ymyrraeth gan y sector cyhoeddus. Felly, bydd y Flaenoriaeth hon hefyd yn canolbwyntio ar fynd i'r afael â rhai o'r rhwystrau allweddol hyn i gael gafael ar arian a all rwystro busnesau newydd rhag cychwyn, cynhyrchiant a'r broses o greu gwerth ar draws ystod o sectorau, yn enwedig ymhlith busnesau â photensial cryf o ran twf yn ogystal â busnesau hyfyw sy'n bodoli eisoes sy'n cael eu bygwth gan fethiannau o ran rheoli olyniaeth.

Cyd-Destun Polisi

Ewropeaidd

4.31 Mae'r polisiâu a'r rhaglenni thematig Ewropeaidd sy'n berthnasol i'r Flaenoriaeth hon yn cynnwys, er enghraifft:

- rhaglen Cystadleurwydd ac Arloesedd yr UE 2007-2013
- Cynllun Gweithredu Entrepreneuriaeth yr UE⁷⁴.

Polisiâu Cenedlaethol

4.32 Mae *Cymru: Economi yn Ffynnu* yn cydnabod pwysigrwydd creu diwylliant cadarn o fenter i annog pobl i ddechrau busnesau newydd; i annog twf busnesau sy'n bodoli eisoes a masnach rhyngwladol ynghyd â buddsoddi mewn busnesau drwy ystod o wasanaethau cyngor ac ariannol penodedig. Mae'r Flaenoriaeth hon hefyd yn ategu ei egwyddorion craidd ar gyfer adeiladu mantais gystadleuol gryfach drwy ganolbwyntio ar fusnesau sydd â'r potensial i dyfu, deall a chefnogi anghenion sectorau strategol a gwneud y mwyaf o fuddiannau datblygu clystyrau a chrynhoi.

4.33 Mae *Cynllun Gofodol Cymru* yn rhan allweddol o'r gwaith o hyrwyddo economi gynaliadwy, arloesol a gwerth uchel i Gymru. Mewn perthynas â'r Flaenoriaeth hon mae'r gwaith yn cynnwys: sicrhau màs critigol o fusnesau mewn ardaloedd economaidd allweddol; manteision a photensial economaidd, o dwristiaeth i ddiwydiannau uwch-dechnoleg arbenigol.

4.34 Mae nifer o strategaethau a rhaglenni cenedlaethol eraill Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn berthnasol i'r Flaenoriaeth hon. Ymhlith y rhain mae'r canlynol:

- *Cynllun Gweithredu Entrepreneuriaeth*
- *Strategaeth e-Gymru*⁷⁵
- *Banc Gwybodaeth ar gyfer Busnesau*
- *Cynllun Gweithredu Busnes a'r Amgylchedd*
- *Strategaeth Fasnach Ryngwladol ar gyfer Cymru*⁷⁶

⁷³ *Graham Review of the Small Firms Loan Guarantee Scheme*, 2004

⁷⁴ *Cynllun Gweithredu Entrepreneuriaeth yr UE*:

http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/action_plan/index.htm

⁷⁵ *Strategaeth e-Gymru* Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/topics/businessandconomy/broadbandandict/bbw/?lang=cy>

⁷⁶ *Strategaeth Fasnach Ryngwladol ar gyfer Cymru* Llywodraeth Cynulliad Cymru, Mawrth 2003:

Disgrifiad

4.35 Nod y Flaenoriaeth hon yw atgyfnerthu'r amgylchedd ar gyfer mentrau drwy gefnogi busnesau newydd a rhai sy'n bodoli eisoes, yn enwedig y rhai sydd â'r potensial i dyfu. Cyflawnir hyn drwy:

- roi cymorth i bobl ddechrau mentrau newydd;
- cefnogi twf mentrau sy'n bodoli eisoes, yn enwedig y rhai sydd â'r gallu i dyfu;
- hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu'r sectorau sy'n gryf yng Nwyrain Cymru, neu'r rhai sy'n ceisio datblygu;
- gwella cynaliadwyedd mentrau cymunedol a chymdeithasol drwy gynyddu eu cyfraniad;
- darparu cyllid dyledion a chyfalaf mentro wedi'u targedu i fynd i'r afael â methiannau yn y farchnad o ran y dulliau cymorth ariannol sydd eu hangen i greu busnesau bach a chanolig newydd a datblygu'r rhai sy'n bodoli eisoes.

Gweithgareddau dangosol

4.36 Gall gweithgareddau posibl y gellir eu cefnogi gynnwys:

- gwella gallu busnesau bach a chanolig a mentrau cymdeithasol i brynu gwasanaethau cymorth busnes yn ddeallus o'r farchnad agored ac i wneud y defnydd gorau o ddarpariaeth breifat;
- lle y mae bylchau yn y farchnad, rhoi cymorth busnes wedi'i dargedu ar waith yn cynnwys unrhyw ofynion sector penodol sy'n codi o strategaethau sector penodol sy'n dod i'r golwg;
- sicrhau bod cymorth ar gael i bawb a rhoi cymorth wedi'i dargedu i grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol sydd â'r gallu i fod yn entrepreneuriaid;
- cymorth busnes a datblygu penodedig ar gyfer mentrau cymdeithasol a allai gynnwys ymgyrchoedd marchnata a chodi ymwybyddiaeth sy'n ei gwneud yn haws cael gafael ar gymorth a chyllid, yn hyrwyddo arfer gorau, yn ymchwilio i gyfleoedd newydd ac yn helpu i arwain at ddiwylliant o gynaliadwyedd ariannol, a fydd yn gysylltiedig â chymorth busnes prif ffrwd lle y bo'n bosibl;
- darparu buddsoddiadau menter cyfalaf cyhoeddus/preifat o fewn cyd-destun mentrau Llywodraeth Cynulliad Cymru;
- darparu cymorth hyblyg ar gyfer rhwystrau a nodir i fusnesau, a allai gynnwys costau cychwyn a throthwyon twf; a
- mentrau marchnata a busnes ar gyfer twristiaeth gynaliadwy fydd yn cynyddu cyfraniad y sector i'r economi yng Nghymru. Fe fydd gwerth cyfraniad ERDF i'r gweithgaredd hwn yn cael ei gyfyngu i €500 mil.

Dangosyddion

Tabl 11. Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 2

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targed
Cynnyrch		
Mentrau a gynorthwywyd 100% o fusnesau bach a chanolig	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (Dadansoddiad o Fusnesau yng Nghymru o ran Maint 2003, 2003 cyh. Medi 2004, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	1,250
Mentrau a gafodd gymorth ariannol	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (Dadansoddiad o Fusnesau yng Nghymru o ran Maint 2003, 2003 cyh. Medi 2004, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	125
Unigolion a gynorthwywyd i sefydlu menter newydd	-	750
Unigolion a gafodd gymorth ariannol i sefydlu menter newydd	-	75
Mentrau cymdeithasol a gynorthwywyd	-	25
Mentrau cymdeithasol a gafodd gymorth ariannol	-	12
Canlyniadau		
Nifer y swyddi gros a grëwyd	540,000 o swyddi yn y gweithle yn Nwyrain Cymru, 2005 (Swyddi yn y gweithle yn ôl diwydiant yng Nghymru. Cyh Gorffennaf 2006, Llywodraeth Cynulliad Cymru)	1,000 cyfwerth ag amser llawn
Mentrau a grëwyd	2,640 o gofrestriadau TAW yn Nwyrain Cymru 2005 (Gwasanaeth Busnesau Bach yr Adran Masnach a Diwydiant)	500
Budd o elw	-	£12m
Mentrau sydd wedi mabwysiadu neu wella strategaethau cydraddaldeb a systemau monitro	-	50%
Mentrau sydd wedi mabwysiadu neu wella strategaethau cydraddoldeb a systemau monitro	-	20%

Buddsoddiad a gafwyd	£2,817m	£21m
	Gwariant cyfalaf net, Cymru gyfan, 2004 (Ymchwiliad Busnes Blynnyddol. Cyh Medi 2006, Y Swyddfa Ystadegau Gwladol)	
Effeithiau		
Nifer y swyddi net a grëwyd	-	-
Cynnydd mewn trosiant	-	-
Mentrau net a grëwyd	-	-
Cynnydd mewn GYC ar lefel cwmni	-	-

Gwerth Ychwanegol

4.37 Prif fyrddwn y Flaenoriaeth hon yw mynd i'r afael â methiannau yn y farchnad o ran rhoi cyngor, gwybodaeth a chyllid a fu'n rhwystrau o ran creu busnesau bach a chanolig newydd ac ehangu rhai sy'n bodoli eisoes. Gwnaed rhywfaint o gynnydd yn ystod y rhaglenni cyfredol a cheir cydnabyddiaeth gynyddol ymhlith busnesau y dylent edrych i'r sector preifat ar gyfer y mwyafrif o wasanaethau y mae eu hangen arnynt i weithredu'n effeithiol. Fodd bynnag, ni ellir diwallu anghenion busnes gwasanaethau yn lleol bob amser. Ar yr un pryd, mae mentrau newydd a llai traddodiadol, ac yn enwedig y rhai a gaiff eu rhedeg gan ferched a grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol, yn wynebu rhwystrau ychwanegol wrth berswadio buddsoddwyr i gyfranogi yn eu mentrau.

4.38 Bydd defnyddio Cronfeydd Strwythurol yn sicrhau bod y gwasanaethau a gynigir gan y sector cyhoeddus ar gael yn ehangach a'u bod yn cynnig mwy o gymorth yn ogystal ag annog busnesau i wneud mwy o ddefnydd o'r farchnad breifat. Bydd hyn yn ei dro yn cyflymu'r broses o ddechrau busnesau a thwf busnesau a bydd yr effaith ddilynol ar swyddi a thwf yn arwain at alwadau ychwanegol am nwyddau a gwasanaethau yn y rhanbarth gan sicrhau gwerth ychwanegol hirdymor.

Buddiolwyr

4.39 Gallai'r rhain gynnwys y Sector preifat, cyrff y sector cyhoeddus, Awdurdodau Lleol, Cyrff y sector gwirfoddol, Sefydliadau cymunedol, Sefydliadau hyfforddi, Sefydliadau Addysg Uwch a Sefydliadau Addysg Bellach, Sefydliadau Anllywodraethol, Mentrau Cymdeithasol a Phartneriaid Cymdeithasol.

Cyfleuster hyblygrwydd

4.40 Mae Erthygl 34 (2) o Reoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 yn darparu i'r ERDF ariannu ymyriadau sydd o fewn cwmipas yr ESF (ac i'r gwrthwyneb), cyhyd â bod y cyfryw ymyriadau yn angenrheidiol er mwyn sicrhau gweithrediad llwyddiannus a bod iddynt gyswilt uniongyrchol â'r gweithrediad hwnnw. Er mwyn hyrwyddo dull cydlynol o weithredu camau o dan y Flaenoriaeth hon, gellir defnyddio uchafswm o 10% o gyfraniad yr UE i'r Flaenoriaeth i ariannu buddsoddiadau cydategol o'r fath. Caiff y cyfiawnhad dros ddefnyddio'r

hyblygrwydd hwn ei roi ar lefel gweithrediad/prosiect a chaiff yr adnoddau a ddefnyddir yn y modd hwn eu nodi ar wahân mewn ceisiadau prosiect a chaiff y gwariant ei ddatgan.

4.41 Ymhlith yr enghreifftiau lle y gall traws-ariannu o dan y Flaenoriaeth hon hyrwyddo dull gweithredu cydlynol mae:

- hyfforddiant i hyrwyddo'r broses o gychwyn busnesau newydd a datblygu busnesau sy'n ategu gweithrediad llwyddiannus gweithgareddau a ariennir gan yr ERDF, er enghraifft o ran cychwyn mentrau newydd yn y 10 sector targed a restrir yn *Cymru: Economi yn Ffynnu*.

4.42 Defnyddir dangosyddion ESF perthnasol, er enghraifft:

Tabl 12. Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 2

Cynnyrch	⇒ Canlyniad	⇒ Effaith
Cyfranogwyr	Cyfranogwyr yn ennill cymwysterau	Cyfranogwyr mewn cyflogaeth ar ôl 12 mis
	Cyfranogwyr yn ymgymryd â chyflogaeth	
	Cyfranogwyr yn cwblhau cyrsiau	

Cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol

4.43 Bu'r Rhanbarth yn arwain y gweithredoedd i annog entrepreneuriaeth ac mae ganddo rywaint o arbenigedd o ran cynorthwyo twf ac ehangiad busnesau drwy wella'r broses o gael gafael ar gymorth busnes, cyngor a chyllid a bydd y Flaenoriaeth hon yn ei helpu i adeiladu ar hynny. Fodd bynnag, bydd cynnal y llwyddiant hwn yn dibynnu ar fod yn ymwybodol o ddatblygiadau mewn mannau eraill a chael gafael ar ganlyniadau gwerthusiadau a chanfyddiadau ymchwil ymyriadau tebyg mewn mannau eraill. Mae'r rhain yn feysydd lle y ceir cyfle sylweddol i ymwneud â phrosiectau sydd wedi'u cynllunio i sicrhau arfer gorau ond hefyd i fanteisio ar syniadau a phrosesau newydd ac arloesol a ddefnyddir mewn rhanbarthau eraill. Mae'r un peth yn wir yn achos ymyriadau i ddatblygu gallu masnachu rhyngwladol: mewn marchnad gynyddol fyd-eang bydd yn bwysig rhannu arfer gorau a dysgu o brofiadau Rhanbarthau eraill. Er nad yw'n bosibl ar y cam hwn i gadarnhau yn union pa fath o weithgareddau a gaiff eu hariannu mae cyfle i brosiectau cydweithredol trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol gael eu hariannu o dan yr ERDF.

Grantiau byd-eang

4.44 Nid ydym yn rhagweld y defnydd o Grantiau Byd-eang fel y'u diffinnir gan Erthygl 42 o Reoliad (CE) 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006.

Blaenoriaeth 3: Mynd i'r Afael Â Newid Yn Yr Hinsawdd

Amcan

4.45 Cefnogi'r gwaith o ddatblygu ynni glân ac adnewyddadwy, annog arbed mwy o ynni ac effeithlonrwydd ynni, a rheoli risgiau a rhwystrau amgylcheddol.

Rhesymeg

4.46 Mae heriau newid yn yr hinsawdd, lliniaru'r achosion ac addasu i'r effeithiau, yn dod yn gynyddol bwysig i bob Rhanbarth o ran twf economaidd yn y dyfodol. Mae helpu busnesau i fynd i'r afael â'r heriau hyn yn dod yn fwyfwy amlwg fel rhagofyniad ar gyfer economi fodern, ffyniannus. Ar yr un pryd, mae'n bwysig mynd ati i arafu twf gollyngiadau nwyon tŷ gwydr a chefnogi symudiad tuag at economi carbon isel mewn ffordd integredig. Mae'n amlwg bod defnyddio ynni ac adnoddau mewn ffordd effeithlon a'u rheoli'n effeithiol yn dod yn sbardunau cynyddol bwysig o ran gwella natur gystadleuol busnesau ac maent yn ffactor hollbwysig o ran ymdrechion i ddiogelu ein hamgylchedd. Felly, bydd goblygiadau newid yn yr hinsawdd yn ychwanegu at yr heriau economaidd ehangach a wynebir gan y Rhanbarth eisoes.

4.47 O ganlyniad, mae gan y Flaenoriaeth hon nifer o nodau cysylltiedig. Yn y lle cyntaf, bydd angen annog patrwm defnydd mwy cynaliadwy ar draws pob sector yn cynnwys busnesau a'r gymuned ehangach. Un o'r camau cychwynnol fydd codi ymwybyddiaeth o'r materion a'r goblygiadau o ran cost i'r economi a'r amgylchedd. Elfen allweddol o hyn fydd rhoi mwy o bwyslais ar effeithlonrwydd.

4.48 Mae'r elfen nesaf yn cynnwys mynd i'r afael â rhai o effeithiau uniongyrchol newid yn yr hinsawdd y disgwylir iddynt godi. Er enghraifft, cymryd mesurau ychwanegol i atal llifogydd, a gwneud addasiadau i fynd i'r afael â'r newidiadau a ragwelir mewn patrymau tywydd fel mwy o stormydd. Un mesur o'r fath yw cael gwared ar ffynonellau llygredd er mwyn helpu i sicrhau bod canlyniad niweidiol lledaenu llygryddion ar yr economi a'r amgylchedd yn cael eu hosgoi neu eu lleihau.

4.49 Yn olaf, mae cryn le o fewn y rhanbarth i fanteisio ar y cyfleoedd sy'n gysylltiedig â newid yn yr hinsawdd. Er enghraifft, mae gan y Rhanbarth botensial naturiol sylweddol i gynhyrchu ynni glân ar raddfa fach. Mae hyn yn mynd law yn llaw â chamau sy'n helpu i leihau dibyniaeth y Rhanbarth ar ffynonellau ynni traddodiadol. Mae hyn hefyd yn rhoi cyfleoedd ym maes arloesi ac ymchwil a datblygu yn ogystal â datblygu'r cysyniad o eco-gynllunio, lle y gellir lleihau'r carbon ymgorfforedig sydd mewn nwyddau a gwasanaethau. Gyda'i gilydd, bydd y camau gweithredu o dan y Flaenoriaeth hon yn helpu i ddatblygu gwytnwch yr amgylchedd adeiledig a naturiol o ran ymdopi ag effeithiau newid yn yr hinsawdd tra'n galluogi'r Rhanbarth i fanteisio ar gyfleoedd newydd i ddatblygu busnesau.

Cyd-Destun Polisi

Ewropeaidd

4.50 Mae'r Flaenoriaeth hon yn mynd i'r afael â'r ddwy gyfres o Ganllawiau Strategol y Gymuned, y mae cysylltiad agos rhyngddynt, sy'n ymwneud ag atgyfnerthu'r synergeddau rhwng diogelwch amgylcheddol a thwf yn ogystal â mynd i'r afael â'r defnydd o ffynonellau ynni traddodiadol a'r ddibyniaeth arnynt. Ymhlith y polisiâu a'r rhaglenni thematig Ewropeaidd sy'n berthnasol i'r flaenoriaeth hon mae:

- 6^{ed} Rhaglen Gweithredu Amgylcheddol yr UE⁷⁷
- Cynllun Gweithredu Technolegau Amgylcheddol yr UE⁷⁸
- y papur gwyrdd ar Ynni Diogel, Cystadleuol a Chynaliadwy ar gyfer Ewrop⁷⁹ (2006), gyda chwe cham gweithredu ar gyfer ymgynghoriad cyhoeddus a allai fod yn sylfaen polisi ynni Ewropeaidd cynhwysfawr newydd;
- y papur gwyrdd ar Effeithlonrwydd ynni – Doing more with less⁸⁰ (2005), sy'n trafod sut y gall yr UE leihau'r defnydd cynyddol o ynni a sicrhau gostyngiad o 20% erbyn 2020;
- y Seithfed Rhaglen Fframwaith ar gyfer Ymchwil a Datblygu Technolegol, sy'n cynnwys cronfeydd ar gyfer ymchwilio i ynni, prosesau arddangos a lledaenu gyda ffocws ar ynni glân ac effeithlonrwydd ynni;
- Rhaglen Ynni Deallus Ewrop II⁸¹, sy'n hyrwyddo defnydd ehangach o dechnolegau ynni cynaliadwy gan y farchnad ac yn ariannu gweithgareddau lledaenu a chodi ymwybyddiaeth perthnasol;
- Y Gyfarwydddeb Fframwaith Gwastraff⁸² a'r strategaeth thematig newydd sy'n cael ei chynnig (2006/12/EC)⁸³. Gallai Cyfarwydddebau gwastraff eraill fod yn berthnasol hefyd o fewn y Flaenoriaeth hon⁸⁴.

Cenedlaethol

4.51 Mae *Cymru: Economi yn Ffynnu* yn amlygu'r rôl bwysig sydd gan ynni adnewyddadwy, arbed ynni ac effeithlonrwydd ynni wrth greu a llunio dyfodol economaidd cynaliadwy.

4.52 Mae'r *Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru* a'r cynllun gweithredu cysylltiedig yn darparu fframwaith ar gyfer sicrhau amgylchedd amrywiol ac iach

⁷⁷ Chwched Rhaglen Gweithredu Amgylcheddol y Gymuned Ewropeaidd 2002-2012: <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

⁷⁸ Cynllun Gweithredu Technolegau Amgylcheddol yr Undeb Ewropeaidd: http://ec.europa.eu/environment/etap/index_en.htm

⁷⁹ Y Comisiwn Ewropeaidd. COM(2006) 105 terfynol. http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy/doc/2006_03_08_gp_document_en.pdf

⁸⁰ Y Comisiwn Ewropeaidd. COM(2005) 265 terfynol. http://ec.europa.eu/energy/efficiency/doc/2005_06_green_paper_text_en.pdf

⁸¹ <http://ec.europa.eu/environment/waste/legislation/a.htm>

⁸² Y Gyfarwydddeb Fframwaith Gwastraff (75/442/EEC). http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/pdf/1975/en_1975L0442_do_001.pdf

⁸³ Fersiwn wedi'i godeiddio o'r Gyfarwydddeb Fframwaith Gwastraff (2006/12/EC). http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/L_114/L_11420060427en00090021.pdf

⁸⁴ Tirlenwi Gwastraff (1999/31/EC), Cyfarwydddeb Gwastraff Peryglus (91/689/EEC), Cyfarpar Trydanol ac Electronig Gwastraff (2002/96/EC).

sy'n cyfrannu at iechyd a lles economaidd a chymdeithasol pobl Cymru. Mae'r strategaeth yn nodi'r heriau a fydd yn wynebu'r amgylchedd dros yr 20 mlynedd nesaf, y meysydd blaenoriaeth y bydd angen mynd i'r afael â hwy a'r camau ar gyfer sicrhau'r canlyniadau arfaethedig. Mae'r blaenoriaethau a amlinellir yn y strategaeth yn cynnwys:

- lleihau gollyngiadau nwyon tŷ gwydr ac addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd;
- annog defnyddio adnoddau mewn ffordd fwy cynaliadwy;
- lleihau'r risgiau a berir gan lygredd a pheryglon amgylcheddol eraill.

4.53 Mae nifer o strategaethau a rhaglenni thematig a chenedlaethol Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn berthnasol i'r Flaenoriaeth hon, yn cynnwys:

- *Cynllun Gweithredu Datblygu Cynaliadwy sydd â'r nod cyffredinol o ddatblygu economi sy'n ymateb i gyfleoedd datblygu cynaliadwy, yn lleihau'r effaith ar yr amgylchedd ac yn sicrhau'r buddiannau mwyaf posibl.*
- *Cynllun Gweithredu Busnes a'r Amgylchedd*⁸⁵
- *Strategaeth Ynni Cymru*⁸⁶
- *Strategaeth Wastraff Genedlaethol Cymru 'Yn Gall gyda Gwastraff'*⁸⁷
- *Strategaeth Adnoddau Dŵr ar gyfer Cymru*⁸⁸
- *Cynllun Gofodol Cymru*

Disgrifiad

4.54 Nod y Flaenoriaeth hon yw cefnogi'r gwaith o leddfu effeithiau newid yn yr hinsawdd ac addasu iddynt. Bydd yn hyrwyddo'r gwaith o ddatblygu ynni glân ac adnewyddadwy ac yn annog y defnydd o ynni ac adnoddau mewn ffordd effeithlon yn bennaf gan fusnesau yn Nwyrain Cymru drwy:

- fesurau arbed ynni ac effeithlonrwydd ynni i leihau'r galw;
- annog y broses o fabwysiadu dulliau microgynhyrchu a'r defnydd o ddeunyddiau adnewyddadwy;
- annog proses effeithlon o ddefnyddio, aildddefnyddio ac adfer adnoddau naturiol ar draws pob sector o'r economi;
- mesurau i leihau gollyngiadau nwyon tŷ gwydr;
- cael gwared ar ffynonellau llygredd ac adeiladu amddiffynfeydd rhag llifogydd ar raddfa fach.

⁸⁵ Cynllun Gweithredu Busnes a'r Amgylchedd ar gyfer Cymru Llywodraeth Cynulliad Cymru: <http://www.businessenvironment.wales.gov.uk/>

⁸⁶ Strategaeth Ynni Llywodraeth Cynulliad Cymru:

<http://new.wales.gov.uk/topics/businessandconomy/help/sectors/energy/?lang=en>

⁸⁷ Strategaeth Wastraff Genedlaethol Cymru Llywodraeth Cynulliad Cymru 'Yn Gall gyda Gwastraff' http://new.wales.gov.uk/topics/environmentcountryside/epq/waste_recycling/?lang=en

⁸⁸ Water resources for the future: a water resources strategy for England and Wales 2001: http://www.environment-agency.gov.uk/subjects/waterres/981441/?version=1&lang=_w

Gweithgareddau Dangosol

4.55 Gall gweithgareddau posibl y gellir eu cefnogi gynnwys:

- cefnogi microfusnesau, busnesau bach a chanolig a mentrau cymdeithasol i ddatblygu technolegau ynni adnewyddadwy ac sy'n defnyddio ynni'n effeithlon a hyrwyddo'r defnydd o dechnolegau microgynhyrchu,
- annog busnesau i ddefnyddio ynni yn fwy effeithlon drwy ddatblygu technolegau sy'n defnyddio ynni'n effeithlon neu fabwysiadu dulliau cynhyrchu sy'n defnyddio ynni'n effeithlon,
- lledaenu arfer gorau ar effeithlonrwydd ynni drwy, er enghraifft, ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd, rhannu arfer gorau drwy rwydweithiau a datblygiadau clwstwr ac ar draws sectorau eraill;
- galluogi busnesau i ddod yn fwy effeithlon o ran adnoddau drwy fabwysiadu systemau rheoli amgylcheddol a mabwysiadu dulliau a thechnoleg gynhyrchu sy'n defnyddio adnoddau yn fwy effeithlon;
- datblygu technolegau dylunio cynnyrch newydd sy'n defnyddio adnoddau yn fwy effeithlon.

Dangosyddion

Tabl 13. Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 3

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targed
Cynnyrch		
Mentrau a gynorthwywyd	69,700 o fentrau yn weithredol yn Nwyrain Cymru (2003 - dadansoddiad maint busnes Cymreig cyh. Medi 2004 L.I.C.C.)	100
Mentrau Rheoli Risg Amgylcheddol	-	5
Canlyniadau		
Mentrau sy'n gweithredu Systemau Rheoli Amgylcheddol ar lefel sy'n ei gwneud yn ofynnol i fonitro gollyngiadau carbon a chyflwyno adroddiad arnynt	-	80
Ynni adnewyddadwy a gynhyrchwyd	1,233 GWh o ynni adnewyddadwy wedi'i gynhyrchu yng Nghymru gyfan 2005 (Energy Trends, cyh Medi 2006, yr Adran Masnach a Diwydiant)	12 GWh

Gostyngiad mewn gollyngiadau tŷ gwydr	12,600 ct o ollyngiadau CO ₂ (sail defnyddwyr terfynnol) 2004 (DEFRA 2006, Experimental statistics on Carbon Dioxide emissions at LA and regional level)	7 KtC
Buddsoddiad a gafwyd	£2,817m Buddsoddiad y sector preifat yn Nwyrain Cymru (Gwariant cyfalaf net, Cymru gyfan, 2004)	£9m
Nifer y swyddi gros a grëwyd	540,000 yn cael eu cyflogu yn y gweithle yn Nwyrain Cymru 2005 (cyflogaeth yn y gweithle wrth ddiwydiant cyh. Gorff 2006 L.I.C.C)	100 cyfwerth ag amser llawn
Mentrau sy'n mabwysiadu neu'n gwella strategaethau cydraddoldeb a systemau monitro	-	50%
Ynni a arbedwyd		45 GWh
Pobl sy'n cael budd o fesurau amddiffyn rhag llifogydd		700
Effeithiau		
Cynnydd mewn trosiant	-	-
Gostyngiad net mewn gollyngiadau nwyon tŷ gwydr	-	-
Nifer y swyddi net a grëwyd	-	-
Cynnydd mewn GYC ar lefel cwmni	-	-

Gwerth Ychwanegol

4.56 Mae gwerth posibl yr amgylchedd fel adnodd a sbardun ar gyfer twf economaidd yn faes pwysig ac yn faes lle y gall y Rhaglen gael effaith o bosibl. Mae gan y Flaenoriaeth hon, felly, gysylltiad cadarn iawn â nodau agendâu Lisboa a Göteborg.

4.57 Bydd y Rhaglen yn annog buddsoddiadau a fydd yn rhoi mantais gystadleuol i'r rhanbarth o ran annog gwell effeithlonrwydd ynni yn uniongyrchol law yn llaw â chefnogi mentrau a fydd yn werthadwy y tu hwnt i'r rhanbarth. Yn ogystal, mae pwyslais ar ragweld yr heriau sy'n deillio o weithgareddau naturiol ac economaidd ac ymateb iddynt. Bydd yr arian a neilltuwyd ar gyfer y Flaenoriaeth hon yn cefnogi lefelau uwch o wariant ar y meysydd hyn.

Buddiolwyr

4.58 Gallai'r rhain gynnwys y Sector preifat, Cyrff y sector cyhoeddus, Awdurdodau Lleol, Cyrff y sector gwirfoddol, sefydliadau cymunedol, Mentrau

cymdeithasol, Partneriaid cymdeithasol, sefydliadau hyfforddi, Sefydliadau Addysg Uwch a Sefydliadau Addysg Bellach a Sefydliadau anllywodraethol.

Cyfleuster hyblygrwydd

4.59 Mae Erthygl 34 (2) o Reoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 yn darparu i'r ERDF ariannu ymyriadau sydd o fewn cwm pas yr ESF (ac i'r gwrthwyneb), cyhyd â bod y cyfryw ymyriadau yn angenrheidiol er mwyn sicrhau gweithrediad llwyddiannus a bod iddynt gyswllt uniongyrchol â'r gweithrediad hwnnw. Er mwyn hyrwyddo dull cydlynol o weithredu camau o dan y Flaenoriaeth hon, gellir defnyddio uchafswm o 5% o gyfraniad yr UE i'r Flaenoriaeth i ariannu buddsoddiadau cydategol o'r fath. Caiff y cyfiawnhad dros ddefnyddio'r hyblygrwydd hwn ei roi ar lefel gweithrediad/prosiect a chaiff yr adnoddau a ddefnyddir yn y modd hwn eu nodi ar wahân mewn ceisiadau prosiect a chaiff y gwariant ei ddatgan.

4.60 Ymhlith yr enghreifftiau lle y gall traws-ariannu o dan y Flaenoriaeth hon hyrwyddo dull gweithredu cydlynol mae:

- hyfforddiant i hyrwyddo busnesau bach a chanolig i ddefnyddio dulliau arloesol yn y maes effeithlonrwydd ynni ac adnoddau fel bod hyn yn cyfrannu at ganlyniad mwy llwyddiannus o dan y gweithgareddau a ariennir gan yr ERDF;
- hyfforddi busnesau o ran effeithlonrwydd ynni ac adnoddau.

4.61 Defnyddir dangosyddion ESF perthnasol, er enghraifft:

Tabl 14. Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 3

Cynnyrch	⇒ Canlyniad	⇒ Effaith
Cyfranogwyr	Cyfranogwyr yn cwblhau cyrsiau	
	Cyfranogwyr yn ymgymryd â dysgu pellach	

Cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol

4.62 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn annog Partneriaethau Fframwaith penodol i gyflwyno prosiectau sy'n rhan o gwmpas y darpariaethau ar gyfer cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol. Mae arbenigedd sylweddol y Rhanbarth yn y sector nwyddau a gwasanaethau amgylcheddol yn arbennig yn rhoi cyfle sylweddol i ymgymryd â phrosiectau a gynlluniwyd i sicrhau arfer gorau ond hefyd i fanteisio ar syniadau a phrosesau newydd ac arloesol a ddefnyddir mewn mannau eraill. Er nad yw'n bosibl cadarnhau pa weithgareddau a fydd yn dod i'r golwg ar y cam hwn, lle y bo'n briodol, caiff adnoddau ERDF eu defnyddio i ategu cydbrosiectau a phrosiectau cydweithredol o'r fath.

Grantiau byd-eang

4.63 Nid ydym yn rhagweld defnyddio Grantiau Byd-eang fel y'u diffinnir gan Erthygl 42 o Reoliad (CE) 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006.

Blaenoriaeth 4: Adfywio Ar Gyfer Twf

Amcan

4.64 Darparu cymorth wedi'i dargedu'n ofalus ar gyfer ffyrdd integredig o fynd i'r afael ag adfywio cymunedau mwyaf difrentiedig y Rhanbarth yn yr hirdymor.

Rhesymeg

4.65 Bydd llwyddiant economaidd yn y dyfodol yn dibynnu ar fywiogrwydd cymunedau'r rhanbarth fel lleoedd deniadol i fyw a gweithio ynddynt. Yn wir, dengys ymchwil⁸⁹ ar arwyddocâd ymdeimlad o le y gall apêl gyffredinol ardal gael effaith sylweddol ar berfformiad economaidd. Mae gan faterion fel ansawdd yr amgylchedd trefol a'r seilwaith economaidd a bywiogrwydd y gymuned leol rôl i'w chwarae wrth greu amgylchedd busnes deniadol a chynaliadwy.

4.66 Dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, mae economi Dwyrain Cymru wedi gweld gwelliannau sylweddol sydd wedi'u hybu gan lefelau uchel o gyflogaeth ac enillion uwch ar gyfartaledd sy'n gyson â chyfartaledd y DU. Fodd bynnag, mae'r rhanbarth yn dal i weld cyfraddau uwch o anweithgarwch na'r DU gyfan tra bod amrywiaeth o ddangosyddion⁹⁰ eraill yn dangos bod ardaloedd o amddifadedd i'w gweld ar draws y rhanbarth o hyd. Mae tair o'r deg ward fwyaf difreintiedig yng Nghymru sydd wedi'u hasesu drwy'r Mynegai Amddifadedd Lluosog, yn y Rhanbarth, sef Butetown 1 a 2 yng Nghaerdydd, a Queensway yn Wrecsam. Nodwyd Butetown 2 fel y ward fwyaf difreintiedig ward yng Nghymru gyfan. Mae heriau ychwanegol yn bodoli o ran sicrhau ymgysylltiad ystyrlon â'r cymunedau amrywiol yn llawer o'r ardaloedd hyn.

4.67 Er ei bod yn un o nodweddion dinasoedd mwy o faint yn y rhanbarth, gwelir tystiolaeth o amddifadedd cymdeithasol ac economaidd hefyd mewn canolfannau trefol sy'n gwasanaethu ardaloedd mwy gwledig o'r rhanbarth gyda nodweddion amddifadedd cymdeithasol ac economaidd, safonau amwynderau yn fwyaf nodedig, yn cynnwys mynediad mwy cyfyngedig i wasanaethau a chyfleoedd. Er enghraifft, lle nad yw cymunedau llai o faint yn gysylltiedig i trafnidiaeth masnachol, gellir hyrwyddo gwasanaethau trafnidiaeth cynaliadwy. Un o'r heriau strategol critigol fydd datblygu'r gwaith sydd eisoes wedi'i wneud o dan y Rhaglen Amcan Dau i greu cymunedau sy'n gystadleuol yn economaidd, yn gynhwysol yn gymdeithasol ac yn gynaliadwy y bydd pobl yn dymuno buddsoddi, byw a gweithio ynddynt nawr ac yn y dyfodol.

⁸⁹ Rice, P a Venables, A, 2004, 'Spatial determinants of productivity analysis for the regions of Great Britain', Papur Trafod CEP Rhif 642: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp0642.pdf>

⁹⁰ Mae gan Fynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2005 ddangosyddion ar gyfer incwm, cyflogaeth, iechyd, addysg, tai, mynediad i wasanaethau a'r amgylchedd

4.68 Gall ardaloedd trefol llwyddiannus a threfi lleol mewn ardaloedd trefol a gwledig greu gyfleoedd economaidd enfawr. Fel y dangoswyd drwy'r cymorth a ddarparwyd drwy'r fenter URBAN yn Wrecsam, mae gan ardaloedd trefol rôl bwysig i'w chwarae o ran annog mwy o gydweithredu ag ardaloedd cyfagos, a chyfrannu at welliannau ym mherfformiad cyffredinol y rhanbarth. Fodd bynnag, mae tir diffaith a chanolfannau sydd wedi dirywio, a nodweddir gan esgeulustod cyffredinol, yn dal i gael eu gweld yn llawer o drefi a chymunedau trefol a gwledig y rhanbarth. Bydd gweithgareddau fel adfywio canolfannau trefi, gwaith adnewyddu ac ailddefnyddio adeiladau sydd wedi dirywio ynghyd â chymorth i helpu i adennill darnau bach o dir halogedig er mwyn eu defnyddio at ddefnydd cynhyrchol a datblygu safleoedd tir llwyd yn gwella'r amgylchedd adeiledig er budd busnesau a chymunedau fel ei gilydd.

4.69 Nid oes llawer o gymhelliant i'r sector preifat fuddsoddi yng nghyfansoddiad ffisegol ardaloedd ag economïau lleol gwannach oherwydd bod y costau sy'n gysylltiedig ag adfer safleoedd a datblygu a/neu ddefnyddio adeiladau gwag/dirywiedig yn fwy na gwerth y farchnad yn yr hirdymor fel arfer ac ni wneir elw ar y buddsoddiad a wneir. Mewn ardaloedd o'r fath, gallai fod angen ymyriadau gan y sector cyhoeddus er mwyn sicrhau bod safleoedd ac adeiladau busnes o safon ar gael. Un o amcanion pwysig y cymorth hwn fydd sicrhau lefelau uchel o berfformiad amgylcheddol drwy ofyniad i gyrraedd safonau adeiladu BREEAM, ac ymgorffori cyfleusterau safleoedd i wneud y mwyaf o effeithlonrwydd adnoddau, a lleihau'r risg o lygredd.

4.70 Er y gall gwelliannau ffisegol helpu i greu amgylcheddol sy'n fwy ffafriol i ddatblygu economaidd a buddsoddi mewn busnesau, mae llwyddiant mentrau o'r fath yn y tymor hwy yn dibynnu ar y graddau y gallant ymgysylltu â'r gymuned leol ac ymrwymo i adeiladu ar y gwelliannau. Mae angen mynd i'r afael â hyn ar nifer o lefelau. O dan rai amgylchiadau, yn enwedig yn yr ardaloedd sydd wedi gweld dirywiad cymdeithasol ac economaidd, gallai fod angen buddsoddi yn y gwaith o ail-feithrin ymdeimlad o gymuned a gollwyd. Mewn ardaloedd eraill, efallai bod angen buddsoddiadau integredig a chymunedol dethol sy'n ategu gweithgarwch adfywio ffisegol. Mae mynediad i fannau gwyrdd ac amgylcheddau lled-naturiol yn agwedd bwysig ar adnewyddu trefol sy'n dod â buddiannau sylweddol o ran apêl ardal a datblygu ymdeimlad o les o fewn y gymuned. Gall buddsoddiadau o'r fath gael buddiannau cadarnhaol y tu hwnt i welliannau ffisegol ac economaidd uniongyrchol. Er enghraifft, yn ogystal â chael effaith uniongyrchol ar weithgarwch economaidd, gallant godi lefel y disgwyliadau a'r uchelgais a gall hyn, yn ogystal ag ehangu cyfleoedd i weithio, helpu i fynd i'r afael ag allgáu cymdeithasol a'r problemau sy'n gysylltiedig â hynny fel troseddau gan bobl ifanc yn cynnwys troseddau sy'n ymwneud ag eiddo dirywiedig a helpu i dorri'r cylch o droseddu ac aildroseddu.

4.71 Yn unol â hynny, caiff cymunedau difreintiedig dethol eu cynorthwyo i ddatblygu a chynnal gweithgarwch economaidd sy'n gysylltiedig â marchnadoedd ehangach, sy'n rhoi cyfleoedd i bob rhan o'r gymuned ac sy'n hanfodol i dwf economaidd yn Nwyrain Cymru yn ogystal â gwelliannau wedi'u targedu ym maes diogelwch a chadwraeth amgylcheddol sydd wedi'u cynllunio i greu gyfleoedd economaidd yn yr ardal leol e.e. ar gyfer gweithgareddau hamdden cynaliadwy.

Cyd-Destun Polisi

Ewropeaidd

4.72 Mae Bristol Accord y Comisiwn Ewropeaidd yn amlygu wyth nodwedd sy'n cyfateb i gymuned gynaliadwy ac sy'n berthnasol i'r Flaenoriaeth hon. Mae'r rhain fel a ganlyn: gweithredol; cynhwysol a diogel; wedi'i rhedeg yn dda; â chysylltiadau da; yn cael ei gwasanaethu'n dda; yn ystyriol o'r amgylchedd; yn ffyniannus; wedi'i chynllunio a'i hadeiladu'n dda; ac yn deg i bawb.

4.73 Mae'r Flaenoriaeth hon hefyd yn adlewyrchu'r *Persbectif Datblygu Gofodol Ewropeaidd* sy'n cyflwyno fframwaith polisi ar gyfer aelod-wladwriaethau a'u rhanbarthau, awdurdodau lleol a'r Gymuned Ewropeaidd yn eu priod feysydd cyfrifoldeb ac yn ystyried cydweithredu fel ffactor allweddol o ran ei gymhwyso. Mae ei themâu eang yn cynnwys; dinasoedd ac ardaloedd trefol deinamig, deniadol a chystadleuol; datblygiad brodorol, ardaloedd gwledig amrywiol a chynhyrchiol; partneriaeth drefol-gwledig; yr un cyfle i fanteisio ar seilwaith a gwybodaeth; a dull doeth o reoli'r dreftadaeth naturiol a diwylliannol. Yn gwyno, mae'r polisiâu a'r rhaglenni thematig sy'n berthnasol i'r Flaenoriaeth hon yn cynnwys, er enghraifft:

- *Bristol Accord* y Comisiwn Ewropeaidd⁹¹
- *Persbectif Datblygu Gofodol Ewropeaidd*⁹²
- 6ed Rhaglen Gweithredu Amgylcheddol yr UE⁹³
- Cynllun Gweithredu Technolegau Amgylcheddol yr UE⁹⁴

Cenedlaethol

4.74 Mae *Cymru: Gwlad Well* yn nodi gweledigaeth ar gyfer gwlad decach, mwy ffyniannus, iachach a mwy addysgedig. Ymhlith y camau gweithredu sy'n arbennig o berthnasol i'r Flaenoriaeth hon mae camau gweithredu yn yr hamgylchedd adeiledig sy'n ennyn parch yn y gymuned ac yn hyrwyddo cyflogaeth leol.

4.75 Mae *Cynllun Gofodol Cymru* yn cydnabod yn glir yr angen i annog bywiogrwydd cymunedau fel lleoedd deniadol i fyw ynddynt ac i weithio ynddynt a lleihau'r anghydraddoldebau rhwng cymunedau, tra'n cynnal eu cymeriad a'u natur unigryw. Mae'n pwysleisio'r angen i gyflawni gwaith adfywio mewn ffordd gydlynol, integredig, gan roi ystyriaeth gyfartal i anghenion cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol cymunedau. Mae'n hyrwyddo gwaith adfywio drwy ddatblygu mannau trefol cystadleuol yng Nghymru tra'n sicrhau bod ymyriadau'n

⁹¹ <http://www.communities.gov.uk/documents/citiesandregions/pdf/143108>

⁹² Persbectif Datblygu Gofodol Ewropeaidd y Comisiwn Ewropeaidd, 1999 ar gael yn: <http://ec.europa.eu/regionalpolicy/sources/docoffic/official/reports/som.en.htm>

⁹³ <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

⁹⁴ Cynllun Gweithredu Technolegau Amgylcheddol yr Undeb Ewropeaidd: http://ec.europa.eu/environment/etap/index_en.htm

cael eu targedu'n ofodol er mwyn sicrhau'r budd mwyaf i'r cymunedau ehangach a chreu a lledaenu ffyniant. Mae'r *Cynllun Gofodol* yn cydnabod pwysigrwydd integreiddio'r gwaith hwn â mentrau lleol fel strategaethau cymunedol a sicrhau y bydd y rhain yn adlewyrchu'r weledigaeth ynghylch sut y bydd ardaloedd ehangach Cymru yn datblygu. Ymhlith y camau gweithredu sy'n arbennig o berthnasol i'r Flaenoriaeth hon mae camau gweithredu i fynd i'r afael ag amddifadedd gyda ffocws ar anweithgarwch; gwella amgylcheddau trefol sydd wedi dirywio ac adlewyrchu a chynnal cymeriad ffisegol lleoedd wrth gynllunio a datblygu.

4.76 Mae'r Flaenoriaeth hon hefyd yn mynd i'r afael ag elfennau pwysig o *Cymru: Economi yn Ffynnu* ac yn rhoi cyfle i sicrhau bod gweithgareddau datblygu economaidd yn cydbblethu'n agos â chamau gweithredu a gymerir yn unol â nodau'r *Cynllun Gweithredu Datblygu Cynaliadwy 2004-2007*. Mae'r fframwaith economaidd yn cydnabod bod amgylchedd busnes dymunol a sefydlog yn sylfaenol i annog twf economaidd cynaliadwy. Ymhlith y blaenoriaethau ar gyfer gweithredu mae gwneud cymunedau yn ddeniadol i fusnesau a gweithwyr medrus; sicrhau bod cyflenwad o safleoedd ac adeiladau busnes o safon lle mae'r ddarpariaeth sector preifat yn wan ac annog mwy o arbedion a mwy o effeithlonrwydd o ran y defnydd o ynni ac adnoddau eraill a all gyfrannu at natur gystadleuol busnesau a helpu i fynd i'r afael â'r her fawr o newid yn yr hinsawdd.

4.77 Mae nifer o strategaethau a rhaglenni thematig a chenedlaethol Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd yn berthnasol i'r Flaenoriaeth hon, yn cynnwys:

- *Strategaeth Eiddo ar gyfer Cyflogaeth yng Nghymru 2004 – 2008.*
- *Rhaglen Cymunedau yn Gyntaf*
- *Rhaglen Gweithredu dros Gymunedau Gwledig*⁹⁵

Disgrifiad

4.78 Nod y Flaenoriaeth hon yw ategu'r gwaith o adfywio cymunedau fel rhan o strategaeth adfywio integredig a lle y gellir dangos y bydd ymyrraeth benodol yn cynhyrchu canlyniadau economaidd cynaliadwy ynghyd â buddiannau amgylcheddol a chymdeithasol cynaliadwy.

4.79 Caiff y Flaenoriaeth ei rhoi ar waith yn bennaf drwy Grwpiau Ardal Cynllun Gofodol Cymru sydd mewn sefyllfa dda i ystyried anghenion lleol ac i ddewis gweithgareddau o fewn cwrpas y Flaenoriaeth yn seiliedig ar yr ystod o safbwyntiau rhanddeiliaid yn yr is-ranbarth. Sicrheir llwyddiant o dan y Flaenoriaeth hon drwy nifer fach o brosiectau wedi'u targedu sydd yn

- ategu'r gwaith o adfywio'r trefi a'r pentrefi mwyaf difreintiedig mewn modd integredig, drwy wella'r cyfansoddiad trefol yn ffisegol ynghyd â'r amgylchedd naturiol ac adeiledig ehangach;
- datblygu a darparu ffyrdd effeithiol o gynnwys cymunedau lleol a datblygu rhwydweithiau lleol gyda'r nod o ddod o hyd i weithgarwch adfywio a'i roi ar waith.

⁹⁵ Rhaglen Gweithredu dros Gymunedau Gwledig Llywodraeth Cynulliad Cymru.

Gweithgareddau Dangosol

4.80 Gall y gweithgareddau y gellir eu cefnogi, lle maent yn rhan o strategaeth adfywio integredig, gynnwys:

- gwella'r dirwedd mewn trefi a phentrefi a threfniadau mynediad, yn cynnwys adnewyddu mannau cyhoeddus, a sicrhau gostyngiad cysylltiedig posibl mewn risgiau yn ymwneud â llygredd, i sicrhau y gellir eu defnyddio o safbwynt economaidd a chymdeithasol / cymunedol. Gallai hyn gynnwys, mewn achosion eithriadol, darparu cyfleusterau ffordd a pharcio lle y mae'r rhain yn atodol i ddatblygiad neu lle y byddant yn golygu bod canol y dref yn gweithredu'n briodol, fel rhan o gynllun adfywio integredig;
- datblygu safleoedd ac adeiladau ar raddfa fach neu ddarparu seilwaith ar gyfer safleoedd datblygu at ddiben datblygu economaidd a chymunedol. Sicrhau bod pob safle ac adeilad yn cyrraedd safonau amgylcheddol (e.e. BREEAM) ac yn diwallu anghenion staff a chwsmeriaid anabl;
- datblygu'r potensial ar gyfer gweithgareddau hamdden ac economaidd cynaliadwy sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd naturiol, diwylliannol neu hanesyddol;
- mynediad i wasanaethau fel cynlluniau trafndiaeth leol sydd wedi'u cynllunio i fynd i'r afael â methiannau yn y farchnad drwy ddarparu cysylltiadau rhwng cymunedau a gweithleoedd.

Dangosyddion

Tabl 15. Dangosyddion a Thargedau Blaenoriaeth 4

Dangosydd	Llinell sylfaen	Targed
Cynnyrch		
Cynlluniau adfywio	-	4
Canlyniadau		
Adeiladau a grëwyd neu a adnewyddwyd	-	2,000 m ²
Nifer y swyddi y crëwyd lle ar eu cyfer	-	30
Nifer y mentrau y crëwyd lle ar eu cyfer	-	10
Pobl sy'n defnyddio gwasanaethau	-	2,000
Nifer y swyddi gros a grëwyd	Nifer y swyddi mewn mentrau cymdeithasol yn NWYRAIN CYMRU	40 cyfwerth ag amser llawn
Effeithiau		
Cyfraddau meddiannaeth	-	-
Nifer y swyddi net a grëwyd	-	-

Gwerth Ychwanegol

4.81 Rhagwelir y caiff y Flaenoriaeth hon yr effaith fwyaf yn y cymunedau hynny sy'n dechrau o sylfaen isel iawn, nad oes ganddynt y gallu na'r adnoddau ar hyn o bryd i fanteisio ar y cyfleoedd a gaiff eu hysgogi gan yr ymyriadau a ategir gan y Blaenoriaethau eraill. Yr hyn sy'n gwneud y rhan hon o'r Rhaglen yn werthfawr yw y bydd yn cefnogi ac yn annog y gwaith o ddatblygu atebion mwy cyfannol yn debyg i'r rhai a ddatblygir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru o dan raglenni cenedlaethol fel Menter Blaenau'r Cymoedd.

4.82 Bydd y broses o gydgyssylltu gwariant a fydd yn deillio o'r Flaenoriaeth hon yn golygu y bydd ei heffaith gyffredinol yn llawer mwy gwerthfawr na chyfanswm ei chydannau. Gwaith partneriaeth a ffocws lleol fydd nodweddion y Flaenoriaeth hon a rhagwelir y bydd gan y Cronfeydd Strwythurol ran arbennig i'w chwarae o ran rhoi arian ysgogi i fentrau a gweithgareddau a gaiff eu symblu a'u rheoli gan y partneriaethau Cynllun Gofodol Lleol newydd.

Buddiolwyr

4.83 Gallai'r rhain gynnwys y Sector preifat, Cyrff y sector cyhoeddus, Awdurdodau lleol, cyrff y Sector Gwirfoddol, Sefydliadau Cymunedol, y seilwaith dysgu, Sefydliadau Addysg Uwch a Sefydliadau Addysg Bellach, Mentrau cymdeithasol, Partneriaid Cymdeithasol a Sefydliadau anlywodraethol.

Cyfleuster hyblygrwydd

4.84 Mae Erthygl 34 (2) o Reoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 yn darparu i'r ERDF ariannu ymyriadau sydd o fewn cwmplas yr ESF (ac i'r gwrthwyneb), cyhyd â bod y cyfryw ymyriadau yn angenrheidiol er mwyn sicrhau gweithrediad llwyddiannus a bod iddynt gyswllt uniongyrchol â'r gweithrediad hwnnw. Er mwyn hyrwyddo dull cydlynol o weithredu camau o dan y Flaenoriaeth hon, gellir defnyddio uchafswm o 10% o gyfraniad yr UE i'r Flaenoriaeth i ariannu buddsoddiadau cydategol o'r fath. Caiff y cyfiawnhad dros ddefnyddio'r hyblygrwydd hwn ei roi ar lefel gweithrediad/prosiect a chaiff yr adnoddau a ddefnyddir yn y modd hwn eu nodi ar wahân mewn ceisiadau prosiect a chaiff y gwariant ei ddatgan.

4.85 Ymhlith yr enghreifftiau lle y gall traws-ariannu o dan y Flaenoriaeth hon hyrwyddo dull gweithredu cydlynol mae:

- hyfforddiant ar gyfer sefydliadau cymunedol ac unigolion i'w galluogi i gymryd rhan yn effeithiol mewn gweithgareddau a ariennir gan yr ERDF i wella seilwaith ffisegol trefi a phentrefi difreintiedig;
- hyfforddiant a datblygu neu weithgareddau mentora ar gyfer sefydliadau cymunedol i'w galluogi i wneud cynnydd tuag at weithgareddau a phrosesau masnachu mwy cynaliadwy;
- gweithgareddau hyfforddi a chyflogi sydd â chyswllt uniongyrchol â llwyddiant gweithrediadau a phrosiectau adfywio ac sy'n rhan ganolog ohonynt.

4.86 Defnyddir dangosyddion ESF perthnasol, er enghraifft:

Tabl 16. Dangosyddion ESF ar gyfer Blaenoriaeth 4

Cynnyrch	⇒ Canlyniad	⇒ Effaith
Cyfranogwyr	Cyfranogwyr yn cwblhau cyrsiau	
Cyfranogwyr yn cael cymorth gyda chyfrifoldebau gofalu		

Cydweithrediad trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol

4.87 Un o brif ganlyniadau'r ymyriadau a gynigir o dan y Flaenoriaeth hon yw datblygu dulliau integredig o gyflawni gwaith adfywio hirdymor yng nghymunedau mwyaf difreintiedig y Rhanbarth a chefnogi'r gwaith o ddatblygu economïau lleol ffyniannus, yn cynnwys ei gwneud yn haws i gael gafael ar swyddi, gwasanaethau, marchnadoedd a chyfleusterau. O fewn y cyd-destun hwn ceir cyfle i ymgymryd â phrosiectau cydweithredol a meithrin dealltwriaeth o arfer gorau o dan y rhaglenni trawsgenedlaethol a rhynggranbarthol drwy ddefnyddio arian ERDF fel y bo'n briodol.

Grantiau byd-eang

4.88 Nid ydym yn rhagweld y defnydd o Grantiau Byd-eang fel y'u diffinnir gan Erthygl 42 o Reoliad (CE) 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006.

Blaenoriaeth 5: Cymorth Technegol

Amcan

4.89 Sicrhau y caiff y Rhaglen ei rheoli mewn modd effeithlon ac effeithiol.

Rhesymeg

4.90 Mae Cymorth Technegol yn adnodd hanfodol er mwyn cefnogi'r gwaith o gyflwyno'r Rhaglen yn effeithiol. Bydd angen systemau gweinyddu cadarn sy'n adeiladu ar y rhai a ddefnyddiwyd ar gyfer y Rhaglen flaenorol er mwyn sicrhau bod y Rhaglen newydd yn gweithredu'n ddidrafferth ac yn effeithiol. Defnyddir Cymorth Technegol ochr yn ochr ag adnoddau Llywodraeth Cynulliad Cymru a'i phartneriaid a bydd yn canolbwyntio ar ategu rhannau allweddol o'r broses weithredu.

4.91 Defnyddir Cymorth Technegol i ategu'r gwaith o ddatblygu gallu ar lefel Ardal y Cynllun Gofodol i ymgysylltu ag amrywiaeth o bartneriaid lleol a rhanddeiliaid er mwyn datblygu ac ategu'r broses o weithredu Fframweithiau Strategol perthnasol.

4.92 Mae Erthygl 46 o Reoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006 yn caniatáu'r defnydd o gymorth technegol i ariannu gweithgareddau paratoi, rheoli, monitro, gwerthuso, gwybodaeth a rheolaeth rhaglenni gweithredol ynghyd â gweithgareddau i atgyfnerthu'r gallu gweinyddol i roi'r cronfeydd ar waith.

Gan adeiladu ar brofiad yn 2000-2006 mae'r Awdurdod Rheoli yn bwriadu defnyddio Cymorth Technegol i wella'r broses o weithredu'r rhaglen (atgyfnerthu dulliau llywodraethu a chydymffurfio) ac i wella ei heffeithiolrwydd o ran creu swyddi a thwf (datblygu ein gallu i ddarparu'r rhaglen er mwyn cynyddu ei heffaith). Er mwyn gweithredu ar hyn, mae'r Awdurdod Rheoli yn bwriadu defnyddio Cymorth Technegol i gefnogi ystod o weithgareddau cymwys a gyflawnir gan sefydliadau partner a'r Awdurdod Rheoli ei hun, fel y nodir yn Erthygl 46.

Rheoli

4.93 Bydd y gweithgareddau dangosol canlynol yn helpu i wella gweithrediad strategol ac atgyfnerthu'r gwaith o gefnogi a datblygu'r rhaglen:

Gweithgareddau Dangosol

- Gwellu gallu, yn cynnwys, o dan fframwaith Cynllun Gofodol Cymru, cefnogi'r gwaith o ddatblygu a gweithredu Fframweithiau Strategol y Cronfeydd Strwythurol;
- Atgyfnerthu dulliau cydgysylltu a chysylltu â phartneriaethau a hyrwyddo gwaith partneriaeth
- Annog a hwyluso prosiectau cydweithrediadol a ffyrdd cydweithrediadol o weithredu

- Cefnogi gweithrediadau sy'n gysylltiedig â rheoli arloesedd, cydweithredu trawsenedlaethol, rhannu arfer da a phrif ffrydio;
- Gwella arbenigedd allanol a chynghor technegol
- Datblygu a gwella systemau TG wedi'u teilwra'n arbennig
- Rhoi cynghor i brosiectau ar integreiddio themâu trawsbynciol a'u cefnogi
- Hyfforddiant ar gyfer rheolwyr prosiect a chymorth ar gyfer rhwydweithiau

Monitro

4.94 Sefydlir Pwyllgor Monitro Rhaglenni unigol i oruchwylio effeithiolrwydd ac ansawdd y pedair rhaglen yng Nghymru. Caiff ei waith ei wella gan y gwelliant mewn gwybodaeth monitro a rheoli a fydd yn deillio o'r buddsoddiad mewn TG a nodir uchod. Defnyddir Cymorth Technegol i ategu dyletswyddau'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni, fel y diffinnir yn Erthyglau 65 a 66, a chaiff ei is-bwyllgorau a'r costau eu rhannu rhwng y Pedair Rhaglen Gydgyfeirio a Chystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ar sail gymesur. Caiff arbenigwyr a benodir i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni ar sail teilyngdod eu talu yn unol ag arfer Llywodraeth Cynulliad Cymru, gan dalu o ffynonellau ariannu domestig; ni ddefnyddir Cymorth Technegol i dalu aelodau'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni.

Gweithgareddau Dangosol

- Gwariant ar waith monitro a chyfarfodydd is-bwyllgorau, yn cynnwys treuliau.
- Atgyfnerthu'n sylweddol agweddau ar swyddogaeth Rheoli Rhaglenni WEFO. Bydd hyn yn cynnwys nifer o swyddogaethau technegol ac arbenigol yn ogystal â darparu gwell dull o reoli'r rhaglen yn fewnol, gwell cymorth i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a gwell dull o gyflwyno adroddiadau i'r Comisiwn Ewropeaidd.

Ymchwil a Gwerthuso

4.95 Yn ystod cyfnod rhaglennu 2000-2006, mae gwaith ymchwil a gwerthuso yn chwarae rhan ganolog o ran helpu WEFO i reoli rhaglenni yn effeithiol. Sefydlodd WEFO dîm Ymchwil, Monitro a Gwerthuso (RME) arbenigol i gynllunio, cyflawni neu reoli gwerthusiadau ar lefel rhaglenni.

4.96 Defnyddir Cymorth Technegol i fodloni'r gofynion gwerthuso fel y'u nodir yn Erthyglau 47 a 48 o Reoliad y Cynghor (CE) 1083/2006. Gweithgareddau dangosol i ddilyn.

Gweithgareddau Dangosol

- Gwaith ymchwil a gwerthuso ar lefel rhaglenni, yn cynnwys ymchwilio i'r Themâu Trawsbynciol.
- Gwaith ymchwil a gwerthuso mewn perthynas â Fframweithiau Strategol.
- Rhoi cynghor a chanllawiau ar werthuso i sefydliadau noddi.
- Lledaenu gwybodaeth am ymchwil a gwerthuso a digwyddiadau gweithdy.
- Rheoli ymarferion ymchwil a gwerthuso, er enghraifft drwy'r Grŵp Cynghori ar Werthusiadau.

4.97 Ceir manylion pellach am y gweithgareddau hyn a gynlluniwyd ym Mhennod 6.

Gwybodaeth a Chyhoeddusrwydd

4.98 Mae llwyddiant y rhaglen yn dibynnu i raddau helaeth ar ddealltwriaeth eang ymhlith y noddwyr a'r partneriaid o'i chynnwys, rheoliadau sy'n llywodraethu, a nodau ac amcanion. Rhaid cymryd camau gweithredu i sicrhau bod darpar noddwyr a gweinyddwyr y rhaglen yn ymwybodol o'r modd y mae'r rhaglen yn gweithio a'r cyfleoedd ariannu sydd ar gael. Mae hefyd yn hanfodol y rhoddir cyhoeddusrwydd eang i fanteision a chyflawniadau'r rhaglen er mwyn amlygu'r gwerth a ychwanegir gan y gwaith partneriaeth rhwng yr UE a Llywodraeth Cynulliad Cymru a'i phartneriaid.

Gweithgareddau Dangosol

- Lledaenu gwybodaeth, cyhoeddusrwydd a chyfathrebu yn cynnwys canllawiau i bartneriaid a noddwyr; seminarau/gweithdai;
- Datblygu a chynnal a chadw gwefan WEFO;
- Mentrau amrywiaeth a hygyrchedd;
- Gweithredu Llinell Gymorth.

Gweithgareddau Rheoli ac Atgyfnerthu Gallu Gweinyddol

4.99 Mae'r Awdurdod Rheoli wedi datblygu a gwella ei systemau rheoli yn ystod cyfnod rhaglenni 2000-06. Mae'n dymuno adeiladu ar hyn er mwyn bod yn enghraifft dda o ran cronfeydd strwythurol ar draws ei ystod o swyddogaethau. Ymhlith y gweithgareddau dangosol a gaiff eu hariannu gan Gymorth Technegol er mwyn ategu hyn mae:

- trefniadau archwilio gwell i sicrhau bod yr olynydd i'r trefniadau A10/A15 yn gweithio'n effeithiol, gan wella ansawdd ac amseroldeb;
- gwella gwaith monitro a chyflwyno adroddiadau o ran afreoleidd-dra;
- sefydlu uned gyfarwyddyd o fewn yr Awdurdod Rheoli gan ddatblygu a rhoi cyngor parhaus a chyson i noddwyr a phartneriaid.

Pennod 5: Themâu Trawsbynciol

Cyflwyniad

5.1 Yn unol ag Erthyglau 16 a 17 o reoliad (CE) Rhif 1083/2006 ac Erthygl 6 o reoliad (CE) Rhif 1081/2006, caiff themâu trawsbynciol cyfle cyfartal a chynaliadwyedd amgylcheddol eu cynnwys yn rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF. Bydd yn adeiladu ar y cynnydd sylweddol a wnaed wrth integreiddio'r themâu trawsbynciol hyn â'r broses o gyflwyno rhaglenni'r Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd ar gyfer 2000 -2006.

5.2 Mae'r bennod hon yn nodi'r rhesymeg, yn amlinellu'r cyd-destun polisi cyfredol ac yn diffinio'r strategaeth weithredol ar gyfer y ddwy thema. Caiff y ffyrdd y bydd y themâu hyn yn cael eu gweithredu, eu monitro a'u gwerthuso eu cwmpasu ym Mhennod 6, ynghyd â'r gwersi a ddysgwyd o raglen gyfredol 2000-2006 yn Atodiad M.

Cynaliadwyedd Amgylcheddol

Rhesymeg

5.3 Bydd cynnwys cynaliadwyedd amgylcheddol fel thema drawsbynciol yn helpu i sicrhau na fydd datblygu economaidd yn effeithio'n andwyol ar yr amgylchedd. Bydd hefyd yn hyrwyddo potensial yr amgylchedd fel sbardun economaidd. Nodir hyn yn y Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi, yn enwedig mewn perthynas â'r defnydd cynaliadwy o adnoddau.

5.4 Mae amgylchedd iach yn hanfodol ar gyfer ansawdd bywyd pobl Cymru ac ar gyfer economi iach. Bydd amgylchedd deniadol o ansawdd yn chwarae rhan allweddol o ran denu pobl i fyw a gweithio yng Nghymru a'u cadw. Mae'n sail i ddiwydiant twristiaeth Cymru sydd â £2.3 biliwn o drosiant a'r 117,000 o swyddi cyfwerth ag amser llawn yng Nghymru sy'n gysylltiedig â defnyddio, rheoli a gwerthfawrogi'r amgylchedd naturiol⁹⁶. Effaith uniongyrchol ac anuniongyrchol y gyflogaeth hon a swyddi deilliedig eraill yw creu nwyddau a gwasanaethau gwerth £8.8 biliwn i Gymru bob blwyddyn ac maent yn cynhyrchu 9% o CMC Cymru⁹⁷. Mae'r amgylchedd yn gwbl gysylltiedig ag iechyd economaidd Cymru.

5.5 Caiff y materion amgylcheddol allweddol sy'n effeithio ar y rhanbarth eu nodi yn *Amgylchedd Iach a Gweithredol i Gymru: Cyflwr Amgylchedd Cymru 2003*⁹⁸, sef:

- Newid yn yr hinsawdd a achosir yn bennaf gan y broses o losgi tanwydd ffosil a fydd yn codi lefel y môr ac yn achosi cynnydd mewn digwyddiadau tywydd eithafol;

⁹⁶ Gwerthfawrogi ein hamgylchedd:

<http://www.rspb.org.uk/ourwork/policy/economicdevelopment/greeneconomy/regionalreports/wales.asp>

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Amgylchedd Iach a Gweithredol i Gymru: Cyflwr Amgylchedd Cymru 2003

<http://www.wales.gov.uk/subienviroment/content/reports/environment2003/summary-pt1-e.pdf>

- Seilwaith trafndiaeth cymharol wael gyda dibyniaeth gyfatebol ar gerbydau preifat;
- Dibyniaeth fawr ar danwydd ffosil fel ffynhonnell ynni a lefel isel o ynni adnewyddadwy;
- Cyfraddau isel o ran ailddefnyddio ac ailgylchu gwastraff a seilwaith rheoli gwastraff annigonol;
- Diffygion posibl mewn rhai parthau cyflenwi dŵr;
- Llygredd gwasgaredig o amaethyddiaeth, dyddodiad asid a ffynonellau eraill;
- Perygl i bysgodfeydd yn sgîl llygredd ac arferion pysgota anghynaliadwy;
- Tirwedd o safon uchel er bod diwydiant hanesyddol wedi cael effaith andwyol ar rai ardaloedd;
- Ardaloedd helaeth wedi'u dynodi ar gyfer cadwraeth natur er bod bioamrywiaeth a chynefinoedd yn wynebu perygl o ganlyniad i amrywiaeth o achosion;
- Amgylchedd hanesyddol cyfoethog.

Ceir darlun llawnach yn yr Asesiad Amgylcheddol Strategol (Atodiad E).

Cyd-destun polisi

5.6 Mae Cynllun Datblygu Cynaliadwy Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn nodi sut y bydd yn hyrwyddo datblygu cynaliadwy drwy ei holl swyddogaethau. Mae camau gweithredu allweddol wedi'u nodi mewn perthynas â newid yn yr hinsawdd, helpu busnesau i ddatblygu cyfleoedd newydd yn ymwneud â datblygu cynaliadwy, cynnwys datblygu cynaliadwy mewn addysg a dinasyddiaeth, gweithio gydag eraill i godi ymwybyddiaeth o'r materion, a helpu strwythurau a phrosesau sefydliadol i sicrhau datblygu cynaliadwy.

5.7 Mae'r Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru yn elfen allweddol wrth gyflawni dyletswydd y Cynulliad o ran datblygu cynaliadwy. Mae'n nodi sut y caiff yr heriau penodol o ran elfen amgylcheddol datblygu cynaliadwy (elfennau cymdeithasol ac economaidd yw'r elfennau eraill) eu hateb. Gan adeiladu ar Gynllun Gofodol Cymru, mae'r Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru yn ystyried y pwysau penodol sy'n wynebu rhannau gwahanol o Gymru. Mae'n nodi'r cyfeiriad strategol ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf a chaiff ei hategu gan Gynllun Gweithredu sydd â'r nod o wireddu'r weledigaeth a chyflawni'r canlyniadau a nodwyd yn y strategaeth. Y pum thema amgylcheddol allweddol a nodir yn y Cynllun Gweithredu yw ymdrin â newid yn yr hinsawdd, defnydd cynaliadwy o adnoddau, bioamrywiaeth unigryw, tirweddau a morweddau, yr amgylchedd lleol a pheryglon amgylcheddol. Mae'r strategaeth yn cydnabod y rhan y mae'r amgylchedd yng Nghymru yn ei chwarae i wella amodau economaidd a

chymdeithasol, gan gyfrannu at agenda Lisboa. Bydd gan bolisiâu a rhaglenni eraill megis y Rhaglen Gystadleurwydd ran i'w chwarae i gyflawni'r blaenoriaethau a nodir yn y Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru.

5.8 Rhan allweddol o Cymru: Economi yn Ffynnu yw sicrhau bod rhaglenni a pholisiâu yn ategu datblygu cynaliadwy. Pwysleisir y defnydd mwy effeithlon o adnoddau ynghyd ag annog arloesi a datblygu technolegol sy'n hanfodol wrth lywio dyfodol cynaliadwy. Mae'r defnydd mwy effeithlon o adnoddau, lleihau risgiau amgylcheddol a hyrwyddo caffael cynaliadwy yn elfennau allweddol o Creu'r Cysylltiadau, sydd â'r nod o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus gwell yng Nghymru.

5.9 Er bod ardaloedd â dwysedd poblogaeth uchel i'w gweld o amgylch cytrefiadau Caerdydd a Chasnewydd, mae'r rhanbarth yn wledig gan fwyaf a gwneir y defnydd mwyaf o'r tir at ddiben amaethyddol. Bydd gan Gynllun Datblygu Gwledig Cymru, y cynllun olynol, ran allweddol i'w chwarae i ymdrin â gweithgareddau rheoli tir sy'n gyson â hyrwyddo ffermio a choedwigaeth gynaliadwy. Bydd hefyd yn ategu mesurau amgylcheddol yn y gymuned fel rhan o'r agenda flaenoriaethau a nodwyd gan Grwpiau Gweithredu Lleol. Ceir cydweithredu rhwng adrannau Llywodraeth Cynulliad Cymru er mwyn sicrhau bod y ddwy raglen yn gydategol gan gynnwys eu strategaethau amgylcheddol. Bydd angen mabwysiadu ymagwedd gydweithredol er mwyn hyrwyddo defnydd cynaliadwy o'r tir a bodloni gofynion cyfarwydddebau amgylcheddol megis y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr.

5.10 Mae 6ed Rhaglen Gweithredu Amgylcheddol yr UE 2002-2012 yn nodi'r amcanion a'r blaenoriaethau amgylcheddol sy'n rhan annatod o strategaeth datblygu cynaliadwy'r Gymuned Ewropeaidd. Diffinnir amcanion yn y rhaglen ar gyfer mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd, diogelu bioamrywiaeth, hyrwyddo'r amgylchedd ac iechyd, y defnydd cynaliadwy o adnoddau naturiol a rheoli gwastraff. Mae rhaglen weithredu'r UE yn seiliedig ar ddeddfwriaeth a chyfarwydddebau'r Gymuned sydd â'r nod o wella'r amgylchedd.

5.11 Ar y cyd â llawer o Aelod-wladwriaethau eraill, mae Cymru yn wynebu heriau mawr i fodloni gofynion rhai cyfarwydddebau amgylcheddol Ewropeaidd. Bydd y Cyfarwydddebau yn ymwneud â lleihau tirlenwi gwastraff yn gofyn am fuddsoddi sylweddol yn y seilwaith rheoli gwastraff a gwelliannau iddo. Bydd y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr yn cyflwyno heriau newydd ar gyfer rheoli llygredd mewn dalgylchoedd er mwyn cyrraedd safonau ansawdd ecolegol. Mae'n rhaid i Gymru chwarae ei rhan i gyfrannu at dargedau'r DU ar gyfer bodloni gofynion y Gyfarwydddeb a hefyd i leihau gollyngiadau CO₂ yn ymwneud â chytundeb Kyoto.

Amcanion Cynaliadwyedd Amgylcheddol

5.12 Mae cyfle amlwg i'r Rhaglen Gystadleurwydd wneud cyfraniad mawr i'r canlyniadau a nodwyd yn strategaethau amgylcheddol Cymru ac Ewrop. Gellir cyflawni hyn o fewn fframwaith cyffredinol strategaethau Lisboa a Göteborg oherwydd y cyswllt clir rhwng amgylchedd iach, lles cymdeithasol ac economi sy'n ffynnu.

5.13 Nodir nod ac amcanion cyffredinol y Rhaglen Gystadleurwydd o ran cynaliadwyedd amgylcheddol isod. Mae'r rhain yn unol â'r themâu a'r canlyniadau amgylcheddol a nodwyd yn y Strategaeth Amgylcheddol ar gyfer Cymru. Maent hefyd yn gyson â:

- gwersi a ddysgwyd o raglenni Cronfeydd Strwythurol presennol 2000-2006 (gweler Atodiad M);
- ymyriadau a gaiff eu hategu gan y rhaglen;
- yr amcanion a ddiffiniwyd yn 6ed raglen Gweithredu Amgylcheddol y Gymuned Ewropeaidd.

5.14 Y nod cyffredinol yw gwella'r asedau amgylcheddol, tra'n hyrwyddo'r defnydd cynaliadwy o'r amgylchedd er budd cymdeithasol ac economaidd. Cyflawnir hyn drwy'r chwe amcan canlynol:

(1) Lleihau gollyngiadau nwyon tŷ gwydr er mwyn helpu i gyfyngu ar raddau newid yn yr hinsawdd a helpu i addasu i'w effeithiau

5.15 Caiff gollyngiadau CO₂ eu lleihau drwy gynyddu effeithlonrwydd y defnydd o ynni a hyrwyddo arbed ynni. Cefnogir dulliau microgynhyrchu sy'n defnyddio ffynonellau ynni adnewyddadwy a defnydd mwy effeithlon o danwydd ffosil drwy broses gynhyrchu Gwres a Phŵer Cyfunedig.

(2) Hyrwyddo trafndiaeth gynaliadwy

5.16 Bydd gwelliannau i'r seilwaith trafndiaeth y tu allan i gwmpas y Rhaglen. Fodd bynnag, anogir y broses o integreiddio'r egwyddor trafndiaeth gynaliadwy i mewn i gynigion prosiectau. Byddai hyn yn cynnwys lleoli adeiladau yn agos at drafndiaeth gyhoeddus a datblygu cynlluniau trafndiaeth gwyrdd.

(3) Hyrwyddo'r defnydd effeithlon o adnoddau

5.17 Camau gweithredu i annog effeithlonrwydd yn y defnydd o adnoddau fel ynni a dŵr, a gwelliannau yn y broses o reoli gwastraff.

(4) Hyrwyddo bioamrywiaeth a gwaith rheoli cynaliadwy o'r tir, y môr a dyfroedd mewndirol

5.18 Caiff lefel uchel o ddiogelwch ei ddarparu ar gyfer ardaloedd cadwraeth dynodedig gydag ymrwymiad ffurfiol na fydd unrhyw safleoedd a ddiogelir o dan Natura 2000 yn cael eu niweidio gan brosiectau a ariannwyd o dan y Rhaglenni Cystadleurwydd. Caiff gwaith rheoli cynaliadwy o ardaloedd eraill ei hyrwyddo gan sicrhau cydbwysedd priodol rhwng ffactorau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol. Caiff camau gweithredu i wella cynefinoedd sydd wedi diraddio eu hyrwyddo fel elfennau o fewn prosiectau sydd â ffocws cadarn ar fudd economaidd. Ymhlith yr enghreifftiau o hyn mae gwella adnoddau cynefinoedd a bywyd gwyllt mewn ardal er mwyn gwneud yr ardal yn fwy diddorol i ymwelwyr a thwristiaeth, gyda budd economaidd ategol.

(5) Gwella ansawdd yr amgylchedd adeiledig lleol a chyfleoedd i gael mynediad i fannau gwyrdd

5.19 Caiff safonau uchel o berfformiad amgylcheddol eu hyrwyddo ar gyfer adeiladau newydd ac adeiladau wedi'u hadnewyddu. Caiff gwaith datblygu ac adeiladu ar safleoedd maes glas sy'n orlifdiroedd ei rwystro. Caiff y ddarpariaeth o fynediad i fannau gwyrdd ei hannog.

(6) Lleihau'r risg o lygredd a pheryglon amgylcheddol eraill gan ddiogelu iechyd cymunedau a'r amgylchedd.

5.20 Caiff y gwaith o adfer safleoedd tir a halogwyd ac atal llygredd rhag deillio ohonynt ei hyrwyddo. Caiff systemau Draenio Trefol Cynaliadwy eu hyrwyddo ar safleoedd a ddatblygir ar gyfer busnesau er mwyn lleihau'r risg o lygredd gwasgaredig.

Strategaeth Weithredol

5.21 Bydd yn rhaid i bob prosiect a gaiff ei gefnogi gan y rhaglen gyfrannu at yr amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol perthnasol. Bydd y targedau cynaliadwyedd amgylcheddol sydd wedi cael eu hintegreiddio â'r Blaenoriaethau (Pennod 4) yn ffactor cadarn i ysgogi prosiectau i gyfrannu at yr amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol. Ymhlith y gweithgareddau penodol i ategu'r broses o weithredu'r thema cynaliadwyedd amgylcheddol bydd:

- cyngor arbenigol a fydd ar gael ar gam cynnar i sicrhau bod cyfleoedd i gyfrannu at yr amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol yn cael eu hintegreiddio â chynlluniau prosiect;
- canllawiau a fydd ar gael i ddangos i noddwyr prosiectau sut y gallant integreiddio gweithgareddau priodol â chynlluniau prosiect. Caiff yr amrywiaeth o weithgareddau y gellir eu hintegreiddio er mwyn gwrthsefyll effeithiau negyddol, diogelu'r amgylchedd a chyflawni budd amgylcheddol eu crynhoi mewn matrices (Atodiad Ff). Mae pwyslais cadarn ar effeithiolrwydd adnoddau o ran ynni a deunyddiau a datblygu a defnyddio technoleg amgylcheddol a fydd yn ategu cynnydd tuag at economi carbon isel;
- rhoddir cymorth i noddwyr prosiectau gan gynghorwyr cynaliadwyedd amgylcheddol o fewn WEFO a bydd yr awdurdodau amgylcheddol cymwys (Asiantaeth yr Amgylchedd a Chyngor Cefn Gwlad Cymru) yn cymryd rhan mewn partneriaethau;
- monitro dangosyddion a thargedau cynaliadwyedd amgylcheddol a darparu adroddiadau blynyddol i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni ar gynnydd o ran cyflawni'r amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol.

Cyfle Cyfartal I Ddynion A Merched A Chydraddoldeb Rhwng Y Rhywiau

Rhesymeg

5.22 Mae egwyddorion sicrhau cyfle cyfartal i bob dinesydd a sicrhau na chaiff unrhyw grŵp ei allgáu'n gymdeithasol yn ganolog i Bolisi Llywodraeth Cynulliad Cymru a Llywodraeth y DU, nid lleiaf mewn perthynas â'r farchnad lafur. Mae integreiddio cyfle cyfartal â'r Cronfeydd Strwythurol yn bwysig nid yn unig am resymau cyfreithiol, ond hefyd oherwydd bod goresgyn anghydraddoldebau rhwng dynion a merched yn cyfrannu at effeithiolrwydd cyffredinol rhaglenni'r Gronfa Strwythurol. Gwneir ymrwymiad yn Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol 2006 i ymdrin â chyfle cyfartal fel un o'r ddwy thema drawsbynciol yn rhaglenni'r Cronfeydd Strwythurol yn y DU.

5.23 Y nod yw sicrhau cyfle cyfartal i bawb yng nghyd-destun y cyfleoedd a gynigir gan y rhaglen Gystadleurwydd ac atal unrhyw achos o wahaniaethu ar sail rhyw, anabledd, tarddiad ethnig, crefydd neu gred, oedran, cyfeiriadedd rhywiol ac o ran natur ddwyieithog llawer o gymunedau'r rhanbarth.

5.24 Bydd sicrhau cyfle cyfartal i bawb yn cyfrannu at amcanion y rhaglen drwy:

- leihau anghyfiawnder ac felly hyrwyddo cydlyniant cymdeithasol gydag ystod eang o fanteision yn cynnwys gwell amgylchedd ar gyfer datblygu economaidd;
- ceisio sicrhau bod gan bawb sy'n byw yng Nwyrain Cymru gyfle i ddefnyddio eu sgiliau a'u galluoedd i'r eithaf;
- codi lefelau CMC y pen ac ymdrin â'r anghydbwysedd o ran cyflog dynion a merched.

5.25 Mae'r rhain yn heriau allweddol, ac mae'r dadansoddiadau a geir ym Mhenod 2 ac Atodiad A yn darparu tystiolaeth ategol o'r ffaith bod merched, pobl anabl, pobl hŷn a phobl dduon a lleiafrifoedd ethnig o dan anfantais gymharol ac mae hyn i'w weld yn glir wrth fesur anweithgarwch economaidd.

Cyd-destun polisi

5.26 Yn unol â'r egwyddorion cydraddoldeb yng Nghytuniad Amsterdam, mae gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ddyletswydd i hyrwyddo cyfle cyfartal, fel y nodwyd o dan Adran 120 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 1998:

'Bydd y Cynulliad yn gwneud trefniadau priodol gyda'r bwriad o sicrhau bod ei swyddogaethau'n cael eu cyflawni gyda sylw dyladwy i'r egwyddor y dylid rhoi cyfle cyfartal i bawb'.

5.27 Atgyfnerthwyd yr ymrwymiad i sicrhau cyfle cyfartal yn nifer o ddogfennau strategol allweddol Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd, yn cynnwys *Cymru: Economi yn Ffynnu*. Un o'i phedair blaenoriaeth allweddol yw cynyddu cyflogaeth

drwy gefnogi'r gwaith o greu swyddi a helpu unigolion i chwalu rhwystrau i gymryd rhan yn y farchnad lafur a byd gwaith.

5.28 Mae Cynllun Gofodol Cymru yn hyrwyddo ymrwymiad Llywodraeth Cynulliad Cymru i deilwra ei pholisïau i ddiwallu anghenion gwahanol rannau o Gymru, lle y bydd cydraddoldeb yn rhan annatod o sicrhau dyfodol cynaliadwy.

5.29 Mae Cynllun Gweithredu Datblygu Cynaliadwy 2004-2007, Cynllun Gweithredu Sgiliau a Chyflogaeth 2005, Creu'r Cysylltiadau a strategaethau fel Ymestyn Hawliau a Llwybrau Dysgu 14-19 Llywodraeth Cynulliad Cymru oll yn amlygu pwysigrwydd cydraddoldeb yn ei dull o ddarparu polisïau.

5.30 Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ymrwymedig i brif ffrydio'r iaith Gymraeg. Roedd yr ail Adroddiad Blynyddol ar Iaith Pawb (Cynllun Gweithredu Cenedlaethol ar gyfer Cymru ddwyieithog) a'r Cynllun Iaith Gymraeg⁹⁹ yn amlygu'r cynnydd da a wnaed yn ystod 2004-2005, ond roedd yn cydnabod bod angen gwneud mwy i sicrhau bod yr iaith Gymraeg yn cael ei phrif ffrydio ym mhob prosiect a menter newydd.

Fframwaith Deddfwriaethol Presennol ac ar gyfer y Dyfodol

5.31 Mae amrywiaeth o ddeddfwriaeth¹⁰⁰ sy'n sail i'r agenda cydraddoldeb. Mae sawl darn newydd o ddeddfwriaeth yn cael eu datblygu ar hyn o bryd hefyd. Bydd y Mesur Cydraddoldeb a deddfwriaeth gysylltiedig yn sicrhau bod pob agwedd ar gydraddoldeb yn gyfartal, gan ei gwneud yn haws prif ffrydio cydraddoldeb yn gyffredinol ym musnes y Llywodraeth. Mae'r Mesur yn nodi cynlluniau i sefydlu corff newydd ym mis Hydref 2007, o'r enw'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol (CEHR). Bydd gan y corff hwn bwerau eang i fynd i'r adael â gwahaniaethu a rhagfarn, a hyrwyddo cydraddoldeb.

5.32 Bydd y CEHR yn uno gwaith y Comisiwn Cydraddoldeb Hiliol, y Comisiwn Hawliau Anabledd a'r Comisiwn Cyfle Cyfartal o dan un corff. Bwriedir sefydlu'r CEHR ym mis Hydref 2007. Bydd gan y CEHR gyfrifoldeb hefyd am y meysydd

⁹⁹ Y Cynllun Iaith Gymraeg:

http://new.wales.gov.uk/topics/welsh_language/WLS-CIG/?lang=cy

¹⁰⁰ Deddfau cydraddoldeb – Deddf Cysylltiadau Hiliol 1976/(Deddf ddiwygio) 2000

<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/20000034.htm>

Deddf yr Iaith Gymraeg 1993:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1993/Ukpga_19930038_en_1.htm#tcon

Deddf Gwahaniaethu ar sail Rhyw (newid rhyw) 1999:

<http://www.opsi.gov.uk/si/si1999/19991102.htm>

Deddf Cydnabod Rhyw 2004: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/20040007.htm>

Deddf Partneriaeth Sifil 2005: <http://www.opsi.gov.uk/si/si2005/20052114.htm>

Rheoliadau Cydraddoldeb Cyflogaeth (Cyfeiriadedd Rhywiol) 2003:

<http://www.opsi.gov.uk/SI/si2003/20031661.htm>

Deddf Cyflogau Cyfartal 1970:

http://www.womenandequalityunit.gov.uk/legislation/equal_pay_act.htm

Deddf Gwahaniaethu ar sail Anabledd 1985:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1995/ukpga_19950050_en_13

Rheoliadau Cydraddoldeb Cyflogaeth (Crefydd a chredo) 2003:

<http://www.opsi.gov.uk/si/si2003/20031660.htm>

Deddf Hawliau Dynol: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/19980042.htm>

cydraddoldeb newydd o ran oedran, crefydd a chred, a chyfeiriadedd rhywiol, a bydd yn gweithio i hyrwyddo Hawliau Dynol.

5.33 Mae'r Mesur Cydraddoldeb hefyd yn cynnwys pwerau newydd i wahardd gwahaniaethu ar sail crefydd a chred mewn perthynas â nwyddau a gwasanaethau ac mae'n rhoi dyletswydd ar awdurdodau cyhoeddus i hyrwyddo cyfle cyfartal rhwng dynion a merched a gwahardd gwahaniaethu ar sail rhyw wrth arfer swyddogaethau cyhoeddus. Bydd y Mesur hefyd yn hwyluso'r gwaith o gyflwyno rheolau i wahardd gwahaniaethu mewn perthynas â nwyddau a gwasanaethau i bobl lesbaidd, hoyw a deurywiol.

5.34 Mae Adolygiad o Gydraddoldebau ac Adolygiad o'r Gyfraith Gwahaniaethu ar waith ar hyn o bryd, gyda'r nod o hyrwyddo Mesur Cydraddoldeb Unigol cyn gynted â phosibl.

Amcanion Cyfle Cyfartal

5.35 Nodir y pedwar amcan cyfle cyfartal trawsbynciol ar gyfer y rhaglen Gystadleurwydd isod. Datblygwyd y rhain gan ddefnyddio tystiolaeth o'r Dadansoddiad Cryno ym Mhennod 2 a'r Dadansoddiad Llawn yn Atodiad A. Ceir crynodeb o'r gwersi a ddysgwyd o weithredu'r themâu trawsbynciol yn Rhaglenni 2000-2006 yn Atodiad M. Cafwyd dadansoddiad hefyd o effaith bosibl y gweithgareddau a gefnogir ar amcanion cyfle cyfartal y Rhaglen. Nodir hyn ar ffurf Matrics ac mae ar gael yn Atodiad F.

5.36 Mae cyfle amlwg i'r rhaglen gystadleurwydd wneud cyfraniad sylweddol i wella cyfle cyfartal. Mae'r fframwaith a nodwyd yn Strategaethau Lisboa a Göteborg ac yng Nghytuniad Amsterdam¹⁰¹ yn cysylltu economi sy'n ffynnu â lles cymdeithasol, cydraddoldeb rhwng y rhywiau, darpariaeth ar gyfer pobl anabl a chwalu rhwystrau i gydbwysedd rhwng bywyd a gwaith, a datblygu ymagweddau integredig i helpu pobl sy'n wynebu rhwystrau i gyfranogi.

5.37 Ymhlith yr Amcanion Cyfle Cyfartal ar gyfer y rhaglen mae:

(1) Cynyddu nifer yr unigolion sy'n wynebu rhwystrau lluosog i gael gafael ar gyflogaeth a hunangyflogaeth

5.38 Mae'n hanfodol creu'r cyfleoedd a'r gefnogaeth gywir i unigolion er mwyn iddynt chwarae rhan weithgar yn y farchnad lafur. Mae angen cymryd camau gweithredu cadarnhaol er mwyn sicrhau y gall grwpiau penodol fanteisio ar gyfleoedd i gael gwaith a hyfforddiant ac mewn llawer o achosion efallai y bydd angen cymryd amrywiaeth o gamau gweithredu sy'n cynnwys dull aml-asiantaeth. Dylai'r rhai y mae angen cymryd camau gweithredu penodol yn eu cylch gael y cyfle i ddylanwadu ar gynllun y gweithgareddau arfaethedig.

¹⁰¹ Cytuniad Amsterdam: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s50000.htm>

(2) Cynyddu niferoedd y merched, pobl dduon a lleiafrifoedd ethnig a phobl anabl sydd mewn hyfforddiant a chyflogaeth mewn sectorau sy'n talu'n uwch ac sy'n gofyn am sgiliau gwell a hunangyflogaeth

5.39 Dim ond os bydd grwpiau a gafodd eu hallgáu yn flaenorol yn sicrhau mynediad i hyfforddiant a swyddi lefel uwch yn y pen draw y gellir sicrhau cynnydd economaidd cynaliadwy. Gellir cyflawni hyn yn rhannol drwy sicrhau mynediad cyfartal i gymorth busnes a hyfforddiant entrepreneuriaidd, mynediad i gyllid a chynghor, strategaethau cydbwysedd rhwng gwaith a bywyd cartref gan gyflogwyr, hyfforddiant cydraddoldeb i ddarparwyr ac amgylchedd ffisegol cefnogol sy'n cynnig rhwyddineb mynediad, diogelwch a gofal plant.

(3) Herio gwahanu galwedigaethol drwy gynyddu nifer y merched a'r dynion sy'n hyfforddi neu'n ailhyfforddi mewn meysydd nad ydynt yn draddodiadol, gan ganolbwyntio ar feysydd lle y ceir prinder sgiliau.

5.40 Mae merched yn dal i wynebu gwahaniad llorweddol a fertigol. Mae'n bwysig hwyluso mynediad merched i sectorau nad ydynt yn draddodiadol, yn yr un modd ag y mae'n bwysig hyrwyddo presenoldeb dynion mewn sectorau y mae merched yn gweithio ynddynt yn draddodiadol. Rhoddir pwyslais arbennig ar hyrwyddo mynediad merched i feysydd gwyddoniaeth, peirianeg, adeiladu, TGCh a rheoli.

(4) Cynyddu nifer y cyflogwyr a'r sefydliadau hyfforddi sydd â strategaethau cydraddoldeb ac amrywiaeth yn cynnwys systemau monitro a dulliau i ymgorffori gwelliannau.

5.41 Bydd datblygu strwythurau ac arferion cydraddoldeb da yn cynyddu'r gallu i reoli a datblygu sgiliau a thalentau'r holl bobl hynny a all wella cyfoeth economaidd y rhanbarth. Er enghraifft, dylai cyflogwyr, darparwyr hyfforddiant ac addysg, a chynghorwyr busnes ddatblygu eu strategaethau a'u hyfforddiant amrywiaeth eu hunain sy'n cydnabod yr angen i ddatblygu dulliau gweithio'n hyblyg a darparu hyfforddiant hyblyg, cymorth gofal plant a phobl hŷn, ac amgylcheddau hygyrch. Bydd hefyd yn bwysig hyrwyddo'r gydnabyddiaeth fod cydbwysedd rhwng gwaith a bywyd cartref yr un mor berthnasol i ddynion ag ydyw i ferched. Mae'n hanfodol monitro strategaethau cyfle cyfartal ac amrywiaeth, yn ogystal â chael dull ffurfiol i adeiladu ar welliannau.

Strategaeth Weithredol

5.42 Mae'r Awdurdod Rheoli yn ymrwymedig i sicrhau yr hyrwyddir cydraddoldeb rhwng y rhywiau a chyfle cyfartal wrth baratoi, gweithredu, monitro a gwerthuso'r Rhaglen Weithredol. Yn yr un modd, bydd yr Awdurdod Rheoli yn ymdrechu i sicrhau bod nifer gyfartal o ddynion a merched yn cymryd rhan yn y gwaith o reoli a gweithredu'r rhaglen weithredol yn lleol, yn rhanbarthol ac yn genedlaethol. Bydd y broses o brif ffrydio cydraddoldeb rhwng y rhywiau h.y. sicrhau y caiff cydraddoldeb rhwng y rhywiau ei gynnwys ar bob cam, yn cael ei hyrwyddo ochr yn ochr â chymau gweithredu penodol i ferched a grwpiau eraill. Ystyrir mynediad i bobl anabl wrth ddiffinio'r gweithrediadau i'w hariannu gan y Cronfeydd ac yn ystod camau amrywiol y broses weithredu.

5.43 Disgwylir i bob prosiect a gefnogir o dan y rhaglen gyfrannu at yr amcanion cyfle cyfartal perthnasol a mabwysiadu'r dangosyddion cyfle cyfartal perthnasol a nodir ym Mhennod 4 mewn perthynas â phob Blaenoriaeth. Ymhlith y gweithgareddau penodol i ategu'r broses o roi'r thema Cyfle Cyfartal ar waith bydd:

- cyngor arbenigol, yn cynnwys asesiadau cyfle cyfartal, a fydd ar gael ar gam cynnar i sicrhau y caiff amcanion cyfle cyfartal eu hintegreiddio â chynlluniau prosiect;
- cyngor arbenigol i brosiectau ar faterion prif ffrydio cyfle cyfartal, a ddarperir ar gamau cynnar a chatau parhaus o'r broses;
- canllawiau ar gyfer gweithgareddau ynghyd ag enghreifftiau astudiaethau achos arferion gorau a fydd yn rhoi gwybodaeth benodol am sut y gall noddwyr fynd i'r afael â chyfle cyfartal yn eu cynlluniau prosiect;
- targedau cyfle cyfartal wedi'u cynnwys mewn blaenoriaethau a fydd yn ffactor pwysig i annog prosiectau i gyfrannu. Gweler Pennod 4 am dargedau blaenoriaeth penodol;
- monitro cynnydd yn rheolaidd, gan sicrhau amser ar gyfer ymyriad cynnar os bydd angen (Gweler Pennod 6);
- cyflwyno'r adroddiadau diweddaraf i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a rhanddeiliaid eraill;
- cyfranogiad parhaus y Grŵp Themâu Trawsbynciol allanol;
- WEFO yn annog sefydliadau allweddol i gymryd rhan er mwyn cefnogi rhwydwaith effeithiol o gymorth arbenigol.

Pennod 6: Darpariaethau Gweithredu

Cyflwyniad

6.1 Mae'r bennod hon yn nodi'r darpariaethau gweithredu ar gyfer Rhaglen Weithredol ERDF Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol Dwyrain Cymru. Rhoddir gwybodaeth yn unol â Rheoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006, sy'n cyflwyno'r darpariaethau cyffredinol ar Gronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF), Cronfa Gymdeithasol Ewrop (ESF) a'r Gronfa Cydlyniant. Rhoddir gwybodaeth bellach yn unol â Rheoliad (CE) Rhif 1080/2006 am yr ERDF a Rheoliad (CE) Rhif 1828/2006 sy'n nodi'r rheolau gweithredu.

6.2 Nid yw'r testun canlynol yn disodli Rheoliadau CE 1083/2006 na 1080/2006 ac mewn achosion lle ceir ansicrwydd neu wrthdaro, rhoddir blaenoriaeth i Reoliad y Cyngor dros y darpariaethau Gweithredu. Caiff y darpariaethau hyn eu hategu gan unrhyw benderfyniadau, rheol a chanllawiau a fabwysiadwyd yn unol â Rheoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006¹⁰².

Dynodi Awdurdodau

6.3 Rheolir y rhaglen yn unol ag egwyddor rheolaeth ariannol gadarn. Mae cyfrifoldebau Llywodraeth Cynulliad Cymru am reoli'r rhaglen yn cydnabod yr egwyddor hon yn llawn ynghyd â'r angen i wahanu swyddogaethau yn briodol. Yn benodol:

- gwahanu swyddogaethau'r Awdurdod Rheoli, yr Awdurdod Ardystio a'r Awdurdod Archwilio yn briodol yn unol ag Erthygl 58 o Reoliad y Cyngor 1083/2006;
- gwahanu'r swyddogaethau gwirio a nodwyd yn Erthygl 13 o Reoliad y Comisiwn 1828/2006 a Llywodraeth Cynulliad Cymru fel buddiolwr o dan y Rhaglen yn briodol.

6.4 Mae Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru (WEFO) yn rhan o Lywodraeth Cynulliad Cymru ac, fel yr Awdurdod Rheoli, mae ganddo'r cyfrifoldeb cydlynu dros faterion rheoli ar gyfer rhaglenni 2007-2013 yr UE. Mae Cyfarwyddwr WEFO yn adrodd drwy Gyfarwyddwr yr Adran Drafnidiaeth ac Economi (DE&T) i Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth y Cynulliad. Mae'r Awdurdod Ardystio yn adrodd drwy linell annibynnol drwy'r Gwasanaeth Ardystio Mewnol i Gyfarwyddwr Cyllid WEFO. Er mwyn ymateb i unrhyw wrthdaro yn arwain o'r ffaith fod Cyfarwyddwr WEFO yn adrodd i Gyfarwyddwr adran o Lywodraeth y Cynulliad sydd yn hefyd yn cael budd o'r Cronfeydd Strwythurol (h.y. DE&T) fe gytunwyd y byddai Cyfarwyddwr WEFO yn adrodd yn uniongyrchol i'r Ysgrifennydd Parhaol ar faterion lle bydd angen cymodi Mae'r organogram yn Atodiad G yn rhoi darlun cyffredinol o'r cyfrifoldebau a'r llinellau atebolrwydd allweddol yn Llywodraeth Cynulliad Cymru.

¹⁰² Mae'r holl Erthyglau y cyfeirir atynt yn ymwneud â Rheoliad y Cyngor (CE) Rhif 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006 - Darpariaethau Cyffredinol ar Gronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop, Cronfa Gymdeithasol Ewrop a'r Gronfa Cydlyniant, ac eithrio lle y nodir fel arall. O ran sail gyfreithiol, nid yw'r testun hwn yn disodli'r rheoliad uchod.

Awdurdod Rheoli

6.5 Gweinidogion Cymru fydd yr Awdurdod Rheoli ar gyfer rhaglen ERDF Dwyrain Cymru. Rhagwelir y caiff swyddogaethau rheoli'r Awdurdod Rheoli eu cyflawni gan staff WEFO o dan awdurdod y Gweinidog Cymreig perthnasol.

6.6 Caiff swyddogaethau eu gwahanu'n glir o fewn WEFO; Ceir siartiau sefydliadol ar wefan WEFO¹⁰³. O fewn deuddeg mis i gymeradwyo'r Rhaglen Weithredol caiff disgrifiad o systemau, trefniant a gweithdrefnau'r Awdurdod Rheoli eu cynhyrchu yn unol ag Erthygl 71.

6.7 Yn unol ag Erthygl 60, bydd yr Awdurdod Archwilio yn gyfrifol am:

- sicrhau y caiff gweithrediadau eu dewis ar gyfer arian yn unol â'r meini prawf sy'n gymwys i'r rhaglen weithredol a'u bod yn cydymffurfio â rheolau cymwys y Gymuned a rheolau cenedlaethol ar gyfer eu cyfnod gweithredu cyfan;
- sicrhau, at ddiben y gwaith o ddewis a chymeradwyo gweithrediadau o dan Erthygl 60 (a), y caiff buddiolwyr eu hysbysu o'r amodau penodol sy'n ymwneud â'r cynnyrch neu'r gwasanaethau i'w darparu o dan y gweithrediad, y cynllun ariannu, y terfyn amser ar gyfer gweithredu, a'r wybodaeth ariannol ac unrhyw wybodaeth arall i'w chadw a'i chyfleu. Bydd yn sicrhau bod y buddiolwr â'r gallu i fodloni'r amodau hyn cyn gwneud y penderfyniad cymeradwyo;
- cynnal gwiriadau o dan Erthygl 60 (b), i gwmpasu agweddau gweinyddol, ariannol, technegol a ffisegol ar weithrediadau, fel y bo'n briodol. Bydd gwiriadau yn sicrhau bod y gwariant a ddatgenir yn wirioneddol, bod y cynnyrch neu'r gwasanaethau wedi'u darparu yn unol â'r penderfyniad cymeradwyo, bod y ceisiadau am ad-daliad gan y buddiolwr yn gywir a bod y gweithrediadau a'r gwariant yn cydymffurfio â rheolau'r Gymuned a rheolau cenedlaethol. Byddant yn cynnwys gweithdrefnau i osgoi ariannu dwbl gyda chynlluniau eraill y Gymuned neu gynlluniau cenedlaethol eraill a gyda chyfnodau rhaglennu eraill. Bydd y gwiriadau yn cynnwys y gweithdrefnau canlynol:
 - gwiriadau gweinyddol mewn perthynas â phob cais am ad-daliad gan fuddiolwyr;
 - gwiriadau yn y fan a'r lle mewn perthynas â gweithrediadau unigol.
- sicrhau y caiff gwiriadau yn y fan a'r lle eu cynnal ar sail sampl ar gyfer Rhaglen Weithredol. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn cadw cofnodion sy'n disgrifio ac yn cyfiawnhau'r dull samplu ac yn nodi'r gweithrediadau neu'r trafodion a ddewiswyd i'w gwirio. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn penderfynu ar faint y sampl er mwyn cael sicrwydd rhesymol o ran cyfreithlondeb a rheoleidd-dra'r trafodion sylfaenol, gan ystyried lefel y risg a nodwyd gan

¹⁰³ Cyswllt â siartiau sefydliadol: <http://www.wefo.wales.gov.uk/default.asp?action=page&ID=84>

yr Awdurdod Rheoli ar gyfer y math o fuddiolwyr a gweithrediadau dan sylw. Bydd yn adolygu'r dull samplu bob blwyddyn;

- sefydlu safonau a gweithdrefnau ysgrifenedig ar gyfer y gwiriadau a gynhaliwyd a chadw cofnodion ar gyfer pob gwiriad, gan nodi'r gwaith a wnaed, dyddiad a chanlyniadau'r gwiriad, a'r mesurau a gymerwyd mewn perthynas â'r afreoleidd-dra a ganfuwyd;
- sicrhau y caiff swyddogaethau eu gwahanu'n ddigonol yn unol ag Erthygl 58 (b) o ran trefniadau ar gyfer y gwiriadau, lle y mae'r corff a ddynodir fel Awdurdod Rheoli hefyd yn fuddiolwr o dan y Rhaglen Weithredol;
- sicrhau bod system gyfrifiadurol ar gyfer cofnodi a storio cofnodion cyfrifyddu ar gyfer pob gweithrediad o dan y rhaglen weithredol a bod y data ar weithredu sy'n angenrheidiol ar gyfer rheolaeth ariannol, monitro, gwiriadau, archwiliadau a gwerthuso yn cael ei gasglu;
- sicrhau bod buddiolwyr a chyrff eraill sy'n gysylltiedig â chynnal gweithrediadau yn cadw naill ai system gyfrifyddu ar wahân neu god cyfrifyddu digonol ar gyfer pob trafodyn sy'n ymwneud â'r gweithrediad heb fynd yn groes i reolau cyfrifyddu cenedlaethol;
- sicrhau y cynhelir gwerthusiadau o'r rhaglen weithredol yn unol ag Erthygl 47;
- sefydlu gweithdrefnau i sicrhau bod pob dogfen sy'n ymwneud â'r gwariant a'r archwiliadau sy'n ofynnol i sicrhau llwybr archwilio digonol yn cael ei chadw yn ôl gofynion Erthygl 90;
- sicrhau bod llwybrau archwilio yn unol â'r Rheoliad Gweithredu. At ddiben Erthygl 60 (f), ystyrir bod llwybr archwilio yn ddigonol lle, ar gyfer y Rhaglen Weithredol dan sylw, y bydd yn cydymffurfio â'r meini prawf canlynol:
 - mae'n caniatáu i'r symiau cyfun a ardystiwyd i'r Comisiwn gael eu cysoni â'r cofnodion cyfrifyddu manwl a'r dogfennau ategol a ddelir gan yr Awdurdod Ardystio, yr Awdurdod Rheoli a'r buddiolwyr o ran gweithrediadau a gyd-ariennir o dan y Rhaglen Weithredol;
 - mae'n caniatáu i'r cyfraniad cyhoeddus a delir i'r buddiolwr gael ei wirio;
 - mae'n caniatáu i'r modd y cymhwysir y meini prawf ar gyfer dethol a sefydlwyd gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni ar gyfer y Rhaglen Weithredol gael ei wirio;
 - mewn perthynas â phob gweithrediad, fel sy'n briodol, mae'n cynnwys y manylebau technegol a'r cynllun ariannu, dogfennau sy'n ymwneud â chymeradwyo grant, dogfennau sy'n ymwneud â gweithdrefnau caffael cyhoeddus, adroddiadau cynnydd ac adroddiadau ar wiriadau ac archwiliadau a gynhaliwyd.

- sicrhau bod yr Awdurdod Ardystio yn cael yr holl wybodaeth angenrheidiol am y gweithdrefnau a'r gwiriadau a wnaed mewn perthynas â gwariant at ddiben ardystio;
- y weithdrefn cofnodi a monitro afreoleidd-dra ac adennill symiau a dalwyd yn ddiangen yn unol ag Erthygl 58 o Reoliad (CE) 1083/2006. Bydd hyn yn sicrhau y diogelir buddiannau ariannol y Gymuned Ewropeaidd (Rheoliadau (CE) Rhifau 2988/95 a 2185/96);
- arwain gwaith y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a rhoi'r dogfennau sydd eu hangen arno er mwyn i ansawdd y broses o weithredu'r rhaglen weithredol gael ei fonitro yn sgîl ei nodau penodol;
- llunio'r adroddiadau gweithredu blynyddol a therfynol, ac ar ôl cael cymeradwyaeth gan y Pwyllgor Monitro, eu cyflwyno i'r Comisiwn;
- sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion gwybodaeth a chyhoeddusrwydd a nodir yn Erthygl 69;
- rhoi gwybodaeth i'r Comisiwn i'w alluogi i arfarnu prosiectau mawr.

Awdurdod Ardystio

6.8 Gweinidogion Cymru fydd yr Awdurdod Ardystio ar gyfer rhaglenni Cymru. Rhagwelir y caiff swyddogaethau rheoli'r Awdurdod Ardystio eu cyflawni gan staff Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru o dan awdurdod y Gweinidog Cymreig perthnasol.

6.9 Caiff swyddogaethau eu gwahanu'n glir o fewn WEFO. O fewn WEFO, bydd swyddogaethau'r Awdurdod Rheoli a'r Awdurdod Ardystio ar wahân, a chaiff cyfrifoldebau a threfniadau rheoli eu rhannu'n glir. O fewn deuddeg mis i gymeradwyo'r Rhaglen Weithredol caiff disgrifiad o systemau, trefniant a gweithdrefnau'r Awdurdod Ardystio eu cynhyrchu yn unol ag Erthygl 71.

6.10 Yn unol ag Erthygl 61 bydd yr Awdurdod Ardystio yn gyfrifol am:

- lunio datganiadau ardystiedig o wariant a cheisiadau am daliad a'u cyflwyno i'r Comisiwn;
- ardystio bod:
 - y datganiad o wariant yn gywir, ei fod yn deillio o systemau cyfrifyddu dibynadwy a'i fod yn seiliedig ar ddogfennau ategol gwiriadwy;
 - y gwariant a ddatganwyd yn cydymffurfio â rheolau cymwys y Gymuned a rheolau cenedlaethol ac yr aed iddo mewn perthynas â gweithrediadau a ddewiswyd ar gyfer arian yn unol â'r meini prawf sy'n gymwys i'r rhaglen a'i fod yn cydymffurfio â rheolau'r Gymuned a rheolau cenedlaethol;

- sicrhau, at ddiben ardystio, ei fod wedi cael gwybodaeth ddigonol gan yr Awdurdod Rheoli am y gweithdrefnau a'r gwiriadau a gynhaliwyd mewn perthynas â gwariant a gynhwyswyd mewn datganiadau o wariant;
- ystyried, at ddiben ardystio, ganlyniadau'r holl archwiliadau a gynhaliwyd gan yr Awdurdod Archwilio neu o dan ei gyfrifoldeb;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cyfrifiadurol o'r gwariant a ddatganwyd i'r Comisiwn;
- cadw cofnod o'r symiau y gellir eu hadennill a'r symiau a dynnwyd yn ôl yn dilyn canslo cyfraniad cyfan ar gyfer gweithrediad neu ran ohono. Caiff y symiau a adenillir eu had-dalu i gyllideb gyffredinol yr Undeb Ewropeaidd, cyn cau'r rhaglen weithredol drwy eu didynnu o'r datganiad gwariant nesaf;
- anfon datganiad i'r Comisiwn erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn o 2008 ymlaen, yn y fformat yn Atodiad XI o'r Rheoliad Gweithredu, yn nodi, ar gyfer pob echel blaenoriaeth yn y Rhaglen Weithredol, y manylion canlynol:
 - y symiau a dynnwyd yn ôl o ddatganiadau o wariant a gyflwynwyd yn ystod y flwyddyn flaenorol yn dilyn canslo'r cyfraniad cyhoeddus cyfan ar gyfer gweithrediad neu ran ohono;
 - y symiau a adenillwyd a ddidynnwyd o'r datganiadau hyn o wariant;
 - datganiad o'r symiau i'w hadennill ar 31 Rhagfyr y flwyddyn flaenorol, wedi'u dosbarthu yn ôl y flwyddyn y rhoddwyd y gorchmynion adennill.

Awdurdod Archwilio

6.11 Gweinidogion Cymru fydd yr Awdurdod Archwilio ar gyfer rhaglen Gystadleurwydd ERDF Dwyrain Cymru. Rhagwelir y caiff swyddogaethau rheoli'r Awdurdod Archwilio eu cyflawni gan staff y Gwasanaeth Archwilio Mewnol (IAS) o dan awdurdod y Gweinidog Cymreig perthnasol.

6.12 Mae'r IAS yn annibynnol ar yr WEFO a bydd yn gyfrifol am wneud yn siŵr bod y system reoli yn gweithio'n effeithiol. Bydd yr IAS yn cynnig barn ar gydymffurfiaeth y disgrifiad o'r system. Mae staff yr IAS yn gweithio yn ôl safonau archwilio rhyngwladol ac maent yn cynnwys archwilwyr neu gyfrifyddion cymwys neu rannol gymwys yn bennaf. O fewn deuddeg mis i gymeradwyo'r Rhaglen Weithredol caiff disgrifiad o systemau, trefniant a gweithdrefnau'r Awdurdod Archwilio eu cynhyrchu yn unol ag Erthygl 71.

6.13 Yn unol ag Erthygl 62, bydd yr Awdurdod Archwilio yn gyfrifol am:

- sicrhau y cynhelir archwiliadau i gadarnhau bod systemau rheoli'r rhaglen weithredol yn gweithredu'n effeithiol;
- sicrhau y cynhelir archwiliadau o weithrediadau ar sail sampl briodol er mwyn cadarnhau'r gwariant a ddatganwyd;

- cyflwyno strategaeth archwilio i'r Comisiwn o fewn naw mis i gymeradwyo'r rhaglen sy'n cwmpasu: y cyrff a fydd yn cynnal yr archwiliadau y cyfeiriwyd atynt yn y ddau bwynt bwled uchod; y dulliau a gaiff eu defnyddio; y dull samplu ar gyfer archwiliadau o weithrediadau; a'r dull dangosol o gynllunio archwiliadau i sicrhau y caiff y prif gyrff eu harchwilio ac y caiff archwiliadau eu gwasgaru'n gyfartal ar hyd y cyfnod rhaglennu;
- erbyn 31 Rhagfyr bob blwyddyn o 2008 i 2015:
 - cyflwyno adroddiad rheolaeth blynyddol i'r Comisiwn yn nodi canfyddiadau archwiliadau a gynhaliwyd yn ystod y cyfnod 12 mis blaenorol yn gorffen ar 30 Mehefin yn ystod y flwyddyn dan sylw yn unol â strategaeth archwilio'r rhaglen weithredol a chyflwyno adroddiad ar unrhyw ddiffygion a welwyd yn y systemau ar gyfer rheoli'r rhaglen. Bydd yr adroddiad cyntaf i'w chyflwyno erbyn 31 Rhagfyr 2008 yn cwmpasu'r cyfnod o 1 Ionawr 2007 i 30 Mehefin 2008. Caiff y wybodaeth sy'n ymwneud â'r archwiliadau a gynhaliwyd ar ôl 1 Gorffennaf 2015 ei chynnwys yn yr adroddiad rheolaeth terfynol sy'n ategu'r datganiad ynglŷn â chau;
 - rhoi barn, ar sail y rheolau a'r archwiliadau a gynhaliwyd o dan gyfrifoldeb yr Awdurdod Archwilio, ar b'un a yw'r system reoli yn gweithio'n effeithiol, er mwyn rhoi sicrwydd rhesymol bod y datganiadau o wariant a gyflwynwyd i'r Comisiwn yn gywir, ac o ganlyniad, sicrwydd rhesymol bod y trafodion sylfaenol yn gyfreithiol ac yn rheolaidd;
 - cyflwyno, lle y bo'n gymwys, ddatganiad ar gyfer cau yn rhannol, gan asesu cyfreithlondeb a rheoleidd-dra'r gwariant dan sylw;
- cyflwyno i'r Comisiwn, erbyn 31 Mawrth 2017 fan bellaf, ddatganiad cau yn asesu dilysrwydd y cais am dalu'r balans terfynol a chyfreithlondeb a rheoleidd-dra'r trafodion sylfaenol a gwmpaswyd gan y datganiad terfynol o wariant, a gaiff ei ategu gan adroddiad rheolaeth terfynol;
- sicrhau bod y gwaith archwilio yn ystyried safonau rhyngwladol

Cyrff Cyfryngol

6.14 Bydd yr Awdurdodau Rheoli ac Ardystio yn cyflawni'r holl dasgau fel yr amlinellir yn yr adrannau uchod ac ni chaiff unrhyw Gyrff Cyfryngol eu cyflogi fel y disgrifir yn Erthygl 59(2).

Partneriaeth

Yr egwyddor Partneriaeth

6.15 Mae sicrhau atebion cynaliadwy ac effeithiol i'r heriau sy'n wynebu Cymru yn dibynnu'n gynyddol ar gyfranogiad uniongyrchol a gweithredol pob rhanddeiliad yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol. Mae'r Awdurdod Rheoli

yn ymrwymedig i weithio drwy bartneriaethau a rhwydweithiau o ansawdd da er mwyn annog rhanddeiliaid allweddol i gefnogi agenda ddiwygio Lisboa fel bod adnoddau yn cael eu cyfeirio'n wirioneddol at dwf a swyddi.

6.16 Yn unol ag Erthygl 10, bydd yr Awdurdod Rheoli yn cydweithio'n agos â'r Comisiwn a phartneriaid cynrychioliadol yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol, gan gynnwys cynrychiolwyr yn y meysydd economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol. Bydd y gwaith partneriaeth hwn yn cwmpasu'r broses o baratoi, gweithredu, monitro a gwerthuso'r Rhaglen Weithredol.

(a) Paratoi Rhaglen Weithredol

6.17 Datblygwyd pennod Cymru o'r Fframwaith Cyfeirio Strategol Cenedlaethol (NRSF) a'r Rhaglen Weithredol hon mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol ar draws pob sector perthnasol yn cynnwys partneriaid cymdeithasol, cyrff cydraddoldeb, y sector addysg uwch ac addysg bellach, asiantaethau'r amgylchedd, awdurdodau lleol, y sector gwirfoddol a chymunedol, y sector cyhoeddus a'r sector preifat. Cafwyd y prif gyfraniad partneriaeth gynrychioliadol gan y Grŵp Rhanddeiliaid Allanol Ôl-2006. Fforwm partneriaeth â sylfaen eang yw hwn, sy'n dod â chynrychiolwyr o blith yr holl sectorau allweddol at ei gilydd. Cafwyd cyfraniad arbenigol hefyd gan bum grŵp ffrwd gwaith sy'n cynnwys partneriaid o ystod eang o sefydliadau yn y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol. Yn arbennig, rhoddodd y Grŵp Rhaglenni Gweithredol gyngor ar y broses o baratoi'r rhaglen a chyfrannodd at y gwaith o'i drafftio; rhoddodd y Grŵp Monitro a Gwerthuso gyngor ar ddatblygu'r strategaeth monitro a gwerthuso, yn cynnwys dangosyddion rhaglen a blaenoriaeth, a goruchwyliodd y rhagwerthusiad; a rhoddodd Ffrwd Gwaith Rheoli'r Rhaglen gymorth i ddatblygu'r strategaeth weithredu, yn cynnwys y trefniadau ar gyfer Fframweithiau Strategol. Yn unol ag egwyddor tryloywder, cyhoeddwyd nodiadau cyfarfodydd y Grŵp Rhanddeiliaid Allanol Ôl-2006 a'r grwpiau ffrwd gwaith amrywiol ar wefan WEFO¹⁰⁴.

6.18 Cafwyd ymgynghoriad cyhoeddus ar y rhaglenni Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol yn ystod y cyfnod o 1 Rhagfyr 2007 i 26 Ionawr 2007, ac fe'i hategwyd gan ddigwyddiadau rhanbarthol. Ceir rhestr lawn o'r rhai yr ymgynghorwyd â hwy yn Atodiad Ng. Ceir crynodeb byr o'r ymatebion i'r ymgynghoriad fel rhan o'r bennod ar y Strategaeth (Pennod 3) ac mae dadansoddiad manylach a baratowyd gan CRG Research Ltd wedi'i gyhoeddi, ochr yn ochr ag ymatebion unigol i'r ymgynghoriad, ar wefan WEFO.

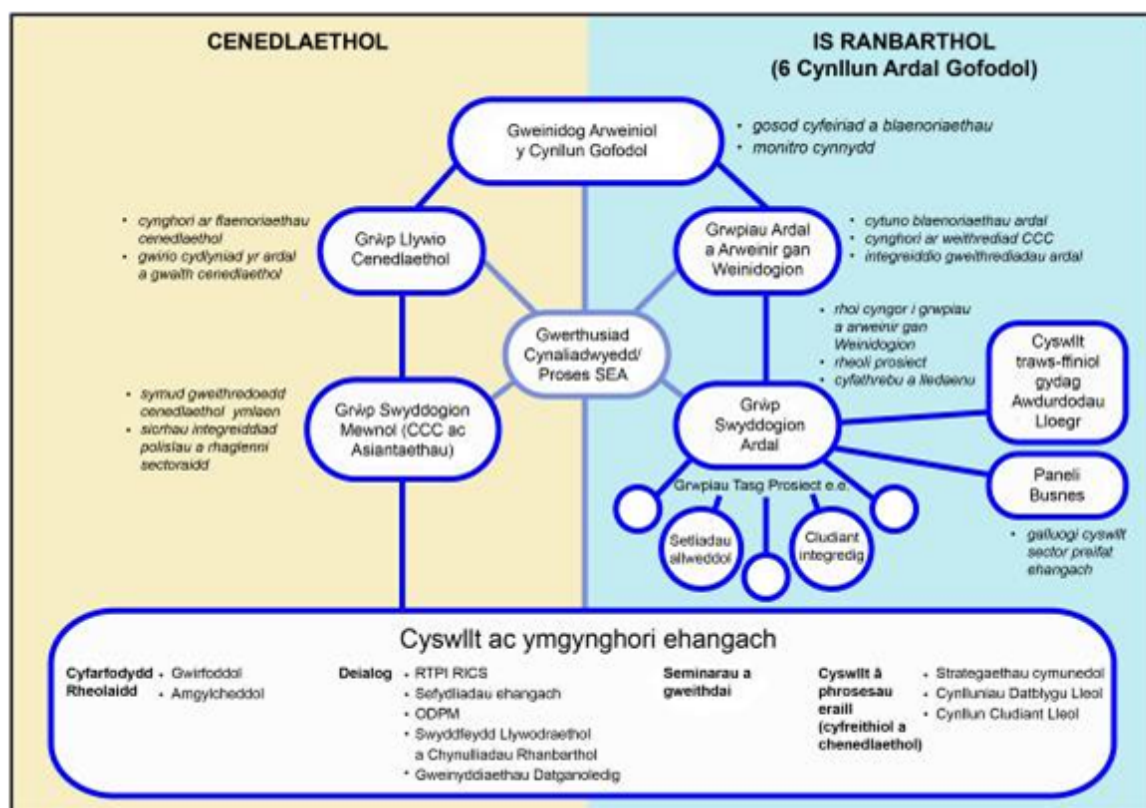
(b) Rhoi'r Rhaglen Weithredol ar Waith

6.19 Mae cyfranogiad partneriaid yn y broses o roi'r rhaglen ar waith yn gonglfaen i'r strategaeth weithredu gyffredinol. Bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni (gweler paragraffau 6.24-6.29 a 6.32-6.35) yn gweithio gyda'r Awdurdod Rheoli i sicrhau effeithiolrwydd ac ansawdd y broses o roi'r Rhaglen Weithredol ar waith. Yn unol ag Erthygl 10, caiff y Pwyllgor Monitro Rhaglenni ei benodi gan yr Awdurdod Rheoli a bydd yn cynnwys partneriaid cynrychioliadol ac arbenigol yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol yn y meysydd economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol ac mewn meysydd eraill.

¹⁰⁴ Yn www.wefo.wales.gov.uk

6.20 Bydd ffocws i'r broses fanwl o gynllunio gweithrediadau ar gyfer y Rhaglen hon drwy gyfrwng nifer o "Fframweithiau Strategol" (gweler paragraffau 6.36 i 6.49). Strategaethau gweithredol ar gyfer cyflawni'r themâu amrywiol o fewn y Rhaglen Weithredol yw'r fframweithiau hyn. Cânt eu defnyddio, ynghyd ag unrhyw feini prawf eraill ar gyfer dethol a blaenoriaethu a bennwyd gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn unol ag Erthygl 65(a), i arwain yr Awdurdod Rheoli yn y gwaith o ddethol prosiectau. Bydd pob fframwaith yn cwmpasu'r agweddau gofodol ar y broses ddarparu a chaiff nifer ohonynt eu llywio gan agweddau gofodol, sy'n gysylltiedig â meysydd *Cynllun Gofodol Cymru* ac fe'u datblygir drwy bartneriaethau lleol ac is-ranbarthol. Caiff y grwpiau hyn eu cadeirio gan Weinidog o Lywodraeth Cynulliad Cymru ac maent yn cynnwys arweinwyr o awdurdodau lleol, cynrychiolwyr busnes, undebau llafur, sefydliadau cydraddoldeb, y sector gwirfoddol, sefydliadau amgylcheddol, Addysg Uwch a'r Ganolfan Byd Gwaith.

Ffigur 16. Strwythurau Cydweithredu a Gweithredu Cynllun Gofodol Cymru

6.21 Caiff y Fframweithiau Strategol thematig eu datblygu a'u gweithredu drwy ymgynghori ag ystod eang o bartneriaethau. Bydd llawer o'r rhain yn bartneriaethau sefydledig sy'n bodoli eisoes (e.e. Fforwm Gwastraff Cymru, Partneriaethau Trafnidiaeth Rhanbarthol, Panel Cyngori ar Gyflogaeth Cymru, Grŵp Llywio Dyfodol Sgiliau Cymru, y Rhwydwaith Sgiliau i Fusnes ac ati), tra bydd angen sefydlu trefniadau newydd wedi'u teilwra'n arbennig ar gyfer rhai fframweithiau. Bydd y trefniadau ar gyfer ymgysylltu â phartneriaethau yn rhoi dull agored, effeithlon ac effeithiol o gasglu safbwyntiau rhanddeiliaid ar y gwaith

o ddatblygu a mireinio Fframweithiau Strategol yn y dyfodol, yn cynnwys hwyluso her adeiladol gwirioneddol.

6.22 Caiff y Fframweithiau Strategol eu rhoi ar wefan WEFO ar ffurf ddrafft er mwyn cael sylwadau arnynt cyn cytuno arnynt, gan sicrhau'r ymgysylltiad ehangaf posibl â rhanddeiliaid ar bob lefel. Bydd y wefan hefyd yn caniatáu i noddwyr posibl ar gyfer y prosiectau gynnwys manylion cryno ynghylch eu syniadau prosiect gyda'r nod o annog gwaith partneriaeth a chydweithrediad ar lefel prosiect.

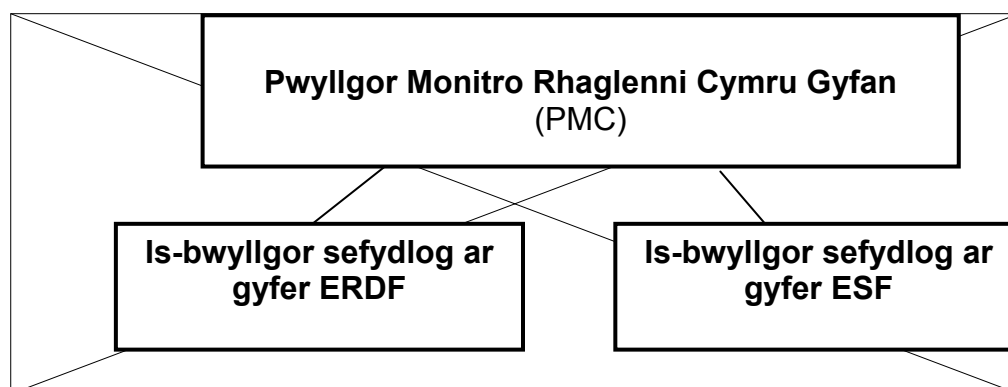
6.23 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau y caiff pob Fframwaith Strategol ei ddatblygu a'i adolygu mewn partneriaeth â rhanddeiliaid perthnasol. Bydd y trefniadau partneriaeth ar gyfer pob fframwaith yn gofyn am gytundeb yr Awdurdod Rheoli a chânt eu disgrifio'n glir o fewn y dogfennau fframwaith er gwybodaeth i bob rhanddeiliad.

(c) Monitro'r Rhaglen Weithredol

6.24 Yn unol â darpariaethau Erthygl 63, caiff un Pwyllgor Monitro Rhaglenni ei sefydlu ar gyfer y ddwy raglen Gydgyfeirio (ERDF ac ESF) a'r ddwy raglen Cystadleurwydd Rhanbarthol (ERDF ac ESF) yng Nghymru. Bydd hyn yn helpu i sicrhau'r synergeddau mwyaf posibl rhwng y priod raglenni a hyrwyddo camau gweithredu cydategol ar draws ffiniau rhaglenni. Bydd un Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn ategu'r gwaith o drosglwyddo arfer gorau a'r gwersi a ddysgwyd yn effeithiol a hwyluso dull cydlynol o weithredu yng Nghymru gyfan mewn perthynas â materion fel gwybodaeth a chyhoeddusrwydd, ymchwil a gwerthuso, themâu trawsbynciol, cydweithredu tiriogaethol a hyrwyddo arloesed. Bydd gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni ddau is-bwyllgor sefydlog a fydd yn gyfrifol am fonitro a rhoi cyngor i'r prif Bwyllgor Monitro Rhaglenni ar berfformiad y cronfeydd ERDF ac ESF. Bydd aelodau'r pwyllgor sefydlog hwn yn aelodau o'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a gall yr aelodaeth gynnwys cynghorwyr hefyd lle y bo'n briodol.

6.25 Gwahoddir y Pwyllgor Monitro Rhaglenni, yn ei gyfarfod cyntaf, i drafod aelodaeth a swyddogaethau'r ddau bwyllgor sefydlog a chytuno arnynt a phenderfynu ar y lefel y caiff ei gyfrifoldebau eu cyflawni ganddynt yn unol â'r Rheoliadau Ewropeaidd. Yn ystod cyfnod rhaglennu 2007-2013, efallai y bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn cael ei wahodd hefyd i ystyried sefydlu is-grwpiau eraill, naill ai grwpiau gorchwyl a gorffen neu ar sail fwy parhaol, a chytuno arno. Lle y bo angen efallai y bydd y Pwyllgor yn cynnig i'r Awdurdod Rheoli bod arbenigwyr neu grwpiau rhanddeiliaid eraill yn cael eu penodi i roi cyngor i is-bwyllgorau o'r fath. Nodir y model arfaethedig yn Ffigur 15.

Ffigur 17. Strwythur arfaethedig ar gyfer y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'r is-bwyllgorau sefydlog

6.26 Bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn cynnwys 24 o aelodau yn ogystal â Chadeirydd. Bydd Cadeiryddion y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i Bwyllgorau Sefydlog yn gynrychiolwyr yr Awdurdod Rheoli. Bydd y Comisiwn Ewropeaidd, staff WEFO a, lle y bo'n briodol, yr EIB a'r EIF yn rhoi cyngor i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i bwyllgorau.

6.27 Yn unol â darpariaethau Erthygl 11, daw'r mwyafrif o'r aelodau o brif bartneriaid rhanbarthol a chyrrff statudol fel a ganlyn:

Tabl 17. Aelodaeth y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn ôl Sefydliad Sector

Sefydliad Sector	Aelodau
Llywodraeth Leol (1 Gorllewin Cymru a'r Cymoedd; 1 Dwyrain Cymru)	2
Llywodraeth Cynulliad Cymru: Menter, Arloesi a Rhwydweithiau	1
Llywodraeth Cynulliad Cymru: Addysg a Dysgu Gydol Oes	1
Llywodraeth Cynulliad Cymru: Yr Amgylchedd, Cynllunio a Chefn Gwlad	1
Addysg Uwch	1
Addysg Bellach	1
Y Ganolfan Byd Gwaith	1
Undebau Llafur Cymru	1
Sector Preifat - Busnes	1
Y Sector Gwirfoddol	1
Economi Gymdeithasol	1
Asiantaeth yr Amgylchedd/Cyngor Cefn Gwlad Cymru	1
Comisiwn Hawliau Dynol a Chydraddoldeb	1
Cyfanswm	14

6.28 Bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni hefyd yn cynnwys 10 arbenigwr a ddewisir gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn dilyn cystadleuaeth agored sy'n destun craffu annibynnol. Daw'r arbenigwyr hyn ag ystod o alluoedd, profiadau a chymwysterau i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a fydd yn ategu rhinweddau cynrychiolwyr partneriaeth. Caiff yr arbenigwyr hyn eu talu yn unol ag arfer Llywodraeth Cynulliad Cymru, ac fe'u telir o ffynonellau ariannu domestig ac nid o'r Cronfeydd Strwythurol.

6.29 Rydym yn cynnig isafswm targed o 40% o ddynion a 40% o ferched ar Bwyllgor Monitro Rhaglenni Cymru gyfan, gyda hyblygrwydd ynghylch yr 20% sy'n weddill. Rydym yn gobeithio y bydd sefydliadau partner yn cefnogi'r targed hwn. Rhoddir gweithdrefnau priodol ar waith hefyd i sicrhau bod y rhaglenni ESF ac ERDF yn ategu ei gilydd, ynghyd â'r rhaglenni RDP ac EFF.

(d) Gwerthusiad o'r Rhaglen Weithredol

6.30 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn adeiladu ar arfer da Rhaglenni 2000-06 drwy sefydlu Grŵp Cynghori ar Werthusiadau (EAG). Caiff yr EAG ei gadeirio gan uwch swyddog o'r Awdurdod Rheoli. Bydd yr aelodau yn cynnwys arbenigwyr o sefydliadau partner yn cynnwys y Comisiwn Ewropeaidd a rhanddeiliaid eraill. Bydd y grŵp hefyd yn cynnwys arbenigwyr technegol o Swyddfa'r Prif Ymchwilydd Cymdeithasol, yr Is-adran Cyngor Economaidd a'r Gyfarwyddiaeth Ystadegol yn Llywodraeth Cynulliad Cymru.

6.31 Bydd yr EAG yn rhoi cyngor a chymorth i gynllunio'r Cynllun Monitro a Gwerthuso; cytuno ar gynlluniau ymchwil; rheoli ansawdd adroddiadau terfynol; a sicrhau bod y canfyddiadau'n cael eu dosbarthu'n eang. Bydd yr EAG yn gyfrifol am gyflogi arbenigwyr technegol pan fydd eu hangen er mwyn cynorthwyo â'i waith.

Dyletswyddau'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni

6.32 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn darparu'r swyddogaeth ysgrifenyddiaeth ar gyfer y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i gyfarfodydd. Bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn llunio ei reolau trefn ei hun ac yn cytuno arnynt gyda'r Awdurdod Rheoli. Diffinnir dyletswyddau'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn Erthyglau 65 a 66 o Reoliad (CE) 1038/2006.

6.33 Yn ei gyfarfod cyntaf, bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn cymeradwyo darpariaeth fanwl ar gyfer cyflawni'r dyletswyddau a bennwyd iddo mewn modd priodol ac effeithlon, yn cynnwys pa mor aml y bydd yn cynnal cyfarfodydd (gofyniad i gynnal o leiaf ddau gyfarfod y flwyddyn) ac aelodaeth a swyddogaethau ei ddau is-bwyllgor sefydlog. Bydd y darpariaethau hyn yn cynnwys yn benodol:

- y meini prawf ar gyfer dewis y gweithrediadau a gyflwynir ar gyfer cymorth Cymunedol ac unrhyw achos o ddiwygio'r meini prawf hynny yn unol ag anghenion rhaglennu;
- trefniadau ar gyfer adolygu cynnydd tuag at gyflawni amcanion a thargedau penodol y Rhaglen Weithredol ar sail y dogfennau a gyflwynir gan yr Awdurdod Rheoli.

6.34 Bydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i is-bwyllgorau fel y bo'n briodol yn bodloni eu hunain o ran effeithiolrwydd ac ansawdd y broses o roi'r holl Rhaglenni Gweithredol ar waith. At y diben hwn, ac yn ychwanegol at y swyddogaethau uchod, bydd yn:

- monitro cynnydd tuag at gyflawni'r dangosyddion a'r targedau ffisegol ac ariannol a nodir ar gyfer y Rhaglen Weithredol a phob echel Blaenoriaeth ac archwilio'r gwerthusiadau y cyfeirir atynt yn Erthygl 48(3).
- ystyried a chymeradwyo'r adroddiadau gweithredu blynyddol a therfynol y cyfeirir atynt yn Erthygl 67 cyn i'r adroddiadau hyn gael eu cyflwyno i'r Comisiwn Ewropeaidd;
- cael ei hysbysu ynghylch yr adroddiadau rheolaeth blynyddol ac unrhyw sylwadau y gall y Comisiwn eu gwneud ar ôl archwilio'r adroddiadau hyn neu mewn perthynas â'r adroddiadau hyn;
- gofyn i'r Awdurdod Rheoli ddiwygio neu archwilio'r Rhaglen Weithredol er mwyn gwella'r dull o'i rheoli, yn cynnwys rheoli ariannol;
- ystyried a chymeradwyo unrhyw gynigion i ddiwygio cynnwys y Rhaglen Weithredol gymeradwy.

6.35 Er mwyn cynorthwyo'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i is-bwyllgorau lle y bo'n briodol i gyflawni eu cyfrifoldebau statudol fel y nodwyd uchod bydd yr Awdurdod Rheoli hefyd yn sicrhau bod y Pwyllgor:

- yn cael gwybodaeth am ymrwymïadau, gwariant a chynnyrch (arfaethedig ac a wireddwyd) ar gyfer pob thema o fewn y Blaenoriaethau unigol, o leiaf bob blwyddyn;
- yn cytuno ar y defnydd o Fframweithiau Strategol gan yr Awdurdod Rheoli fel rhan o'r meini prawf ar gyfer dewis gweithrediadau. Yn rhoi cyngor ar alinio Fframweithiau Strategol unigol ag amcanion a thargedau yn y Rhaglen Weithredol, yn cynnwys unrhyw addasiadau dilynol, cyn iddynt gael eu cymeradwyo gan yr Awdurdod Rheoli;
- yn ystyried Cynllun Monitro a Gwerthuso'r Awdurdod Rheoli, ac unrhyw ddiwygiadau i'r Cynllun Monitro a Gwerthuso, fel y cyfeirir atynt yn Erthygl 48(1);
- yn cyfrannu at y Strategaeth Camau Arloesol;
- yn cael adroddiadau blynyddol ar gynydd y Themâu Trawsbynciol.

Trefniadau Gweithredu

Fframweithiau Strategol

6.36 Mae gwerthusiadau o raglenni wedi nodi y gellir gwella effaith gyffredinol drwy sicrhau dulliau mwy 'cydgysylltiedig' o ymgymryd â gweithgaredd prosiect a chysylltiadau cryfach â phrif amcanion rhaglenni. Awgrymwyd hefyd yr angen i roi pwyslais cryfach ar gydweithredu isranbarthol a symleiddio strwythurau rhaglenni a threfniadau gweithredu.

6.37 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn hyrwyddo dulliau mwy strategol o weithredu, yn cynnwys cyflwyno *Fframweithiau Strategol*. Strategaethau gweithredol fydd y fframweithiau hyn a byddant yn sicrhau bod gweithgareddau prosiect yn fwy cydlynol ac yn cael eu cydgysylltu'n well, gan osgoi achosion o ddyblygu ymdrechion. Bydd y fframweithiau hefyd yn helpu i sicrhau y caiff blaenoriaethau'r rhaglenni eu gweithredu mewn ffordd gytbwys. Bydd yr Awdurdod Rheoli hefyd yn monitro, yn rheoli ac yn lleddfu'r risgiau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ffyrdd newydd hyn o weithredu.

6.38 Diffinnir Fframwaith Strategol fel *"cynllun i gyflawni diben strategol penodol drwy nifer o ymyriadau prosiect sydd wedi'u cysylltu'n strategol."*

6.39 Bydd y Fframweithiau Strategol yn offerynnau cynllunio yn hytrach nag offerynnau ariannol. Y prosiectau fydd y "cyfrwng" yn y Rhaglen Weithredol a'r Awdurdod Rheoli fydd yn gyfrifol am ddewis prosiectau, eu blaenoriaethu a'u cymeradwyo. Llunnir fframweithiau yn unol â'r canllawiau a roddwyd gan yr Awdurdod Rheoli ac fe'u defnyddir wrth ddewis a blaenoriaethu prosiectau.

6.40 Bydd y Fframweithiau yn darparu trosolwg strategol clir a chanllawiau ar feysydd Ymyrraeth a'r mathau o brosiectau a threfniadau cyflawni a fydd yn cyflawni'r Thema a'r Flaenoriaeth berthnasol yn y ffordd orau. Byddant yn nodi cysylltiadau strategol pwysig â Fframweithiau eraill a, lle y ceir posibilrwydd o "orgyffwrdd" canfyddedig, byddant yn rhoi esboniad clir, er budd darpar noddwyr, o'r mathau o brosiectau a ddylai gael eu cwmpasu gan Fframweithiau penodol. Byddant hefyd yn nodi'r cwmpas o fewn eu maes am Gamau Arloesol a Chydweithredu Trawsgenedlaethol (gweler paragraff 6.50). Ceir rhestr ddangosol o'r Fframweithiau Strategol ar gyfer y Rhaglen yn Atodiad H:

6.41 Caiff y gwaith o ddatblygu Fframweithiau Strategol ei gydgysylltu gan Adrannau Llywodraeth Cynulliad Cymru a Grwpiau Ardal Cynllun Gofodol Cymru. Byddant yn sicrhau aliniad da rhwng polisïau'r UE ar gyfer Twf a Swyddi a pholisïau a strategaethau Cenedlaethol perthnasol yn cynnwys Cynllun Gofodol Cymru.

6.42 Caiff Timau Ewropeaidd Gofodol penodedig eu sefydlu i ategu gwaith Grwpiau Ardal y Cynllun Gofodol i gydgysylltu'r Fframweithiau Strategol a lywir gan elfennau gofodol. Byddant hefyd yn cynorthwyo cydgysylltwyr Fframweithiau Strategol thematig i ymgysylltu â phartneriaid yn lleol ac yn isranbarthol. Bydd gan gydgysylltwyr Fframweithiau Strategol rôl i'w chwarae hefyd, ochr yn ochr â Thimau Ewropeaidd Gofodol ac eraill sy'n gysylltiedig â chefnogi darpar noddwyr, i drafod syniadau cynnar gyda darpar ymgeiswyr prosiect a rhoi barn "ddiduedd" iddynt ar eu rhan debygol o fewn fframwaith. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn ceisio barn Cydgysylltwyr Fframweithiau, ynghyd ag arbenigwyr eraill, yn ôl yr angen yn ystod y broses o ystyried y cyflwyniadau prosiect; ond bydd yr Awdurdod Rheoli yn gwneud penderfyniadau ar brosiectau yn annibynnol ar sail cynnwys cyhoeddedig y Fframweithiau a meini prawf eraill o ran dethol a blaenoriaethu a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni.

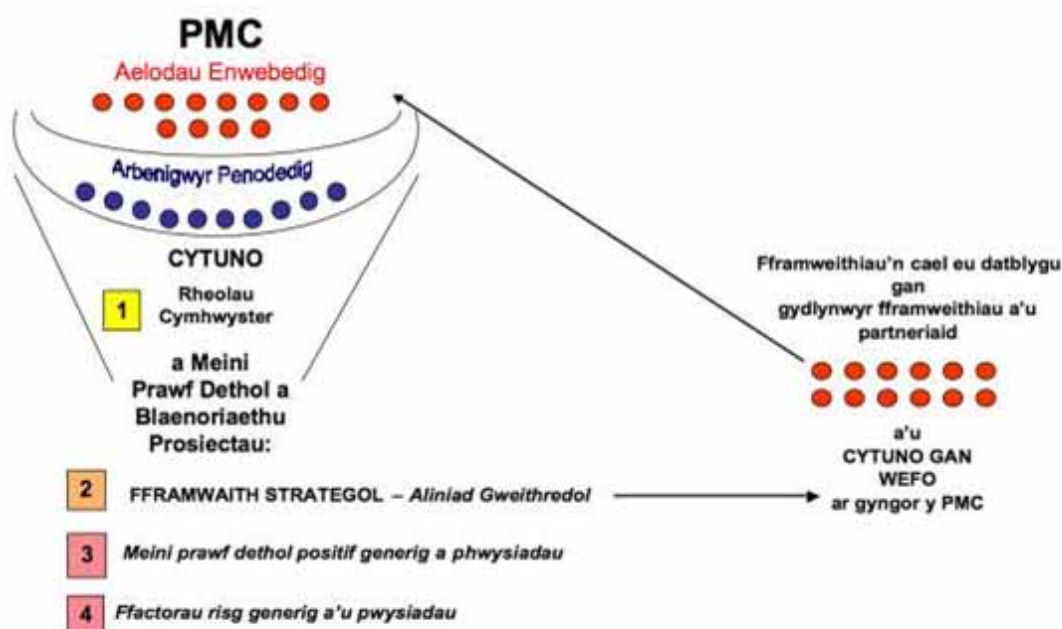
6.43 Wrth gytuno ar y Fframweithiau Strategol, bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau bod y trefniadau partneriaeth a nodir ynddynt yn sicrhau llawer o "her" gan bartneriaid a rhanddeiliaid sy'n ymwneud â datblygu'r fframweithiau. Wrth i'r

rhaglen fynd rhagddi, efallai y bydd canlyniadau gwaith monitro a gwerthuso yn amlygu'r angen i addasu strategaethau'r fframweithiau; felly bydd angen adolygu, addasu a mireinio eu cynnwys o bryd i'w gilydd drwy ymgynghori â'r partneriaethau perthnasol. Bydd Cydgysylltwyr Fframweithiau yn gyfrifol am gydgyssylltu'r gwaith parhaus hwn o gynnal y Fframweithiau ar hyd oes y rhaglen, a byddant yn parhau i wneud hynny drwy ymgysylltu â'u partneriaethau. Nodir cyfrifoldebau Cydgysylltwyr Fframweithiau yn Atodiad I.

6.44 Unwaith y bydd y Cydgysylltydd a'r Awdurdod Rheoli yn tybio bod Fframwaith yn addas i'w ddefnyddio, fe'i cyflwynir i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni. Yn amodol ar gyngor y Pwyllgor Monitro Rhaglenni ar ei aliniad â'r Rhaglen Weithredol a'i gytundeb ei fod yn addas i'w ddefnyddio fel un o'r meini prawf o ran dethol a blaenoriaethu prosiectau, bydd yr Awdurdod Rheoli yn cytuno ar y Fframwaith. Bydd addasrwydd prosiect ar gyfer y Fframwaith yn un o'r meini prawf o ran dethol a blaenoriaethu prosiectau; caiff meini prawf eraill eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni ynghyd â'r meini prawf cymhwyster sy'n berthnasol i bob prosiect. Mae Ffigur 16 a Ffigur 17 yn dangos rôl y Pwyllgor Monitro Rhaglenni yn hyn o beth a'r ffordd y caiff yr holl feini prawf eu cymhwyso i'r broses o ddethol a blaenoriaethu prosiectau er mwyn cymeradwyo grant.

Ffigur 18. Pennu meini prawf dethol a blaenoriaethu

Sut y gosodir meini prawf dethol a blaenoriaethu

Ffigur 19. Cymhwyso meini prawf dethol a blaenoriaethu

6.45 Unwaith y bydd yr Awdurdod Rheoli wedi cytuno arno, rhoddir Fframwaith ar y wefan, ac fe'i nodir fel "CYTUNWYD", er gwybodaeth ac arweiniad i ddarpar noddwyr a rhanddeiliaid eraill. Fe'i defnyddir hefyd gan Swyddogion Datblygu Prosiect a Rheolwyr Blaenoriaeth yr Awdurdod Rheoli wrth iddynt ystyried ceisiadau Datganiadau o Ddiddordeb (EOI) ac yn y broses ddilynol o ddethol a blaenoriaethu prosiectau.

Trefniadau ar gyfer ymdrin â phrosiectau, eu dethol a'u blaenoriaethu

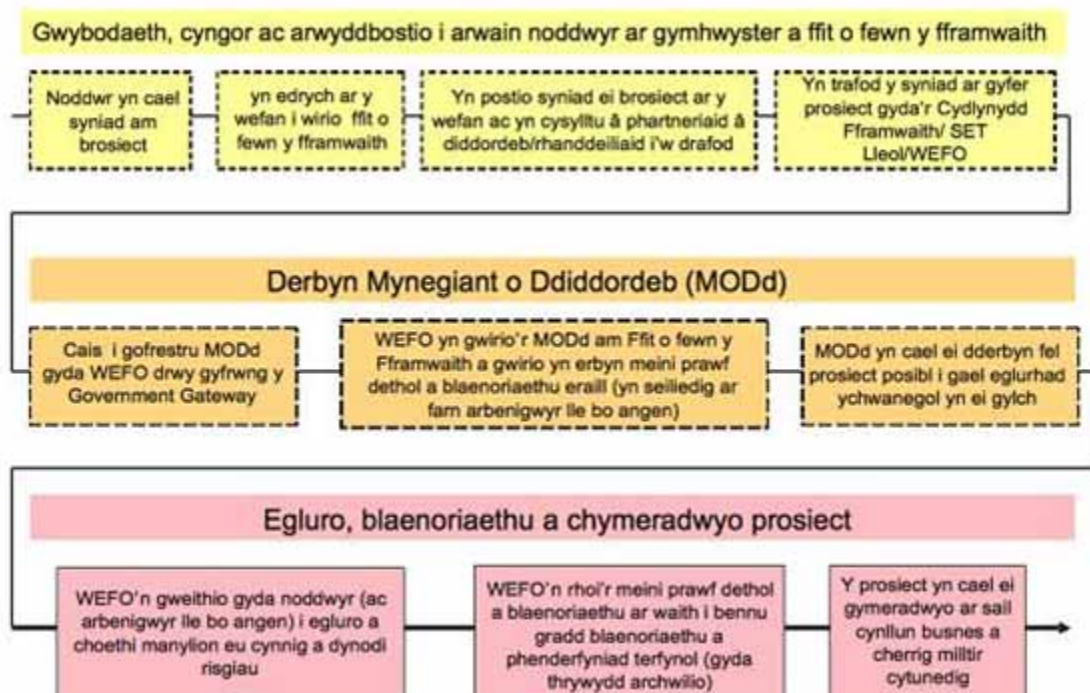
6.46 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau bod sefydliadau sydd am fanteisio ar arian drwy'r Rhaglen Weithredol yn deall natur y rhaglen a'r llwybr y mae angen iddynt ei ddilyn er mwyn sicrhau grant. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn darparu cyfleusterau gwefan rhyngweithiol er mwyn gwella ymgysylltiad â rhanddeiliaid a darpar noddwyr ac er mwyn galluogi noddwyr i gyflwyno eu cynigion prosiect a'u ceisiadau yn electronig.

6.47 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn cynnal Llinell Gymorth i ymdrin ag ymholiadau gan ddarpar noddwyr a rhanddeiliaid eraill ac i roi gwybodaeth, cyngor a chyfeiriadau cychwynnol. Bydd hyn yn welliant pwysig ar drefniadau blaenorol a bydd yn sicrhau gwasanaeth cwsmeriaid o safon dda ar gyfer darpar noddwyr a rhanddeiliaid eraill.

6.48 Bydd y trefniadau ar gyfer darparu'r Rhaglen Weithredol yn syml. Bydd Fframweithiau Strategol yn darparu Strategaethau Gweithredol i arwain natur yr ymyriadau, a gaiff eu darparu drwy brosiectau. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn cymeradwyo'r prosiectau hynny yn uniongyrchol ac nid yw'n rhagweld defnyddio Grantiau Byd-eang fel y'u diffinnir gan Erthygl 42 o Reoliad (CE) 1083/2006.

6.49 Yn ogystal â'r meini prawf cymhwyster sylfaenol o dan y rheolau a'r meini prawf o ran bod yn addas ar gyfer y Fframwaith, caiff y meini prawf ar gyfer dethol a blaenoriaethu prosiectau, sy'n cwmpasu agweddau pwysig ar fudd a risg, eu cymeradwyo gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni. Mae Ffigur 18 yn dangos y llwybr y bydd darpar noddwr prosiect yn ei ddilyn i sicrhau grant Cronfa Strwythurol:

Ffigur 20. Llwybr ar gyfer sicrhau grant Cronfeydd Strwythurol

6.50 Caiff prosiectau camau arloesol a phrosiectau sy'n cynnig gweithredu trawsgenedlaethol neu ryngranbarthol eu nodi'n benodol gan yr Awdurdod Rheoli ar adeg cyflwyno Datganiad o Ddidiordeb a rhoddir cyngor a chanllawiau penodol i noddwyr mewn perthynas â'u gweithredu, eu gwerthuso a'u dosbarthu. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn monitro'r prosiectau hyn ar wahân ac yn cyflwyno adroddiadau arnynt i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni. Bydd rheolau cymhwyster cenedlaethol yn gymwys i bob prosiect o'r fath. Yn achos pob prosiect a gymeradwyir, bydd y noddwr yn gyfrifol am ddarparu a gwario yn erbyn y proffil er mwyn sicrhau'r cynnyrch a'r canlyniadau a ragamcenir.

6.51 Gall yr Awdurdod Rheoli adfachu cronfeydd noddwr prosiect os bydd unrhyw fath o brosiect, ar unrhyw adeg, yn mynd yn groes i unrhyw un o'r amodau canlynol:

- Rheoliadau'r UE;
- y rheolau Cenedlaethol a bennwyd i reoli'r broses o gyflawni'r Rhaglen Weithredol;
- rheolau Cymorth Gwladwriaethol;
- y telerau a'r amodau penodol a gymhwyswyd i'r prosiect gan yr Awdurdod Rheoli yn ei lythyr yn cynnig grant.

Gweithredu'r Themâu Trawsbynciol

6.52 Mae'r Themâu Trawsbynciol yn rhan annatod o'r broses o reoli'r Rhaglen Weithredol a phrosiectau. Bydd pob Blaenoriaeth o fewn y rhaglen yn defnyddio amcanion y themâu trawsbynciol yng nghyd-destun y gweithgarwch sydd i'w ariannu. Caiff canllawiau ar gyfer gweithgareddau eu paratoi ynghyd ag enghreifftiau astudiaethau achos arferion gorau a fydd yn rhoi gwybodaeth benodol ar gam cynnar am sut y gall noddwyr prosiectau ymdrin â Chynaliadwyedd Amgylcheddol a Chyfle Cyfartal o fewn eu cynlluniau prosiect. Mae cynghorwyr arbenigol ym maes Cynaliadwyedd Amgylcheddol a Chyfle Cyfartal yn gweithio o fewn WEFO ac yn rhoi cymorth i gydgyssylltwyr fframweithiau, noddwyr prosiectau a phartneriaethau. Bydd cyngor arbenigol ar gael hefyd drwy gyfraniad sefydliadau allweddol yn y rhanbarth yn cynnwys Asiantaeth yr Amgylchedd, Cyngor Cefn Gwlad Cymru a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol. Un o'r amcanion allweddol fydd darparu'r cyfraniad arbenigol ar gam cynnar yn y broses er mwyn manteisio i'r eithaf ar y cyfleoedd i hyrwyddo'r themâu hyn.

6.53 Mae targedau'r themâu trawsbynciol a bennir ar lefel y gweithgareddau i'w cefnogi gan y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol yn ffactor pwysig wrth annog prosiectau i ymdrin ag amcanion cynaliadwyedd amgylcheddol a chyfle cyfartal y Rhaglen. Ystyrir integreiddiad llorweddol y ddwy thema fel gweithgarwch sy'n gymwys i gael cymorth ariannol fel y gall wrthbwysio unrhyw effeithiau negyddol posibl (er enghraifft ffactorau allanol amgylcheddol negyddol) neu sicrhau'r cyfleoedd mwyaf posibl ar gyfer integreiddio (er enghraifft mewn gweithlu mwy amrywiol). Paratowyd matricesau sy'n dangos y gweithgareddau manwl a gaiff eu cefnogi o dan y Blaenoriaethau a'r Themâu er mwyn cyflawni integreiddiad llorweddol (gweler Atodiadau F a Ff).

Cyrff Talu

Taliadau gan y Comisiwn

6.54 Bydd Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn cael taliadau Cronfeydd Strwythurol gan y Comisiwn Ewropeaidd. Gwneir taliadau i'r cyfrif banc a enwebwyd a gaiff ei reoli gan yr Is-adran Cyllid, Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Bydd WEFO yn cysylltu â'r Is-adran Cyllid i sicrhau y rhoddir cyfrif cywir am daliadau Cronfeydd Strwythurol o'r Comisiwn Ewropeaidd ac y gellir eu nodi ar wahân.

6.55 Yn fuan ar ôl etholiadau Cynulliad Cenedlaethol Cymru ym mis Mai 2007 caiff swyddogaethau Cynulliad Cenedlaethol Cymru eu trosglwyddo i Weinidogion Cymru Cynulliad Cenedlaethol Cymru (a elwir gyda'i gilydd yn Llywodraeth Cynulliad Cymru). Ar yr adeg hon, bydd Is-adran Cyllid Llywodraeth Cynulliad Cymru, sy'n gweithredu ar ran Gweinidogion Cymru yn cael taliadau gan y Comisiwn.

Taliadau i Fuddiolwyr

6.56 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn talu'r buddiolwyr (prosiectau) ar ôl derbyn ceisiadau dilys yn unol ag Erthygl 80. Bydd WEFO yn gyfrifol am wneud taliadau i fuddiolwyr. Bydd Cangen Taliadau WEFO yn gweithio mewn partneriaeth â Swyddogion Datblygu Prosiectau yn yr Is-adran Rheoli Rhaglenni ar faterion monitro prosiectau ond byddant yn gwbl gyfrifol am awdurdodi taliadau, gan sicrhau bod dyletswyddau'r rhai sy'n cymeradwyo a'r rhai sy'n talu yn gwbl ar wahân. Bydd y gangen hefyd ar wahân i'r Awdurdod Ardystio a fydd yn gyfrifol am wneud datganiadau gwariant i'r CE. Mae siart strwythur ar gyfer WEFO ar gael ar wefan WEFO¹⁰⁵.

6.57 Disgwylir i fuddiolwyr gyflwyno ceisiadau yn rheolaidd er mwyn cyflwyno adroddiad ar wariant gwirioneddol a gweithgarwch prosiect. Disgwylir i geisiadau cael eu cyflwyno naill ai'n fisol neu'n chwarterol, er mwyn i brosiectau allu cael eu monitro'n ofalus yn erbyn gweithgarwch cymeradwy. Bydd y broses ceisiadau yn galluogi noddwyr i gyflwyno adroddiad ar gynnydd prosiectau a darparu cynlluniau gwariant diwygiedig a fydd yn hanfodol er mwyn monitro prosiectau a rhaglenni at ddibenion N+2.

6.58 Yn gyffredinol, bydd ymgeiswyr yn gwneud cais ar-lein drwy gronfa ddata System Rheoli Gwybodaeth Rhaglenni a Phrosiectau (PPIMS) WEFO y bwriedir ei chyflwyno yn ystod 2007-2008. Bydd y system awtomataidd hon yn gwahodd ceisiadau ac yn eu dilysu cyn eu cyflwyno. Bydd y system hefyd yn sicrhau bod pob maes ar y ffurflen gais wedi'i gwblhau a bydd yn gwneud cyfrifiadau rhifyddol. Bydd hefyd yn nodi ac yn ceisio esboniadau am unrhyw achosion o dorri'r rheolau lle nad yw prosiectau'n cael eu cyflawni fel y cymeradwywyd. Bydd hyn nid yn unig yn gwella ansawdd ceisiadau a gyflwynir, gan arwain at leihad yn y nifer y mae'n rhaid eu dychwelyd, ond bydd hefyd yn sicrhau y caiff prosiectau eu monitro'n agos gan hysbysu WEFO a buddiolwyr o unrhyw broblemau wrth iddynt godi. Bydd ffurflenni cais papur a argraffwyd ymlaen llaw ar gael i'r noddwyr hynny na allant wneud eu trafodion ar-lein. Caiff y rhain eu dilysu yn yr un modd ar yr adeg y cânt eu mewnbynnu i PPIMS gan staff WEFO.

6.59 Bydd pob prosiect yn ddarostyngedig i reolau cadw grant (10% fel arfer) yn amodol ar gyflwyno cais terfynol a thystysgrif archwiliad allanol yn foddhaol.

Cymhwyster Gwariant

6.60 Bydd yr Awdurdod Rheoli ar gyfer y Rhaglen Weithredol yn llunio rheolau ar gymhwyster gwariant yn unol ag Erthygl 56(4). Bydd y rheolau hyn yn ystyried y darpariaethau a'r eithriadau fel y'u nodir yn Rheoliad ERDF (CE) 1080/2006, Rheoliad Cyffredinol (CE) 1083/2006, Rheoliad Gweithredu (CE) 1828/2006, Rheoliad ESF (CE) 1081/2006 a'r canllawiau a'r llawlyfrau gweithredol presennol (ac a ddiweddarwyd) a gyhoeddwyd gan bob Awdurdod Rheoli.

6.61 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn rhoi gwybodaeth i'r Comisiwn am y rheolau cymhwyster cenedlaethol a sefydlwyd ac sy'n gymwys i'r Rhaglen Weithredol

¹⁰⁵ www.wefo.wales.gov.uk

erbyn dyddiad cyflwyno'r disgrifiad o'r systemau rheoli a'r adroddiad ar gydymffurfiaeth y systemau fan bellaf, yn unol ag Erthygl 71 o Reoliad (CE) 1083/2006.

Monitro dyraniadau penodol

6.62 Pan fydd y cyfleuster hyblyg a ganiateir yn unol ag Erthygl 34(2) o Reoliad (CE) 1083/2006 a wnaed ar 11 Gorffennaf 2006 yn cael ei ddefnyddio, caiff ei gyfyngu i uchafswm o 10% ar lefel Blaenoriaeth. Bydd WEFO yn monitro'r gwariant ar brosiectau unigol er mwyn sicrhau bod camau gweithredu sy'n disgyn o fewn cwmphas y cymorth a roddir gan Gronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop yn aros islaw'r trothwy hwn.

Llog A Gynhyrchwyd

6.63 Caiff unrhyw log a gynhyrchir gan daliadau o'r Rhaglen Weithredol hon i gronfeydd fel y'i diffinnir yn Erthygl 44 ei ddefnyddio yn unol â darpariaethau Erthygl 78(7). Er enghraifft, caiff llog a gynhyrchir o daliadau i offerynnau peirianeg ariannol ei ail-fuddsoddi er budd mentrau bach a chanolig.

6.64 Yn unol ag Erthygl 83, caiff unrhyw log a gynhyrchir gan y broses rhagariannu ei drosglwyddo i'r Rhaglen Weithredol dan sylw, a'i ystyried fel adnodd ar gyfer yr Aelod-wladwriaeth ar ffurf cyfraniad cyhoeddus cenedlaethol, ac fe'i datganir i'r Comisiwn ar adeg cau'r Rhaglen Weithredol yn derfynol.

Trefniadau Archwilio

6.65 Mae'n ofynnol i noddwyr prosiectau ddarparu tystysgrifau archwilio a wiriwyd yn annibynnol fel rhan o'u proses rheoli prosiect eu hunain ac er mwyn ategu ceisiadau am daliadau i WEFO. Bydd angen darparu'r tystysgrifau hyn bob 12 mis yn ystod oes y prosiect a hefyd ar ddiwedd y prosiect. Cynhelir yr archwiliadau hyn gan archwilydd cymwys allanol i'r sefydliad sy'n gwneud cais am y grant.

6.66 Bydd pob tystysgrif archwilio yn cwmpasu'r cyfnod ers yr archwiliad diwethaf (neu o ddechrau'r prosiect), hyd at ddyddiad y cais diwethaf.

6.67 Ymchwilir i bob mater archwilio a chaiff penderfyniadau eu dogfennu'n llawn. Rhagdybir na chaiff unrhyw symiau sy'n ddarostyngedig i amodau archwilio eu talu hyd nes bod y mater wedi'i ddatrys. Os codir materion archwilio bydd WEFO yn ceisio sicrwydd gan noddwyr ac archwilwyr o ran ceisiadau yn y dyfodol, bod unrhyw symiau nas caniatawyd wedi'u heithrio hefyd. Caiff pob mater archwilio ei gofnodi ar PPIMS fel y gellir nodi materion cyffredin ac ymchwilio iddynt.

6.68 Mae WEFO yn bwriadu comisiynu cwmni/cwmnïau archwilio allanol yn uniongyrchol i archwilio prosiectau ar gyfer Rhaglen 2007-2013. Bydd hyn yn sicrhau gwell reolaeth a sicrwydd a bydd yn darparu dull gweithredu cyson ar draws pob prosiect a chronfa.

Defnyddio'r Ewro

6.69 Yn unol ag Erthygl 81, caiff datganiadau gwariant ardystiedig, ceisiadau am daliadau a gwariant yn yr adroddiadau blynyddol a therfynol eu nodi mewn ewro. Caiff y symiau sterling eu trosi i'r ewro gan ddefnyddio cyfradd gyfnewid gyfrifyddu fisol y Comisiwn yn ystod y mis y cofrestrwyd y gwariant yng nghyfrifon yr awdurdod ardystio.

Cymorth Gwladwriaethol

6.70 Rhaid i unrhyw gymorth cyhoeddus o dan y rhaglen hon gydymffurfio â rheolau gweithdrefnol a pherthnasol Cymorth Gwladwriaethol y CE sy'n gymwys ar yr adeg y rhoddir y cymorth cyhoeddus. Yr Aelod-wladwriaeth, ac yn enwedig yr Awdurdod Rheoli ac Ardystio sy'n gyfrifol am sicrhau bod pob gweithrediad Cronfeydd Strwythurol yn y rhaglen yn cydymffurfio â rheolau Cymorth Gwladwriaethol.

6.71 Wrth gynllunio ar gyfer y rhaglen newydd, rhoddir ystyriaeth, i ddechrau, i sicrhau bod unrhyw gymorth a ddyfernir yn cael y gymeradwyaeth angenrheidiol gan y Comisiwn, naill ai drwy sicrhau ei fod yn cydymffurfio'n llawn â chynllun cymeradwy sy'n bodoli eisoes neu esemptiad bloc neu drwy roi gwybod am y cymorth ar wahân. Wrth ddatblygu Fframweithiau Strategol, bydd angen i'r prif sefydliadau nodi'r gymeradwyaeth berthnasol o ran Cymorth Gwladwriaethol ar gyfer y gweithgareddau a gynllunnir, gan sicrhau bod asesiad trwyadl o faterion Cymorth Gwladwriaethol yn cael ei gynnal wrth ddechrau datblygu, gan leihau'r perygl o gael problemau wrth eu gweithredu.

6.72 Bydd WEFO, fel yr Awdurdod Rheoli ac Ardystio, yn cydweithio'n agos ag Uned Cymorth Gwladwriaethol Llywodraeth Cynulliad Cymru ac â'r prif sefydliadau i fynd i'r afael â materion Cymorth Gwladwriaethol a nodir mewn perthynas â'r Fframweithiau Strategol, gan sicrhau bod y gymeradwyaeth briodol yn ei lle ar gyfer y gwahanol weithgareddau a gynigir o dan y Fframwaith Strategol. Bydd hyn yn ei dro yn rhoi sicrwydd cadarn i WEFO y cydymffurfir â'r rheolau ar Gymorth Gwladwriaethol. Gan adeiladu ar y profiad a gafwyd yn ystod y rhaglen bresennol, bydd WEFO yn sicrhau bod systemau a gweithdrefnau priodol yn cael eu sefydlu i ddellio â materion Cymorth Gwladwriaethol.

6.73 Bydd y rhain yn cynnwys:

- rhoi canllawiau clir i bartneriaid, ymgeiswyr a staff;
- cymorth a chanllawiau penodol yn ystod camau datblygu prosiectau o dan Fframwaith Strategol;
- methodoleg gadarn ar gyfer asesu Cymorth Gwladwriaethol mewn perthynas â phrosiectau unigol a chynigion a gomisiynir;
- gweithdrefnau ar gyfer sicrhau y cydymffurfir â'r rheolau ar Gymorth Gwladwriaethol wrth gofnodi a monitro.

6.74 I gydnabod y gwaith cyfredol o ddiwygio'r rheolau Cymorth Gwladwriaethol, bydd WEFO yn cydgysylltu'n agos ag Uned Cymorth Gwladwriaethol Llywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau bod unrhyw newidiadau yn cael eu cynnwys wrth gyflwyno Rhaglen Weithredol y Cronfeydd Strwythurol, tra'n sicrhau bod yr holl reolau yn cael eu cymhwyso i ategu'r blaenoriaethau allweddol a nodwyd.

Gweithdrefn Ar Gyfer Llifau Ariannol

6.75 Bydd yr Awdurdod Ardystio yn gwneud pob cais am daliad i'r Comisiwn Ewropeaidd. Bydd ceisiadau dros dro a cheisiadau terfynol yn deillio o ddatganiadau o wariant a gyflwynwyd gan fuddiolwyr. Ceir diagram sy'n dangos y llifau ariannol hyn a'r rheolaethau ariannol cysylltiedig yn Atodiad L.

6.76 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn cynnal systemau i nodi pob derbynneb gan y Comisiwn a thaliadau unigol i fuddiolwyr. Bydd gweithdrefnau ar waith i sicrhau y cydymffurfir â rheoliadau'r UE ar daliadau prydlon. Bydd yr Awdurdod Rheoli yn gyfrifol am sicrhau bod gan y systemau talu a ddefnyddir reolaethau ariannol cadarn. Caiff safonau uniondeb a phriodoldeb sy'n gyson â'r rhai a ddefnyddir ar gyfer gwariant Llywodraeth y DU eu cymhwyso at y broses o reoli cronfeydd y Gymuned. Fel sy'n ofynnol yn Erthygl 37(1)(g)(iv), cynhelir tryloywder yn y broses o symud a dosbarthu llifau ariannol drwy ddiffinio'r gweithdrefnau a ddefnyddir. Mae amlinelliad o lif cronfeydd y Gymuned fel a ganlyn:

- Yr Awdurdod Rheoli yn rhoi mewnbwn i system gweinyddu grantiau WEFO, y System Rheoli Gwybodaeth Rhaglenni a Phrosiectau (PPIMS), y gwariant ar geisiadau dros dro a ddatganwyd gan y buddiolwyr.
- Yr Awdurdod Ardystio yn cyflwyno ceisiadau am daliadau i'r Comisiwn ar lefel rhaglenni.
- Y Comisiwn yn gwneud taliadau i gyfrif yr Awdurdod Rheoli.
- Yr Awdurdod Rheoli yn ardystio ac yn awdurdodi taliadau i fuddiolwyr ac yn cymryd unrhyw gamau adennill fel y bo angen.
- Yr Awdurdod Rheoli yn gwneud taliadau i fuddiolwyr drwy ei gyfrif BACS.

Lle y bydd y Comisiwn Ewropeaidd yn gofyn am ad-daliad, bydd yr Awdurdod Rheoli yn gwneud y taliadau angenrheidiol.

6.77 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn gyfrifol am ymchwilio i unrhyw afreoleidd-dra a gwneud cywiriadau ariannol fel y bo'n ofynnol. O fewn dau fis yn dilyn diwedd pob chwarter, bydd yr Awdurdod Rheoli yn hysbysu'r Comisiwn o unrhyw afreoleidd-dra a fu'n destun canfyddiad gweinyddol neu farnwrol sylfaenol, a chan gyfeirio at unrhyw afreoleidd-dra a nodwyd yn flaenorol, unrhyw newidiadau sylweddol.

System Gwybodaeth Rhaglenni A Phrosiectau (PPIMS)

6.78 Mae prosiect Grantiau WEFO yn datblygu ffyrdd newydd o weithio drwy gyfrwng system integredig ar y we i gydymffurfio'n llawn â gofynion cydymffurfiaeth y Comisiwn, ac i alluogi buddiolwyr i gynnal eu busnes â WEFO yn well.

6.79 Gelwir y system a weithredir ar y we yn PPIMS (System Rheoli Gwybodaeth Rhaglenni a Phrosiectau). Darperir y swyddogaeth ar-lein drwy gyfrwng Porth y Llywodraeth, a ddefnyddir ar draws y llywodraeth i ddarparu gwasanaethau ar-lein.

6.80 Mae'r system yn cynnig dull syml a diogel o edrych ar ddogfennau allweddol ynghyd â dull o rannu gwybodaeth ar draws holl swyddfeydd WEFO mewn ffordd effeithlon a chost-effeithiol. O fewn PPIMS cedwir yr holl ddata mewn un man sy'n golygu ei bod yn haws edrych ar wybodaeth am bob prosiect drwy'r system hon nag ydyw drwy systemau cyfredol.

6.81 Gall noddwyr eu hunain rhyngweithio â WEFO ar-lein ar nifer o gamau yn ystod oes y prosiect. Bydd angen i bob noddwr gofrestru â Phorth y Llywodraeth a chaiff enw defnyddiwr a chyfrinair unigryw eu defnyddio pan fydd angen mynediad ar-lein arnynt. Bydd noddwyr wedyn yn gallu rhyngweithio â WEFO ar-lein er mwyn gwneud nifer o bethau, er enghraifft:

- Cwblhau ffurflenni Datganiad o Ddiddordeb;
- Llenwi ffurflenni cais sydd wedi'u cwblhau ymlaen llaw;
- Edrych ar y Cynllun Busnes diweddaraf;
- Cyflwyno dogfennau ategol;
- Edrych ar unrhyw adroddiadau Erthygl¹⁰⁶ 13 neu 17.

6.82 Ymhlith y buddiannau i noddwyr mae:

- Y defnydd o ffurflenni/dogfennau safonol ar gyfer pob Rhaglen;
- Ffurflen gais ar-lein a fydd yn cynnwys data wedi'i gwblhau ymlaen llaw;
- Cael eu hysbysu drwy gyfrwng e-bost os bydd unrhyw wybodaeth ar y wefan y bydd angen tynnu eu sylw ati neu y bydd angen iddynt weithredu yn ei chylch;
- Yr holl wybodaeth am y prosiect yn cael ei chadw mewn un man;
- Defnydd o Borth y Llywodraeth, sy'n rhoi cryn ddiogelwch; caiff pob noddwr ei wirio yn erbyn 'ffeithiau hysbys' a ddelir gan WEFO.

6.83 Cesglir data monitro ar adeg cyflwyno'r ffurflenni cais sydd wedi'u cwblhau ymlaen llaw. Mae'r data hwn yn faes gorfodol yn y cais. Felly, bydd angen darparu data monitro fel rhan o'r cais er mwyn iddo gael ei dderbyn gan PPIMS fel cais dilys. Mae gan yr Awdurdod Rheoli y gallu hefyd i oedi cyn talu'r buddiolwyr hynny nad ydynt wedi darparu data monitro.

¹⁰⁶ Cyfeiriad at Reoliad Gweithredu (CE) 1828/2006

6.84 Yn ogystal, bydd WEFO yn gallu cael gafael ar wybodaeth reoli er mwyn cyflwyno adroddiadau i'r Comisiwn yn haws, gyda llwybr archwilio clir wedi'i gynnal mewn un lle. Bydd y prosesau sy'n cael eu cynllunio yn cydymffurfio â gofynion yr UE a chânt eu hategu gan system TG a fydd hefyd yn cydymffurfio â'r un gofynion hyn.

Cyfnewid Data Cyfrifiadurol

6.85 Bydd y Comisiwn yn sefydlu system gyfrifiadurol fel y gellir cyfnewid data yn ddiogel rhwng y Comisiwn a WEFO. Bydd WEFO yn ymwneud â'r gwaith o ddatblygu'r system gyfrifiadurol honno, ac unrhyw waith ailddatblygu mawr. Defnyddir y system gyfrifiadurol i gyfnewid gwybodaeth am y Rhaglen Weithredol fel y nodir yn Rheoliad Gweithredu'r Comisiwn ac yn Erthygl 37(1)(g)(vi).

6.86 Bydd y Comisiwn a WEFO yn sicrhau y cydymffurfir â darpariaethau'r Gymuned a darpariaethau cenedlaethol ar ddiogelu data personol. Bydd unrhyw wybodaeth a gyfnewidir yn gyfrinachol a chaiff ei diogelu yn yr un modd ag y caiff gwybodaeth debyg ei diogelu gan ddeddfwriaeth genedlaethol y Deyrnas Unedig.

6.87 Yn ogystal, ni ellir defnyddio gwybodaeth at unrhyw ddiben ar wahân i'r un y cytunir arno rhwng WEFO a'r Comisiwn, oni bai bod WEFO wedi rhoi ei chaniatâd penodol, ac ar yr amod nad yw'r darpariaethau sydd mewn grym yng Nghymru yn gwahardd defnydd o'r fath.

6.88 Bydd y system gyfrifiadurol yn cynnwys gwybodaeth sydd o ddiddordeb cyffredin i'r Comisiwn a WEFO. Cytunir â'r Comisiwn ynghylch y data craidd a'r data categoreiddio a ddarperir. Ni fydd y categorïau yn newid yn ystod oes y rhaglen.

6.89 Caiff data a gyfnewidir a thrafodion eu llofnodi'n electronig yn unol ag Erthygl 37(1)(g)(vi) a'r Rheoliad Gweithredu. Bydd y Comisiwn yn nodi'r trefniadau ar gyfer defnyddio llofnodion electronig.

6.90 Ystyrir bod dogfen wedi'i hanfon i'r Comisiwn unwaith y bydd wedi cael ei llofnodi gan WEFO yn y system gyfrifiadurol. Mae'r Comisiwn yn cydnabod mai'r dyddiad derbyn gan y Comisiwn fydd y dyddiad y bydd WEFO yn anfon y dogfennau.

6.91 Mewn achosion o *force majeure*, yn enwedig methiant y system gyfrifiadurol neu gyswllt parhaus, efallai y bydd WEFO yn anfon gwybodaeth a dogfennau i'r Comisiwn ar ffurf copi caled.

6.92 Bydd y Comisiwn yn darparu'r manylebau technegol ar gyfer cyfnewid data a bydd WEFO yn datblygu ei systemau cyfrifiadurol i fodloni'r manylebau hynny.

6.93 Bydd WEFO yn datblygu ei systemau cyfrifiadurol i gadw'r data sy'n ofynnol er mwyn cynnal archwiliad o'i chyfrifon. Bydd WEFO yn sefydlu systemau cyfrifiadurol dibynadwy ar gyfer cyfrifyddu, monitro a chyflwyno adroddiadau ariannol yn unol ag egwyddorion cyffredinol y systemau rheoli yn Erthygl 58.

6.94 Mae WEFO wedi datblygu system gyfrifiadurol newydd, PPIMS (System Rheoli Gwybodaeth Rhaglenni a Phrosiectau) a bydd hon yn cynnwys yr holl ddata sy'n ymwneud â'r trafodion ariannol a gwybodaeth fonitro.

6.95 Drwy dynnu data o'r system PPIMS bydd WEFO yn gallu cyfnewid data â'r Comisiwn gan fodloni Erthygl 66(3) ac Erthygl 37(1)(g)vi. Bydd WEFO yn defnyddio'r Rhaglen We safonol a ddarperir gan y system SFC2007 sydd newydd ei datblygu gan y Comisiwn. Gellir mynd i wefan y Comisiwn drwy'r Rhyngwrdd (<https>) gan ddefnyddio Internet Explorer ac edrych ar y data drwy'r opsiynau a'r sgriniau yn y ddewislen.

Monitro A Gwerthuso

Cynllun Monitro a Gwerthuso

6.96 Caiff y cynlluniau manwl ar gyfer monitro a gwerthuso eu nodi mewn Cynllun Monitro a Gwerthuso, fel y nodir yn Erthygl 48(1). Caiff y cynllun ei gyhoeddi ar wefan WEFO a'i ddiweddarau'n rheolaidd. Ceir crynodeb o'r Cynllun Monitro a Gwerthuso ym mharagraffau 6.96 i 6.120 ac yn Atodiad LI.

Monitro

6.97 Mae Erthygl 66 yn datgan y bydd yr Awdurdod Rheoli a'r Pwyllgor Monitro yn cynnal y gwaith monitro drwy gyfeirio at y dangosyddion ariannol a'r dangosyddion y cyfeirir atynt yn Erthygl 37(1)(c), ac a nodir yn y Rhaglen Weithredol o dan yr Echelau Blaenoriaeth (Pennod 4).

6.98 Mae'r Rhaglen Weithredol yn cynnwys dangosyddion olrhain lefel uchel (y cyfeirir atynt hefyd fel dangosyddion cyd-destun) a dangosyddion rhaglen (ar lefel Blaenoriaeth ac wedi'u cyfuno â lefel rhaglen).

6.99 Daw'r dangosyddion olrhain lefel uchel o Ddangosyddion Strwythurol Lisboa sydd ar y rhestr fer a strategaeth datblygu economaidd Llywodraeth Cynulliad Cymru, Cymru: Economi yn Ffynnu (gweler Strategaeth - Pennod 3). Fe'u defnyddir i fonitro newidiadau yng nghyd-destun economaidd-gymdeithasol y rhaglen ac fe'u diweddarir lle y bo'n briodol yn yr Adroddiad Gweithredu Blyneddol.

6.100 Mae dangosyddion rhaglenni yn ymwneud ag effeithiau'r ymyriad. Maent yn perthyn i dri chategori: cynnyrch (gweithgarwch); canlyniad; ac effaith, ac fe'u cysylltir â'i gilydd mewn cadwyn resymegol. Pennir y dangosyddion hyn ar lefel Blaenoriaeth ac fe'u dewiswyd yn ofalus i adlewyrchu lled blaenoriaethau unigol, tra'n canolbwyntio ar yr amcanion blaenoriaeth allweddol a'r themâu trawsbynciol. Drwy fonitro yn erbyn y dangosyddion hyn, gellir asesu cynnydd y Rhaglen, gan gynorthwyo felly â'r gwaith o reoli'r Rhaglen. Pennwyd targedau yn erbyn y dangosyddion lefel Blaenoriaeth lle y gellir pennu targedau ystyrlon.

6.101 Bydd yn ofynnol i brosiectau gyflwyno adroddiad yn erbyn yr holl ddangosyddion perthnasol a, lle y bo'n berthnasol, roi gwybodaeth lefel cyfranogwyr sy'n ofynnol o dan Erthygl 66(2) o Reoliad Cyffredinol 1083/2006 ac Atodiad XXIII o Reoliad Gweithredu 1828/2006. Bydd prosiectau yn cytuno â'r

Awdurdod Rheoli ar yr amserlenni ar gyfer cyflwyno adroddiad ar y data monitro pan fydd y prosiect yn cael ei ddatblygu.

Cyflwyno adroddiadau

6.102 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn casglu data ar gynnyrch a chanlyniadau yn rheolaidd gan reolwyr prosiect drwy ddefnyddio ei system gweinyddu grantiau, PPIMS, er mwyn rhoi darlun cyfredol o gyflawniadau a ragwelir a chyflawniadau gwirioneddol. Caiff y data hwn ei ddadansoddi'n rheolaidd gan yr Awdurdod Rheoli a chyflwynir adroddiad arno, fel y bo'n briodol, i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni. Bydd y dadansoddiadau hyn yn ategu'r angen, pe bai'n codi, i gynnal gwerthusiad o dan Erthygl 48(3) - gweler 6.111. Caiff y cynnydd o ran y dangosyddion effaith ei asesu drwy werthusiadau ac fe'u llywir gan y data ar gynnyrch a chanlyniadau.

6.103 Mae Erthygl 9(3) yn pennu targedau ar gyfer gwariant ar gyfer blaenoriaethau penodedig. Mae Atodiad IV yn cynnwys categorïau o wariant i helpu i sicrhau gwariant tuag at y targedau hynny. Defnyddir y categorïau hyn i gyflwyno adroddiad ar y modd y mae'r rhaglen yn targedu cymorth tuag at flaenoriaethau'r UE o ran creu swyddi, yn cynnwys cyflawni amcanion y Canllawiau Integredig ar gyfer Twf a Swyddi (2005 i 2008).

6.104 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau bod adroddiadau ar gael i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni er mwyn iddo allu bodloni ei hun ynghylch effeithiolrwydd ac ansawdd y broses o roi'r Rhaglen Weithredol gyfan ar waith.

Adroddiadau Gweithredu Blynyddol

6.105 Yn unol ag Erthygl 67 bydd yr Awdurdod Rheoli, sef WEFO, yn anfon Adroddiad Gweithredu Blynyddol yn electronig i'r Comisiwn o fewn chwe mis i ddiwedd pob blwyddyn galendr lawn o weithredu. Caiff yr Adroddiad ei ystyried a'i gymeradwyo gan y Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i is-bwyllgorau lle y bo'n briodol; yn unol ag Erthygl 65(d). Disgwylir yr adroddiad cyntaf erbyn 30 Mehefin 2008.

6.106 Mae'r Adroddiad Gweithredu Blynyddol yn hanfodol er mwyn adolygu cynnydd y Rhaglen. Yn unol ag Erthygl 67 bydd yn cynnwys manylion ynghylch:

- y cynnydd wrth roi'r Rhaglen a'i Blaenoriaethau ar waith ynghyd â meintoliad o'r dangosyddion y cyfeirir atynt yn Erthygl 37(1)(c) ar lefel Blaenoriaeth;
- y broses o roi'r Rhaglen ar waith o safbwynt ariannol, ynghyd â'r manylion canlynol ar gyfer pob Blaenoriaeth:
 - y gwariant a dalwyd gan y buddiolwyr a gynhwyswyd mewn ceisiadau am daliadau a anfonwyd i'r Awdurdod Rheoli a chyfraniad cyfatebol y cyhoedd;
 - cyfanswm y taliadau a dderbyniwyd gan y Comisiwn a meintoliad o'r dangosyddion ariannol y cyfeirir atynt yn Erthygl 66(2);

- y gwariant a dalwyd gan y corff sy'n gyfrifol am wneud taliadau i'r buddiolwyr;
- er gwybodaeth yn unig, y dadansoddiad dangosol o'r dyraniad o Gronfeydd fesul categori, yn unol â'r rheolau gweithredu a fabwysiadwyd gan y Comisiwn y cyfeirir atynt yn Erthygl 103(3);
- y camau a gymerwyd gan yr Awdurdod Rheoli a'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni i sicrhau ansawdd ac effeithiolrwydd y broses weithredu. Mae hyn yn cynnwys monitro a gwerthuso, a threfniadau i gasglu data, manylion unrhyw broblemau mawr a gafwyd wrth roi'r Rhaglen ar waith a'r camau a gymerwyd mewn ymateb a'r defnydd a wnaed o Gymorth Technegol;
- y mesurau a gymerwyd i roi gwybodaeth am y Rhaglen ac i roi cyhoeddusrwydd iddi;
- manylion unrhyw broblemau sy'n ymwneud â chydymffurfio â chyfraith y Gymuned a gafwyd wrth roi'r Rhaglen ar waith a'r mesurau a gymerwyd i ddelio â hwy;
- cynnydd unrhyw brosiectau mawr a'r broses o'u hariannu;
- y defnydd a wnaed o Gymorth Technegol;
- y defnydd a wnaed o gymorth a roddwyd yn dilyn y cywiriadau ariannol a oedd yn ofynnol mewn cysylltiad ag afreoleidd-dra unigol neu systemig wrth roi'r Rhaglen ar waith, yn unol ag Erthygl 98(2);
- achosion lle y gwnaed addasiad sylweddol o dan Erthygl 57.

Adolygiad Blynyddol

6.107 Ar ôl derbyn Adroddiad Gweithredu Blynyddol fel y nodir uchod, bydd y Comisiwn a WEFO yn archwilio'r cynnydd a wnaed wrth roi'r Rhaglen ar waith gan gynnwys y prif ganlyniadau a gyflawnwyd dros y flwyddyn flaenorol, gweithrediad ariannol, ac unrhyw faterion eraill.

6.108 Efallai y bydd y Comisiwn am roi sylwadau ar y broses o roi'r Rhaglen ar waith i WEFO, a fydd yn hysbysu'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni o'r sylwadau, ac yn rhoi ymateb a fydd yn cynnwys y camau a gymerir mewn ymateb.

Adroddiad Gweithredu Terfynol

6.109 Caiff Adroddiad Gweithredu Terfynol, fel sy'n ofynnol o dan Erthygl 67(1), ei gyflwyno i'r Comisiwn erbyn 31 Mawrth 2017. Mae'r un cynnwys a gweithdrefn (yr Awdurdod Rheoli yn cyflwyno'r adroddiad i'r Comisiwn ar ôl i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni ei ystyried a'i gymeradwyo) yn berthnasol i'r adroddiad terfynol hwn ag sy'n berthnasol i'r Adroddiadau Gweithredu Blynyddol. Fodd bynnag, ar gyfer yr Adroddiad Gweithredu Terfynol ar Raglen Weithredol, y terfyn amser

fydd uchafswm o bum mis i'r dyddiad y derbyniwyd adroddiad derbyniol. Os na fydd y Comisiwn yn ymateb o fewn y terfyn amser, tybir bod yr adroddiad wedi'i dderbyn.

Gwerthuso

6.110 Mae tri maes allweddol ar gyfer gwerthuso'r Rhaglen Weithredol. Mae'r rhain fel a ganlyn: lefel Rhaglen; fframwaith strategol; a lefel prosiect.

Gwerthusiad ar lefel Rhaglenni

6.111 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau (Erthyglau 47 a 48) y caiff gwerthusiadau o'r Rhaglen Weithredol eu cynnal drwy gyfres o 'werthusiadau parhaus', gan ymateb i anghenion polisi a rhaglennu. Bydd y gwerthusiadau hyn yn gysylltiedig â dull monitro rhaglenni, yn enwedig lle y bydd y dull hwnnw'n datgelu gwriad sylweddol o'r nodau cychwynnol. Cynhelir gwerthusiad hefyd lle y bwriedir newid cynllun rhaglen yn sylweddol neu lle y mae unrhyw newidiadau amlwg yn yr amgylchedd allanol.

6.112 Bydd gwerthusiadau ar lefel rhaglenni yn ystyried y materion canlynol: Perthnasedd; Effeithiolrwydd; Effeithlonrwydd; Defnyddioldeb; Cynaliadwyedd; a Synergedd. Yn unol ag Erthygl 48(3) caiff canlyniadau'r gwerthusiadau hyn eu hanfon i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'r Comisiwn. Mae Atodiad LI yn cynnwys crynodeb o'r gwerthusiadau dangosol ar lefel Rhaglenni.

6.113 Cynhaliwyd y Rhagwerthusiadau (Erthygl 48) ar gyfer y Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol (ERDF ac ESF) i sicrhau bod adnoddau'n cael eu dyrannu yn y ffordd orau posibl ac i sicrhau ansawdd cynlluniau ar gyfer gweithredu'r rhaglen. Roedd yn broses ailadroddol, gyda'r ymgynghorwyr (a benodwyd yn unol â gofynion caffael y sector cyhoeddus) yn rhoi sylwadau ar ddrafftiau cynnar o ddogfennau'r rhaglen a diwygiadau'n cael eu gwneud yn sgîl y sylwadau hyn.

6.114 Caiff y Rhagwerthusiad, Erthygl 49(3), ei gynnal gan y Comisiwn Ewropeaidd mewn cydweithrediad agos â'r Awdurdod Rheoli.

Gwerthusiad ar Lefel Fframwaith Strategol a Lefel Prosiectau

6.115 Caiff y gweithgarwch gwerthuso ar lefel rhaglenni ei ategu gan werthusiad ar lefel Fframwaith Strategol a lefel prosiectau. Mae cyflwyno adroddiadau yn erbyn y dangosyddion monitro yn rhan o'r gwaith o asesu cynnydd ac effaith prosiectau. Am y rheswm hwn, bydd yn ofynnol i holl noddwyr prosiectau gynnal neu gomisiynu gwerthusiadau o'u prosiectau. Bydd graddau'r gweithgarwch gwerthuso yn gymesur â maint neu risg y prosiect a chytunir arno gyda'r prosiect yn ystod y cam datblygu. Tybir bod costau sy'n gysylltiedig â chynnal y gwerthusiad yn gostau cymwys. Bydd yn ofynnol i'r holl noddwyr prosiect y dyfernir grant o £2 filiwn neu fwy iddynt (ESF neu ERDF) ar gyfer un prosiect a phob prosiect sy'n ymwneud â gweithredu camau arloesol neu arbrofol â chymorth ERDF, sicrhau bod eu prosiectau'n cael eu gwerthuso'n allanol gan gontractwyr annibynnol.

6.116 Bydd gwerthuso effeithiolrwydd strategaethau Fframwaith Strategol yn hanfodol i lywio unrhyw adolygiadau fframwaith a wneir yn ystod cyfnod y rhaglen.

6.117 O ganlyniad i'r gofynion ychwanegol hyn, datblygir canllawiau i gynorthwyo â'r gwaith o ddatblygu cynlluniau gwerthuso a dewis dulliau gwerthuso priodol yn ystod cam datblygu'r prosiect. Drwy gydol y cyfnod rhaglennu bydd yr Awdurdod Rheoli yn sicrhau bod ansawdd sampl o werthusiadau ar lefel prosiectau yn cael ei asesu er mwyn sicrhau bod gwerthusiadau o ansawdd cadarn addas.

Rheoli Dulliau Monitro a Gwerthuso

6.118 Cynhelir gwerthusiadau allanol gan arbenigwyr neu gyrff, rhai mewnol (er enghraifft Swyddfa'r Prif Swyddog Ymchwil Gymdeithasol, yr Is-adran Cyngor Economaidd neu'r Gyfarwyddiaeth Ystadegol) neu allanol, sy'n annibynnol ar yr Awdurdodau Rheoli, Ardystio ac Archwilio.

6.119 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn bennaf gyfrifol am fonitro a gwerthuso ar lefel rhaglenni ac am sicrhau y rhoddir cyngor a chanllawiau a chymorth ar fonitro a gwerthuso Fframweithiau Strategol a phrosiectau.

6.120 Cynhelir y gwerthusiadau mewn partneriaeth felly caiff y gwaith ei oruchwylio gan Grŵp Cyngori ar Werthusiadau (gweler 6.30-6.31: Gwerthusiad o'r Rhaglen Weithredol).

6.121 Caiff y Cynllun Monitro a Gwerthuso ei gyflwyno i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni er mwyn iddynt ei ystyried. Caiff adroddiadau terfynol ar yr holl waith ymchwil a wnaed ac a gomisiynwyd i fodloni gofynion y cynllun eu cyflwyno i'r Pwyllgor Monitro Rhaglenni a'i is-bwyllgorau lle y bo'n briodol, ac i'r Comisiwn.

Mesurau ar gyfer Monitro Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF mewn perthynas â'r AAS

6.122 Bydd WEFO, yn unol ag Erthygl 10 o Gyfarwyddeb 2001/42/CE, yn monitro effeithiau amgylcheddol sylweddol Rhaglen Gystadleurwydd yr ERDF er mwyn nodi unrhyw effeithiau niweidiol nas rhagwelwyd er mwyn cymryd camau unioni priodol. Gwneir y gwaith monitro hwn ar dair lefel.

6.123 Yn gyntaf, mae'r Asesiad Amgylcheddol Strategol wedi awgrymu detholiad o ddangosyddion olrhain y gellir eu defnyddio i fonitro perfformiad amgylcheddol yr ardal Gystadleurwydd. Fel y nodir yn yr Asesiad Amgylcheddol Strategol, mae'n annhebygol y byddai unrhyw effaith andwyol sylweddol a nodir gan y dangosyddion hyn yn deillio o weithgareddau a gefnogir gan y Rhaglen Gystadleurwydd. Fodd bynnag, bydd WEFO yn monitro yn erbyn y dangosyddion hyn, *lle y bo'n briodol, i nodi newidiadau sy'n digwydd a chysylltiadau posibl â gweithgareddau'r rhaglen.* Fel y nodir yn yr Asesiad Amgylcheddol Strategol, gellir cael data ar gyfer y mwyafrif o'r dangosyddion hyn o ffynonellau sydd ar gael yn hawdd. Cyflwynir adroddiad ar berfformiad yn erbyn y dangosyddion hyn yn yr Adroddiadau Gweithredu Blynnyddol.

6.124 Yn ail, caiff effeithiolrwydd y broses o brif ffrydio Cynaliadwyedd Amgylcheddol fel Thema Drawsbynciol ei asesu drwy'r dangosyddion lefel Blaenoriaeth perthnasol. Cyflwynir adroddiad ar gynnydd yn erbyn y dangosyddion lefel Blaenoriaeth hefyd yn yr Adroddiadau Gweithredu Blynnyddol. At hynny, trafodir cynnydd yn erbyn y dangosyddion hyn yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Monitro Rhaglenni.

6.125 Yn drydydd, mae'r Asesiad Amgylcheddol Strategol yn cynnig gwirio meini prawf er mwyn arfarnu priodoldeb gweithgareddau a gefnogir yn unigol lle y byddent yn arwain at ddatblygiad ffisegol. Defnyddir y meini prawf hyn, lle y bo'n briodol, ar gam datblygu'r prosiect, fel y gellir rheoli effeithiau niweidiol posibl gweithgareddau a gefnogir yn briodol. Ni chaiff prosiectau sydd ag effeithiau negyddol sylweddol na ellir eu lliniaru ac sy'n drech na'r buddiannau cadarnhaol eu cefnogi gan y Rhaglen. Bydd gweithdrefnau ar waith i ganfod unrhyw brosiect sy'n cael effaith negyddol bosibl ar safleoedd Natura 2000 a safleoedd eraill a ddynodwyd ar gyfer cadwraeth natur. Byddai WEFO yn craffu ar y rhain mewn ymgynghoriad â'r Awdurdodau Amgylcheddol cymwys er mwyn sicrhau na chefnogir unrhyw weithgareddau a fydd yn achosi niwed i safleoedd dynodedig. Bydd y broses arfarnu hefyd yn cwmpasu cyfleoedd i atgyfnerthu'r agweddau amgylcheddol ar brosiectau a bydd y canllawiau sy'n cael eu datblygu yn rhoi cyngor ar sut y caiff hyn ei gyflawni a sut y caiff ei fonitro.

Cyhoeddurwydd a Gwybodaeth

6.126 Bydd mesurau gwybodaeth a chyhoeddusrwydd i'w cymryd gan Aelod-wladwriaethau ac Awdurdodau Rheoli ynglŷn â chymorth gan y Cronfeydd Strwythurol yn cydymffurfio â darpariaethau Erthygl 69 ac unrhyw reolau a fabwysiadwyd oddi tani, a Phennod II o'r Rheoliadau Gweithredu.

6.127 Mae'r Rheoliadau Gweithredu yn cyflwyno methodoleg a dull gweithredu cyffredin i'r sawl sy'n gyfrifol am gymryd mesurau gwybodaeth a chyhoeddusrwydd, sy'n ystyried sefyllfa benodol pob Aelod-wladwriaeth. Bydd yr Awdurdod Rheoli sy'n gyfrifol am roi'r rhaglen ar waith yn gyfrifol am unrhyw ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd yn y fan a'r lle. Cynhelir ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd ar y cyd â'r Comisiwn Ewropeaidd, a gaiff ei hysbysu o'r mesurau a gymerir at y diben hwn.

6.128 Caiff y mesurau gwybodaeth a chyhoeddusrwydd a roddir ar waith eu cyflwyno ar ffurf strwythuredig ('Cynllun Cyfathrebu'), a byddant yn nodi'n glir y nodau cyffredinol a'r grwpiau targed; rhaglen o weithgarwch gwybodaeth a chyhoeddusrwydd; cyllideb ddangosol a dulliau cyflwyno; y cyfrifoldeb am ddarparu'r gweithgaredd a ffyrdd y caiff y gweithgarwch ei fonitro a'i werthuso. Cyhoeddir y Cynllun Cyfathrebu ar wefan WEFO ar ôl i'r Comisiwn Ewropeaidd asesu'r Cynllun. Cyflwynir y Cynllun Cyfathrebu i'r Comisiwn er mwyn iddo ei ystyried o fewn pedwar mis i fabwysiadu'r Rhaglen Weithredol.

6.129 Bydd gweithgarwch cyfathrebu yn egluro'r cyfleoedd ariannu a gynigir gan y rhaglenni, a bydd hefyd yn codi ymwybyddiaeth o'r modd y byddant yn sicrhau buddiannau a gwerth ychwanegol i Ddwyrain Cymru, a rôl yr UE yn y broses datblygu rhanbarthol yng Nghymru. Bydd WEFO yn sicrhau tryloywder yn y cymorth a ddarperir gan y cronfeydd yn ei gweithgarwch cyfathrebu.

6.130 Bydd WEFO yn sicrhau bod canllawiau cyhoeddusrwydd digonol ar gael ar gyfer noddwyr prosiectau a bod noddwyr prosiectau yn bodloni'r gofynion a roddir arnynt gan Reolau'r Comisiwn (Erthygl 69(1) a'r Rheoliadau Gweithredu) i roi cyhoeddusrwydd i'r arian a dderbynnir gan y rhaglen Cronfeydd Strwythurol).

6.131 Caiff y symiau a neilltuir i gefnogi gwaith yr Awdurdod Rheoli i ledaenu gwybodaeth, cyhoeddusrwydd a dulliau cyfathrebu o ran gwybodaeth a chyhoeddusrwydd eu nodi yn y Flaenoriaeth Cymorth Technegol.

6.132 Bydd yr Awdurdod Rheoli yn penodi un neu fwy o bobl i fod yn gyfrifol am weithredu mesurau gwybodaeth a chyhoeddusrwydd, a bydd yn hysbysu'r Comisiwn o'r rhai a gaiff eu penodi.

Pennod 7: Darpariaethau Ariannol

7.1 Mae Canllawiau Strategol y Gymuned yn pwysleisio pwysigrwydd canolbwyntio adnoddau yn thematig ac yn ddaearyddol ar y buddsoddiadau sy'n sylfaenol er mwyn cynyddu natur gystadleuol, lefel y swyddi a grëir a datblygu cynaliadwy yn yr hirdymor. Wrth benderfynu ar y ffordd orau o ddyrannu adnoddau i ategu'r rhaglenni Cystadleurwydd, ystyriwyd nifer o faterion. Ymhlith y rhain mae:

- blaenoriaethau'r rhaglenni a sut y gall y Cronfeydd Strwythurol gyfrannu orau at y gwaith o fynd i'r afael â'r rhain mewn ffyrdd sy'n rhyngwynebu â rhaglenni domestig a sut y gall rhaglenni Cronfeydd Strwythurol ar raddfa gymharol fach ychwanegu gwerth at ymyriadau domestig, blaenoriaethau polisi, strategaethau a chamau presennol;
- y gofyniad i 'glustnodi' adnoddau yn erbyn blaenoriaethau sy'n ategu agenda Lisboa;
- y gallu i ddefnyddio'r adnoddau sydd ar gael o fewn yr amserlen N+2 sy'n ofynnol o dan y rheoliadau;
- yr arian cyfatebol sydd ar gael;
- yr ymatebion o'r ymgynghoriad cyhoeddus ar y Rhaglen Weithredol ddrafft;
- gwersi a ddysgwyd o brofiad blaenorol o effeithiolrwydd Rhaglen Amcan Dau;
- gofynion cymorth gwladwriaethol;
- y rhyngwyneb â rhaglenni Ewropeaidd eraill fel y Gronfa Amaethyddol Ewropeaidd ar gyfer Datblygu a Chronfa Pysgodfeydd Ewrop.

7.2 Mae polisiâu Llywodraeth Cynulliad Cymru ar gyfer datblygu economaidd a nodir yn *Cymru: Economi yn Ffynnu yn unol ag agenda Lisboa*. Mae'r agenda hon yn galw am gynnydd mewn adnoddau a mwy o wariant mewn meysydd fel ymchwil a datblygu ac arloesedd, defnydd cynaliadwy o adnoddau, a sgiliau. Ar yr un pryd mae'r Llywodraeth yn cydnabod bod ardaloedd o amddifadedd yn bodoli yn Nwyrain Cymru - er enghraifft, mae'r ardal â'r sgôr uchaf o ran amddifadedd yng Nghymru, fel y'i mesurir gan y Mynegai Amddifadedd Lluosog¹⁰⁷ yng Nghaerdydd - ac mae wedi penderfynu parhau i gefnogi buddsoddiadau sy'n gysylltiedig ag agweddau ar adfywio trefol a gwledig, er na fyddant yn cyfrannu'n uniongyrchol at dargedau clustnodi Lisboa fel y'u diffinnir yn y Rheoliad Cyffredinol.

7.3 Mae'r Tablau Ariannol isod yn dangos sut y caiff gwariant y rhaglen ei ddyrannu ar draws y blaenoriaethau amrywiol. Wrth baratoi'r tablau hyn, mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi ystyried y Canllawiau Integredig ar gyfer Swyddi a Twf, yn ogystal â Chanllawiau Strategol y Gymuned, y mae'r ddau yn

¹⁰⁷ www.statswales.wales.gov.uk

pwysleisio pwysigrwydd cyfeirio gwariant at feysydd a fydd yn ysgogi economi gystadleuol, a lywir gan wybodaeth. Mae Llywodraeth Cynulliad Cymru hefyd wedi ystyried asesiad y Comisiwn Ewropeaidd o Raglen Ddiwygio Genedlaethol y DU fel y nodir yn Adroddiad Cynnydd Blyneddol 2006 ar Dwf a Swyddi: "Time to move up a gear". Daeth hwn i'r casgliad bod angen i'r DU roi mwy o sylw i'r blaenoriaethau canlynol:

- Hybu ymchwil a datblygu ac arloesedd;
- Gwella seilwaith trafnidiaeth;
- Mynd i'r afael â heriau sgiliau;
- Gwella cyfleoedd pobl o dan yr anfantais fwyaf i gael cyflogaeth.

7.4 Yn gyffredinol, o gymharu â'r Rhaglenni Amcan Dau a Thri cyfredol, mae symudiad yng nghyfran yr adnoddau sy'n cael eu gwario ar feysydd sy'n cefnogi agenda Lisboa yn uniongyrchol - mae hyn wrth wraidd gweledigaeth y rhaglen i barhau â'r gwaith o drawsnewid economi Dwyrain Cymru. Felly, mae'r penderfyniadau i ffocysu buddsoddiadau fel y nodir yn y Blaenoriaethau unigol yn seiliedig ar y Dadansoddiad sy'n amlygu lle y maent yn fwyaf tebygol o gael effaith drawsffurfiadol a pharhaol. I grynhoi:

7.5 **Blaenoriaeth 1: Gwybodaeth ac Arloesi ar gyfer Twf.** Dyrannwyd cyfran uwch o'r Cronfeydd Strwythurol i'r Flaenoriaeth hon o gymharu ag unrhyw un o flaenoriaethau eraill y Rhaglen hon oherwydd yr hyn sy'n allweddol i ddatblygiad economaidd y Rhanbarth yn y dyfodol yw symud i fyny'r gadwyn gwerth drwy wneud y mwyaf o allu'r sector busnes i arloesi. Cyflawnir hyn drwy atgyfnerthu sylfaen ymchwil fasnachol sefydliadau'r Rhanbarth a buddsoddi mewn busnesau i'w galluogi i gyflwyno nwyddau, gwasanaethau a phrosesau sy'n dod i'r amlwg yn y farchnad. Mae'r Rhanbarth mewn sefyllfa dda iawn i ddefnyddio'r cronfeydd gan fod sawl cyfleuster ymchwil ag enw da a stoc busnes amrywiol wedi'u lleoli yno. Gyda'i gilydd, maent yn cynrychioli potensial sylweddol i fynd â'r economi yn ei blaen. Ategir hyn gan gymorth wedi'i dargedu i alinio'r TGCh a ddefnyddir ag anghenion busnes yn well.

7.6 **Blaenoriaeth 2: Natur Gystadleuol a Thwf Busnesau:** Ceir bylchau o hyd o ran y cyngor a'r cyllid perthnasol a roddir i fusnesau ac os na cheir ymyriadau wedi'u targedu, bydd hyn yn parhau i fod yn rhwystr i'r broses o greu a thyfu rhai busnesau. O ystyried y rhwystrau ar gronfeydd a ddyrennir o dan y Flaenoriaeth hon, cânt eu defnyddio i ategu gwariant domestig arall i fynd i'r afael â'r bylchau hynny yn y farchnad lle byddant yn sicrhau'r elw gorau ar fuddsoddiadau.

7.7 **Blaenoriaeth 3: Mynd i'r Afael â Newid yn yr Hinsawdd:** Yn yr un modd â mannau eraill, mae'r Rhanbarth a'i fusnesau yn wynebu llawer o heriau yn deillio o oblygiadau newid yn yr hinsawdd o ran mynd i'r afael â'r canlyniadau yn ogystal â chymryd camau i arafu ei gynnydd a datblygu mesurau sy'n ymarferol yn fasnachol i wella ei effaith. Er y disgwylir i'r farchnad arwain llawer o'r gweithgarwch, yn enwedig mewn perthynas â'r camau olaf, mae gan y

Cronfeydd Strwythurol rôl i'w chwarae o ran helpu i godi ymwybyddiaeth, ysgogi rhai mentrau a defnyddio rhywfaint o fuddsoddiad cyhoeddus.

7.8 Blaenoriaeth 4: Adfywio ar gyfer Twf: Mae'r Flaenoriaeth hon yn cyfrif am y gyfran leiaf o'r Cronfeydd Strwythurol a sicrheir yr effaith orau bosibl drwy ddefnyddio'r adnoddau i ganolbwyntio ar leoliadau penodol. Bydd hyn yn darparu sail i'r ardaloedd hynny gael budd o'r buddsoddiad ehangach mewn swyddi a thwf a phan gaiff ei halinio â chronfeydd a strategaethau cenedlaethol, disgwylir i'r Flaenoriaeth hon gynhyrchu canlyniadau sylweddol a gweledol.

7.9 Atodir tabl sy'n dangos y dyraniadau yn ôl categori o ymyriad hefyd.

Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF Dwyrain Cymru 2007-2013
Cyfeirnod y Rhaglen Weithredol (Rhif CCI) 2007UK162PO012

Tabl 18. Echelau blaenoriaeth yn ôl ffynhonnell ariannu (mewn ewros)

		Arian Cymunedol	Gwrthran Genedlaethol	Dadansoddiad dangosol o'r wrthran genedlaethol		Cyfanswm yr Arian	Cyfradd Cyd-Ariannu	Cyfraniadau EIB	Arian Arall
		(a)	(b) = (c) + (d)	Arian Cyhoeddus Cenedlaethol (c)	Arian Preifat Cenedlaethol (d)	(e) = (a) + (d)	(f) = (a) / (e)		
B1	Blaenoriaeth 1 - Gwybodaeth ac Arloesi ar gyfer Twf	32,201,650	39,142,546	31,294,532	7,848,014	71,344,196	45.1356%	6,291,032	
B2	Blaenoriaeth 2 - Natur Gystadleuol a Thwf Busnesau	14,076,400	17,110,491	11,884,497	5,225,994	31,186,891	45.1356%	5,225,994	
B3	Blaenoriaeth 3 - Mynd i'r Afael â Newid yn yr Hinsawdd	14,076,400	17,110,516	15,187,223	1,923,293	31,186,916	45.1356%		
B4	Blaenoriaeth 4 - Adfywio ar gyfer Twf	10,647,271	12,942,122	9,546,916	3,395,206	23,589,393	45.1358%		
B5	Blaenoriaeth 5 - Cymorth Technegol	1,450,000	1,175,025	1,175,025	0	2,625,025	55.2376%		
CYFANSWM		72,451,721	87,480,700	69,088,193	18,392,507	159,932,421	45.3015%	11,517,026	

Rhaglen Cystadleurwydd a Chyflogaeth Rhanbarthol ERDF Dwyrain Cymru 2007-2013
Cyfeirnod y Rhaglen Weithredol (Rhif CCI) 2007UK162PO012

Tabl 19. Ffynhonnell y rhaglen yn ôl blwyddyn (mewn ewros)

	Arian Cymunedol
2007	9,745,623
2008	9,940,535
2009	10,139,346
2010	10,342,133
2011	10,548,975
2012	10,759,955
2013	10,975,154
Cyfanswm 2007-2013	72,451,721

Tabl 20. Dyraniadau arfaethedig yn ôl categori o ymyriad¹⁰⁸

Cod	Disgrifiad	Swm y Gymuned (€)
1	Gweithgareddau ymchwil a datblygu technolegol mewn canolfannau ymchwil	6,440,330
3	Trosglwyddo technoleg a gwella rhwydweithiau cydweithredu ...	9,660,495
4	Cymorth ar gyfer ymchwil a datblygu technolegol mewn busnesau bach a chanolig (yn cynnwys defnyddio gwasanaethau ymchwil a datblygu technolegol mewn canolfannau ymchwil)	9,660,495
5	Gwasanaethau cymorth datblygedig ar gyfer cwmnïau a grwpiau o gwmnïau	7,038,200
9	Mesurau eraill i ysgogi ymchwil ac arloesedd ac entrepreneuriaeth mewn busnesau bach a chanolig	7,038,200
15	Mesurau eraill ar gyfer gwella mynediad i TGCh a'r defnydd effeithlon ohoni gan fusnesau bach a chanolig	6,440,330
43	Effeithlonrwydd ynni, cyd-gynhyrchu, rheoli ynni	8,061,000
49	Lliniaru newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo	6,015,400
61	Prosiectau integredig ar gyfer adfywio trefol a gwledig	10,647,271
85	Paratoi, gweithredu, monitro ac arolygu	725,000
86	Gwerthuso ac astudiaethau; gwybodaeth a chyfathrebu	725,000
Cyfanswm		72,451,721

Tabl 2 CODAU AR GYFER Y DIMENSIWN MATH O GYLLID

Cod	Disgrifiad	Swm y Gymuned
01	Cymorth nad oes angen ei ad-dalu	72,451,721
Cyfanswm		72,451,721

Tabl 3 CODAU AR GYFER Y DIMENSIWN TIRIOGAETHOL

Cod	Disgrifiad	Swm y Gymuned
00	Ddim yn berthnasol	72,451,721
Cyfanswm		72,451,721

Tabl 4 CODAU AR GYFER Y DIMENSIWN GWEITHGARWCH ECONOMAIDD

Cod	Disgrifiad	Swm y Gymuned
00	Ddim yn berthnasol	72,451,721
Cyfanswm		72,451,721

Tabl 5 CODAU AR GYFER Y DIMENSIWN LLEOLIAD

Cod	Disgrifiad	
UKL2	DWYRAIN CYMRU	

¹⁰⁸ Mae'r categorïau hyn o wariant yn rhai dangosol ac maent er gwybodaeth yn unig.

Ar gyfer ymholiadau cysylltwch â WEFO ar:

Rhif Ffôn: 0845 010 3355

WEFO Cangen Polisi
Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru
Llywodraeth Cynulliad Cymru
Rhydycar
Merthyr Tudful
CF48 1UZ

<http://www.wefo.cymru.gov.uk>

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.

0845 010 3355

www.wefo.cymru.gov.uk